

ГЛАСНИКЪ

ДРУШТВА СРБСКЕ СЛОВЕСНОСТИ.

КНИГА XI.

У БЕОГРАДУ

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИИ.

1859.

САДРЖАЈ.

Србски акценти. III. IV. Одъ Ћ. Даничића.	1
Житиѣ Стефана Уроша .г. сынскою Григориемъ минхомъ. Преписао др. Я. Шафарикъ.	35
Светый Урошъ четый, последний царъ сръбскій. Съ рускога превео архимандритъ Гаврило.	95
О кнезу Лазару. Изъ рукописа XVII века пре- писао А. Вукомановићъ.	108
Муратъ I на Нишу по турскимъ споменцима.	119
Животъ архиепископа Максима. Изъ рукописа XVII века преписао А. Вукомановићъ.	125
Три сръбске хрисовуль: а) краля Стефана IV; б) цара Лазара Хиландару 1380; в) Гргура Ву- ковића, брата му Ћурђа и Лазара и матере Маре Хиландару. Преписао Ћ. Даничићъ.	130
Лѣтопись царемъ сръбскимъ. Изъ рукописа XVII века преписао А. Вукомановићъ.	141
За црквену историю сръбску. Изъ рукописа XVII века преписао Ћ. Даничићъ.	160
Шта е писао високій Стефанъ. Одъ Ћ. Даничића.	166
Тайна букваца у старимъ рукописима. Одъ Ћ. Даничића.	171
Ферманъ султана Махмуда сръбскомъ патриарху Арсениу 1731.	181
Изводи изъ турскихъ докумената у Карловачкой архиви.	187
Рукопись архиепископа Никодима. Одъ Ћ. Да- ничића.	189

Разматраня о старимъ србскимъ правима. III.	
Одъ др. Н. Кретића.	204
Копиеновке или народне песме о србскимъ Ко- мненцима, сравниће са преданијма, летопи- сима и споменицима.	262
Србски исторійски споменици Млетачкогъ архи- ва. Преписао др. Я. Шафарикъ.	317
Распра између пређашњихъ владе и Друштва Срб- ске Словесности	463
Извѣстiе о радњи и станю Друштва Србске Сло- весности године 1853.	482
Извѣстiе о повчаномъ станю Друштва Србске Словесности године 1853.	493
Некрологъ.	494
Библиографія	500

ШТАМПАРСКЕ ПОГРЕШКЕ.

На страни 108 у врсти 8 место принесенiе треба прѣ-
несенiи.

На страни 163 у врсти 20 предъ речю *за* не треба *и*.

це, Думно, жуйце, задно, звошце, яйце, клатно, легло, Ливно, лишице, перце, платно, пругло, ракио, рѣсло (ријѣсло), рушце, садно, сенце, словце, стабло, сукно. — За речи съ наставкомъ *тво* садъ се мисли да међу сугласна слова у наставку не узимаю *a*, па по томъ и акц. остае безъ промене. Такове су: бѣнство, друштво, кнѣштво, кумство, пѣнство, тройство. Али опетъ мислимъ да се где-што може чути друштáвѣ.

2. Съ акц. " на првомъ слогу.

Осимъ колективнихъ нема много другихъ речи съ овимъ акц.: дрѣво, злѣто, зрице, месо, млеко (мливо), пиво, сено, стадо, сунце, тело, тесто, царство (и по црногорскомъ говору чойство). А колективнихъ има врло много: бѣлѣ, бѣрѣ, брешће, бусѣ, влаће, гранѣ, гроблѣ, грозђе, дрвлѣ, дублѣ, зверѣ, зелѣ, зриѣ, инѣ, класѣ, колѣ, лишиће, лозѣ, осѣ, перѣ, прошће, пруже, роблѣ, саће, снаплѣ, суће, триѣ, трѣ, труиѣ, улѣ, умлѣ, шиблѣ, штавлѣ итд.

Слабо се која одъ овихъ речи може говорити у множини где би имъ се могао акц. променити. Али се опетъ за сѣно зна да у мн. меня " на ' : сѣна (*metae foeni*): тако и одъ мѣсо има съ истомъ променомъ у множ. мѣса (*pates*), мѣсима (бише га по голимъ мѣсима); а гвѣжђе меня у мн. свуда осимъ 2-гога пад. " на ' : гвѣжђа, а у 2-гомъ место " добѣя ' : гвѣжђѣ; овако мислимъ да е и одъ речи дрѣвце множина дрѣца (према мн. дрѣва).

Између речи које у 2-гомъ пад. мн. међу два сугласна слова добѣяю *a* имамо само сунце и дрѣнце, ерѣ су остале у коихъ бы то требало да буде колективне пакъ множинне немаю; а сунце у реченомъ пад. меня " на " и на уметнутомъ *a* добѣя " : сунѣцѣ. Она иде међу речи које у првомъ пад. мн. не меняю акцента. А одъ овихъ које га у томъ

падежу меняю само дрѣце има — као што е поменуто — предъ последњимъ самогласнимъ два сугласна, међу која се умеће у другомъ пад. мн. а, и она у другомъ пад. мн. съ првога слога губи ` , на кои се у првомъ пад. мн. меня ` , на па другомъ добия ` : дрѣца.

3. Съ акц. ` на првомъ слогу.

а) неке у мн. у свима пад. осимъ 2-гога меняю ` на ` : сѣло : сѣла, сѣлима. Такове су : пѣро (шво), бедро, ребро, седло, стегно.

б) у 2-гомъ пад. мн. све речи, осимъ онихъ у коихъ бива промена казана подъ а, меняю ` на ` : плѣне : плѣна; пѣро (репа) : пѣра; крѣста : крѣта. — Које између овихъ речи узимаю а међу два сугласна слова, оне съ првога слога губе ` , на па уметнутомъ а добияю ` : вѣсло : вѣсала; добро : добра; копаљ : копала; стакло : стакала. Речи женство, людство, мноштво, сродство ямачно бы у овомъ пад. меняле акц. кадъ бы се у нѣму говорило. (Види напредъ подъ II, 1)

в) у коихъ речи бива промена речена кодъ а, оне у 2-гомъ падежу мн. меняю акц. " на ` : сѣло : сѣла : сѣла; пѣро (шво) : пѣра : пѣра. — Између овихъ речи које међу два сугласна слова добияю а, оне и у овомъ пад. имаю на првомъ слогу " а на уметнутомъ а ` : бедро : бѣдара; ребро : рѣбара. За сѣдло стои у речи В. С. Караџића да у овомъ пад. има сѣдала (као речи у коихъ нема промене речене кодъ а), али мислимъ да то не ће бити ако у 1-вомъ пад. мн. има сѣдла, као што у речнику стои.

Има неколико речи за које не знамъ међу које одъ горњихъ иду : ведро, гротло, ѓдро, леће, лѣто, окно, окце, плесмо, чело, чено, чесно.

4. Съ акц. " на првомъ слогу.

а) у највише њихъ акц. остае безъ промене осимъ 2-гога пад. мн., н. п. мѣсто, мѣста, мѣсту, мѣстомъ, итд. Такове су: бйло, блѣто, брѣтство, брашно, воће, врело, жвало, ято, кливо, коло, кметство, лико, море, око, плуто, полѣ, просо, путо, рало, рило, рухо, сало, сито, Скоплѣ, срце, строво. труло, ушће, Чево, чедо, шило итд.

Ове речи у 2-гомъ пад. мн. меняю " на ˘: брѣдо (pecten textorium): брѣдѣ; грѣло: грѣлѣ; дѣло: дѣлѣ; зрѣно: зрѣнѣ; ѣло: ѣлѣ; кѣла: кѣлѣ; лѣто: лѣтѣ; слѣво: слѣвѣ; стѣдо: стѣдѣ; чѣдо: чѣдѣ итд. А кадъ се међу два сугласна слова уметне *a*, онда остае " на првомъ слогу а на уметнуто *a* долази ˘: ютро: ютѣрѣ; нѣдра: нѣдѣрѣ; пѣсмо: пѣсѣмѣ; пѣце: пѣтѣцѣ.

б) неке у мн. у-свима пад. осимъ 2-гога меняю " на ˘: брѣдо (mons): брѣда, брѣдима. Такове су речи и ове: дрво (lignum), жито, звоно, масло. клупко. У њихъ се у 2-гомъ пад. мн. меня " на ˘: брѣдѣ, дрѣвѣ, житѣ*, звѣнѣ. А конма се међу два сугласна уметне *a*, оне съ првога слога губе акц. на на другоме добияю ˘: мѣсло: мѣсла: масѣлѣ; клѣпко: клѣпка: клубѣкѣ.

Мислимъ да е штампарска погрешка што у речнику В. С. Караџића стои кодъ речи клѣпко да у другомъ пад. ед. има клѣпка, иначе бы то была између свию речи среднѣга съ падежнимъ наставкомъ у првомъ пад. едина коя одмахъ у другомъ пад. едн. меня акцентать.

III. Речи одъ три слога.

1. Съ акц. ˘ на првомъ слогу.

Акцентъ остае безъ промене осимъ 2-гога пад. мн.: блѣженство, крѣлѣвство, пророштво, пу-

* По овакоме 2-гомъ пад. рекохъ и за првѣй мн. да е жита, клѣпка.

чанство, — пухало, — заплеће, запруће, зачелъ, навечъ, паличъ, паручъ, причешће, раселъ, раскошъ, раскрише.

У 2-гомъ пад. мн. долази [˘] на другій слогъ: зачелъ, раскришѣ. Осимъ онихъ на *тво* нема другихъ речи са два сугласна предъ последњимъ самогласнимъ, међу коя бы се у овомъ пад. могло уметати *a* и по томъ се и акценатъ могао променити, а у онима се на *тво* не зна за цело да се умеће *a*. (Види напредъ подъ II, 1)

2. Съ акц. [˘] на првомъ слогу.

Акц. остае безъ промене: Ћжице, здрављнице, забрежъ, ђурђево, ђаково, Валъво, Кралъво, Штитово. У 2-гомъ пад. мн. и оне бы добиле на другомъ слогу [˘], кадъ бы се говорило, н. п. забрѣжѣ.

3. Съ акц. [˘] на првомъ слогу.

У свима пад. осимъ 2-гога мн. остае акц. безъ промене: ариште, варзило, кандило, — осое, присое, Горажде, Гусишъ, Кобилъ, Прокуплъ, Требишъ, Цетишъ, — беспуће, бесуће, бесценъ, загође, заграђе, ошеће, охоће, поврће, подграђе, покуће, Порече, посуће, потисъ, поткуплъ, првиче, пролеће, распуће. — говеда, железо, повесмо, колено, полено, копито, корито, — белило, беснило, вратило, грдило, гризало, гриало, гудало, држало, духало, жарило, жутило, играло, калило, клепало, купало, кусало, легало, лудило, мастило, мртвило, огњило, одело, орало, перило, поило, растило, свештило, совело, солило, стопало, сукало, сушило, тавнило, творило, точило, тркало, цедяло, ценало, црнило, чекало, шарило, шестило, — богатство, момаштво, наследство, побратство, покућство, убонитво, човештво, — блатиште, годиште, градиште, двориште, ловиште, людиште, огњиште, рубиште, судиште, улиште, — едрце, корице, стрмаице.

У другомъ пад. мн. меня се ' на ", и на другій слогъ долази " : гòведа: гòвѣдā; кòлено: кòлѣнā; кòрито: кòрѣтā; влāкала: влāкālā; лāгала: лāгālā; шѣшла: шѣшlā.

А у речи кое међу два сугласна слова узимаю а, остае на првомъ слогу ' , на на уметнуто а долази " : пòвесмо: пòвесāмā.

4. Съ акц. " на првомъ слогу.

Ацц. остае безъ промене осимъ 2-гога пад. мн.: Дѹнаво. ђово. острово. крешево. оццло. — бадало. барило, бућкало. вешала. видело. гладило. ягнило. квасило. клюкало. клецало. лазила, мерила. муњало. правило. рашило. седало. сецало. страшило. туцало. цртало. шибало. — деспотство. войводство. сужањство. суседство. таоство, — вименще. грлащце, срдащце, сунахце, темешце, вреоце. грѣоце, жваоце.

У 2-гомъ пад. мн. долази " на другій слогъ: ђостро: ђострlā; бāриво: бāрѣлā; лāзила: лāзилā; грѣоце: грlāцā, итд.

Одъ ѣзеро 1-вий пад. мн. има ' на другомъ слогу одбацаюћи " съ првога у имену Ђзера. И тако остае у свима пад. осимъ 2-гога. у коме мислимъ да меня ' на ' : Ђзѣрā.

5. Съ акц. ' на другомъ слогу.

Остае акц. безъ промене: естlва, сечlва, лежāв. — одѣло, онело, повресло, подретло, порекло, посело, расуло. — бичалѣ. веселѣ, држалѣ, убиће, имаѣ. имаће. имуће. одаће, поклаће. прегнуће, прошеће. просуће. проштеѣ, поштеѣ, свацуће. створеѣ, трепуће. узеће, умрће, — вретешце, предешце. — колица, острице, польщце, — ђаволство, злочинство, єдинство, везирство, враголство, деверство. коварство, лакомство, могућство, нѣанство, познанство, проклетство, сардарство, старенство. убиство, хайдунство.

6. Съ акц. ` на другомъ слогу.

Осимъ другога пад. мн. акц. остае безъ промене: кашчело, Бастела, огребло, омело, паћело, — вретено, — решето, — божанство, господство, рожанство, чудество, — беланце, беоце, брашанце, влакшце, враташца, жуманце, клубанце, криоце, леђанца, писамце, ребарце, седлашце, сеоце, усташца.

У 2-гомъ пад. мн. меня се ` на `: вретено: вретѣна; а кадъ се међу два сугласна слова умеће а, меня се ` на `; па онда и на првый слогу долази ` и па уметнуто а `: ребарце: рѣбарѣца.

Речи криоце, сеоце еднаке су са криѣце, сѣлце (види напредъ подъ II, 1), по томе онако и акц. меняю у 2-гомъ пад. мн.: крилѣца.

7. Съ акц. ´ на првомъ слогу и съ ` на другомъ.

Имамо ихъ само ове, и у њихъ акц. остае безъ промене: насѣлѣ, пѣпѣрѣ, престолѣ, раскршѣ. (У речи сѣпшѣте у речнику В. С. Караѣића мислимъ да е штампарска погрешка што на првомъ слогу стои ´.)

8. Съ акц. ^ на првомъ и на другомъ слогу.

Акценти остаю безъ промене: прѣћѣце, цвѣћѣце, — двориште, збориште, ландиште, пландиште, — Чайниче.

9. Съ акц. ` на првомъ слогу и ^ на другомъ.

Акц. остае безъ промене: Ариѣлѣ, гдѣлѣ, груменѣ, бусенѣ, безумѣлѣ, босилѣ, дрвѣће, забрѣче, загорѣ, знаменѣ, зрневѣлѣ, иверѣ, яворѣ, ясенѣ, влашѣ, каменѣ, кестенѣ, комаће, коренѣ, кременѣ, металѣ, мраморѣ, обличѣ, облѣче, обручѣ, ограшѣ, ождрѣлѣ, окрилѣ, орашѣ, оружѣ, остожѣ, подгорѣ, подлужѣ, подножѣ, подручѣ, подушѣ, посавѣ, потисѣ, поцерѣ, приморѣ, прорашѣ, прочѣлѣ, прстенѣ, ременѣ, русалѣ, телѣче, тренѣче, углѣвлѣ, усрѣче, узглавлѣ, ударѣ, чокоће, шаторѣ, — зве-

ринѣ, женскиѣ, мушкиѣ, папчиѣ, — детиштво, бестинство, делинство, юнаштво, лукавство. поповство, — бунѣште, гариште, даниште, зобиште, игриште, ериште, косиште, ноѣште, овсиште, огнѣште, оиште, пасиште, поиште, пртиште, рпиште, саймиште, сапиште, сметлиште, стрниште, сукниште, улиште, црквиште, — кòлѣнце.

У 2-гомъ пад. мн. кадъ се међу два сугласна слова умеће *a*, акц. $\hat{}$ съ другога слога прелази на трећий: кòлѣнце: кòленâцâ.

10. Съ акц. $\grave{}$ на првомъ слогу и съ $\hat{}$ на другомъ: злâмѣнѣ, пòздравлѣ, сумрачѣ, — вариво, ягнѣиво, єдиво, кресиво, ношиво, пециво, плетиво. предиво, сочиво, тетиво, тециво, ћерчиво, — блатанце, брданце, грлашце, ютарце, єзерце, недарца. острвице, псеташце, путашце, срданце, сунашце, — блатиште, ватриште, єчмиште, куѣиште, оствиште, ротквиште, рочиште, седиште, селиште, сириште, скровиште, шинчиште, — братимство, братинство, дединство, женинство, нашинство, очинство, сестринство, сужанѣство, туђинство, ћесарство, — пепело, кољиво.

У 2-гомъ пад. мн. меняо бы се акц. у речима коє бы међу два сугласна слова узеле *a*: съ другога бы слога прешао акц. $\hat{}$ на трећий. Али имъ ние множина у обичаю.

IV. Речи одъ четири слога.

1. Съ акц. $\grave{}$ на првомъ слогу.

Акц. остає безъ промене: иґуманство, кàлућерство, дѣвојаштво, прождирало, Калиполѣ, вѣсаоце, Сараєво, пеливоє.

У 2-гомъ пад. мн. мислимъ да бы на трећий слогъ дошао акц. $\hat{}$.

2. Съ акц. $\grave{}$ на првомъ слогу.

Акц. остає безъ промене: ѣностоство, влѣствоство, баршоце, премалеѣе. Смедерево.

И у њихъ мислимъ да бы у 2-гомъ над. мн. дошао акц. ' на трећий слогъ.

3. Съ акц. ' на другомъ слогу.

Оваке су речи само: безаконѣ, брашачево, Куднаво, Драгачево.

Акц. остає безъ промене. Само у 2-гомъ над. мн. долази ' на трећий слогъ: безаконѣ.

4. Съ акц. ' на другомъ слогу: врждоуѣе, поводоѣе, премалеѣе, прекоруѣе, средоношѣе, — дружачаю, зелешю, мотовило, навияю, називаю, пиштавию, огледаю, плаветилю, почиваю, прегибало, румению, — домазетство, незнабоштво, печовенство, старосватство, сиромаштво, — зимовиште, катаристи, — Ешешеново, Невесињ, Калиполѣ, Нестонолѣ.

Само у 2-гомъ над. мн. добијао ' на трећемъ слогу: оглѣдѣла.

5. Съ акц. ' на трећемъ слогу: достојанство, добротѣнство, задовољство, капетанство, богомольство, поглаварство, постојанство, приятельство, неваљанство, — достојанѣ, издахнуѣе, неумѣе, покољивѣ, рукодаѣе, ускрснуѣе.

6. Съ акц. ' на трећемъ слогу: безочанство, величанство, владичанство, отачанство, сведочанство, човечанство, — вратаѣца, и сложено благовоѣѣ (и по Црногорскомъ говору чоечѣште).

Осимъ речи вратаѣца само є єдина између њихъ сведочанство у обичаю у множини, и мислимъ да се у 2-гомъ над. мн. ѣ на ' : сведочанствѣ. А вратаѣца су одъ четири слога за то што се ѣ накрай слога претворило у о: по томе у 2-гомъ над. мн. где нне потребе да се ѣ претвори у о иде међу речи одъ три слога (III, 6), и мислимъ да има вратаѣца.

7. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ " на трећемъ. Такове речи имамо само две, и у њихъ акц. остае безъ промене: рáзбóйште, шéталáйште.

8. Съ акц. " на првомъ и на трећемъ слогу. Таку речъ имамо само одну, и у њѣ акц. остае безъ промене: рúдничáйште.

9. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ акц. " на трећемъ: зáрукáвлѣ, пòютáрѣ. — калуђерство, перяиштво, побратимство, укућанство. — игралиште, качариште, бостаниште, ковопљиште, кртолиште, кудельиште, купусиште, папоиште, повратиште, пристаниште, разбоиште, рвалиште, секириште, тркалиште, шеничиште. — пòвесáмце, вóриташце, вàримѣсо.

Акц. остае безъ промене. Али бы се у 2-гомъ пад. мн. ямачво променио онимъ речима које бы могле узети а међу два сугласна, кадъ бы у множини особито у томъ пад. быле у обичаю.

10. Съ акц. " на првомъ слогу и съ " на трећемъ: зáравáнѣ. — мáтерáйство. — виялиште, граховиште, летовиште, маковиште, певалиште, спасовиште. — гòроцвѣће, дрáгомáлѣ.

11. Съ акц. ' на другомъ слогу и съ " на трећемъ. Така има само една речъ: незáкòнство.

12. Съ акц. ' на другомъ слогу и съ акц. " на трећемъ: водòкрáшће, главòбòлѣ, гарòвилѣ, девесилѣ, сванђелѣ, изобилѣ, яловилѣ, каравилѣ, милосрђе, обележѣ, подунавѣ, поморавѣ, прасвзорѣ, прекòдриѣ, трацòвилѣ, христòгранѣ. — стареништво, тврдоглавство, — вашариште, гребèнáйште, даповиште, дуваниште, мухариште, повгриште, шаториште.

У множини гребениште има гребеништа.

V. Речи одъ петъ слогова.

1. Съ акц. ' на другомъ слогу. Таке су само ове две: мотòвиоце, сванђелие (место сванђелѣ).

У 2-гомъ пад. мн. четвертый слогъ добия ъ: мотòвилаца̄, еванѣлїя̄.

2. Съ акц. ` на трећемъ слогу. Така има само една речь: преобл̀ачило.

У 2-гомъ пад. мн. четвертый слогъ добия ъ: преобл̀ачїлѧ.

3. Съ акц. ´ на четвертомъ слогу. Таке су само ове две речи: крòпролїѣ, неприятѣльство.

4. Съ акц. ` на другомъ слогу и съ ˘ на четвертомъ: водèничїште, лубèничїште, огòрелїште. потр̀калїште.

5. Съ акц. ` на трећемъ слогу и съ ˘ на четвертомъ. Таке су само ове две: намастїрїште. панаѣурїште.

Б.

Речи безъ падежногъ наставка у
првомъ падежу єд.

Имамо ихъ:

I. одъ два слога:

1. съ акц. ´ на првомъ слогу: врѣме.

2. съ акц. ˘ на првомъ слогу: ч̀авче.

3. съ акц. ` на првомъ слогу: т̀еле.

4. съ акц. ˘ на првомъ слогу: я̀гнѣ.

II. одъ три слога:

1. съ акц. ´ на првомъ слогу: н̀азиме.

2. съ акц. ` на првомъ слогу: г̀овече.

3. съ акц. ˘ на првомъ слогу: ж̀дрѣбеще.

4. съ акц. ´ на другомъ слогу: живї̀нче.

5. съ акц. ` на другомъ слогу: сир̀оче.

6. съ акц. ´ на првомъ слогу и ˘ на другомъ:

Б̀ачванче.

7. съ акц. ` на првомъ слогу и ˘ на другомъ:
д̀евойче.

8. съ акц. ˘ на првомъ слогу и ˘ на другомъ:
гра̀ѣнче.

III. одъ четири слога:

1. съ акц. ` на првомъ слогу: Сàраєвче.
2. съ акц. ` на другомъ слогу: самòуче.
3. съ акц. ´ на трећемъ слогу: говедáрче.
4. съ акц. ` на првомъ слогу и съ ^ на трећемъ: Хèрцегòвче.
5. съ акц. ´ на другомъ слогу и съ ^ на трећемъ: приявòрче.
6. съ акц. ` на другомъ слогу и съ ^ на трећемъ: бедèвйче.

Зейтин-тане ние една речь него су две една до друге, као што е напредъ казано за Ђиñж-пòль.

Да видимо како се и пьима меняю акценти.

I. Речи одъ два слога.

1. Съ акц. ´ на првомъ слогу.

Таку речь имамо съ основомъ на *и* само одну: време. Она у єд. у свима пад. мена ´ на `: врè-мена, врèмену, врèменомъ, врèмену. У мн. у свима пад. губи акц. съ првога слога па на другомъ у свима пад. осимъ 2-гогъ добия `: времèна, времèнима, а у 2-гомъ место ` на другомъ слогу има ´: времèнâ.

Речи съ основомъ на *т* имамо више, и оне у єдн. у свима пад. меняю ´ на `: дèте: дèте-та, дèтету, дèтетомъ. Такове су и ове: зве-ресе, яе, юне, клюсе, парче, свиньче, хоше. Има јошъ више речи одъ два слога съ акц. ´ на првомъ слогу и съ основомъ на *т*, али не знамъ за цело меня ли се и у ньихъ овако акц.; ево ихъ: бйче, бравче, бренце, вранче, гушьче, дерле. дерче, ђаче, звошце, змиче, керче, кумче, Немче, полче. поше, синиче. слушче, срйче, тане, Шванче, уже. Пре бнхъ рекао да и у ньихъ бива ова промена него да остае акц. ´, као што е у речнику В. С. Караџића за последно кодъ нъ назначено. Али ми опетъ ва я споменути у множини шйвета, и 2-гй пад. шйветâ.

У 5-томъ пад. ѓд. меня речъ дѣте ' на " дѣте.
По свой бы се прилици акц. и другимъ речима ова-
ко меня кадъ бы имъ овай надежъ было у обичаю
као пьой.

2. Съ акц. " на првомъ слогу.

Акц. се " меня": блѣзне, блѣзнета, блѣзнегу,
блѣзнетомъ. Таке су и дивизе, ждребе, прасе.

Акц. " остае: бѣпче, дрвце, млече, пловче,
чавче, шйше.

Овима се свима речима основа свршуе на *т*.
А само јошъ една тѣло съ основомъ на *сиде* ова-
мо множиномъ, у којой губи " съ првога слога на
у свима пад. осимъ 2-гога добия на другомъ слогу
' : телѣса, телѣсима, а у другомъ пад. на истомъ
слогу има ' : телѣса̄.

3. Съ акц. ' на првомъ слогу.

Свима се основа свршуе на *т*, а акц. остае
безъ промене осимъ надежа кои ће се споменути:
кѣпче, мапче, мѣмче, ѣпче, папче, рѣпче, сирѣ,
сомче, срче, теле, шйше, шкембе, шокче, ште-
не итд.

Кѣ се одъ овихъ речи говоре у мн. оне у
2-гомъ пад. мн. меняю ' на ", и на другомъ слогу
добияю " : крѣмета; крѣмѣта̄; тѣсте; тѣстѣта̄; тако
бы ямачно было и у овихъ речи: дугме, ђуле,
зерде, клемпе, кубе, пенце, перде, текне итд.

Све ми се чини да бы се и у 5-томъ пад. ѓд.
и мн. променило ' на " *.

4. Съ акц. " на првомъ слогу.

Коиима се речима основа свршуе на *т*, у нихъ
остае акц. безъ промене: вѣжле, Влѣше, Грче,
гушче, ягиѣ, яре, козле, крме, куче, лане, маче,

* И. пр. у стиху:

Рѣпче моје змијо од Турака!

ѣ ли рѣпче или рѣиче?

младе, оме, паче, пиле, раче, Српче, створе, тиче, Туре, туче, хрче, итд.; тако: псето, дрво, и буре, грне, дебе, деме, ђубре, клупче, цуце, тепе, ђаге. ђебе, ђурче, цебе, цубе.

Кое се одъ овихъ речи говоре у мн. оне у 2-гомъ пад. добняю на другомъ слогу " : ђѣбѣта̄.

Коима се основа свршує на и, оне у множини губе съ првога слога ", пакъ у свима падежима осимъ другога добняю на другомъ слогу ' : плѣме: племѣна, племѣнима, рѣме и рѣмо: рамѣна, рамѣнима. Тако и бреме, виме, име, семе. слеме, теме.

У 2-гомъ пад. мн. на другомъ слогу место ` имаю ' : плѣмѣна̄, рамѣна̄, семѣна̄.

Ове промене биваю и у речима съ основомъ на с, кою садъ имаю само у множини нѣбо, чѣдо, ѣхо, кѣло: небѣса, небѣса̄, небѣсима; чудѣса, чудѣса̄, чудѣсима; ушѣса, ушѣса̄, ушѣсима; колѣса, колѣса̄, колѣсима.

II. Речи одъ три слога.

1. Съ акц. ' на првомъ слогу. Само две и то съ основомъ на т : нѣзѣме, нѣпршче. Акц. као да остає безъ промене.

2. Съ акц. ` на првомъ слогу.

Коима се основа свршує на т, остає имъ акц. безъ промене: гѣвече, двѣгоче, детенце, дериште, ђовоче, измече, ягнѣнце, ярешце, магаре. паршче, посрчче, теленце, унуче, Арапче, итд.

Съ основомъ на и има само една речъ : прѣзиме; акц. іой остає безъ промене осимъ 2-гогъ пад. мн. где добня на трећемъ слогу " : прѣзимѣна̄. кое є вредно узети на умъ за то што є другчи акц. у множини речи ѣме, коя є у нѣой само састављѣна съ предлогомъ през.

3. Съ акц. " на првомъ слогу.

Само су съ наставкомъ т. Акц. имъ остає безъ промене: ждрѣбенце, ягнѣнце, крменце.

Фермене. Последня може имати множину, у којој у 2-гомъ пад. ямачно добия ^ на другомъ слогу: Фѣрменѣтѣ.

4. Съ акц. ' на другомъ слогу.

И оне су само съ наставкомъ т, и акц. имъ остає безъ промене: живѣнче, ждребѣнце, ядиче, яренце, єдинче, бегунче, буренце, вртальче, голупче, детенце, марвинче, пастирче, пиленце, стакленце, тежаче, теленце, дугменце, стражарче, ѣмане, челиде, челяце.

Рекао быхъ да се у свима пад. меня ' на ^, и. п. челяде: челядета; живѣнче: живѣнчета; — али за цело не знамъ.

Коє се говоре у мн. мислимъ да у 2-гомъ пад. добияю на трећемъ слогу ^: ѣманѣтѣ.

5. Съ акц. ` на другомъ слогу.

Основа имъ є на т, и акц. остає безъ промене осимъ 2-гогъ пад. мн.: ерѣнде, жумѣнце, януѣнце, Єдрене, канабе, лепезе, нишесте, скакаце, табѣнце, тестере, сидембе, сироче, чекмеце, шилѣже.

У 2-гомъ пад. мн. долази ^ на трећій слогу: януѣцѣтѣ, табѣцѣтѣ, силѣмбѣтѣ.

Све ми се чини да бы и у 5-томъ пад. промениле акц., и то да бы на првомъ слогу добиле ^, а ` съ другогъ слога изгубиле: сироче.

6. Съ акц. ' на првомъ слогу и ^ на другомъ.

Основа имъ є на т, а акц. остає безъ промене, и то су само ове: ѣковче, Бѣчвѣнче, бѣвѣлче и Прѣпѣлче (Приѣпѣлче).

7. Съ акц. ` на првомъ слогу и съ ^ на другомъ.

Основа имъ є на т, а акц. остає безъ промене: дѣвѣйче, детенце, дилберче, єленче, Латинче, маймунче, наконче, одойче, озимче, чобавче, шеѣрче.

8. Съ акц. " на првомъ слогу и ^ на другомъ.

Све су съ основомъ на *т*; а акц. остае безъ промене: бѣрилче, грађѣнче, жваленце, ждребенце, лацманче, пасторче, циганче, чеданце, шатрашче.

Само кѣпѣле губи $\hat{}$ съ другога слога: кѣпѣлета, кѣпѣлету.

Основу на *н* има само сложено нѣврѣме, кое у другимъ падежима ниє ни у обичаю.

III. Речи одъ четири слога.

1. Съ акц. $\hat{}$ на првомъ слогу. Така има само една речъ и основа *іој* е на *т*: Сѣраевче.

2. Съ акц. $\hat{}$ на другомъ слогу. Основа е на *т*: Арнауче, Београче, калаушче, књигоношче, недоношче, самоуче, ушњаче.

3. Съ акц. $\acute{}$ на трећемъ слогу. Основа е на *т*: говедѣрче, калуђерче, половаче, хазнадарче, хранѣнѣче.

У 5-томъ пад. мислимъ да бы се акц. променио хранѣнѣче?

4. Съ акц. $\hat{}$ на првомъ слогу и $\grave{}$ на трећемъ. Основа е на *т*: ѡддумашче, вѣрошѣнче, казукашче, мелемашче, нѣямнѣче, Херцеговче, шербеташче.

5. Съ акц. $\acute{}$ на другомъ слогу и съ $\grave{}$ на трећемъ $\hat{}$. Така има само една речъ и основа *іој* е на *т*: привѣрче.

6. Съ акц. $\hat{}$ на другомъ слогу и съ $\grave{}$ на трећемъ. Така има само една речъ и основа *іој* е на *т*: бедѣвѣче.

Да видимо *іошъ* шта бива съ предлогомъ предъ овакимъ речима.

1. Предлогъ остае безъ икаквогъ акцента кадъ речъ иза *иѣга* нема на првомъ слогу ни $\hat{}$ ни $\grave{}$, имала у првомъ пад. падежнѣи наставкакъ или не. и. п. одъ стѣкла, на стѣклу, у бѣсценѣ, у кѣриту, на кѣлено, у вѣно, безъ вѣна, на лѣнѣма, у нѣ-

ручѣ, у зѣчелю, одѣ копѣла, у одѣлу, на весѣлю, на решѣто, изѣ бѣсѣля, на ѡблѣчѣ, на пѡютѣрѣ; — за дѣте, на врѣме, у сирѣету, за нѣзиме, предѣ говече, до рамѣнѣ, за сирѣче, одѣ говедѣрчета, итд.

Тако и кадѣ є предлогѣ одѣ два слога: преко кѡлена, исподѣ кѡрита, итд.

2. Предлогѣ добия акц. `

а) предѣ речима съ акцентомѣ ` на првомѣ слогу

аа) коє у првомѣ пад. єд. имаю истый акц. ` и падежный наставакѣ и више одѣ два слога н. п. изѣ Ёжица, у плѣндишту.

бб) коє у првомѣ пад. єд. имаю истый акц. ` и падежный наставакѣ и само два слога, али имаю два или више сугласнихъ слова иза првога дугогѣ самогласногѣ или су колективне съ наставкомѣ *је* посталимѣ одѣ *ије* (може быти да су тимѣ обте рѣне, те не могу яче обузети предлога), н. п. у сѣнце, изѣ цѣрства, на грѣблѣ, у грѣжѣ, у гвѣжѣ, на кѡлѣ, бѣзѣ лишѣна, на здравлѣ. Не знамѣ да ли се каже у тѣсту, ѡдѣ тѣста или у тѣсту. ѡдѣ тѣста.

вв) коє у првомѣ пад. єд. немаю акц. ` него га променомѣ добию, а у првомѣ пад. єд. имаю падежный наставакѣ, н. п. днѡ: дѣнѣ: бѣзѣ дѣнѣ; сѣло: сѣлѣ: сѣ сѣлѣ; кѡла: кѡлѣ: изѣ кѡлѣ; писмо: писѣмѣ: изѣ писѣмѣ.

гг) коє и у првомѣ пад. єд. имаю акц. ` али су бѣзѣ падежногѣ наставка: за прѣсе, пѡдѣ ждрѣбе.

б) предѣ речима съ акц. ` на првомѣ слогу, и онда речѣ давши предлогу акц. ` сама губи акц. `; али не добия предлогѣ тога акцента предѣ свима овакимѣ речима, него предѣ очима између нѣихѣ

аа) коє и у првомѣ пад. єд. имаю акц. ` и падежный наставакѣ и а) єданѣ слогѣ: зѡб: на зѡло,

у злу, са зла; дно: на дну, у дно, безъ дна; — β) два слога, али између њихъ само предъ овима: мѣсто: на место; блато: у блато, изъ блата; ято: у ято, изъ ята; путо: у путо; сало: за сало; сито: подъ ситомъ; дело: на делу; ело: за ело; кола: на кола, подъ кола, у колима; стадо: предъ стадомъ; чудо: одъ чуда; масло: одъ масла; недра: у недра, изъ недарâ, у недрима; може бити да се овако говори съ предлогомъ јошъ коя овака речъ, али ја не знамъ за цело, а доле ће се видети које се оваке речи говоре другчије; — γ) три слога, али и између њихъ то могу поуздано казати само за ове: вѣшала: на вешала; седало: на седалу; кољиво: на кољиво; недарца: у недарца; али мислимъ да се тако говоре и остале оваке речи осимъ онихъ за које ћу јошъ казати да се говоре другчије н. п. на рочиште; у Смедерево, за материнство.

бб) које у првомъ пад. ед. немају акц. ", него га променомъ добију и у првомъ пад. имају падежний наставакъ н. п. село: сѣлима: по селима; ребро: ребра, ребарâ, ребрима: у ребра, по ребрима, безъ ребарâ; бедро: бѣдарâ, бѣдрима: одъ бѣдарâ, о бедрима; говеда: гѣвѣда: одъ гѣвѣдâ; колѣно: колѣнâ: до колѣнâ.

вв) које у првомъ пад. ед. немају падежнога наставка, имале акц. " јошъ у првомъ пад. или га текъ променомъ добиле: ягнѣ: за ягнѣ, одъ ягнѣта; яре: одъ ярета; љубре: у љубрету; љѣбе: подъ љѣбетомъ; раме: на раме, до рамена; пасторче: за пасторче, одъ пасторчета; пѣвреме: у пѣвреме; прâсе: прâсета: одъ прасета; дугме: дугмѣта: безъ дугмѣта; време: врѣмена: за времена, по времену.

Кадъ е предлогъ одъ два слога, долази му акц. ' на другій слогъ: изâ Ћжица, исподъ сунца, прекò гробля, мимо гробля, исподъ лишна, прекò

пѣсамѣ, прѣкò кòлѣ, испòдъ кòлѣ, одѣ зла, безѣ зла, испòдъ вешѣлѣ, окò ребѣрѣ, испрѣдъ говѣдѣ. прѣкò колѣнѣ. прѣкò рамѣнѣ, итд.

3. Предлогъ добня акц. "

а) предъ речима съ акц. " на првомъ слогу, коє и у првомъ пад. єд. имаю истый акц. " и надежный наставакъ и само два слога. али не онака што су поменута мало напредъ подъ 2. а, бб, н. п. òдъ злѣта, ў злѣто. ў мѣсо, бѣзь мѣса, ў млѣво, ў сѣно. ў сѣну, пò тѣлу.

б) предъ речима съ акц. " на првомъ слогу, и онда речи саме губе акц. " са свога слога, и то бива предъ речима съ такимъ акц. коє у првомъ пад. имаю надежный наставакъ и в) два слога, али и између њихъ то (знамъ да) бива само предъ овима: кòло: ў коло; мòре: ў море, ѣзь мора; òко: ў око. ѣзь ока; пòль: ў полъ; срце: зѣ срце, ў срцу; грло: зѣ грло, пòдъ грло; зр̀но: нѣ зрна; л̀ето: нѣ лето, бѣзь лета; слòво: òдъ слова дò слова; ю̀тро: ѣзь ютра; бр̀до: ўзь брдо; др̀во: нѣ дрво; — в) одъ три слога само: Д̀унаво: òдъ Дунава дò Дунава. Може быти да ово бива юшъ предъ коюмъ овакомъ речю и одъ два и одъ три слога (н. п. òдъ олова?) али я не знамъ за цело.

Кадъ є предлогъ одъ два слога, долази му акц. " на првый слогъ: прѣко тѣла, прѣко мора, прѣко срца, ѣсподъ грла, прѣко лета, прѣко брда, прѣко Дунава.

ЧЛАНАКЪ ЧЕТВРТЫЙ.

Овде ћемо прегледати акценте речима женскога рода коє се свршую на сугласно. Међу њихъ иду и оне коима се на краю л претвара у о. Међу њихъ иду и речи мати и кћи, коима на краю одпада сугласно р.

Нѣихъ имамо:

I. одъ еднога слога:

1. съ акц. $\acute{\text{~}}$: кáпъ.
2. съ акц. ~ : смѣть.

II. одъ два слога:

1. съ акц. $\acute{\text{~}}$ на првомъ слогу: любáвъ.
2. съ акц. $\acute{\text{~}}$ на првомъ слогу: плéсань.
3. съ акц. ~ на првомъ слогу: сáмрътъ.
4. съ акц. $\acute{\text{~}}$ на првомъ слогу и съ ~ на другомъ: блáгôсть.
5. съ акц. ~ на првомъ слогу и съ $\acute{\text{~}}$ на другомъ: ѣсéшь.

III. одъ три слога:

1. съ акц. $\acute{\text{~}}$ на другомъ слогу: обíтель.
2. съ акц. ~ на другомъ слогу: благòдетъ.
3. съ акц. ~ на првомъ слогу и съ $\acute{\text{~}}$ на другомъ: сáблáзань.
4. съ акц. ~ на првомъ слогу и съ $\acute{\text{~}}$ на третьемъ: нáунчáдь.
5. съ акц. ~ на првомъ слогу и съ $\acute{\text{~}}$ на третьемъ: зáповéсть.
6. съ акц. $\acute{\text{~}}$ на другомъ слогу и съ ~ на третьемъ: еднáкôсть.

IV. одъ четири слога:

1. съ акц. ~ на првомъ слогу и съ $\acute{\text{~}}$ на четвертомъ: рáзборитôсть.
2. съ акц. ~ на првомъ слогу и съ $\acute{\text{~}}$ на четвертомъ: зймоселéнь.
3. съ акц. $\acute{\text{~}}$ на другомъ слогу и съ $\acute{\text{~}}$ на четвертомъ: приáворчáдь.
4. съ акц. ~ на другомъ слогу и съ $\acute{\text{~}}$ на четвертомъ: истòветнôсть.
5. съ акц. $\acute{\text{~}}$ на третьемъ слогу и съ $\acute{\text{~}}$ на четвертомъ: задовóльнôсть.

За кои се падежь изрекомъ што не каже, у нѣму є акц. као и у првомъ. Четвртый є еднакъ съ

првимъ, а другомъ е пад. мн. крайнѣ и дуго съ акц. ˘; то се не ће на по се споминяти.

I. Речи одъ єднога слога.

1. Съ акц. ˘.

а) остае акц. готово у свима падежима безъ промене: гла́дъ. гла́ди, гла́ђу итд. Таке су речи: бестъ, брвѣ, буђъ, варъ, гладъ, грстъ, жеђъ, згадъ, кашъ, кобъ, мрестъ, ластъ, младъ, млечъ, пртъ, скрбъ, сластъ, слузъ, сметъ, спастъ, сржъ, срчъ, сршъ, стижъ, студъ, стужъ, трстъ, трудъ, хридъ, чађъ.

У 7-момъ пад. меня се ˘ на ´; то поуздано знамъ да е у овихъ: вла́сть: вла́сти; дѹжъ: дѹжи; ма́сть: ма́сти; нѣзъ: нѣзи; рѣчь. рѣчи; свѣ́сть: свѣ́сти; ствѣ́рь: ствѣ́ри; һѹдъ: һѹди; цѣвѣ: цѣви.

У 2-гомъ пад. мн. меня се ˘ на ´; и то поуздано знамъ само у овихъ: вла́сть: вла́сти; Дѹжи: Дѹжи; пѣдъ, пѣдѣ; рѣчь: рѣчи; сѣпи: сѣпи; сѣри (=сѣри): сѣри (=сѣри); ствѣ́рь: ствѣ́ри; твѣ́рь: твѣ́ри; цѣвѣ: цѣви.

У 3-ћемъ пад. мн. и кои су съ нѣмъ єднани меня се ˘ на ´: вла́стима, рѣчима, ствѣ́рима, цѣвима. Само у овимъ речима знамъ поуздано да то бива, а може бити да е юшъ коя така.

б) меня се акц. готово у свима падежима. Меня се ˘ на ˘ у свима падежима кои се изрекомъ не спомену (осимъ 4-тога єд., кои е — као што е казано — єднакъ съ првимъ): нѣъ, нѣи, итд. Таке су вѣшъ. добъ, жучъ, зобъ, моъ, лажъ, кость, крвъ, ноъ, пеъ, ражъ, ржъ, свастъ, со, ушъ. часть и у мн. ѣсти, зглоби.

У 6-томъ пад. єд. съ наставкомъ *ју* — ямачно ради тога наставка скраћенога одъ *ију* — долази опетъ ˘: зѣблю, кѣшѹ, крѣлю, сѣлю, чѣшѹ итд. Само у речи нѣъ остае акц. ˘: нѣѹ.

У 7-момъ пад. ед. меня се [˘] на [˘]: лажь : лажи;
кѡсть : кѡсти; крѣвь : крѣви; нѡћь : нѡћи; пѣһь : пѣһи;
рѣжь : рѣжи; чѣсть : чѣсти.

У 2-мъ пад. мн. меня се [˘] на [˘]: вѣшь : вѣши и
вѣшию; мѡшти : мѡштѣ; кѡсть : кѡстѣ и кѡстию;
свѣсть : свѣстѣ; уш : ушѣ и ушию.

У 3-ћемъ пад. мн. и кои су съ нѣмъ еднаки
меня се акц. исто тако : кѡстима, чѣстима.

Међу ове речи иде и кѣи (= кѣер), коіой су-
гласно на краю одпада, а акц. іой е са свимъ као
и другима : кѣи : кѣери, кѣер, кѣери, 6-тый пад.
кѣери и кѣерю, мн. кѣери, кѣерѣ, кѣерима. кѣе-
ри итд.

Са свимъ су оваки падежи кои су остали одъ
старе двойне речима : ѡчи, уши, прси, плѣһи : ѡчи.
и ѡчию, ѡчима. прсѣ и прсию, прсима итд.

2. Съ акц. [˘]. Такѣ су само ове : мѣдь, пѣсть.
смрть, стржь. Акц. остае безъ промене.

II. Одъ два слога.

1. Съ акц. [˘] на првомъ слогу; такѣ су : за-
падъ, любавъ, намерь, напастъ, наравъ, нарасть.
наручь, причестъ, старежь, суврсть. Акц. остае
безъ промене.

2. Съ акц. [˘] на првомъ слогу. Такѣ речи
имаю само четири; све су четири одъ два слога
за то што имъ се на краю између два сугласна
уметнуло *a*, коѣ се иначе избацуе : плѣсань. рѣ-
вань, и мѣсао и смрзао, у којима се двема на краю
a претворило у *o* па су одъ три слога.

У 7-момъ пад. ед. меня се [˘] на [˘]: рѣвни, мѣ-
сли, смрзли.

У 2-гомъ пад. мн. меня се исто тако : мѣсли.

Тако се меня и у 3-ћемъ пад. мн. и осталима
кои су съ нѣмъ еднаки : мѣслима.

3. Съ акц. [˘] на првомъ слогу. Така е само
една речъ : сѣмрть. Акц. остае безъ промене.

4. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ ^ на другомъ. Таке су речи само изведене наставкомъ *ост.* па съ другога падежа губе акц. у свима пад. осимъ 4-тога ед., кои є єднакъ съ првимъ: блага́ость : блага́ости. Тако є верность, вредность, драгоценность, дужность, ярость, мрзость, краткость, лепность, лепость, мирность, наглость, ружность, светость, сыйность, ердость, тайность, харность, хитость, храбрость итд.

5. Съ акц. " на првомъ слогу и съ ^ на другомъ.

а) єднима остаю акц. безъ промене готово у свима пад. Таковихъ речи има подоста и различнихъ: а́вѣтъ, бѣ́жаць, вавѣсть, врѣтъ, голень, закричь. зелень, изедь, япадь, есень, мочарь, користь. костреть, кочеть, кралюшть, крлюшть, крмель, назебь. наесть, незнаць, неаць, некреть, несвесть, песить, печисть, обесть, область, озимь, окучь, опасть. навить, паметь, папрать, перуть, питомь, погань. подгорь, подрасть, покличь, постать, поточь, прегришь, прекреть, пресечь, пресреть, продоль, пропасть, просечь, прострижь, проточь, растрижь. сатварь. своять, стрмень, студень, троскоть, угарь. црвень, чегреть. челюсть, четверть, цолапъ, и у мн. по́днѣжи, прѣ́бади, — и колективне съ наставкомъ *ад*: близнадь, буадь, бурадь, виждадь, влашадь, вучадь, грчадь, дерчадь, дрелядь, ждребадь. живадь, зверадь, ягнадь, ярадь, юнадь, крмадь, кумчадь. кучадь, ланадь, мачадь, момчадь, муладь. омадь, папчадь, пмадь, прасадь, прладь, прнядь, ропчадь, сомчадь, српчадь, сувадь, теладь, турадь, ћурадь, челядь.

У 7-момъ падежу одбацує се акц. съ првога слога а на другомъ се меня ^ на ' ; то знамъ само у овимъ речима: врѣ́тъ, врѣ́ти; го́лень : го́лѣни; япа́ди, моча́ри, незна́ци, памѣ́ти, стрме́ни, студѣ́ни, црве́ни.

Тако се меня и у 2-гомъ пад. мн. али само у овой знамъ за цело: голéнӣ, а и нема ихъ много кое бы се говориле у множини.

Юшъ валя напоменути да колективне речи на *ад* — имаюћи у 3-ћемъ 6-томъ и 7-момъ падежу и форму одъ множине — у њима у тој форми имаю на другомъ слогу акц. ´: телáдма.

б) другима се меня акц. готово у свима падежима, и то съ другога се слога одбацуе ´: бѣлѣсть: бѣлести, бѣлешћу, бѣлестима. То бива у свима падежима, кои се юшъ изрекомъ не спомену, осимъ 4-тога едн., кои є еднакъ съ првимъ. Тако є вѣчѣрь, кѣкѣшь, немоћъ, пустошь, и колективне съ наставкомъ *ост*: вѣткѣсть, жáлѣсть, крепость. кротость, лудость, людскость, милость, младость, мудрость, пакость, пѣность, радость. светлостъ. слабостъ, сладостъ, смерность, старость, танкостъ. трулостъ.

У 7-момъ се пад. ед. одбацуе акц. па на другій слогъ долази ` у овимъ речима: болѣсти, жалѣсти, лудѣсти, милѣсти, младѣсти, радѣсти, старѣсти. А ямачно є тако и у осталимъ овакимъ речима.

У 2-гомъ пад. мн. меня се исто тако: болѣстӣ, кѣкѣшӣ и кѣкѣшию̄.

Међу ове речи иде и ма̄ти (= ма̄тѣр), коя на краю губи сугласно, али є она свима падежима прешла међу речи женскогъ рода на *а*. осимъ 4-тогъ (ма̄тѣрь) и 5-тогъ (ма̄ти) пад. ед., а у тимъ се падежима нема шта казати за акц.

III. Одъ три слога.

1. Съ акц. ´ на другомъ слогу. Тако є само: обѣтель и проклѣтавь, кое є последнѣ одъ три слога само за то што му є на краю међу два сугласна уметнута *а*.

2. Съ акц. ` на другомъ слогу. Така є само една речъ: благо̀деть или благо̀датель.

3. Съ акц. " на првомъ слогу и съ ^ на другомъ. Оне су одъ три слога само за то што имъ се на краю међу два сугласна слова умеће *a*, кое се иначе избацуе: сѣблѣзань; овамо иду и ове, у коихъ *e* на краю *a* претворено у *o* па су за то одъ четири слога: ѡзнѣ-као, израстао, назебао, погибао, помисао, помрзао. поникао, прегипао, и у множини: пѣткѣсли, прѣтѣсли.

4. Съ акц. ` на првомъ слогу и съ ^ на трећемъ.

а) у ѣднихъ акц. остаю безъ промене: нѣ-лагѣдь; таке су јошъ само колективне съ наставкомъ *ад*: арапчадь, вѣрошчадь, гурбечадь, латинчадь, мртвичадь, маймунчадь, пастирчадь, паунчадь. унучадь, чивучадь, чобанчадь.

б) у другихъ се ^ съ другогъ слога одбацуе у свима пад. осимъ четвр. ѣд. н. п. страшљивѣсть: страшљивѣсти; таке су само абстрактне съ наставкомъ *ост*: злѣдуднѣсть, ѣзливѣсть, любазнѣсть. немцлѣсть. неситѣсть, оскуднѣсть, охолѣсть, по-божнѣсть, пѣнизнѣсть, премудрѣсть, честитѣсть.

5. Съ акц. " на првомъ слогу и съ ^ на трећемъ.

а) у ѣднихъ акц. остаю готово у свима пад. безъ промене: зѣповѣсть; таке су: благовѣсть, ву-кодражъ, горопадъ, загорель, зановеть, заповедъ. исповѣсть, кумодражъ, литорѣсть, недостижъ, обавить, паколечъ, приповѣсть, пустопашь, росопась. руковеть, рукодржъ, туроветь, црвоточъ, и колективне съ наставкомъ *ад*: бѣгарчадь, ѣакопчадь. копиладъ, лацманчадь, назимадь, пасторчадь, сирочадь, цинцарчадь.

У 7-момъ пад. ѣд. на првомъ слогу нема акцента, и на другомъ место ^ стои ', али то могу потврдити само овомъ: зѣповѣсть: заповѣсти.

Тако и у 2-гомъ пад. мн.: заповѣсти.

б) друге съ другогъ слога одбацую ^; тако-ве су само две речи и то съ наставкомъ *ост*: праѣднѣсть, тѣнявѣсть: праѣдности, тѣнявости.

6. Съ акц. ´ на другомъ слогу и съ ˘ на трећемъ. Све су таке речи съ наставкомъ *ост*, па имъ акц. съ трећегъ слога одпада: готѡвѡсть: готѡвости; захвѡлнѡсть, еднакѡсть, могућнѡсть, неа-тѡсть, немарнѡсть, обилнѡсть, округлѡсть, подму-клѡсть, покорнѡсть, понизнѡсть, преправнѡсть, сигурнѡсть, упорнѡсть.

IV. Одъ четири слога.

1. Съ акц. ˘ на првомъ слогу и съ ˘ на по-следнѣмъ. Таке су само две речи, обе съ настав-комъ *ост*, па имъ се акц. съ другогъ слога одба-цуе у свима пад.: прѡбитачнѡсть, рѡзборитѡсть: рѡзборитѡсти.

2. Съ акц. ˘ на првомъ слогу и съ ˘ на по-следнѣмъ; само една речъ: зѣмозелѣнъ.

3. Съ акц. ´ на другомъ слогу и съ ˘ на по-следнѣмъ.

а) акц. остаю безъ промене само у ѣдной речи и то колективной съ наставкомъ *ад*: прѣнѡ-ворчѡдъ.

б) съ последнѣга се слога одбацуе ˘; и та-ка има само една речъ, и она е съ наставкомъ *ост*: ненѡвидѡсть: ненѡвидѡсти.

4. Съ акц. ˘ на другомъ слогу и съ ˘ на по-следнѣмъ.

а) акц. остаю безъ промене; таке су само две речи и то колективне съ наставкомъ *ад*: ар-нѡучѡдъ, унѣчѡдъ.

б) съ последнѣга се слога одбацуе ˘; таке су само две речи, и то съ наставкомъ *ост*: истѡвет-нѡсть, немѡрливѡсть: немѡрливѡсти.

6. Съ акц. ´ на трећемъ слогу и съ ˘ на че-твртомъ; таке имаю само три речи и то съ на-ставкомъ *ост*: задовѡлнѡсть, неповѡлнѡсть, не-покорнѡсть. Акц. се съ последнѣга слога одба-цуе: непокѡрнѡсти. _____

Юшъ валя видети какве акценте добияю предлози предъ овакимъ речима.

1. Предлогъ стои безъ акц. и предъ овимъ речима као и предъ осталимъ, кадъ на њима нема на првомъ слогу ни "ни", н. п. у власти, на масти, по речима, за љубавъ, у наручъ, у равни, у мисли. одъ лѣности, по дѣжности, по ноћи, у лажѣ, на кости. на чѣсти, на врѣти, у памѣти, у незнаѣни. у болѣсти, у жалѣсти, на милѣсти, по заповѣсти, итд.

Тако и кадъ ѣ предлогъ одъ два слога: према дѣжности, преко врѣти.

2. Предлогъ добия акц. "

а) предъ речима съ акц. " на првомъ слогу: на масть, за рѣчь, бѣзь рѣчи, одъ глади, одъ пѣди, подъ ноћъ, у лажъ, на чѣсть, на плѣсанъ, на мѣсао.

б) предъ речима съ акц. " на првомъ слогу и тада рѣчь сама губи акц. ". Али нема предлогъ тога акц. предъ свима овакимъ него предъ овима:

аа) коѣ су у првомъ пад. одъ еднога слога и у томъ пад. немаю тога акц. него га добияю променомъ: одъ кости, бѣзь соли *.

бб) коѣ га имаю и у првомъ пад., али су у пѣму одъ два слога: на зелѣнь, подъ есѣнь, на памѣть, бѣзь памѣти, одъ жалости, на лудѣсть, на младѣсть, за младости, одъ радости.

Кадъ ѣ предлогъ одъ два слога, акц. му долази на првѣй: мѣмо кости.

3. Предлогъ добия акц. ' предъ речима съ акц. ", и тада рѣчь сама губи акц. "; али та кѣй акц. добия предлогъ између казанихъ рѣчи предъ ошима коѣ имаю акц. " и у првомъ пад., и

* Али опетъ не знамъ каже ли се бѣзь крви или бѣзь крви, одъ кѣри или одъ кѣри. Пре ке бити последнѣ.

у нѣму α) само еданъ слогъ, али таке речи имамо само четири, и између нѣихъ само едномъ могу потврдити што рекохъ: смрѣть: нà смрѣть. прѣдъ смрѣть, по смрѣти, нà смрѣти; — β) више одъ два слога: благовѣсть: нà благовѣсть; приповѣсть: зà приповѣсть; йсповѣсть: нà исповѣсть; сирочадъ: зà сирочадъ итд.*

ДОДАТАКЪ КЪ ДРУГОМЪ ЧЛАНКУ.

У другомъ чланку ние говорено о речима мушкога рода коє се свршує на самогласна, ерѣ тямъ завршеткомъ своимъ имаю по еданъ слогъ више одъ онихъ коє се свршує на сугласно, па су по томе ближе речима среднѣга рода. Нѣихъ ћу додати овде.

Акценти су имъ понавѣше такови да се не могу променити; осимъ тога оне су или имена (пом. ргорг.) или се говоре само одъ мила или одъ поруге, па се у томъ смислу узима само по едно одъ више еднакихъ створеня да му се примене, и за то пису у обичаю у множини, где бы имале више прилике да промене акценте. Само едне између нѣихъ меняю акц., и то само у 5-томъ пад. Овде є дакле најглавнѣе да се види какве акценте имаю речи овога реда и коє су таке речи.

Имамо ихъ:

I. Одъ два слога:

1. Съ акц. ´ на првомъ слогу; таке су многе инокористичке контракціомъ начинѣне речи, коє су гдешто и жен. рода као: бáбо, бáто, браіо, бра́то, Андро. Анто, Бошнѣо, Вако. Вáсо, Ви́но, во́ђо, Вуіо, Га-

* Све ми се чини да бы предлогъ имао овакѣй акц. и предъ речю одъ два слога прѣпáеть: у́ прѣпáеть.

вро, Гаю, Глишо, Грую, дайко, деко, дешо, дую, Ђо-
 ко, Ђуро, Зако, Заро, Иво, Ико, Яшо, Јово, Јоко,
 Јоцо, Кою, комшо, Косто, Кочо, Крсто, Лазо, Лако.
 Луко, Мато, Машо, медо, Мию, Мило, Мићо, Мишо,
 Мою, Нешо, Нико, Ново, Обро, оцо, Паю, Панто,
 Пею, Перо, Пецо, Пешо, побро, попо, прико,
 пришо, Проко, прото, Радо, Раде, Раю, Рако,
 Рашо, рисо, Саво, Сако, Симо, Степо, Стою,
 Стоко, стрико, тайко, тато, Томо, Тошо, ћаћко,
 уйко, ую, Херо, Цвею, Циго, чобо, чово, — тако:
 бало, брбло, брко, буро, глиңо, глухо, гољо, гри-
 во, губо, гуро, гушо, дабо, доро, дрљо, дроньо,
 ћого, ждери, жило, жую, зею, зеко, зельо, злоћо,
 кићо, кляко, кресо, крило, крњо, кушљо, липсо,
 люто, маљо, маньо, мршо, муцо, нећо, посро,
 рићо, рито, рово, роћо, слино, смољо, смрзло,
 спахо, спремо, ћело, ћоро, ћосо, усро, хоћо, црњо,
 цуко, чаю, шврћо, шишо итд. У овихъ се свию
 речи у 5-томъ пад. меня́ на њ: ба́бо: ба̀бо; Но́во: Но̀во;
 по́бро: по̀бро. Има јошъ неколико овакихъ речи,
 али имъ се акц. не мена ни у 5-томъ пад. може
 бити за то што имъ се постанакъ заборавно или
 су се одъ нѣга яко удаљиле: Ба́йко, ба̀йко, Бла́н-
 ко, Ве́љко, Вла́йко, войно, воко, Гойко, Драшко,
Жарко, Здравко, злико, Миљко, Мирко, Павко,
 Райко, Ранко, свойко, Славко, срчко, Станко,
 Стойко.

2. Съ акц. " на првомъ слогу: бра́йко, бра́ле.
 Бра́шко, Ве́љко, Ви́де, Винко, Ву́ле, Гойко, Горо,
 дундо, Ђорђе, Живко, Ивко, Иле, Юре, кале.
 Криле, Куле, Маре, Марко, Нинко, Новко, Павле,
 побре, Райко, синко, славѣ, Таде, тайко, Тале.

3. Съ акц. " на првомъ слогу: Бо́шко, Вѣ́тко,
 Вѣ́чко, Ђурко, Не́шко, Петко, Три́шко, мршко,
 плачко, сѣ́нко, прото.

II. Одъ три слога:

1. Съ акц. ´ на првомъ слогу: бубало, гáтало, давало, причало, ѣаскало, — осимъ овакихъ на лó юшъ ове: Мбйсиє, Мбйсило.

2. Съ акц. ˆ на првомъ слогу: ѣбрѣиє, Пбнциє, — кáмкало, пáмтнло.

3. Съ акц. ˘ на првомъ слогу: Ббжиѣко, Величко, Миушко, Тáнацко, — набрчко, срдитко, — Добрило, Момчило, — Гаврило.

4. Съ акц. ˙ на првомъ слогу: Блáгоє, Ббгоє. Видоє, Спасоє, — несташко, — бáяло, дизало, диркало, ецало, касало, мазало.

5. Съ акц. ˘ на другомъ слогу: Милéнко, Любинко, Маринко, Миленко, Радинко, Радойко, Стаменко, дебелько, понишко, старойко.

6. Съ акц. ˘ на првомъ слогу и съ ˆ на другомъ: бáбáйко, зéлénко, лáлѣнко, Миленко, Неделъко, — Вукайло, Драгойло, — Мапойло, Мияйло.

7. Съ акц. ˙ на првомъ слогу и съ ˆ на другомъ само сложено: пѣмѣрко.

III. Одъ четири слога:

1. Съ акц. ˘ на првомъ слогу: издирало, пáмештало, пáсрталo, узимало. — Дббровое, Любиное. Милиное, — Антоние, Пётроние.

2. Съ акц. ˙ на првомъ слогу: Рáдивое. — Арсениє, Вáсилие, Глигорие.

3. Съ акц. ´ на другомъ слогу: бенéтало. измишляло, кривудало. оклевало, прикланало. — Алéмпие.

4. Съ акц. ˘ на другомъ слогу: ябучило, Исáило, — блебетало. заврзало, тумарало, — Атáнацко, — Алéксиє, Вилбгнє. Дмитриє, Игнатиє, Ёремие. Танасие, Тимотиє.

5. Съ акц. ˘ на првомъ слогу и съ ˆ на другомъ: злбпáмтнло, — Виѣѣвтиє, Ёѣбрѣиє.

6. Съ акц. ˘ на првомъ слогу и съ ˆ на третьемъ: вáримёсо.

7. Съ акц. ' на другомъ слогу и съ ^ на трѣ-
немъ: Алѣксѣандро.

IV. Речи одъ петъ слога:

1. Съ акц. ' на трѣнемъ слогу: задиркѣвало,
зановѣтало, намигивало, приповедало.

2. Съ акц. ' на трѣнемъ слогу: Вратолѣмнѣ.

ЖИВОТЬ КРАЛЯ СТЕФАНА ДЕЧАНСКОГЪ.

Друштво Србске Словесности сматра за єдну одъ свои главны дужности издавати на светъ, до-садъ у поєднимъ рукописима одржавше се про-изводе србске словесности, а особито изворе и споменике старіє србске исторіє, како бы се ови драгоцѣни остатци знамените прошлости, не само одъ пропасти сачували, него и свима приступни учинили. Зато є у свомъ Гласнику наштампало више таковы старина, по рукописима наодећимъ се или у нѣговой или у народной библиотеци.

Садъ онетъ саобщтава овде важанъ за исто-рию србску, како политичну тако и литерарну, жи-вотъ краля Стефана Дечанскогъ, написанъ одъ Григорія Замблака єромонаха и игумана Дечан-скогъ око године 1400. Истина да є овай споме-никъ већ єданнутъ напечатанъ, у књязи IV Ар-кива за югославенску повѣстницу на стр. 1 до 29, (у Загребу 1857 године), али є при свемъ томъ Друштво нашло за добро у свомъ органу верно напечатати га по изредномъ рукопису србске ре-цензіє, налазећемъ се у народной библиотеци у Београду, єдно зато, што є споменикъ овай у Ар-киву напечатанъ са врло многимъ погрешкама; а а како су морали штампати га са грађанскомъ азбукомъ збогъ тога што пису имали стары или црквены кирилски слова, то ни правопись руко-писа бугарске рецензіє, по комъ є напечатанъ, нису могли верно задржати; а друго зато, што Друштво, као што рекосмо, има при руци изре-данъ рукопись србске рецензіє, по комъ су могле

быти поправлѣне све оне погрешке коє су у Аркиву, и поупуѣни сви недостатци оногъ бугарскогъ рукописа, а тымъ начиномъ могао є саобитенъ быти свету верно и подпуно наштампанъ овай споменикъ, и то у своіой србской форми. Ёрь при печатаню точно самъ сравнио ова два позната намъ рукописа, србскій то єсть наше народне библиотеке, изъ когъ самъ начинио веранъ препись за печатаиѣ, и бугарскій, наодеи се у библиотеци свето-троичке сергіевске лавре кодъ Москве, по комъ є у Аркиву напечатанъ, а за кои посао употребио самъ осямъ Аркива іошъ єданъ препись, кои има овде професоръ Алекса Вукомановиѣ.

Писацъ овогъ споменика Григоріє Замблакъ* родио се у Бугарской, быо є найпре калуѣрь у Светой гори Атонской, доциѣ игуманъ монастыра Дечанскогъ у Срби, а потомъ прешао є у Молдавію и быо є игуманъ монастыру Пантократоровомъ. Зашто и како є у Русію дошао, то се не зна; но кадъ су Литванци южноруске землѣ освоили и кадъ є митрополія изъ Кієва у Москву пренесена была, и после се одъ кієвске митрополіє сасвимъ отуѣила, быо є овай Григоріє Замблакъ године 1414 у литванскомъ Новгороду избранъ за митрополита кієвскогъ, првогъ после оногъ отуѣеня. Но како ніє быо у Цариграду потврѣенъ, то буде по заповести великога кнеза литавскогъ Витолда, одъ литавски епископа за митрополита посвеѣенъ 1416 године. Године 1418 быо є на црквеномъ сабору западне или римско-католичке цркве у Костници, одкудъ се онетъ вратио у Кієвъ.

* По Историческомъ словарю о бывшихъ въ Россіи писателяхъ духовнаго чина, види Аркива кнѣ IV. стр. VI.

где є умрѣо 1418 године. У карамзиновой руской исторіи, у животу великога князя Василія Димитрієвића, обширніе се налазе вести о истомъ Григорію Замблаку; тако казує Карамзинъ да су га южноруски архієпископи, епископи и боляри, избрали за свога митрополита у Новгородку дана 25 Новембра 1415 године, пошто се безъ успѣха вратио са свога суетногъ путовања у Цариградъ, поради кievске митрополіе предузетогъ. Истыи оваи Григоріе, као човекъ врло чезнући за славомъ и верный приврженикъ великога князя Витолда, ревностногъ римокатолика, намеравао є већъ онда сѣдинити цркву грчко-католичку са римскомъ; зато є са више литвански боляра путовао у Римъ и у Цариградъ, али се безъ икаквогъ успѣха вратио натрагъ. Умрѣо є године 1419, многославльнъ у южнорускимъ земляма, проклинянъ као одадникъ у северной Русіи.

Летописи руски хвале нѣгову ученость, писао є много, а међу осталима и ова дела: 1) Двадесетъ и седамъ поучителны и похвалны беседа. 2) Беседу о преносу св. Параскеве или Петке Трновске у Србию: прерадіо є такођеръ и животъ исте свете, написанъ одъ бугарскогъ патриарха Фимія, а увео є у своіой кievской Митрополіи и поштованъ и светкованъ ове свете Петке Трновске. 3) Службу и животъ светогъ Ромила, Србскогъ светителя кои є око почетка 13. века живео; ово дело налази се у єдномъ рукопису народне библиотеке у Београду, одакле га є укратко саопштио библиотечкаръ Ђ. Даничићъ у Гласнику IX. 4) Животъ св. Стефана Дечанскогъ краля србскогъ; кои се налази у више рукописа у Русіи; далъ у манастиру св. Јована Рилскогъ у Бугарској, у рукопису, кои се зове: Панегирикъ граматика Владислава, писаномъ године 1479. и у србској народ-

ной библиотеци у Београду. Сви ти преписи живота Стефана Дечанскогъ быѣ по свой прилици бугарске, а овай є београдскій сръбске рецензіє.

Рукопись, по комъ се овай животъ овде у Гласнику печата, као што рекосмо, чува се у нашої народной библиотеци при Попечительству Просвете, а добавльнѣ є за ню одъ г. Йордана Хаѣи-Константинова. Книга ова єсть Зборникъ, садржаваюћи у себи разне предмете, писанъ є доста лепимъ читкимъ полуставнимъ писмомъ, одъ две руке, на лепой якої и гладкой памучной хартии, у величини обичне осмине, и тврдо є везанъ у дрвене кожомъ обложене корнице, али листови су многи разшивени, а неки изъ почетка и недостаю; има садъ свега 222 листа. Садржава у себи слѣдуюће предмете:

1) на листу 1—16 службу св. Стефана Дечанскогъ, одъ кое нема у почетку неколико листовоа.

2) на листу 17—24 „месеца того ѿи память святаго великомученика въ црехъ стефана сръбьскаго иже въ дѣлахъ“. Напечатано є у Србляку, али є онде руско-славенске рецензіє, а овде чисто сръбске.

3) на листу 25—80 „месеца носмвріа ѿи житіє и жителство святаго великомученика въ црехъ стефана сръбьскаго иже въ дѣлахъ“. то єсть ово кое овде печатамо. На листу 80-томъ написанъ є свршетакъ овогъ житія тако ситнимъ словима, да се збогъ побледившегъ мастила єдва прочитати може, и мы смо га напечатали помоћу рукописа Господина А. Вукомановића; али изъ поєдины речи самога овогъ микроскопскогъ писма, уверили смо се, да є то заиста она завршуюћа посвета и молитва, кою є списатель овогъ житія Светителю управію, и коіомъ се оно и овде свршує.

4) на листу 81—93 „слоужба индоутиниз кралю блискоме месеца шктемвріа л. иже въ свєтахъ и въ бл-

тоуѣстѣн великаго богоноснаго Стефана. свѣтѣри пра-
вещѣ кралевѣства сръбскаго“.

5) на листу 93. страни другой до листа 96.
споменъ свѣтителя кои надаю на истый дань, „ме-
сеца того ѿ. зинокѣа и зинокѣе. маркѣана епископа сѣра-
коуѣнскаго. мученице ектрѣнѣе. класѣны, ѿсифѣ па-
трѣарха, естерѣа, владѣл, неѣна. и неѣнилы. въ тѣжде
днь намѣть скетыхъ апостоль ѿ ѿ. терентѣа, мариа
моуѣста и артемъ. скетый апостоль аристовоуѣл“.

6) на листу 97—107 „въ тѣжде днь намѣть иже
въ скетыхъ и въ благоуѣстѣн великаго и въ милости
изещнаго. богоноснаго стефана. пракещаго свѣтѣри кра-
левѣства въсе сръбскыѣ землѣ и поморскыѣ“, то естъ
Милутина. Найпре е животь до листа 103, а после
иду ирмоси до 107 листа, кои е сасвимъ ново пи-
санъ и доцнѣе улеплѣнъ. Ово е веѣъ печатано у
Србляку, али нешто преиначено и руско-славен-
скимъ начиномъ, а овде е србуля.

7) на листу 108 свршетакъ живота св. Пана-
гѣота. На чистой задной страни овогъ листа стои
старимъ писмомъ забележено ово: мѣта ѿѣмѣ (т. е.
7047=1538) мѣа декемвѣрѣа ѿ днь оу помеделникъ до-
гѣ вѣша оу софѣю.

8) на листу 109—128 „житѣе и жизнь благоуѣсти-
ваго краля стефана сръбскаго. монаха ѣеѣктѣста“, то
есть Драгутина. Починѣ: „по еже добръ оубо и бо-
гооубодно житѣе прѣпроводиншоу въ землѣитъ семь и
маловрѣмениитъ науѣлствѣ“ и т. д. а свршуе се: „бмѣсть
же прѣставленѣе сего вѣжѣннаго месеца мартѣа въ ѣѣ
днь“, и т. д. На задной страни овогъ 128 листа
како се обрне горе стои старомъ рукомъ и истимъ
мастиломъ ово: списаниѣ послѣжде геѣоргіемъ грама-
тикомъ. благослови ѿуе.

9) на листу 129—156 „житѣе богооубодно и жизнь
ненороуна благоуѣстивыѣе и хрѣстѣолюкныѣе госпожде
наше вѣжѣныѣ монахѣе елены.“ Починѣ: понеже вѣжѣ-

сткими поутъ оубо жестокоу єсть и остръ нмѣ тѣснѣи и притрѣнѣи шѣствѣи и т. д. а свршує се: сконча же се житіє богооубоудно о господи блаженныи и хрїстолюбивыи монахїе елєни и т. д. Ово є животь Србске краљице Єлене, жєне краля Стефана Уроша I великогъ, рођене французске принцезе, по Цароставнику Архієпископа Данила, кои іошъ ннє нгда печатанъ.*

10) на листу 157 єдно писмо или кратка беседа врло ситно скорописнимъ али старинскимъ словима писано, аскетичногъ садржая, почиѣ: оублажю вашъ жизнь ѿ дрзѣи ѿко благодръзиовенна єсть, и плаую се моеє жизни, ѿко непотребна єсть и т. д. а свршує се: аще же и азъ нехнсть нарнуо се, нь прѣкъ съвѣтъ сътворити вѣмъ.

11) на листу 158—198 „житіє и жизнь преподобнаго оца нашего Іоана рилскаго, въ нѣмже и како прѣнесенъ бытъ въ тръновъ, списано Єфѣмїємъ патрїархомъ тръновскимъ, на коици же слова и ѿ обнокленїе светїе обывѣли єго нжс въ рилѣ, и како пакы прѣнесенъ бытъ ѿ трънова, въ тѣже славїи монастырь рилскїи. На страни до овогъ написано є врло ситно црвенимъ мастиломъ ово: списано послѣднимъ въ дїацехъ владиславомъ грамаѣникомъ, благословн оубе. Житіє св. Іована Рилскогъ са службомъ нѣговомъ већъ є напечатано по рукописима бугарске рецензіє, наодећимъ се у Рилскомъ монастыру, а за печатноу урећенимъ одъ Єромонаха рилски Неофита и Іоасафа, у Београду 1837 године у 4.

* Я самъ га верно преписао и за печатанѣ приуготовио, но валя га іошъ сравнѣти съ рукописомъ Даниловогъ Цароставника, кои се чува у Патрїаршеско-Митрополитскої библиотеци у Барловцима.

12) на листу 199—222 и последниѣгѣ. житіе и жизнь пркнодобнаго ѿца нашего ѿолкѣна сардианорскаго.

Цела ова рукописна књига чини се да е писана одъ два човека, у истомъ формату и после текъ уедно везана, еръ се могу сасвимъ добро разликовати две руке, една мањимъ сабиенимъ словима, као што су писана: житіе краљице Блене, житіе Драгутиново и Милутиново, и то е вальда писао онај граматикъ Георгіе, кон се именуе после житія Драгутиновогъ на другој страни 128 листа; а друга крупнимъ и поређе писанимъ лепимъ словима, којомъ е писано житіе Стефана Дечанскогъ, Јована Рилскогъ и Јоакима, а то е писао онај граматикъ Владиславъ, кон се именуе на листу 158.

Што се тиче разлика између она два рукописа, које имамо предъ собомъ одъ овогъ епоменника, они се разликую међу собомъ едно свима онимъ свойствима и знацима, по којима се определяю рукописи славенски рецензије бугарске и србске, съ тимъ додаткомъ да се у ономъ бугарскомъ налазе јошъ знаци, кон сведоче да е доцније одъ Руса переписиванъ. Тако на примеръ онај првиъ има најчешће ж, где нашъ србскій има оу као драгъ место дрогъ; ж где овај има и ю, или љ и є, као похвалити са, где нашъ похвалити сс; распалахъса место распалкохъсе; а знаци рускогъ писара есу: недостаточно место: недостатъно, оутвердити, место: оутвердити, стопа место стьпа, совершено место съкръшеног, ке истиъ место къ въстмъ: възложшииъ место възложшииъ, козгнѣша са место възгноушаше се, есфирѣ место есфирѣ, афонасіе место лѣанасіе, и др. Друго јошъ се разликую и по томе, што е овај београдскій подпуни и у обште исправни

одъ оногъ рускогъ. Одъ свию овы разлика найважнїе пазначили смо овде подъ бровима, подъ конма є стављно. како су исте означене речи или читави ставови у рускомъ рукопису написани, и шта є у нѣму изостављно или преиначено.

Дрѣ Я. Шафарикъ.

Месеца Ноемврїа. аї. житїс и жител-
ство свѣтаго великомзученика къ ца-
рехъ Стефана сръбьскааго, иже къ
дѣуахъ сѣписано григорїемъ мнхомъ
и прѣзвнтеромъ, игоуменомъ быв-
шимъ то ежде обытѣли.

Благослови оубо.

Бѣше и се великааго и славиѣншаго сръбь-
скааго езька. не тѣкмо коннственными силами дру-
гихъ езькъ прѣвѣсходити. и слакою и богатъ-
ствомъ. и мѣста красотою и величїемъ. иже
окрѣсть соущихъ прѣводолѣвати. и н царьми бла-
гоустьвѣншими и прѣмоудрїими красовати се и
похваляти. къ нимъ же и пауче яко имѣе любви.
къ сынсамъ къспомѣноухъ оубоаго царствїа имѣ-
немъ. корѣнь бо иѣкыи¹ снмъ рожденїю бмыъ и
царствїю киновнѣ. Сумѣонъ трѣ великыи² Су-
меонъ иже къ царствїихъ царски³ вѣсѣхъ оуго-
днїи. Сумѣонъ иже царствїа високоє смѣри-
кїи⁴, и великоє иноуство възлюбывїи. Сумѣонъ
докрїи коннѣ великааго воскоди. иже не обѣзѣ се

¹) иѣкыиъ. — ² тривеликыи. — ³ и цркви. — ⁴ немѣ
отъ „оугоднїи“ до „смѣривїи“.

кальнами житїа, нъ коєводѣ оубоднѣ бмствѣ. Сумеѡноу оному богонрѣемному въ истинноу друугъ. мною же и велюуаниши. Елико бо благодеть сѣни велюуаниша закона. Тодико и благодети слоужителю. пауе сѣни таниникъ велюуаниши.

Корѣнь оубо благъ сїи яко же рѣхъ Сумеѡнѣ, доволиїи наслѣдники изьостави царствїю. въ свое время ѡтъ сихъ которагождо пауеаство прѣемлюща. не яко же великаго Константина сноче же и нетїе възмоуцлюще црковь еретнубскыими кальнами. и еллуискыими скварами же и касныи. нъ благоуьстникъ и богомоудрнѣ же и боголюбъзиѣ правеще коннственое и проуеє вѣроуьсноє стадо.

Паунилюшоу же ми повѣсть о великомъученицѣ и цари. кънимати зерьдио молю. боболубъзинныхъ⁵ кашныхъ дъшыхъ⁶ прѣдложенїе. и дїе утѡ недостатъуно боудеть. прошоу влась милости сподобити мє. иномоу инако покѣдлющимъ ми и которомоу же сихъ своа оуткрѣднн хотѣшъ. нъ азъ на мѣуеника оубовавъ, ни ѡнѣмъ⁷ ни ѡнѣмъ благодеть испокѣдоую, нъ тѡго помощи надѣавъ се, къ тѡго похвалномоу житїю зстрѣннхъ повѣсть.

Милуѡтинѣ нже по великомуу сумеѡнѣ уеткрѣти раждаетъ Стефана, великаго благоуьстїа стаина и царствїа венѣцъ. и юже⁸ въ сѣрьшеноу мѣроу възраста бѣше, текоушѣ на мнозѣ крѣмери. ѡбравованнѣ⁹ же и свѣта къ вѣсѣмъ.

⁵ боголюбезнѣицихъ. — ⁶ доушъ. — ⁷ овѣмъ. —

⁸ оуже — ⁹ обравовавъ.

страхоу господню боууас се прсно. и тѣмъ ѿтъ
 късакого оукаликѣ се злаа. и мнѡгѡмъ збѡмъ кже
 ѿтъ юности моужа неправикнїа благопрестоупнѣ
 къ вѣсѣдоующнмъ. тихъ слокѡмъ. милостивѣ къ
 страждоушнмъ. грдннїе же толнко къзгноушаше¹⁰
 се. яко таковому ниже поне тѡго ѡунама ккѡмъ
 ти се. тѣмъ и късѣмъ срдца и разоуми къ тѡ-
 го любви раснлѡхѡу се. и късѣ¹¹ бѣше кннннѡ-
 го положивъ помощника ссѣтъ, и къ томоу едино-
 мѡз зрѣше. нѣ что пострада. зѡмѣсть дѣлѡмъ по-
 дкнже доброе прсно ненавидѣн. слоуженїю же
 таковоу. жена тѡго къслоужитель¹². ѡ монхъ
 слѡзъ. лице прѣродителско¹³ къ рѡн великомуу-
 дрїе прѣможе женскаа лѣсть. здрѣ¹⁴ что нехотѣ-
 ше сѣтворити ѡ¹⁵ тыцѡмѡмъ. и слышнше.¹⁶
 Приходитъ царица къ царюу. лице показоуѣтъ дре-
 хѡ. несоукрашенѣ и неѡбычнѣ къхѡдѣ. слѡзы непоу-
 прѣтъ. и нже ѿтъ вноуѣтъ пламенѣмъ прѣсѣцѣтъ
 гласѣ. и да сѣкратнѣ рекоу. на ослѣпленїе ѡтъца
 подвижеть прѣвородномоу сннѣ. Снноу въ исти-
 ноу водокноу їсаккоу. благопокоренїемъ¹⁷ и по-
 слоужавїемъ. не невѣдѡше¹⁸ оубѡ онѣ кже ѡ
 немъ оумышлѡкѡмаа. нѣ и мнѡжннїннѣ ѿтъ кнѣ-
 зѡвъ¹⁹ и кельмоужїн²⁰ тѡнно оушнмъ бѣше, къ
 некоеи ѿтъ нже тамо странахъ сѣ мнѡжѣствомъ
 кон оуклонити се. и ѿтъ нже оубѡ нанѣ сннн-
 клѡмїе избѣжати лѣсти. сѣкрѣшенѣ же къ все сѣ-
 дрѣжанїе царѣсткїа ѡдѣати се. нѣ невѣсхотѣ снхъ

¹⁰ возгнѡнїя. — ¹¹ все. — ¹² тоговѣслѣжително. — ¹³ пра-
 рѡдителя. — ¹⁴ здрѣ. — ¹⁵ ѡтъ. — ¹⁶ слышнше. — ¹⁷ благо-
 коренїемъ. — ¹⁸ не видѡше. — ¹⁹ князев. — ²⁰ велмѡжѣ.

послоушати. болше соудивъ божїе еже ѿ немь
 обрѣмленїе. на ползоу всакомоу бывающее. иже
 въседѣнье на того уавѣколюбїе себѣ възложимь.
 иже уавѣкуьскаго съвѣта и помощн. и прѣбы-
 ваше проуе правды дрѣже се и незлобїа. милос-
 тнїею же и молитвами себе ѡградикъ.

„Владико всехъ“ глаголюе „и боже. видимїе
 же и невидимїе твари едине съдѣтелю. къси сръд-
 ца свѣдѣтельствванннхъ ²¹. къси прѣжде вса
 бытїа ихъ. помншленїе уловеуьско исповѣсть се
 тебе и ѡстанкь помншленїа праздноуеть ти.
 Вждь аще юсть неправда къ сръдци моемь. вждь
 аще поуть безаконїа къ мнѣ. испнтаен сръдца и
 оутроби боже праведно. вждь аще истинна соуть
 ѿ ихъ же оглаголоуютъ ²² ме. и соудн праведна.
 и оутнши неправедно на ме ожестоунншоую се
 родителноую оутробоу. и прѣобрати на мнлобашїе
 милости, движоущее се стрѣмленїе, иже при ес-
 фирѣ ²³ оукротивїи воспольвшїи се гнѣвь асоуни-
 роу цароу мндїнскомоу. Спаси оубо мене все-
 зрителю владикѡ къ бѣдѣ соуща. и близъ ²⁴ елико
 не оу неправеднїи ²⁵ соудь подетн хотѣща. ѡтъца
 же моего и цара ззорнаго прѣмѣни и пороуна-
 го дѣанїа. ты бо ѡкованїе изводнши моужь-
 ствомь. и троа мышца нензубьтннно ²⁶ сналаа
 мнѡго пѣтїи цароу.“

Снце доблестнннн стѣфань тѣснотоу сръдца
 своего богоу единому вѣдомо творе и нани въсоу

²¹ съ дѣтельствомъ. аныхъ. — ²² оглаголавають. —

²³ есфирѣ. — ²⁴ яко близъ. — ²⁵ оу праведны. —

²⁶ невсечтно.

надѣждоу спасенія възлагає. къ царьскыи хождане благоговѣннѣ оубо и благоуиинѣ. радѡстнѣ къ вѣсѣмъ показоує обыудан ієствннн. Къ прѣдстоиынн же иже къ ѡтцоу смѣренѣ иѣкакоу и сконственѣ образъ имѣє по истинѣ. иѣ оумлѣуда промышленія сила о таковѣмъ илунпайн, ико да и неправедною илзкою искоушенѣ бвѣ, праведнымъ вѣнцѣмъ ѡтъ жиконауелнїє вѣнѣаетъ се роуку. Его же кромѣ троудѡвѣ и потоує еже о истинѣ, иекъзможно спѡдѡбвти се комоу. Уто иже²⁷ ѡтъ здѣ. достоннаа оумилнїя и слѣзамъ повѣствѣ прѣодоле женскаа лѣствѣ: побѣди се царева прѣмоудрѡствѣ. женьскыи оухыщренїемъ. подклоиисе ѡтѣуда моудрѡствѣ²⁸ женскон слабостн. оугасе²⁹ родителнаа топлота жени кестоудїемъ. етѣ³⁰ кыклетъ праведни неправедно. незловѣвїи навѣтомъ лютѡмъ. млностнвїи немлностнвнко. и ѡ безмѣстїа³¹, ѡуїю лишаєтъ се. и да не иѣкто³² ѡтъ иже не добрѣ кынемлющїихъ, възмынтъ ме³³ сїа слыше. Стефана оубо похвалквти. и того же достонноухвалнаго и скетаго илннннн словесн ѡбезуѣствквти.³⁴ Да иekoудетъ таковаго безмѣстїа. тогова бо ѡтца ико благоуѣствкв³⁵ и пракїє илншеє вѣры поборннкв. съ светымн илнннн и ико ѡтъ бога того моцѣмъ ислѣнннн съблюденнннннн. покланнємъ се тѣмъ и цѣлѣемъ освещенїє прїемлюще. и молнмъ того ѡ насъ къ влادنцѣ ходатанствквти. ико имоуцїз илннннн ради ислра-

²⁷ то же. — ²⁸ твердѡствѣ. — ²⁹ оугасеєд. — ³⁰ итѣ.

³¹ безвѣтїа. — ³² кто. — ³³ възмынтѣд. — ³⁴ обезчествквти. — ³⁵ ико честнвн.

каєнїи къ нїемоу дръзновленїе. нъ женское об-
 лугаемъ еже съ дїаволомъ съгласїе. и зазороу
 малоу поддежить, за не послоушає тѣх. немн-
 досрѣдїа соудѣнїа ѿддѣсть прѣкороднаго. та же
 таково соудѣнїа. квока соломонъ сказоуєтъ. Реє
 во снѣ прѣмоудрѣ веселитѣ ѿтѣца. нъ и ѿ семь
 несазирати ємоу длѣжно єсть иже добрѣ разоу-
 мѣлющїимъ.³⁶ ико и великы константїнъ³⁷, и
 прѣкїи хрїстїаномъ царѣ. толикы и тако є³⁸. єли-
 ко въ благоуєстїи и прѣмоудрѣстїи єстьствїи же
 и вѣнчїиєн жены лоукакы вѣроваєтѣ словесемъ
 лѣжїимъ. снѣ своего прїска оубытѣ. докра же
 и благоу моужа соудѣнїа. та же послѣжде сїю оубѣ-
 дѣє съгласїє и тоу зѣмѣ соудѣнїа прѣведїимъ.
 Кудѣстѣ³⁹ ли възмѣлїимыи жены лоукаєство.
 Слышастѣ ли оудѣнїа прѣлѣстїнос снѣ коварство.
 и оутѣ оубѣ такоїи и когоскрѣщенїи же и
 прѣмоудрїи константїнѣ незыблѣтѣ прѣжде сн-
 новнїко оубытїа тоє зло кзыєство. Аще ко
 сїе оубѣдѣєтѣ бы, не бы на любезїишаго соудѣ
 и зисемъ, нъ на тоу самою къ нїєи же дїаволь
 кєсѣдоуаше. послѣжде же оубѣдѣ⁴⁰ єгда раскал-
 нїемъ. и оутѣ же ползѣвати⁴¹ можаше. ии же
 снѣ въскрѣсїти моцїно єє. и еже неѣсмотри
 прѣкѣ разоумному окоу прїкрїишоу єє лоука-
 кїимы глаголи злїе жены, по сѣдѣнїи оубытїа
 нознѣ утѣ сѣтворилѣ єсть. тожде пострада и адамъ.
 вѣдѣаше ко ѣко добро послоушанїе еже заповѣдѣ

³⁶ разжмѣющїимъ. — ³⁷ константїнѣ. — ³⁸ таковїи. —

³⁹ видите. — ⁴⁰ послѣжде увѣдѣ. — ⁴¹ ползвати

сѣздатель, и зло прѣслоушаніе⁴². прѣмоудръ бо
 бѣ, яко уюдноє дѣло роукоу божією. дѣшею сло-
 весною и оумною поучень. и вѣдѣаше добро и
 зло. нъ зры сѣвѣтника зла. како прѣвѣе женоу
 зловѣи. женою же адама повинноу косноути се
 ѿтреуєнномоу дръвоу. и еже прѣжде вѣдѣахоу
 ѿть естества прѣслоушанія злоє сѣ дѣломъ навн-
 коне покоривше се зломоу сѣвѣтоу. и многа
 нила таковаа и учслоу доволна. ѿть божѣствомъ
 нхъ инсанн вѣдѣть. нже о снхъ оупражнющіе
 се. намъ же къ повѣсти слово да ѿбрацѣеть се.

Ико оубѣ стефанъ сѣ пострада оумиліенное
 лишеніе зрака. мѣсто же бѣше ндѣ же сѣе сѣдѣ
 се, поле окуєє именовемо⁴³. ндѣ же и храмъ
 молитвнн бѣше, великомоу архіерархоу хрїстовоу
 николаѣ. и лють ѿть колезни страдаюу прова-
 даемоу, и взнемогшоу послѣднсе и лежероу не
 безъ мала мрътвоу. ноци скончавашн се сѣномъ
 тѣнкомъ обѣеть выкаеть. и зрыть моужа прѣд-
 ставша емоу, свещеннолѣнно кидѣніе⁴⁴ нмоу-
 ца. светительскою же ѿдѣждею оукрашена соу-
 ца. благодети же свѣтлостъ на лицн моужоу сѣ-
 ше. носецѣ⁴⁵ на дѣшон своєи длани ѿвѣ его
 изврѣженіе ѿуп, и глаголюца къ шемоу. „не
 скръѣвы стефане. Се бо на длани мои твои ѿуп.“
 и сѣ слѣкомъ показоваше емоу носимое. ѿнъ
 же яко мнѣше се глагола къ шемоу. и ктѣ сѣи

¹² нема одъ „вже заповѣда“ до „прѣслоушаніе“. —

⁴³ поле оачеє сѣе сѣдѣмо. — ⁴⁴ сваченнолѣнна
 идѣніа. — ⁴⁵ нема одъ „благодати“ до: „носецѣ“.

Тыи господи мон иже толнокое о мнѣ придежаніе творен. и явлен се азъ есмь реуче⁴⁶ николае, мнрїилицынскыиныхъ⁴⁷ епископъ. късклонивъ се оубо ѿтъ сна, богови благодаренїа възсладаше смѣренїемъ сръдца и того оубоудникоу. Познакаше же и ижекое не мало ѿблагъченїе болѣземь. таже ѿтъ тѣдѣ въ константинь градъ послаеть се заточень быкъ. тако и съ двоими его дѣтми. Вторїи по младнїствоу⁴⁸ посещїиныхъ възрасть. и къ обытъли въсехъ бога и въседръжителю прѣбывати повѣлѣно бысть. ѿтъ иже тогда царствоующаго, Андроника глаголю палсолога. никомоу иномоу къ немоу приходи къ беседоу завѣщавъ, развѣ нгоуменовоу ѿбытъли. и нмѣ же онъ повелантъ. И тако прѣбывааше довлїи оусръдно прѣносе заточенїа ноуждоу. къ себѣ такокаа присно вѣщае: „трїиин стефане. въ трїиѣиїи кашемъ стежитѣ дѣше каше реуче господѣ. иъ и къ прѣмоудрости писано іестъ. іако злато въ грѣшнли искоусі ихъ напастми. и іако късеплодїа жрѣтвоу прїестъ ихъ. и благодарє никакоже прѣстакаше, апостола поминде глаголюща: и благодарни бывантѣ. Иъ и уесто молаше се. и колѣно-прѣклоненїа многаа твораше. Братїамъ же на правило събырлємомъ тѣ⁴⁹ прѣвїи ѿкрѣташе се. стое до съкръшенїа пѣнїю неводкнжно. іако и настоєщомоу самомоу и въсѣмъ братїамъ днєвити се того бѣдрости и тѣщанїю. и сихъ ради науче ѿтъ вѣсѣхъ любнмъ бѣше и милочемь. и въсако придежанїе о немъ показокаа-

⁴⁶ нема „рече“. — ⁴⁷ мнрѣльвквейскыихъ. — ⁴⁸ младенчествомъ. — ⁴⁹ той.

хоу. и уесто къ нѣмоу бесѣдовахоу, ползоу немаллоу прїемлюще. многа отъ писанїи къ въздржанїю тѣмъ изглаголющоу. Къ снмь и апостола къ срьдоу приводѣше зүеща, недѣстопна быти страданїа нннхннхго вѣмене къ хотѣщию слакъ отъкрыти се въ насъ отъ кога. и елико внѣшнїи нашъ уловѣкъ ѡбѣщаваетъ. толнко внѣзрѣшнїи⁵⁰ ѡбнакаетъ се. Снще онъ свод страданїа къ второ полагаше, приходѣщихъ къ нѣмоу братїи ползоу промышлаетъ. и словеси мнѡгосмѣренное нмоуцими множанше же оуунтелное. тѣмъ еже отъ носнпущства⁵¹ ѡблѣгуаваше колезны. Неоутанше се такова и самодрѣжа. нъ и ѡнъ слышатель бѣ, похвалномоу прѣбыванїю моужа. и късь бѣше къ оудивленїи, тѡго любовкїю вѣпко ѡбъемлемь. кко и уесто къ себѣ тѡго призывати въ царьскаа и многаа ѡ ползы съ ннмъ бесѣдовати. такова бо есть добродѣтель. любоводворотныхъ оубѡ клѣуетъ къ себѣ злокннхъ же стыдѣти се сею творитъ.

Тогда же нже на разлмынаа вѣмена разланнїими ереси възмоутикїи црѣккъ врагъ. нетрѣннше тншнноу великоу црѣккн нмоуци. и хрїстокоу стадоу на пажнтехъ благоуьстїа пасоущоу. нъ нѣбоого карлаама нзнесе акундннатьскые⁵² ереси науелннка. и снмь многаа метежа нсплнн се црѣккъ. нмоуца съ собою едннмоудрнїе многы, науеже едннн погнмѣланїе и оууенкы, безыместннхъ кельнїи. нже оубѡ еднносочнное развращанне по змоквѣдномоу

⁵⁰ внѣзренїи. — ⁵¹ постннчества. — ⁵² акундннн-
еткїа.

арїоу. Духа же прѣскетаго хоулаше⁵³ по скврѣн-
 номоу македонїю. иъ и прѣображенїе владїуиіе
 истинно на горѣ ѳакори быкнїеіе прѣдъ скетыми тѣго
 апостола и оуѣеникы показакшоу⁵⁴ славоу своєго
 божьства. Моусеа тогда же и їлію своєю нензъ-
 утенио силою властію прѣстакн. зверас сїхъ
 кво богъ сїи насъ ради вьбулокѣувнѣ се живїими
 и прѣткымии ѳбладаетъ. тѣ вьсестрастныи. при-
 видѣнїе быти оуѣаше а не истинно. и мнѣзы тѣго
 ереси послѣдоваше. и православныхъ ждрѣбы вь
 подкнзѣ кѣше. по вьсемъ же царьскѣмоу ѳномоу
 градоу вьстанїа и мѣвн и раздори творахоу се.
 Овѣмъ оуѣбо злославнїимъ прилагюцимъ се. овѣмъ
 же протїкещимъ се и тѣхъ облыуаюцимъ. и оуѣбо
 нже тогда црѣковнаа правен нже вь скетынхъ по
 истнїе аѳанасїе⁵⁵ ськорь сьставнѣ. тоу и зломоу
 дрѣномоу варлаамоу соуцоу. сь тѣго злославны-
 имъ пакѣомъ. єдиносоуцїное оутврѣждаетъ, кво
 же и нже вь никїен ѳѣтци прѣдаше.⁵⁶ и нже по
 нїхъ даже до толн вьселїенсїїи же и мѣстнїи⁵⁷
 ськори оутврѣдише. Светое же прѣображенїе хрї-
 ста бога нашего истинно быти нзъяснїи. варла-
 ма же сь тѣго друѣжиною нехотѣцїаа покыноути
 се, аѳѣмъ прѣдасть, и ѳть ськорнїе нзгнїкеть
 црѣкве. Варлаамъ оуѣбо кво посрамлїенъ бысть и
 до конца нзложеноъ змїи онашїю и еше крѣтати
 мнѣше се. тѣмъ же и вь скврѣннїи своєи клѣты
 ссѣтъ заткори неисходнаа и на врѣмъ оумлаѣа.

⁵³ похлїаше. — ⁵⁴ показавшемъ. — ⁵⁵ Аѳанасїе. —

⁵⁶ вь никїен предѣша отци. — ⁵⁷ и помѣстнїи.

сѣписоуе разкрашена велѣнїа на црѣковь. и богоборни острѣ езыкѣ на православное.⁵⁸ таже на-
 правсно поѡдобно дикїю ослоу скоуникѣ. благоу-
 стыкое⁵⁹ сѣмоуѡааше. и мнѡгы сѣ ѡтѣтрѣже
 къ погыбѣли елико къ моужехъ и елико къ женахъ.
 нѣ и ѡтѣ иже къ царьскыхъ.⁶⁰ и самыимъ скоп-
 цемъ царекн слоужьшимъ.⁶¹ сѣмрѣтноснога своее
 ереси идѣ прѣподасть, и просто, безъ мала въсь
 градъ непослѣдока.

Симъ тако нмоуцимъ, по ѡзыуномуу царь-
 вїи, призвана творить стѣфана къ сѣбѣ. и мно-
 зьмъ оубо словесемъ реуениомъ бывшемъ. елико
 о спасени дѣше и ѡ царьскыхъ правленннхъ.
 въспрїемъ богодѣхновенныи стѣфанъ къ въсьмъ
 минши ми се реуе ѡ дрѣжавїи⁶² къ царехъ
 богови и царз царемъ благооубоднѣ быти, пра-
 вленныи царьскыми. еликовннми и конискыми⁶³
 уннми. кротостїю. смѣренїемъ. правооубдїемъ. истн-
 ною. прѣмздрѡстїю же, мнѡгынхъ иже прѣждѣ
 тебѣ кыкшїихъ царекн прѣвъсходѣца. въ едномъ
 же некъмъ како ѡ боговънуданнѣ⁶⁴ погрешающа.
 еже іестъ глава въселеннїи и кыиць царсткїю. ѡ
 нїен же апостола въселенноуію обтекоше, и къ
 правѣн кѣрѣ прикѣдоше уловѣуство. иже къ ѡтѣ-
 ца и сил и скѣтаго дѣха. ѡ нїен же мзуеници
 плѣти и крѣви непоцѣдѣше, еже іестъ благоу-

⁵⁸ нема одѣ „на црѣковъ“ до „езыкъ на“. — ⁵⁹ бла-
 гочестивыа. — ⁶⁰ нема одѣ „къ погыбѣли“ до „но
 и ѡтѣ иже.“ — ⁶¹ слоужащимъ. — ⁶² въ всемъ
 мнїсѣ ѡ дрѣжавннми. — ⁶³ воннѣственннми. — ⁶⁴
 благовъвчанѣ.

стѣ. и царь къ нему. и како оубо о благоу-
 стѣи ихъ мниши погрѣшати. глаголи ѿ дреуговъ
 и братѣи изрѣдѣиши. и стефанъ, кажеице іестъ
 реуе ѿ царю прѣзырающомъ пастироу влѣути иже
 въ стадо вхоще и не ѿтъгонещоу сего, такокоу
 жеде быти и томоу свѣрз. аще и пастира носитъ
 име. не бо имена дѣла почитаютъ. нѣ дѣла имена
 прославляють.⁶⁵ и еже злославнѣе оставлати и
 не ѿтъгонити могоущомоу, злославноу быти соудити
 се. ѿтъ иже добрѣ съмышляющѣихъ. нѣсть
 праведно ни же поудбно ѿ царен свѣтлѣиши.
 прѣстоломъ царствѣа поучѣннѣоу ти соущоу и
 толикоу стадоу ѿтъ хрїста пастїроу поставменноу.
 того врагы къ своему граду⁶⁶ дрѣжатъ. нѣ кко
 влѣкы душе тлѣннѣе ѿтъгонити. даеуе. и съ да-
 видомъ нѣти: ненавидѣще те господи възнена-
 видѣхъ. и ѿ вразехъ твоихъ и стахъ свѣршени-
 ноу ненакнстїю възненавидѣхъ ихъ въ врагы быше
 мнѣ. нѣ ни въ прѣдѣлахъ богодарованнѣе ти ѿбла-
 сти никако же сихъ оставлати. Сице аще сътво-
 рили, црковнѣе зѣо оуставили раздори, и миръ
 глѣбовъ дароуешн⁶⁷ православнымъ. царствѣа
 же скуптра възвелнунши, и истиннѣе царь исти-
 ннѣе хрїстїаномъ коудешн. кко истиннѣе пастырѣ
 ѿтъ⁶⁸ обещаго владнкы мѣздоу прїимешн. тамо-
 шнннго царствѣа непрѣходное.

Сїа⁶⁹ слышавша самодрѣжа и словесно-
 моу разоумоу моужа оудывавша се и прѣмоу-
 дрости много того рѣше. благодарити же и по-

⁶⁵ нема одѣ „нѣ дѣла“ до „прославляють. — ⁶⁶ ста-
 дѣ. — ⁶⁷ даешн. — ⁶⁸ и ѿгъ. — ⁶⁹ сице.

хвалити⁷⁰ божїа уловѣка. и къ нѣбынмъ ѿ нже томоу обыунїнхъ рещи съ оудывленїемъ: велики⁷¹ моужь въ разоумѣ великъ. и оумннма пауе многозрительнїши ѿнма, аще и телесныа затворн. Н абые повѣль карлаама оубѡ къ нємоу скезанна прнвести. тѡго же едномысльнїе изыгнати изъ града и по всєхъ градохъ же и къ сєлєхъ тѡгѡвы дръжаки непрїетномъ быти. и овь оубѡ оувѣдѣвъ повєльнїое. нѣктѡ бо ѿ нже въ полатѣ тогоы ересы сїн възкѣсти емъ къ скорѣ. и къ корабель вышѣ въ рнмъ ѡтбѣже. злоуьстыкое же тѡго сѣмнще, ѡт срьды потребленно бысть. и тако богоу сѣкѣтѡмъ своєго оугодника оунїрьшоу землю людїн сконхъ. сѣмнренїе велико же и непоколеблемо къспрїеть црѣкѡвъ⁷². и къса грѣуьскаа скупѣтра.

Таковаа ѡ благоуьстїи стефану рекность. таковаа къ еретнкомъ нехакнсть. таковаа же къ хрїстоу вера. и елма же къ тоужден странѣ и златуенїн сїн таковоу дыхаше о пракславїн рекность, яко и цара къ еретнѡмъ изыгнаїю пѡдвнгноути. и толнко възможе ѡ оукрѣпнлкюцїнмъ его хрїствъ. что оубѡ несѣтворнн хотѣаше. ѡ своєи колн дръжакоу нмѣе. ѡтсѣдѣ⁷³ стефанъ любо добродѣтелин царєви множе любнмъ бѣше и уюднмъ. Патрїархоу же самомоу и црѣковномоу късємоу унноу сконствнн. нѣ и вельмоужемъ⁷⁴ и прѣкннмъ града. Бѣше бо смѣренїемъ и ѡкрєненїемъ слока срьдца късѣхъ прнклаує. яко аще и тѣмѡ ке-

⁷⁰ похвалити. — ⁷¹ вельми сїн. — ⁷² цркви. — ⁷³

всюда. — ⁷⁴ вельможамъ.

сѣдокала въ вто къ немъ. велико приобрѣтеніе
вмѣниша. Благодеть же нѣкаа на лицѣ моужоу
сѣаше. Късѣхъ же любовь къ нѣмоу прилепакс.
таково бо іестъ лице унствхъ срдцемъ, яко бога
зрѣрихъ мисльннма ѡумна. и радости неизреуен-
ныя испльнати се. и ѡть соудъ лицоу свѣтаости
доуе прѣподати⁷⁵. ѡ семь и Соломона мноу гла-
голюти: срдцоу веселецѣ се цвѣтеть лице. нко
блажены ѡнѣ просвѣреніе вмѣниша ѡуію лише-
ніе. златоуеніе же веліе зтѣшеніе. присно же къ
любви божїи тыраше се. и уесто моле се изъ гль-
кыни дѣше въздыхаше. яко къ оумнленію и слѣ-
замъ прѣклонити слышешаго. и еже уюднѣнше
обынаго томоу дѣла и науе късѣхъ богови прї-
етнаго. милостинне не оставаше. ѡть ихъ же бѡ
емоу дакше царь и нже ѡ⁷⁶ царн, малъ ѡть се-
го останькъ себѣ оставаше, ноужде ради потре-
біе. проусе же нгоуменъ въ роуцѣ прѣдакше⁷⁷
требоующнмъ раздати. Къ снхъ томъ соуцоу нѣ-
кто ѡть благородннхъ тѡго ѡтъуѣства. ѡть на-
уела томоу вѣдомъ же и любымъ, въ память при-
ншѣдъ тѡговїихъ обыули прѣвнхъ и любѡвъ вспо-
меноувъ поколъ дѣшею. **И** злата уестъ не малоу
кзъмъ, и вѣрїншемоу рабоу въ нѣдра вложнвъ,
въ оуши же его многа нароуунвъ къ царнградоу
посла. Стефаноу то⁷⁸ ѡтнести повѣлѣвъ. нже и
прншѣдъ прннесе посланное и словесе нзреуе.
много⁷⁹ оутѣшнтелнаа коупно и милостива. и
самое то кзменное срдце къ слѣзамъ прѣклонити

⁷⁵ преподавати. — ⁷⁶ ѡтъ. — ⁷⁷ дааше. — ⁷⁸ того.

— ⁷⁹ многа.

моговца. ѿнь же вѣставъ и роуцѣ на высотѣу
вѣздавъ, помолн се ѿ ономъ неизмѣннѣе любви
дѣлателн. и благодаренїа вѣздасть. таже нгоумена
призвавъ, томоу къ роуцѣ принесенное дакъше,
нищнымъ то вѣ оутѣшенїе оустронтн. ѿономоу же
тѣго молещѣ⁸⁰ нѣкоюю уестъ оставити ноужде
радн. невѣсхотѣ. Сицекал къ нѣмоу ѡтвѣщавас.
„Сїа уѣстнїн ѡтѣе мы нестежахѣмъ. нѣ ѡтврѣ-
зде роукоу скою кко же нишетъ давидъ и наснра-
е всако животно благоволенїа. онъ послал сїе къ
потрѣкоу людемъ сконмъ лишлющнмъ се. Аще
хотѣаше⁸¹ богъ тамошннмъ мнѣ питати се. не-
хотѣхъ здѣшнка тѣмоу соуднвшоу достигноути.
нѣ понѣже тако божьствнномоу его гѣдѣ бысть
промыслоу. докляють и кнше мѣрн нашѣе соутъ
ѡбрѣтающа се намъ безтроуднѣ.“ такокал и мно-
жанша къ нгоуменоу рекъ. и ннѣтѣ же оставль
томоу прѣдасть принесенное къ роуцѣ. юношоу
же принесшаго на вѣтмѣ оудрѣжавъ къ скоемоу
его⁸² господнѣ послал. мнѣго молнтвовавъ⁸³
и благодарствнкъ. ѡбычннмъ томоу слѣзамъ
нарековавъ и се, къ похвалномѣ ѿономоу дроугоу
кко аще утѣ пакы всхѣщенн послати мн. молю
твое еже къ мнѣ всрѣдїе. тоу трѣбоющнмъ то
раздан. мене бѣ нже здѣ приведшїа⁸⁴ сила пи-
таеть обкыано. Утѣ еже ѡтсоудѣ. петѣе лѣто то-
гока прѣбыванїа тамо оуже свѣрѣшаше се. и уѣ-
стнн намѣтн наставнн. уюдоткорнвалаго ѡтѣца
ннколаа. бдѣнїе всенощное сѣткарааше се по

⁸⁰ томъ молащюся. — ⁸¹ аще бо хотѣаше. — ⁸² ема.

⁸³ многомн.лостндова. — ⁸⁴ приведышаа.

обыуномуу оустароу обытелн. н свѣщамъ запла-
 леніє бѣше много н каденіє. столше н стефанъ
 въ оунареуеннѣмъ емоу мѣстѣ, нзъ глѣбныи дѣше-
 вніє къздыхае. н моленіа творе сръдца съкроу-
 шеніємъ. да ꙗкоже съдоше по обыуаю, н утенію
 на сръдѣ проунтаемоу нмоуцоу житіє коупно н
 уюдеса великааго сего ѡтыца. ѡть троудѣ многоа-
 го на столѣ седе стефанъ въздрѣма се. н зрыть
 ѡунма сръдца своего. оного божѣствнаго моужа.
 нже прѣжде томоу ꙗвлѣнаго се. н прѣдставша н
 рекша къ нѣмоу: „нмашн ли къ паметн еже прѣж-
 дѣ рѣхъ ти ꙗвлѣ се“. ѡнь же ꙗко же мнѣше се,
 падъ на землю, тѡго оубо познавати глаголаше
 николаа быти великааго. реуеннаа же ѡть него
 непомнѣти. н млостивѣн ѡнь: „рѣхъ ти“ реуе
 „нескрѣбѣти, къ моен бо рѣць твое зѣннцн. н
 снхъ тебѣ показяхъ“. ѡнь же въ память снхъ при-
 ходити ꙗвлѣше се. н къ ногамъ скетнтелю при-
 падати н млѡваніа ⁸⁵ просити. н ꙗвлен се. „еже
 тогда рѣхъ ти“ реуе „нннхъ посланъ есьмъ нспль-
 нити.“ н ꙗко же подавааше видѣніє тѡго въздвн-
 гъ н крѣстное знаменіє на лицн сѣтворь. ѡуію же,
 кран прѣстнннми коснзкъ се, реуе: „господь нашъ
 ісоусъ хрїстось, нже слѣпааго ѡть рожденіа во-
 уеснвѣн. ⁸⁶ н твонма оунма прѣвѣн дароуеть зракъ“
 н ѡвъ оубѡ невиднмъ бысть. съ же трепетнъ къвъ.
 н къ себѣ прншьдѣ. ѡ нензреуеннаго ти млосръ-
 дѣа хрїсте, зрѣше ꙗко же н прѣжде. н тако жѣзль
 къзъмь ꙗко же хождаше, тѣмъже образѡмъ нсхо-

⁸⁵ нема одѣ „ꙗвлѣше“ до „припадати“. — ⁸⁶ въочнвнн.

днть нзъ црѣвѣ. и къ келїн бвѣ на землю надъ
слъзы нзавлаше, на многы улсы ѿт новодаро-
ванннхъ онѣхъ стѣницъ. слъзиѣ дары приносе
давшому н⁸⁷ прѣсы бїаше. землю и пепель себѣ
вмѣнчалше. недѣстонила себѣ таковоу благодѣтел-
ствѣ глаголаше. нъ мнѣгынмь моукамь и томлен-
нїемь. такоїн бо соутъ скетїн. Егда величаннмь
сподоблюють се. тѣгда смѣреннїиша моудрѣствоу-
ють.⁸⁸ да яко же доводно къ слъзахъ нмѣше.
зброуѣомь ѿн закрукъ жъзломь пакы къ црѣковь
прїнде стое по обыншому. и тако въсѣхъ оутан
се прѣмоудрїнмь оумьшленїемь. и ни ѿт кого
же познань бысть зрѣва нмѣти сназъ, до днѣ егда
нзбра его богъ царѣствовати правдою. и пастира
постави своемуу его ѿтубствѣ. яко же слово
повѣсть въ прѣдннхъ. намь же къ послѣдованїю
повѣсть да ѡбратнтъ се.

Не мнѣго прѣндоше днїе по тѣго прѣслав-
номь прозрѣнїи. и малѣнши его сынъ недоугомь
зълномь обыеть бвѣ, къ малнхъ днѣхъ оумреть.
ѿн же не нѣкое нелѣпо тѣго благороднїе дѣше
сѣдѣ. непрострѣть роуцѣ къ власомь главнїнмь.
не испоустн гласъ неклюунмь. не нѣкое непользно
прокѣца. нъ слъзы тькмо доводнын попоустнѣ
нствствоу, неоудовнїн бо соутъ къ оудрѣжанїю.
срѣдцоу ѿтъ кнѣоутрѣ стрѣлами нствства стрѣ-
уемоу. блаженнаго їѡва гласъ прокѣца. господь
дасть, господь възетъ. и яко сего гробоу прѣдасть,

⁸⁷ давшемъ м. — ⁸⁸ нема одъ „величаннмь“ до „тог-
да“, него овако има: „егда смиреннїишаа мнѣ-
серѣдствують“.

роуки на него въздѣлакъ реуе: „тебѣ прѣдлю бла-
 дико отрока. тебѣ прѣпослахъ ѿтрока. и спасе ми
 се⁸⁹. ѿтѣ нини и до къка. тебѣ възверхъ ѿтрока, и
 проуеє къ мнѣ скръбѣ нїедина же. благодарю и
 славлю твое уловѣколюбїе промислителю благы.
 яко неисквсозлобнъ и еше моего урѣка изволїи
 прїети наѿдѣ.“ Сїа и ниа благодарствыла ѿ отро-
 цѣ изреуе. яко възсѣмъ слышеишимъ зѣлаѿ дикити
 се тѿго великодѣшїю. и словесе прѣмоудромъ и
 сїа оубѿ тако имѣхоу.⁹⁰

ѿтѣ соудоу⁹¹ дке лѣтѣ прѣпроводїи новїи
 сын товити. прѣввсходѣ нже къ обывтели многымъ
 крѣменемъ прѣтроужденїе мѣже; слѣзами коунио
 и смѣрениоу мѣдростїю. въ подвїгохъ же и ни-
 нинихъ елици иноуѣскомоу ключають се жител-
 сткоу. нѣ нже їѿка прѣдасть просившомоу его
 на толкое и такоое страданїе. и синокъ и дыре-
 рїи лишнѣ, и домашнїихъ просто възсѣхъ. яко да
 снмъ нже прїсно светымъ закнѣдѣцалаѿ ратника
 посрамить. того же свѣтлаѿ побѣдителяѿ побажеть
 и пакы тѿго по мзвѣ на велнчанїаѿ възведе.
 къса томоу соугоубо даровакъ. тако и моего сего
 вѣнѣшнїка. по еже искоуспити се томоу разлн-
 чнымъ страданїи. и въ таковїихъ и толкыхъ бѣ-
 дахъ трѣпѣлкоу и благодарствноу квити се. яко
 нїже малъ нѣкы негѿѿѿкнїа испѣстити глаголь,
 пакы своемъ тѿго ѿтѣубствоу дарока. тѣмъ же
 ѿ свещениѣншесе послѣшлїице и богоизбраннїи⁹²
 людїе. Слышите молю се кашен любкы. Како къ

⁸⁹ и спаси ми се. — ⁹⁰ имѣахѿмъ. — ⁹¹ Всюдѣ. —

⁹² благоизбраннїи.

желающее того отъѣство възврати се. и кымъ образомъ къ царьскымъ прїиде снѣ.

Послалаше самодръжць гръкомъ къ зетевы скосмоу сръбьскомѣ цароу посланники, за еже послати емоу конства помощь. нбо агартне тогда южнаа къса пѣдъ собою зетронкше, съ множествомъ многомъ на⁶ вѣстоуна⁹³ грѣдѣхоу. и късь къ пѣдкнзѣ бѣше царь. и юже къ каркарѣмъ подкнзаше брань; нзколи се оубѣ томоу послати съ ѡнѣмъ и настохтема ѡбытели къседръжителевн. яко словесна соуща моужа и нилко⁹⁴ нскоушна. дѡнѣдѣше же оубѣ царевы сръбьскомоу. елика самодръжць повѣлѣлъ бѣше, ѡтѣдлахоу. и много уѣсты и дары⁹⁵ прїимлахоу. на едине же ѡсебь призвалъ царь уѣстнаго оного ѡтыца. ѡ снѣ въпрашалаше стефанѣ. уюднїи же ѡнѣ: „ѡ многострадалномъ и къторѣмъ іѡвѣ въпрашалешн ме“ рече „ѡ цароу. недѡстона твоего царствїа къса аше и тѣмънн житїа твоего боудѣтъ лѣта. къ ницѣть стефанѣ. какоже нѣкое многоцѣнное скрокнше того стежа наша обьтѣль. не тѣюю мынѣ и късь царствѣющоу ѡнѣ и словнмн градѣ. и къспрїемъ повѣдалаше емоу о многихъ испракнїнн моужа, и непорѣуномъ житїн. И како прѣмѣдро самодръжца пѣдкнже къ еретнкомъ изъгнанїю. и къждь рече яко елико того ползѣвалъ⁹⁶ еси, толнко себѣ ѡтърѣствнлъ еси, и аше послоушашешн ме о блазѣ тебѣ съвѣтоующа. възврати съ уѣстыю къ себѣ, вынѣша уѣлокѣуьскме уѣсты соущаго.

⁹³ вѣстокъ. — ⁹⁴ ннока. — ⁹⁵ честны дары. — ⁹⁶ нльзовалъ.

Сїа како слыша милостива она душа. отьуьскыи милосрьдѡва. такова бо єсть узѡ⁹⁷ єстьствина. нераздрѣшаєть се кромѣ сьмрьти. протєжєть же се крѣпучише. и слѣзы доволни излїавь, и вѣстакь кланкше се моужскы, и благодєти исповѣдоуашє. „да боудєть богоу хотєцїоу уьстїи отьує“ глаголаше „како же повѣлѣль єси“⁹⁸. тѣмь же и вѣ скорѣ оуѣтовалъ хотєцїихъ съ ними нты. вѣ царєкы посла вѣ византїю Стефана просє вѣ нємоу посла тн. радостнѣ о сємь бывалєть самодрѣжьцѣ. и тѡго призвавѣ вѣ сєбѣ, объємалкше, цѣловашє слѣзамн отьснаашє. дары многы далкше. онь же кже оть царя томоу дарованиал, вѣса обьтѣли далкше вѣ нєн же прѣбывалъ⁹⁸ бѣше. и како же на поути бѣше южє оть обьтѣли исхождаашє, уїодны онь настоятель и паує же томоу обьчїи съ множєсткѡмь братїє слѣзамн тѡго проваждаахоу, и томоу съ отходѣцє мнѣхоу сє душами. и тогда исплѣниашє сє на нємь пророуьское ѡно: „нездобивїи и правїи прилѣпакхоу сє мнѣ.“⁹⁹ Кѡнѣчїє оубѡ оть нихъ прїємлює⁹⁹ молитви и тѣмь мирь оставлѣ. вѣдоуцїоמוу вѣ прѣдѣ касашє сє поути. доволнїи оубѡ дѣни шѣстковавѣ, достижє отьуьство. и на мѣстѣ бывѣ идѣ же царь тогда прѣбывашє. тѡмоу повѣлѣвшоу вѣ нємоу приходитѣ. онь же како отьцѣ добралго прїємлюєть сына, лобзлєть слѣзамн. Словеса оутѣшенїа плѣна вѣ нємь вѣцлєть. проснтѣ прощенїа о нхѣже томоу сѣдѣл, истинныи смѣренїа ѡбразѡмь. утѡ¹⁰⁰ же хрї-

⁹⁷ юза. — ⁹⁸ пребылъ. — ⁹⁹ прїємъ. — ¹⁰⁰ кто.

стовъ поддржатель. блгынми словесн въспрїемлемъ царско рыданїе оутѣшаше, и себѣ виновна твораше онѣмъ нхъ же пѣдѣть. нко слоужитель кожїи реуе сїи: „ѡтѣе, повелѣнно е ти съкрѣшил еси. нже во пренодоно ни праведно повелѣвающюу богоу прѣслоужати комоу. понеже нже рожденїю ми нже къ мнрѣ ты виновнъ быти хотѣаше. аще не ѡнъ далъ кн. тѣмъ же ѡтѣе обон¹⁰¹ блгодариты реуе длжнїи есми хотѣцлаго текъ слоуженїемъ царствїа спасти. мене же лишенїемъ зрака милости спѡдѡбыти“. Сїа цара къ оудивленїе вѣложнше. и уюждааше се разоумоу моужа; стыдѣше же се добродѣтели его безприкладное. таже мало днїи прѣбыкъ, въ некоторомъ дїокантїнцѣ¹⁰² мжстѣ. ѡтѣ цара коупно и отѣцъ съ многою уѣстыю поснааетъ се прѣбывати. потребама томоу къ вѣсакомоу оугожденїю обылно приносимомъ. Онъ же сына, нже ѡтѣ константинова града съ нимъ пришедшаго, своемуу его дѣдоу¹⁰³ прѣддсть. ѡтѣ соудоу когомлюбзвїнши¹⁰⁴ стефанъ множанши бысть къ хрїстовѣ любви. и питааше се въ дѣши божьственою нѣкотою сладостїю. блггы же надежде въ вѣсѣмъ имаше. Елма много прїнде врѣме, и кожьственому хотѣнїю настодше съкрѣшити се. болѣзнь нѣбаа царекн къ напраснѣ¹⁰⁵ прїнде и нко же оцїоуцаше се злѣ нмѣе юже¹⁰⁶ не жикъ хотѣ быти. къ скон емоу монастырь повѣлѣ ѡтнесеноу быти. ндѣ же н мало днїи прѣбыкъ. житїе оставлаетъ. и тоу погрїкаетъ се къ

¹⁰¹ оба н. — ¹⁰² дїокантїнствѣмъ. — ¹⁰³ дѣлж. — ¹⁰⁴

благомобезвїнши. — ¹⁰⁵ напрасно. — ¹⁰⁶ оуже.

иже ѿ него създаннои обитѣли. банскаа оубѡ мѣстѣ именованому. ради текоущихъ топѣихъ водъ. прѣкомзущеннаа же стѣфана именованъ поущенъ соущиѣи цркви. и оубѡ къ нелико царь послѣдника дыхаше. мнози къ стѣфану елика имать скорость припнующе. бываемая къ творааху. тѣ же льсть быти таковаа нешьеваше. иже бо тако оудобнѣ бѣше къ прѣложенію. еже мнози страждоуть лѣгкостію разоума. да како же ѡтубскою смръть истинно звѣдѣ, абіе оуброуць ѡт ѡію поврѣгъ свѣтлѣ лицемъ свѣтлѣнши же ѡиума събравшии се клеметь се и на достоинное томоу срѣбское царство прѣноасоуеть се. и таковомоу слоуху по всоуду протекшѣ единѣ дроугааго непостыжоуще къ немоу теуааху. воинственое же безъ мала немала.¹⁰⁷ и иже къ съвѣте¹⁰⁸ вельмоужіе. Савовиѣи же,¹⁰⁹ и иже надъ царскыими даньми поставленныи. сїи вси текуще тѡго ногамъ припадаху. и царьскаа благохваленіа въздааху. Онѣ же всѣхъ объемліе цѣловаше. Словаа исплънѣи ползы коущио и прѣмоудрости къ нимъ въцѣлѣше. и слоу нѣкою зсрдѣа къ тѣхъ срѣдѣа вълагалше нѣкако. и тѣхъ дѣшамн любовнѣ къ и желателнѣ. и много мнѡжество¹¹⁰ ороуженосныхъ тѡго ѡкроужаше.

Къ сихъ стѣфану соущоу и хрїстовою слоуоу кренещоу се и кысещоу. и иже подъ нимъ всѣмъ смиреніе веліе имоущимъ. Константинѣ иже тѡго братѣ ѡтъ инныѣ матери, доволно воинство съ-

¹⁰⁷ не все. — ¹⁰⁸ в совѣте. — ¹⁰⁹ савовици же. —

¹¹⁰ мѣжество.

бравъ еще же и ѿтъ приближающихся се предѣль немалую помощь призвавъ, на нѣ гредѣше. и скоро царствїа оуклонити се повелѣваше послаавъ. не бо когда ѿтъ вѣка слышаноу быти глаголаше. слѣнз соущоу уловѣкоу приануноу быти царствїю.

Іако оубо сіа слыша и яко готово нмаше кониѣствомъ повелѣвасть събрати се. и не прѣвѣ реуе на брань понти поѡдоблѣеть. доидѣ же науществоующион прѣккамъ доштонное къздамъ поклоненїе. и съ словомъ вѣставъ, тамо идѣше. срѣтасть того свѣтительствоуен. тогда архїеенскѡпъ съ многою радостїю и уѣстїю царскою, инкоднмъ томз нме; и хрїстовъ зученкѣ въ истинноу по прѣвомоу инкоднмоу. да яко же и въноуѣрь прѣккѣ быше. вънѣць царствїа роукама възьмъ архїерен уѣстноюю того главоу кенуавааше, съвръшениа показавъ на нрїуѣскымъ вѣсьмъ сзубѡмъ цара. та же ѿтъ тоудоу вѣставъ къ брани идѣше. да яко же близъ быше обон нлѣци, милосрѣдоуеть ѡ братѣ милостивка она доуша и такова къ нїемз нншетъ посланїа:

„Стефанъ милостїю кожїею царь срѣблїемъ. братоу прѣвѣждельниоמוу нашее дрѣжавн. Константїноу радокати се. Елика мнѣ слышнше се. божьственомоу соуднвшоу промыслоу нже добрѣ вѣса зстракующоמוу, самъ по истинномз слышалъ еси. нннѣ же набы вѣждѣ, яко боѡмъ помнлѡканъ быхъ и ѡтъуѣскомоу ждрѣвїю царь поставленъ быхъ, страхомъ кожїсмъ и правдою того люднн обладати яко же ѡтци наши. тѣмъ ѡтъ

нхъ же научилешн прѣставъ. оусрѣдно да узрѣмъ дроугъ дроуга прїиди, и сѣнь вторы царствїа яко сынъ вторы прїимн. а не съ тоуждымъ езыкѡмъ свое ѡтъубство ратоун. довлѣеть мнѣ же и тебѣ въ толницѣ широтѣ земльнѣи жительствовати. не бо азъ есмь каинъ братоземьцъ. нѣ іосїфоу дроугъ братолюбьцъ. его же и слово къ тебѣ провѣщало ншик, яко же онъ тогда къ братїи. некон се¹¹¹) божїи бо есмь азъ. Кїи съвѣщасте о мнѣ злаа. богы же съвѣща о мнѣ благаа.“

И сїа оубѡ стефанъ. онъ же ни же краевы слоуха косноубъ се. къ брани оуреждааше скуптра. и обонмъ сьразывшнмъ се странамъ. повѣждень выклеть о непраѣдовати нашѣдн. и мнѡгга оубѡ коупнорѡдннхъ падають троупїа. мнѡжанши же на бѣгство ѡтлоууають се. и самїи Константїи падають оумыленно. таково приѡбрѣтенїе полоуунвкъ своего несъквѣтїа. тѡго же оубо людне зкланкають се къ стѣфанъ. Утѡ же по снхъ каже блаженнаго моужа. вѣса къ роукоу имаше проуеє. никомоу же смѣюцюу противнн се. нѣ вѣси ѡкрѣстнн кнезы съ мнѡгоцѣннннн дари молнтвннкы посладоуѣ. къ ннмъ мнрѣ нмѣтн молкхоу. и пѡдѣ того роукоу пѡдкланкхоу се повѣдѣлатн же яко равѡмъ прошаахоу. и вѣсако благопокоренїе томоу обѣщааахоу. ѡнъ же елико царствїа велнкое прострлааше се и мнѡжааше се¹¹² только смѣреннѣннн помыслъ къ обннженнѣ¹¹³ моудроклїи окношааше. постелю уесто слѣ-

¹¹¹ небойтесл. — ¹¹² нема ово: „и множааше се. —

¹¹³ оближеннѣ.

замн ѿмакае. не въ нощи тьѹю яко же поеть пророкъ. иъ и на вѣсакъ днь сѣвѣсть слъзамн измыкаше. урьвъ себѣ а не удовѣка нарнѹе по двндѹ и землю и непель по їѡкоу. не яко же солломѡнъ женскимъ поработн се сластемъ. ни же яко же ровоамъ юношьствѡвавъ погоуки царьствїа скуптра. не яко ахаакъ пророкъ прогна. не яко ѡзїа кеслокесно на скетал дрѣзноу. иъ снмъ пауе соупротивное. Архїереѡмъ царствїа смєрле кысѡтоу. Скетал же уьстно поунтае страхѡмъ мнѡгомъ и благоговѣнїемъ. проула же къса по унноу. и благооугодно оуправкае. таковъ бѣше присно поминїи stefanъ. Понїеже и помощнїцоу томоу имѣти лѣпо бѣше къ боголюбъзнымъ дѣломъ. изыраеть таковоу моужоу дѡстотноюю нже въ ксемъ промышлѣен томоу пользнаа. кже и прїнде ѡтъ солоунскааго града царьскааго коренѣ яко соушїи на царьскаа. палеологини блаженнаа. ткорить же и сїе прославляе своего згѡдника господь. въ всѣхъ бо тѡго лѣтѣхъ велнко обылїе плодокъ земля издааше. кбо ѡтъ всѣхъ нже окрѣсть уюднмѣ быти тѡго дрѣжакъ. кбо и мнозѣмъ изъ далеуе своа ѡтъуьства оставакти. и тамо прѣходити. Христїанскы же растѣше рѡгъ и црѣкѡвнаа добрѣ пракимаа бѣхоу. царьскаа же къса по унноу имѣхоу. Воинствное же страшно и еже слышатн сѣпротивнымъ бѣше. Благопароунтїи же Стефанъ яко же иъкоторое слыще сїаше. ради блнстающес се житїа сго докродѣтели. въсѣхъ оубо дѣшамн любымъ. въсѣхъ же разоумн уюднмъ. ннаа оубѡ богооугоднаа дѣла тво-

ре. милостиніе же яко нѣкоторіе¹¹⁴ по вѣсоудоу расноуцае лоуце. слынаше бо писанное, милости хошоу, а не жрѣткѣ, и милоуен ница, въздаемь дасть когоу. възспрїеть снхъ доволнос єгупеть и Александрїа. Сквщенна же Синанскаа гора. ндѣ же богъ ста иногда славою, людемь завѣщавае. нъ Иеросалимъ и Палестини къса. Константиновъ же градъ и Ѳстталїа. и пауе же многымь томоу благомь кыновна кыкшїа обытель вѣседръжителева. нъ и афонскаа света гора.¹¹⁵ того благодѣани обылаи поурѣнѣ. нъ о снхъ оубо доволно. Єма же неизреченинымь желанїемь божьствнымь крѣнуае дрѣжимь. и что въздамь госнодеви о вѣсѣхъ нхъ же въздасть ми прсно на срдци нмѣ. нзколи храмъ здати къ славоу хрестоу вѣседръжителю. и тоу свое оусрдїе положити вѣсе. и мѣста обходѣ по вѣстн своен ѡбластн. многаже и разлунаа, искаше таковоу дѣлѣ прїлїунос. Ѳбрѣтаеть же нѣкоторое мѣсто къ предѣлѣхъ хвостыскыныхъ Деуалане¹¹⁶ именоуемо. и яко сїе добръ сыгледа. слысамн многымн благодарствн божьствное. и къ соушїнмь съ нимь кельмоужемь обрашѣ се: коль страшно мѣсто се реуе, нѣсть се нъ домъ кожїи, ако же реуе Іакѡвъ. ѡни же, пророка оубо ѡ царен свѣтаѣнни къ фалмѣ слышахѡмь глаголюща къ богоу о царн желанїе срдца его даа еси ємоу и хотѣнїа оустноу его неси лпшилъ его. нннхъ же самнми дѣлн навнкохѡмь. и царѣ съ ѡбрадоканїемь къ ннмь. и что

¹¹⁴ яко нѣкоторыа. — ¹¹⁵ афонская святаа гора. —

¹¹⁶ деченж.

миѣ нно желательнше ѿ другоуь боголюбъзны-
ихъ изредны. ѿть таковаго мѣста моема съгла-
шающа се оуѣсрѣдїю. и тако съ слѣкомъ. на ско-
рѣ похѣлѣвалше каменосѣущемъ прїити. и ѿть по-
морскыихъ градоуь науелники зданїа томоу прѣд-
ставити. Самъ же сѣни томоу поставленъ, тоу
прѣбывалше. мѣстоу красномоу здыкае се. Есть
бо на высоуаншыхъ мѣстохъ лежерѣ. дрѣксы вѣ-
сауьскыими сѣуищенно. многокѣтвенно бо и мно-
гоплодно¹¹⁷ юсть мѣсто. равно коупно и злуно¹¹⁸
Води же въсоудоу текоутъ сладуанше. келицѣмъ
тоу истоуникомъ издаемомъ. и рѣкою быстрою
напалемо. Еже вода много збо прѣжде въкоуѣса
красованїе подаетъ лицоу. множанше же по въкоу-
соуь благоастворенїе тѣлоу. яко никомоу же мо-
щи наситити се люблюьстїа воды. Высоуаншими
же горами объемаемо ѿть занаднїе страни и сихъ
стрѣминнами¹¹⁹ затваряемо. и ѿть соудоу¹²⁰ здра-
вными въздоухы обладаемо. ѿть въстоуниѣ же стра-
ни поле келко семоу приоуподобляеть се. то-
южде рѣкою наводнякяемо. и мѣсто оубѣ таково.
обытѣли же оустроенїе уьстно и дѣстохвално.
градъ перкѣ сѣтваряеть окрѣсть. дълготою и ши-
риною доколнѣ. уьстыми стапни оутврѣжень. кра-
та же обытѣли¹²¹ прѣмо црѣковномоу лицоу къ
южнои мало клонѣца се странѣ. Крѣхоу же сихъ
стапнѣ прѣкелїи оутврѣжень. яко црѣковномоу
высоотою сѣрвакнати се крѣхоу. по стенахъ же гра-
да окрѣсть келїе ннокомъ прилѣпане, како же

¹¹⁷ многоплодносно. — ¹¹⁸ злочно. — ¹¹⁹ стремни-
нами. — ¹²⁰ ѿть всюдѣ. — ¹²¹ нема: обытѣли.

настоѣтеля призвавъ равнѣ аггелъинааго оного брата, Арсеніа именеъ. моужа въ добродѣтелиехъ състарѣша се. и постинувъскыиными поты¹²⁶ доколѣно прѣтроуждена. многа села и приходы по различнымъ мѣстохъ тогоу области, обывѣли приложи. къ потребамъ братѣи. яко же и къ прѣмоудромъ того хроусоколѣмъ стоеть даже¹²⁷ и до днѣсь. тогоу еже къ богоу показоуще. желаніе и оусрѣдіе и сіа вса томуу вѣроуни. таже и цркъокъ въздвнже ѿ основаніи доброму посѣтителю¹²⁸ великомуу николѣоу. блвзъ обывѣли ѿтъ вѣнѣ. въ вѣсѣгдашнѣе. тогоу въспѣканіе. иъ и вънѣтръ обывѣли, ѿтъ южнѣе страны великааго олѣара, дроугы олѣарь въ уѣсть и славоу светаго сего ѿтыца іссть. и сіа оубѣ¹²⁹ такоу имѣахоу образъ. Неаждѣденъ же дроугыи подвннгъ цѣра оусрѣтааше¹³⁰. неѣ вѣлгарскыи¹³¹ цѣрь Миханѣль. многыи добро полоуѣенми, и славою цѣрьствіа съвьсхыткы се,¹³² на сръбское подвнзаше се науѣластво. и то подвластїю оустронти тѣщаше се. и много оубѣ тогоу коннствѣ соуше. множанше же ѿтъ различнымъ езыкы прнськыкоуцѣль. Еше же и ѿ ѿионѣ поль рѣкы доунава живкоуцнхъ готѣѣ¹³³ немалѣоу помощь съпризвакы, гредѣше поудѣбно мѣроу клѣноуцнз се. и кже въ оумѣ пооууаше се сіа дѣлаи квнѣти спѣшаше. толькоу зре унсла кншнше мнѣ-

¹²⁶ посты. — ¹²⁷ даждъ. — ¹²⁸ и у Московскомъ е тако, а вальда треба: посѣтителю, као што е печатано у Архіви. — ¹²⁹ и силѣ бо. — ¹³⁰ оусрѣтаеть. — ¹³¹ болгарскый. — ¹³² съхъ схити вел. — ¹³³ ѿ объ онѣ поль дѣнава живѣщихъ готѣѣ.

жѣство. Стефанъ же сїа ѿть писанїи оубѣдѣвъ. съмоути се оубо яко же и льно бѣше. и кониствомъ по немь нти распославъ. самъ тыщаше се по елико мощно прѣдкарнѣи коупно съ сыномъ Стефаномъ. и на мѣсть кыкъ велбоуждъ снѣцъ нарицаемъ. къ сардикы¹³⁴ же прилежѣши. тоу зреть дроугъ дроуга обое страни. и зѣло мала бѣхоу наша. къ ѿнѣмъ множѣствѣ. яко же аще бы кто рекъ несть къ тысоуци. Посналетъ оубо христїанствнѣнши стефанъ царекн бѣлгаромъ съмирѣнїю быти: „поуто“ глаголюе „троуждаешн се погоубляти бѣлгарскыѣ же и сръбьскыѣ рѣды. уестъ бо твоєго дѣстѣлїа къ роукоу нмаши юже богъ даровати. доколиъ сконни бѣди да благо ти боудеть. а не дрзгаа желан ѣже богъ ннѣмъ дарѣва. боговн бо приражаешн се. яко ѣже ѿть него добръ раздѣленїа съмоушае и ратоуе. и оубо аще толико конствнѣн еси. на варкарн вѣороужан се, а не на христовы люди. нмъ же азъ пастырь по тѣго благодетн. таже ниуто же обыдѣвшнмъ те. помысли колико крѣкы излїати се прѣдлежеть. коликы матерѣ ѿбезуедеть се. колика троупїа ѿть обою странюу птнцамъ и звѣремъ на снѣдъ прѣдложеть се. колико же ѿ снхъ истезанїе быти хошетъ, снхъ бесловеснѣ погоубльшомоу прочее насъ мировати оставль. Самъ поѣдобное нмѣе къ сконнмъ обрати се. иже бо тоуждаа тѣроуѣрен се късхытити. и ѣже мнѣть се извѣстное дрѣжати съ снми погоубляють. тако късезрнтелномоу соудешоу окоу.“

¹³⁴ кесардакин.

Сїа онъ слышавъ, и како же звѣрь рикнѣвъ. метежа многа испльни прѣдстоеннхъ. безубстїа и прѣшенїа езыкъ подкнзлаше на Стефана, и конць. како аще непрїидеть реуе. Сльнцоу ѿтъ вѣстѡкъ квалющхъ се злоутра, и пады не побѣднїе нашее дрѣжавы ногоу на своен кын поставкить. свездннн снще безубстнн того приведуу послакъ. и по ныннхъ многннхъ¹³⁵ и велнкннхъ моукахъ. поужднншон тѡго сьмрти прѣдамъ.

Уто оубо Стефанъ како сїа слыша. ѡ благо-роднїе доуше. ѡ блаженнїе надежде. изъ гльбынн въздѣхноукъ: „господь¹³⁶ мнѣ помощннкъ реуе, и не оубою се уто сьтворнтъ мнѣ уловѣкъ. го-сподь¹³⁶ мнѣ помощннкъ и азъ възроу на крагы мое“. и воєкѡды призвакъ, зрѣждати повѣль во-ннстка. и къ бранн зготовати се. Самъ же къ-ноутрь сьнн єдннн стое молкше се, непороуїе роуку въздѣвакъ къ когз и тѡго прнзкчалше на помощь. и тако въсоу ноцъ стое ськрѣшнн. Дьнн же бывшоу, нсходитъ свѣтлость на лнцї нмѣ. како же моусп дрѣвлїе. егда ѿтъ сьнн свѣднїа нсхо-ждаше. таково єсть¹³⁷ дѣлѡ молнтка не кковла же прїнметъ¹³⁸ молещалаго се. такова и ѡтпоушлетъ. нъ много свѣтльнннн. таже къ єдннн сьвѣкоуплѣ кра-нннѡе въсе. и сына Стефана по срьдѣ поставкъ, то-моу кьроуун, ндѣте глаголюе уеда къ нмѣ хрнстокѡ. да тѡго праведннн соудъ испльннтъ се. дрѣзанте же нншетъ во: „Сїн на колесннцахъ и сїн на ко-нїнхъ. мы же къ нмѣ господа бога нашего прнзо-

¹³⁵ новыхъ. — ¹³⁶ богъ. — ¹³⁷ таково бо дѣло єсть.

— ¹³⁸ прїемлетъ.

вѣмь“. да не въстрашадеть се срьдце ваше на мно-
 жьство ѡнѣхъ зреще. Егда бо їеросалимь обьстохъ
 ше нахрирми цара ассурїнскааго коевода. богъ вн-
 дѣвъ смѣренїе и ѡздобленїе люди своихъ. посла
 въ єдинон ноци єдного аггела. и оубы ѡтъ пѣлка
 ассурскааго. рѣе. тысоушь¹³⁹ и ннихъ оуноваю съ
 камн пошлеть аггела своего. възразити грѣдаго¹⁴⁰
 прѣдъ лицемъ каинимъ. Пишетъ бо: „грѣдимъ богъ
 противитъ се. смѣреннмъ же даеть благодеть“. та-
 кокъми прѣмоудринъ боговъщанинми словеса въ-
 сѣхъ оусрьдїи съдѣлакъ. и некою силоу божь-
 ствиноюу тѣмъ въ срьдца вьложникъ. къ брани ѡт-
 поустн. Тѣ же¹⁴¹ пакы въ обыуноюу сѣнь вьшьдѣ.
 колѣнь же прѣклонъ и лице на землю положикъ.
 истоуннка соудомъ слѣзы истекле молкше се.
 богъ же своего оугодника послзнааше. и грѣды
 онъ силнинъ съ вьсєорѣжьствомъ сконмъ побѣжда-
 ше се. по прѣвкѣмоу амаликоу. молиткы дѣнствомъ.
 и божїю соуду некъзмомъ оубѣжати. нже блѣга-
 ромъ царь, ѡтъ коннъ сръбьскыхъ єть быкъ. при-
 водить се въ синъ царєкоу Стефану. многаа тог-
 да показоующюу въ раты хракрованїа¹⁴² и тоу
 жикота лишн се оумнлєно. еже бо ѡнъ готовалше
 се дроугомюу, на сїе привѣдѣнь бысть праведно.
 и тако оубо блѣгарскаа стоуда исплѣнше се. мно-
 жанннхъ же погоубалше свое ихъ силы. и того
 Миханла вьзьмнше мрѣткое и подѣвающа о немъ
 съвршнвшє, обыуннми въ еже прѣоудовлєвати

¹³⁹ р̄ и ѱ и ѣ тысаць. — ¹⁴⁰ нема: възразити грѣ-
 даго. — ¹⁴¹ онъ же. — ¹⁴² многаа тогда въ рати
 храброванїа съдѣлавшѣ.

зстронкше мрътваго. и Александра того нетїа цара поставльше въ скол ѿтлоуунше се.

Побѣдитель же Стефанъ свѣтлыми краше се побѣдами въ скол къзврати се. Сретающимъ тѣго нарѣдѣмъ. и побѣдыими пѣсньми вънуавающимъ. въсхваляющимъ, уюдещимъ се, благодарещимъ бога. яко такова цара стежаахоу. прѣвїнхъ въстхъ нзроунѣнша. таже къ обытѣли бывъ съ славїиими князы и много тѣми людскыими ¹⁴³ побѣдителяа напнсовааше христе царю радости же неизреуенныа испльннше се. Зре таковааго своего оусрѣдїа зстроенїа. и ѿтсоудоу къ велнуданшимъ тѣцлаше се.

Тѣмъ же и съткараеть обытѣль дроугою ѿт велнкїе обытѣлы. г. стадїа на далеуе. Кнелїе оуншенно добро съставиъ; и ѿдрѣными оуредани зкрашенъ. и въсѣми нными потрѣбани зготованноу. ¹⁴⁴ таковааго ради трѣбованїа. и тамо нже по ѿбласти его въсен обрѣтающнхъ се скещенааго недоуга братїю събыраеть. унслоу доколно мноѣжество. съгнннша лица нмоуще: къзврѣнїемъ крове. плѣты ѿпадаше. ¹⁴⁵ и ѿт самынхъ ѿтрѣгше се костен прѣстомъ ѿкроужьшимъ се и уааовнаго съсоставленїа раздѣланншимъ се. Слеуеномъ до конца соушнмъ и неѣнствнѣмъ. и еже дыхати свободно неммоущемъ. въсходеще ради нзъ въноуטרъ лютошти. позѣрь оумнленъ къ истнноу. и млостнвынхъ ѿнма слѣсамъ внпокну зренїе. ¹⁴⁶ тамо снмъ покои прїемати оустронкъ якокъ оубѣ и хо-

¹⁴³ князи и могътъ ми людскыми. — ¹⁴⁴ нема одъ: и въсѣми нными до зготованноу. — ¹⁴⁵ ѿпадаша. — ¹⁴⁶ винозрѣнїе.

цетъ кѣждо. подде на кѣждо днь обьдано кѣ тѣхъ покою клюунмаа. Кѣпрѣннаа тванїа мегкости ради кѣ свещенныхъ наѣтен онѣхъ кѣздеганїю. и мѣра благоконна кѣ прохлажденїю кѣсходѣцааго распаренїа. постаки же тѣмъ и стронтема ѿ полати, благаа и добраа моужа соуца повѣаѣвъ кѣсѣмъ тѣмъ оугаждати. и оуже ¹⁴⁷ ѿтъ недоуга тѣмъ оутолѣкати болѣзни. иѣ и самъ тамо уесто прихождаше. око оубо лицемѣре се иѣкоемоу быти ѿтъ коннь. и снмъ доволно иѣнезы дае. око же и кѣвствно кѣ дне. Снмъ покланке се, обьемае оусрѣдно. наѣтн страдателїе. онѣ, цѣлоуе слѣзамн. словеса оутѣшенїа кѣ ннмъ бесѣдоуе. и снхъ похвааке; кѣко ради вѣременнааго страданїа. и скоро прѣходнааго. бесконуномоу царствїю спѣдѣвише се. и не только соломонъ ѿ вѣсѣн слакѣ царствїа своего красноуаше се. елико онѣ страдальуѣскимъ снмъ събраїѣемъ. и многы ноци сконуавааше съ ннмы бесѣдоуе. Кѣхоу вѣ кѣ ныхъ моужїе и божьствнннмъ иѣкннмъ спѣдѣвльше се. Проуеет мнѣ о снхъ съписокати. ннннннннне неклюааетъ се кѣрме. нно о снхъ трѣкоующоу ѿпаснѣише оупражнїе и расмотренїе. нннннннн же доспѣкнннннн житїа его повѣмъ коньцъ мѣуеннѣськѣ быти. и томоу кѣ лицу мѣуеннѣкѣ кѣдварати се.

Кѣ единоу ѿтъ ноцен по съвршенїн вѣтрѣнннхъ иѣснен. Кѣсклоннѣвъ се на оуеднннннннн ¹⁴⁸ тѣго постелн малъ снѣ прїемааше. и зрнѣ велнклааго ннколаа таѣмъже ѿбразѣмъ. кѣкоже и прѣ-

¹⁴⁷ иже. — ¹⁴⁸ оуединой.

жде мѣвы се емоу. и пакы николае пакы обыунал
 полса. пакы лоууша хоцетъ¹⁴⁹ благовѣстити. при-
 шьдъшла къ немуу и глаголюща: „оуготоки се
 проуеє Стефане къ исходуу.¹⁵⁰ господени ко на
 скорѣ прѣдстати имаши“. Ѡ добраго възвѣщенїа.
 къстакъ оубо отъ сѣна. слѣсамы радѡсть смѣшала-
 ше. и на землю себѣ поврѣтъ. бога благодараше.
 и добромъ прѣселенїю вѣстинка. тѣщаше ко се
 ѡнь присно аще мощно быти емоу хотѣше. зе-
 мльныхъ прѣмѣннѣи се мѣкъ. и съ христомъ
 жити проуеє. таже настоєщаго обьтѣли призвавъ,
 прѣдвѣспоменуѡтаго Арсенїа. и томъ много
 злата прѣдстакн. „житїа моего“ глаголює „уѣстїи
 оує крѣме съкрыши се проуеє. Сего ради сїа вь-
 зьмь. съхранн ноужде ради монаштрскыє. не бо
 вѣмь хотѣеє по насъ царствовати. Каковїи про-
 изколенїемъ боудуѣтъ.“ и сїа оубо обьтѣли ради
 дасть. дроугою же уєсть¹⁵¹ ради страждоуѣиныхъ
 онѣхъ блаженникъ. проуаа же самъ раздалаше. ма-
 лымъ тѡгоко дѣланїе кѣдѣцимъ. ноце ко вѣсе
 отъ толи до правнааго часа истѣщавалаше по
 градуу хѡдѣ и трѣбоуѡеє изыскоує.

Стефанъ же сынъ его прѣдвѣспоменуѡтын, мно-
 гаши¹⁵² оуизвлеченъ кыкъ желанїемъ царьства. къ-
 ноуѣрѣ крыаше змїа¹⁵³ страхѡмъ неполоууєнїа.
 таже проуеє немогы. трыѣти стрѣмленїа пламень.
 много съ собою воинство имѣе и ѡ науєльныхъ
 кельмоуѣмъ множаншихъ. къ аркантѣскою прѣхо-
 дитъ¹⁵⁴ землю. трикоуна слѡмъ поутеннон. и

¹⁴⁹ хотя. — ¹⁵⁰ нема речи: къ исходуу. — ¹⁵¹ часть.

— ¹⁵² многожди. — ¹⁵³ зліа, — ¹⁵⁴ нема: прѣходить.

тамо на вѣсе царствїа опасоуеть ¹⁵⁵ се съдрьжанїе. и ѿть отьубьскыѣ ѡбласти сїю ѡтемлеть.

Уто оубо кроткы ѡнь яко сїа оубѣдѣ. посилаеть къ немуоу многаши непѡдѡбнаа оставити. и къ єдино съ нимь жителствокати. ¹⁵⁶ по малѣ же, молитвѣ коупно и царствїа прѣминкоу быти. нѣ како хотѣше добрь послоушати съвѣтъ. нже єдиною на зло вѣстрѣмившїа се дѣша. да яко же сего непокыноующа се ѡбрѣтъ. божїю нже ѡ немь съкрѣшати се попоустивь промыслоу. прѣбывааше множаншихъ емліе се добродѣтели. яко не безь многа томоу прибытка ѿть здѣшнихъ прѣселити се. таже и давнда кроткааго въ семь ревнѡваше. и сыновниее гоненїе вѣсрѣдно носѣше. таже и нѣкотѡрнмь рѣше рещи къ немь, сконствное яко ѡ мнозѣ показоующнмь: „УТО ТОЛКОЕ ТВОЕ ЕЖЕ О СЫНѢ ЩЕДЕНїЕ. УТО ТОЛКОЕ ѡТЪЛАГАНїЕ И КЪСНѢНїЕ. ПОНЕ КОНИСТВО ПОСЛАВЬ. СїЕ КОРНСТЫ МНОГЫ НСПЛЪНИ. И СМЬ КРѢПКОЕ ОУБО СВОЕ ПОКАЖЕНИ. СТРАХЪ ЖЕ КЪ ТОГО КОЕХЪ ВЪЛОЖИШИ. КЪ НЖЕ НА ТЕ РАТИ НЕСМѢАТИ ПРОУЕЕ ПѡДВІЗАТИСЯ.“ Онъ же неѡбычно нѣкако яко же реуе се на нихъ вѣзрѣвь. поуто тако кїн реуе кроткою ожестѡвааете дѣшоу. и законоу божїю покыноующоу се съпротивити се ноудитє е. аще благаа прїехомь ѿть роуки господнє. яко же реуе їовь. злаа ли непотрѣпнмь. настоешаго бо житїа добрїихъ доволно насладнхъ се. славы какъ яко полоуунивь и мене царьскааго. пѡдѡблеть же и зло постра-

¹⁵⁵ оподсжетсѣ. — ¹⁵⁶ нема одъ: и въ до жителствовати.

дати всако. и нѣкою усть имѣти дѡстониоу
тамошнѣго зѣшенїа. да не и къ намъ оно реуеть
се по правдѣ. еже къ богатомъ реуе се: „кѣспрї-
ель еси благаа скоа къ жикотѣ своємъ.“⁶⁶ къ снмъ
онѣмъ оуспрамнн се, и ниже имѣти ѡтноудоу ко-
тѡрїи любо къ немъ сѣтворити ѡтвѣтъ. нбо ѡтъ
не ли же блаженнаго нсхода нзвѣщенїе прїеть,
зпражненїе тѡго ѡбрѣте помысль нно инутѡже.
разкѣ еже къ сѣкръшенн срдьцахъ¹⁵⁷ и слѣсахъ
уестаа томленїа. и обыуное томоу нищнхъ жел-
нїе. тѣмъ же и благополоууно крѣме обрѣтъ нже
сынъ коупно и навѣтннкъ и напрасно съ многымн
силаамн нашдѣ. ѡтъца въ роукоу имѣше женою
коупно и уеды. и снхъ оубѡ въ нномъ градѣ блю-
домы творитъ. тогоже въ звечань¹⁵⁸ градѣ снще
нарнѣемъ послабъ. по днѣехъ нѣкынхъ оудавленїа
горуаншон сѣмрѣти осоуждаеть. **Ѡ** неправеднааго
осоужденїа. **Ѡ** немнлостивааго ѡтъкѣщанїа. како
непомнлѡва ѡтъуьскою зтровоу. како неоушедры
роднтелною старость. како неоустыде съ сѣдннѣ.
како невьспомѣноу рекнааго въ законѣ: уѣти оть-
ца и матеръ. нъ и злааго кладнкы злѣнншее слоу-
гы, како смѣаше такоаа прїемше скогоднаама
нѣстковати ногама. како неврѣложнше се гредоу-
ще къ млости. како ли на мѣстѣ кывше. смѣане
възрѣти на свещеннолѣпное ѡно лице. или како
дръзноуѣше скетѣн того кын, сконма роукама
скврнннма прнкоснѣти се. **Ѡ** безмѣстїа. **Ѡ** нен-
стовства. Како не несѣхонше злодѣнствнїе роуки.

¹⁵⁷ сердца. — ¹⁵⁸ звачень.

КАКО НЕ ОСЛЪПОШЕ ТЪХЪ ОУН. КАКО ЖЕ МНОГЫХЪ
 СВЕТЫХЪ ИНСАНІА БЫТИ ГЛАГОЛЮТЬ. НЪ КАКО ХОТЪШЕ
 МЪУЕНИКЪ БЫТИ СЪВРЪШЕНЪ АЩЕ НЕ СИЩЕ. ЕДИНЪ КО
 ЖДРЪБЫ ІЕСТЬ МЪУЕНИУЕСТКА ¹⁵⁹ МНОЗЫ ЖЕ СЪМРЪ-
 ТЕМЪ ОБРАЗЫ. И ТАКО КЛАЖЕННОЮ ДОУШОУ ГОСПОДЕКИ
 ПРЪДАСТЬ, ОТЬ АГГЕЛЬ ПОДЕМАЕМОУ И ВЪСХКАКЕМЪ.
 МНОГОСТРАДАЛНОЕ ЖЕ ОНО И УЪСТНОЕ ТЪЛО. ВЪ СКОИ
 ЕМОУ ПРИНОСЯТЬ СЕ МОНАСТЫРЬ. И ДОСТОИНОЛЕ-
 ННО СВЕЩЕННОСЛОВІИ ПОДЕМЛЮЩІИМИ ПРЪОУДОКЛАЕТЬ
 СЕ. ¹⁶⁰ И ГРОКОУ ПРЪДАЕТЬ СЕ СКРОВНИЩЕ. ЕМОУ ЖЕ
 ИИУТОЖЕ ТЪУНО. КАКО ЖЕ НЕКОТОРОЕ СЛЪНЦЕ ПОДЪ
 ЗЕМЛІЮ ЗАШЕДЪ. ОБЛУЕ О СИХЪ СІА ДОВОЛНАА. АЗЪ
 ЖЕ О СВЕЩЕНИИШЕЕ СЪВРАИЕ И УЪСТИВНИИ ОТЬЦИ
 ИИ ЖЕ СІА ИСПШЕКАХЪ ВЪ ЗАБВЕНІА ПОГРЕСТИ ГЛЪ-
 БИИЪ. НЪ ВЪ ІАКЛЕНІЕ ПРИВЕСТИ. И ВАШИИ ПРЪДО-
 ЖИТИ СЛОУХОМЪ. КАКО ХРИСТОМЪИКОМЪ ЖЕ СОУЩЕМЪ
 И МЪУЕНИКОМЪИКОМЪ. КАКО ДА НЕ ВЪ МАЛЕХЪ НЪКЫ-
 НИХЪ СЛОГИНАХЪ. ТОЛИКАА ОХОУДЪКАЮТЬ СЕ БОЖЕСТЪВ-
 НААГО МЪУЕНИКА ЛИХОНМАИІА. КУПИИ И ВАШЕ ВЪЗВЕ-
 СЕАНТИ СЛОУХЫ ТЪЩЕ СЕ. ОТЬ СЛЫШАИІА ЖЕ ПОВЪСТЕН.
 И ОТЬ ИЖЕ НИИКА ИЗЪКАВШИИХЪ СЕ МЪУЕНИКА УЮДО-
 ТКОРЕНІИ. СВЕЩЕННОЕ ОНО И СТРАДАЛЪУЪСКОЕ ТЪЛО. ЗЪ
 ЛЕТЬ ВЪ СВОИХЪ ИЪДРОХЪ ОКИЦАА МАТИ ¹⁶¹ ВЪДРЪЖА ЗЕМЛІА.
 ОУСТЫДЪВЪ ЖЕ СЕ ИЖЕ ВЪ ИЕМЪ ДОБРОДЪТЕЛИИЕ СИИИ.
 СЪХРАНИ ТО ЦЪЛО ПОВЪЛЪИЕМЪ СЪЗДАВШИАГО ПОСЛЕ-
 ДОУЮЩАГО ІЕСТЪСТВОУ ТЛЪИІА ОТИОУДОУ НИКАКОЖЕ
 ИМОУЩА. НЪ ТАКОКО, ІАКОКО ЖЕ ВЪ ПРЪДИКА ПОВА-
 ЖЕТЬ СЛОКО. ВЪ ПОШИ СПЕЩОУ ОБЫТЪАИ ЕКАИСІАР-
 ХОУ ІАКЛАЕТЬ СЕ УЮДИИ НЪКЫ И СВЪТЛОСТІЮ ИЕНЪ-

¹⁵⁹ мѣченства. — ¹⁶⁰ преоудовлеается. — ¹⁶¹ тмы.

реуень. поклѣклетъ, томоу ѿтъ земли нзеты то-
го тѣла. ѿнь же вѣстакъ и пристрашнѣ бывъ, на-
стоющемоу сказоуетъ видѣніе. ѿнь же сего оубо
ѿтънзцлетъ. дѣло быти рекъ. многаго съна квал-
ше се. Самъ же къ мысли много о семь съма-
траше. и късь къ оужасъ бѣше, къдѣи нзвѣстно
моужа добродѣтели и кже о правдѣ тоѿго страда-
ніа. и смѣ до конца неѿблануеномъ остатн ника-
кѡже соудѣше. и пакы мало кко прѣншли бѣхоу
дѣиѣи та поклѣклетъ еклусѣдрхъ квалклетъ се. ѿнь
же и пакы къзвѣсти велнкомоу. третѣе же коупно
еклусѣдрхоу и нгоуменоу страшненинимъ образомъ
квалклетъ се. и понашлетъ кко некѣровакша. и та-
ко ѿ семь мноѿгоу прошѣдшоу слоухоу, даже и
до архіереа мѣстоу прѣнде. нже и къ мнозѣ стра-
сѣ и оудыквѣнѣи бывъ. събыраетъ архіеренскыи нже
пѡдъ¹⁶³ нимъ съборъ. и црѣковнѣи приууть. и къ
монастирь приходнтъ. та же и въ црѣкви бывъ.
прѣбогатомоу гробоу покелъ камень ѿтѣти, и се-
моу быкшоу. ѿ сладкѣе повѣсти, нензреуеннаѿ-
го благооуханіа сила испильнѣше късѣхъ не нже
къ црѣкви тѣкмо ѡбрѣтышнхъ се. нь и въне црѣкви
но ѡбитѣли късьи. и никто ѿста ѿтъ нже тоу
събракшаго се нхрода, такокаѿго ненасладивъ се
благооуханіа. и тако свещеннымъ архіеренскыимъ
роуками. и къ кокуезѣ¹⁶⁴ полагаетъ се, закѣтнхъ
ѡнѣхъ скрижалѣи, скетѣнше дѣло и уѣстиѣнше.
зрѣти се ѿтъ късѣхъ и покланѣти. съ кѣрою же
приходѣннимъ даати нсдѣгомъ разлуннымъ нсцѣ-

¹⁶³ архіерей пѡд. — ¹⁶⁴ роуками износятся и въ ковчезѣ.

ленїа. Единь бо иже оу врать монастырскихъ про-
се прїсѣдеше. ѿгницею болювъ иногда. Зрительнаго
ѡуїю лишень бысть уювства. и на дѣ къ десе-
тымь лѣтомь таковою кѣзнійю искоуши се. Крауемь
многаа имѣнїа давь. вѣше бо ѡть имокитынихъ.¹⁶⁵
и никакоже възможе полоуунити оутѣшенїе стра-
сти. нѣ и сїа растуунъ бездомьнъ и проситель¹⁶⁶
устрои се. Съ оувѣдѣвъ яко уѣстное оно тѣло
ѡть землїе нзето бысть. и кѣсѣмь прѣдлежитъ про-
тыкою котораагождѡ вѣры, крауекство не на зла-
тоу коуноуемо. нѣ оусрѣдїемь прикаунимо. вѣставь
къ црковнымь прїснѣ вратѡмь. и яко же томоу
вхѡдѣ испрацлемь вѣше. неѡ сътыцлахоу се
множества на поклоненїе неслышнаго тѣлесе. и
дрѡугъ дръга згнѣтаахъ стое ѡть вѣнѣ слѣзы нз-
ливаше топлїн вїе прѣсы роукама. езыкомь же вѣ-
щае мѡлкоу къ мѣуеникѣз жени оное иже къ еуаг-
гелїн вѣры подражавъ. да яко же оноу надежда
непосрамн.¹⁶⁷ Сице и тѡго. неѡ яко оуже божь-
ствина сътвараше се слоужба. вхѡдѣ нѣкако по-
лоуунъ оудокызнѣ. и кождемь приведень къ све-
щенїишномуу кокуеґоу. главу прѣклонивъ. лице
съ ѡуима на прѣси положи светаго. и ѡ уюдесе
вѣставь желаемыи зрѣше скеть потьмненїа прѣвѣла-
го нзбавль се. и иже прѣжде тѡго водѣрномъ кывь
вождѣ. келнїа божїа проповѣданїе ходѣ. Стефа-
номь двїствоуемла. Нѣ и ны мнозы хрѡми же
и раслабленныи нѣмы и глоусы. такѡвїимь стра-
стемь прїемаахоу свободуу. Вѣрою тѡго мошемь

¹⁶⁵ именитыхъ. — ¹⁶⁶ бездомовенъ испроситель. —

¹⁶⁷ непогрѣши.

прикоснувшє се. нхъ же и до скоро живѣхъ быти
рѣше иже сихъ вѣдоущен. и оубо уюдно ли сїе?
никакожь. Хрїстовъ ко оученнъ естъ рѣшлаго:
„дѣла нже азъ творю и тѣ сѣтворить.“ Въ истиноу
ко дѣла вѣрѣ дѣстѣнна показа Стефанъ. вѣрз
оубо оубраснѣ дѣла. дѣла же вѣрою занеуатакъ.
и котораа сїа: вѣра, надежда, любовь, незлобіе,
простота, милостник, кротѣсть, дълготрѣпнїе,
правосоудїе, сиринхъ¹⁶⁸ и вдовамъ попеуенїе, еже
ѡ благоуѣстїи пѣдвигъ, и еже висоуанше смѣре-
нїе. Сїе бѡ како же крнла нѣкаа незреуеннаа
проунмъ добродѣтелиемъ приложникъ. прѣмирнаа аѣ-
та достиже. съ мѣуеннкы оубѡ вѣдвараете како ве-
ликомѣуеннкъ. съ благоуѣстывѣ же на земан царь-
ствокакншии съвѣкоунаже се. како сихъ многими
дѣлаи прѣвѣзъшьдѣ. съ прѣнодобнїи ликъсткоуѣ.
за нїеже и сихъ нѣкаа ѡть великыхъ дѣлаиѣи при-
трѣже тѣмъ поразумѣваемому пѣдѣбе се. молн-
твами уѣстнми и паметїю смѣртною;¹⁶⁹ слѣзами
же вѣсегдншии и смѣреннми мѣдроканїемъ.
нѣ и съ моудрїи дѣлами съкннты къ уѣртогъ
оуботова се. Съсзди ко многы исплннкъ масла
къ прѣоудокленїю.¹⁷⁰ и свѣтланкѣ прѣдставль.
сладкааго жениха ождаеть иже къ полоунощи
страшнїи прихѣдѣ. и которїе съсоуды слышнте
възлюкленнми: зтрокы нищїихъ, урѣвеса алующнхъ.
наещи наготоующнхъ, слѣзы вдовамъ.¹⁷¹ поуждѣ
сырїихъ. сихъ лишенїе оуѣтнаѣ Стефанъ. зготова
къ своего¹⁷² свѣтланка оубкрашенїю. колици ко

¹⁶⁸ сиримъ. — ¹⁶⁹ смртоносною. — ¹⁷⁰ преодоленїю.

— ¹⁷¹ вѣдовиць. — ¹⁷² своемъ.

рѣцими тѣго ѡбѣстоупити нмоуть тогда на все-
уловѣуьномъ ономъ съборици. Страшномуу соудѣн
тѣго показоующе тѣхъ оупоконкша ради тогоуы
любке. и еже ѡть страданїа облягункша тѣмъ бо-
лезны. Колици езыци единымъ гласомъ пѡдкыгше
се мѣжа милостнню¹⁷³ ксиѣнше троубы облыуеть.
и кже онъ къ нимъ съкръвенно твораше. Сїа оны
прѣдъ аггелы и уловѣкы кѣѣ прѣдставиеть. ѡ бла-
женнаго облыуенїа. ѡ добрынхъ потезателїен Сте-
фановѣхъ. и понеже къ снѣцоу женихоу, ноужда
їестьствнаа нашдъ, къздрымати се въсе творитъ и
спати. нъ и спецюу тѣго скетые дѣше съсоудъ
дѣнствзеть прѣслакнаа. и елма оубѡ толнкою въ
ниихшнїемъ врѣмени слакою посрамлїенъ¹⁷⁴ бысть
какова и колнѣа тогда¹⁷⁵ хотѣща томоу даровати
се. кже око невидѣ ни оухѡ слыша, ни на срѣдце
уловѣкоу къзыдоше, кже оуготока богъ любешнмъ
его. Егда же ѡть уесты оупразнитъ се по апосто-
лоу. егда съ владнкою и женихоумъ въ урьтогъ
вышдъ, дверы затвореть се. Уто оубѡ уюдини
їосїфъ кко ѡть кратїе проданъ и къ ровъ къкръ-
жень въ образъ хрїстѡвъ. нъ стефанъ не заточенъ
нїе¹⁷⁶ едино. нъ и скѣта лишенїе прїеть. такоуїе
къзинъ смръть быти прѣдпоуьтеникшиз соуждоу
азъ. нъ¹⁷⁷ ли царь Егуптоу онъ. и сынъ Срѣклемъ
царь. нъ онъ оубѡ прѣжде ѡбразнаго¹⁷⁸ благо-
дети закона и езыкоу владнѣа безбожноу же и
скврннюу. Съ же къ самонъ благодети. и людемъ

¹⁷³ молитвеннѣ. — ¹⁷⁴ прославленъ. — ¹⁷⁵ того. —

¹⁷⁶ не заточенїе. — ¹⁷⁷ тоо. — ¹⁷⁸ нѡ оубо пре-
шедъ ѡбразнаго.

избраннымъ. Езыкоу светоу. царьскомуу священію. стадоу хрїстокоу. иже соуть плаче оноговыхъ много высушиша. іокоу многострадальному быкаеть дроугъ. ико же онъ кьстоуніе. тако и съ западніе царє, благоустьемъ и правдою вьсходѣ.¹⁷⁹ много-стниєю же и незлобіемъ. слакою же и богатствомъ зело плаче прѣодолекъ. и кзкѣ приѣдольваеть се¹⁸⁰ нь конць неракнѣ обонмъ. ѡбаує ико же и въ вѣ-сѣмъ сице и здѣ лихонмьствоуєтъ Стефанъ мзуче-ниуьскою смьртію.

Съ тьуиакваеть се и къ ісоусоу пакїнноу¹⁸¹ икуто и плаче же зело пѡдвигомъ иже ѡ людѣхъ. и съставиenni бранными. къ находѣціймъ езы-комъ и озлобыти ирѣцїиьхъ божїе достѡанїе емоу же ѡнъ урѣдонауєлинкъ бѣше. не ороужїемъ ни лоужкомъ. ни же бѡ на сїа оупока когда, нѣ въз-двїемъ унстыхъ роукъ. ико же дроугы мѡуци, и молитвьїиь дѣнствѡмъ.

Давидъ царь въ їсраили и кроткѣ свѣдѣтел-ствоуєтъ се воگوу о немъ глаголющѣ. ѡбрѣтохъ давида іесеєва, моужа по срьдцѣ моемоу. нѣ и пѣсньнописць и прѣдъ ковуєгомъ игрѣе. Съ же царь оубо и кроткѣ въ смьренїи. и не словѡмъ свѣдѣ-телствасмъ. нѣ дѣлаи къ людємъ показасмъ ѡтъ бога. пѣснемъ еже ѡнъ пѣвцѣ. ѡтъ срьдцуналго органа късноуцїаемымъ, и къ оуши бога¹⁸² сакаѡ-ѡа достыжєцїиьмъ. молиткє ико¹⁸³ мльуєцромоу

¹⁷⁹ превосходѣ. — ¹⁸⁰ приобщаетєл. — ¹⁸¹ стоневаетєл къ исѣсѣ навчїиьнѣ. — ¹⁸² господа. — ¹⁸³ мо-литвѣ ивѣ ико.

всканцанію. нъ и духовное ликъствоваше играніе. не погани нъ уювьствы дъшевнымн.

Уюдымъ Соломонъ къ прѣмоудрости науе вѣстхъ нже къ їсраила царствовавшнхъ и къ лѣптоу.¹⁸⁴ нъ женскимъ сластемъ рабъ бывъ. порокомъ славоу исказы. Съ же юже оубо по іестствоу прѣмоудрость имѣаніе. таковаго же порока прѣмоудро съхрани се. желателное бо дъше, къ прѣмирїимъ прѣпослалъ бѣше. нъ ли цркъвовъ създа онъ много златноую и многославноую. нъ законнымъ слоужбамъ въ потрѣбоу¹⁸⁵, и жестокоу срѣдомоу їсраилоу къ освещеніе. Съ же божьствнымъ тавнамъ благодети храмъ създа въ слаженіе и достолнїе хрїстова людемъ къ събранїе молитвнн. и тоу стапы хитросъложенїн. и їосифовы житнице. или нже на полн сенарьсцѣ недокрѣ съмышленныя стѣни стапы. или нже къ ефесъ домъ много оусрѣднѣ оубо оустроенъ. не на полсоу же сътворшнмъ. бѣше же и по Данилоу. моужь желанїи доушїихъ. и ревнитель по илїи. такова Стефанова испраженїа. таковаа благоуствїиваго царя лиховице. Сицеки плоди боголюбьзїи дъше. не съвзеть се онъ толкымъ самодръжакїемъ. не оукраде се грѣдицею, не прѣдоуьте уо ѿт кидымїихъ илѣе мыслнннхъ. нъ вѣнцъ землянаго сего царьствїа. ходатаиствнхъ бысть томоу небеснаго царьствїа. и светаа оубо

¹⁸⁴ нема: и въ лѣптоу. — ¹⁸⁵ но ли церковнѣю по законнымъ слѣжбамъ въ потрѣбѣ, нема одѣ: цркъвовъ до многославноую.

его душа, въ неизреуеннѣ въдвараетъ се славъ. Священное же того тѣло яко же нѣкое многоцѣнное наследіе. того отъубствоу изъоставлено бысть. и късемъ богоу насъ милоуіюрѣ. аще бо небыло бы сице. хотѣше въсако яко же Свѣохъ прѣставленъ быти. его же бо уьстнїе моци з насъ соуть, того и трѣблженнѣи души невидимо съ нами быти въроуемъ. прошенїа иже къ силсенїю испльняюща и отъ привьлдуощнхъ съблудуощн зль. съпротыкєща же се и квлєнннннн казнннн казнєща. того обьтель ратующнхъ. и иже въ нєн аггєльскы уннѣ оскръкккуощнхъ. и слышнтє ѿ любви отъци повѣсть, иже и вашєи любви не неведомоу.

Нѣкто Ивоє царцю Еленою уєлннкъ поставленъ бысть.¹⁸⁶ несправедно ни же благоуьстыкно. съ въ науєль оуко благоговєнїе и смьренїе притваралше. яко же бы рекль: клькь ѿкуєю кожею прикрыває се. та же иже въноутрь живкуощаго скєра отъкрыкь. лють абїе показовалше се. и въсакого безмєстїа жиднше бѣше, иже въ ѿбытєлн въса мьєсткно оусконкь. и отъ мнрскннхъ та правннл быти оустроєнкъ. прѣдстатєлк же обьтєлн. въсакоє дѣстѣнннє уєстн отътоуждн иже кєзуьстїа идєл. яко ни же понѣ игоуєноу іменемъ зкати се. иъ и священное оно иновѣмъ уєсло многоѡбразннмъ въдалше скрькємъ. яко иже понѣ скободно по срьдѣ монастырѣ ходити. и да събратнєвъ рєкѣ тьма науєлствовалше скьтѣ и клькь настирѣ бѣше оуцямъ.

¹⁸⁶ нѣкто воє царцєю еленою началннєвъ поставленъ бысть.

и многоа нѣкаа и неоутѣшима бѣда въсѣхъ при-
 крываете дѣше. таже єдиною томоу гредоуцѣ
 ѡтъ конѣ на кони яко же ємоу обычно бѣше.
 мнозѣмъ же прѣдѣдоуцѣимъ и послѣдоуцѣимъ.
 полоудьнѣнїи же бѣше часъ. егда и братїа шести
 поахоу.¹⁸⁷ тогда въ тѣ часъ томъ юже къ вратомъ
 обывѣли блызь соуцоу. вѣлаетъ се томоу хри-
 стѡкъ кони. срѣтае кростїю иже на тѡго люди
 крещанаго се. и казне по праведномуу соуду то-
 мителю. мнѣше бо се тѡго срѣтъ ѡтъ кони и-
 зкрьгнути. два же гвоздїа велка въ тѡго грѣ-
 танъ кѣноузити.¹⁸⁸ проходѣвшихъ даже до гроуден
 и стрѣниго състакленїа. и внуто же нио ѡтъ него
 слышати бѣше, разкъ коваца томоу на скорѣ прѣд-
 ставити молаше ю. да яко же и къ монастырь
 кѣнесенъ бысть и коваць юже прѣдста. гласъ же
 къ вѣщанїю ѡтноудъ небыше. прѣстомъ помакае
 тѡго призываше. и юже кѣноуטרъ праведнїю на-
 знамѣнакаше казни. и таковимъ злолютьствѡмъ
 окаянноюу изкрьже дѣшоу.

Иъ и дроугое вашеи любки прѣдстаклю скѣ-
 дѣтелствоу¹⁸⁹ пауе прѣкааго страшненше. еже и
 съ више ѡчи наши¹⁹⁰ видѣше. и нїи мнозы зры-
 теле кыше. Юнца ѡного глаголю, иже дѣломъ и
 нме подобно стѣжакшаго. подобно бо юнцѣ неоу-
 моученѣ и двїаюцоу къ монастырь прїиде. ѡтъ
 иже тогда благоустьникѣ ѡбладаюцихъ послаиъ
 быкъ къ съблюденїю мѣста. междѣсокнѣ бо тогда
 прилоуцикии се рати. ненадежднїи и чєстїи пак-

¹⁸⁷ братїа же сватыи поахѣ. — ¹⁸⁸ вонзити. — ¹⁸⁹
 свидѣтельство. — ¹⁹⁰ еже и сами очи наши.

новѣ творахоу се. и крѣкель немала издѣанїа. и
 яко кезоумнѣ по писаномоу. рече въ срдцїи ско-
 емь нѣсть кога. Растае же и омырази се къ научи-
 наннхъ. къса бо кже въ обытъан къ рѣкоу имѣе.
 ѡбращаше кмо¹⁹¹ же и кола емоу бѣше. нгоу-
 менѣ же тѣкмо тѣсть нѣкоую малѣ хлѣба и ннхъ
 потребѣ дмхти новелѣ. и се не егда ѡнѣ хошеть,
 нѣ егда пронзколитъ даен. и никакѡ же къ шемоу
 приходити. късѣмь нже къ монастыри задрѣты¹⁹²
 нѣ и аще ктѡ по обыуномоу къ настоєщомоу
 ползы ради пришлѣ бы. нсходѣ ѡтъ нгоумена. къ-
 наддаше въ роуку тѡго слоугамъ. подѡбно до-
 витвїиимъ фѡмъ назырающнмъ и желлемїи ожн-
 дяущнмъ ловѣ. и аще оубо ннокѣ бѣше таковїи,
 безустїа многа прїимаше и нрѣщенїа. аще ли
 мирданнѣ, раны доколнїи кзымаше. и къ бладе
 носѣ его объемахоу се люто. нѣ блаженїи онїи и
 къ истинноу хрїстокви ѡвце свѣра ѡного нрѣщенїа
 ни къ утѡ же полагахоу. настироу же квинмахоу
 яко же льно бѣше. Кѣрою тоилоу и горецнмъ
 зсрѣдїемъ. ннрѣ приносеще доколно.¹⁹³ и кже на
 потребоу обнлноу. и никакѡ же тѡгови люккѣ ни
 понѣ къ малѣ трѣпѣхоу разоуунити се. и нрѣбы-
 каахоу проусе. умюще юже съ кнше оутѣшенїа
 помощь. съ настоктелемъ едно дрѣжечѣ. Едн-
 номоудрѣсткоуоще. едннѣми оусты, кѣды оноє
 молеще се прїєсти ѡтложенїе. мало нѣуто ѡтъ
 соудѣ нрѣнде крѣмъ. и писаннн на коннство нрѣ-
 зканѣ бывасть Ющѣ. нхъ же къ области нмѣше

¹⁹¹ яко. — ¹⁹² запрѣщати. — ¹⁹³ нема; довольно.

пѡдвигъ съ велнчаніємъ многымъ гредѣше. закѣщавъ ихъ же надъ вѣрми оставилъ бѣше. множанше прѣдстателствоующаго оскръблѣти. како да оустрашнѣе се. ѡтъ ѡбытѣли ѡтлоуѣтитъ се.¹⁹⁴ пѣ лице тѡго ѡбрѣщеть възвратнѣе се, своєю рѣкою оубыти тѡго вѣсткамн многымн заклинаше. и оубо оубѡ како же реуе Давидъ. назыраше грѣшнѣи. ниуто же веспракдокавшаго. го́сподь же¹⁹⁵ неоставляше его въ роуку его. зане зрѣше како прїиде днь его.

Онъ оубо тако имѣе достиже къ илькѣ. идѣ же градъ итѣкы ѡбстосѣе бѣхоу. игоумень же къ пѡдвигу сїи, ноши многы сконуавлаше моле се. таже и къ єдиноу ношѣ, по сьвршенїи оутрѣнѣго пѣнїа, остаеть къ цркви. Єдиномоу нааномароу¹⁹⁶ вѣдомъ. ѡткрѣзь же кокуеѣ къ нїемъ же мзусеникъ лежитъ, слѣзамн тѡго скетѣи роуцѣ црковаше. и такока къ нїемоу изъ габнны душе прокѣщавѣе: „виждь ѡзловленїе наше люди твоихъ хрїстовъ конне. Виждь ѡблакъ псуалы насъ прикрїкїи. Виждь послѣднїе поравощенїе твоего дѡстѡнїа. Виждь какою же ты богоу въ жилище създа обитѣль. Сїю сквернїи Юнѣць крѣтопѣ¹⁹⁷ съдѣла развонникѡмъ. Виждь и непрѣмьлун.“ и сїа оубѡ ѡнъ изрекъ, ѡтъ цркви исхождаше.

Къ тѣ же уасъ Юнцоу въ коннствѣ снєроу съ дру҃гы своимн. зрїть къ сьнѣ како възвратилъ се бѣше ѡтъ коннства. и прохощааше мона-

¹⁹⁴ овде има іошѣ: аще ли же не ѡтлжчїтсѣ. — ¹⁹⁵ не. — ¹⁹⁶ пономорю. — ¹⁹⁷ вертепѣ.

стырь¹⁹⁸ къ црѣкви гредѣн. и яко припрать¹⁹⁹ минондеть, и къ глаголюмаа царьскаа врата вѣнде, мѣше се къ столу²⁰⁰ настоєрцаго²⁰¹. и тамо того оубыти. съ иже къ роукуъ его железною налицею. иъ сретаетъ его страшнѣ нѣкы моужь царьскыиши одеждыи оукрашенѣ. ѿтъ мѣста изънѣдъ идѣ же кокуегь стонтъ брадою дългою и просѣдою яко же и наисанѣ юсть, и оудари его по лицуу и прѣсехъ ламбадою юже къ роукоу нмаше. да яко ламбада крѣпкыи оудареніемъ прѣломыти се мѣше. и подъ іеѣ ѿпастн. Юнцоу же къспеть ѿбратити се къ бегствѣ. страшнѣи ѿнѣ того постигнувъ, ударн яко же копѣемъ съ оставшнѣ ѿтъ ламбади, по срдѣ ледвѣн въ хрѣбьтъ. и къ десною мышицоу рекъ: „Се текъ мѣзда яко да наикнєши нескѣрепнн се на мою обьтѣль и люди.“ рикноукъ оубо яко звѣрь, иже томоу подѣбнѣн. и ѿтъ сына въскоунѣ прѣнємагаше на мнозѣ стѣнѣ крѣпчанше и роукоу на мѣста полгае уесто. иже когноуѣстн²⁰² подѣше казнѣ. ѿбращаше се на десно и на лѣво постелє. соущнѣ же съ ннѣ дроуѣомѣ, къ оужастъ мнозѣ выкшнѣ. и яко изоумлєнн²⁰³ на многы уасн стакшнѣ. Едка же послѣ нѣкогда томоу въ себѣ приишѣиноу. вырашаахоу звѣдѣти ненадѣжднаго ѿного прѣнємаганїа вноу. ѿнѣ же и нехотѣ повѣдалше истннѣ. и тако нааменемъ зєлнннѣмѣ дрѣжнѣмъ послѣдннѣа страданѣ. да яко же и

¹⁹⁸ въ манастырь. — ¹⁹⁹ паперть. — ²⁰⁰ нема: къ столу. — ²⁰¹ овде има: прїитн. — ²⁰² благопжстнѣю.

къ монастырь принесенъ бысть лежа седмь седмиць. скниваюцимъ нлтьемъ же и костемъ мѣсть про-
 кодьниихъ. яко и самыимъ зрѣти се въноуѣршиимъ
 и тѣмъ подѣбныимъ образомъ съгнившимъ. яко
 злосирадїю взвѣ ѿиѣхъ по вѣсемоу монастырѣ
 обрѣтаюцимъ се стоужати. сзыхоу же ѿтнадшоу
 и зоубомъ расцѣпальшимъ се ѿтъ зѣлнлаго зло-
 лютьства и бѣ видѣти иже прѣжде грѣдлаго леже-
 ца подѣбно мрътвцоу издавна бывшомоу и съ-
 ганвшомоу. змыслино ѿумма видѣнїе. и неоутѣ-
 шимо салзамъ наумилнїе. разоумѣти же се оумноу
 тѣнокостїю, мнѣго страннѣнше, и ѿ уюдо! не бо
 прѣжде издасть дѣшоу по іестьства дѣлгѣ таже
 тѣлоу сконствнномоу поддежати тѣвнїю.²⁰⁴ иъ тѣ-
 лоу съгнившоу прѣвѣе грознѣ же и неѡбычнѣ, въ-
 ноуѣр дѣша дрѣжнма бѣ ноуждею. къ наказанїю
 проумнхъ. та же и самзю тоу послѣжде ноуждно²⁰⁶
 ѡтдасть. **О** добраго прѣдстателства. ѡ скоралго
 промышленїа Стефанова. ѡ сконствнлаго ѡ сконхъ
 рабѣхъ поколѣнїа.²⁰⁶ авїе бо иетеже прѣстаахоу,
 мльки оутолнше се. козлогласованїа мльахоу по
 средѣ монастыра бивлема безумнїа ѡтъ средн бѣ-
 хоу. и тѣго салнунна уета ѡтгоннма бѣ. и да
 съвѣкоупна рекоу. оумсти господь землю люди
 сконхъ Стефана послакъ. Слншнте иже богови при-
 ражмоушен се и црковнаа вѣсхырати желмоушен.
 Слншнте яко же ѡтъ ѡгнн ѡтѣвганте. да оуцѣ-
 ломоудреть васъ прѣдреуенные страннїе повѣсти.
 наус же по нислнномоу. Сьирть брата твоего да

²⁰⁴ велѣнїю. — ²⁰⁵ нжждею. — ²⁰⁶ поболѣвнїа.

накажетъ те. И ѿ сихъ оубо доколно рекѡхѡмъ.
Къ прѣвѣимъ же да ѡбратимъ слоко.

Ємаже и того всескещенна насъ постижє
наметъ. праздноуимъ братіє празднисткннн. и лю-
бяздїи праздникъ дѡхѡкїи. нбо по средѣ насъ
нник невнннмо ѡтъ неизречєнннхъ высотъ²⁰⁷ сѣ-
шнѣ прѣдстонтъ по мѣрѣ оусрѣдїа которагождѡ
вєнѡаклє. и ннѡѡже ѡтъ насъ проснтъ. разкѣ
єже добродѣтелєн дрѣжати сє.²⁰⁸ праздннмъ къ
фламѣхъ и пѣсєхъ дѡхѡвннхъ. вѣ кротостн и
правдѣ къ вѣрѣ и надѣждн. и любєвн, къ смѣрѣнїи
и истннѣ. вѣ ѡнстотѣ и млостн. и ннннхъ къ
єанкѡхъ богѡ оѡгаждємы ієстѣ. обннмємъ же и
скещєннн сын ковчєгѣ. вѣ нємъ же скрѡкнѣ ко-
жїи хъ ѡюдєсѣ. благоговѣннѡ прїкласнѡцє сє оустн-
нн и ѡѡннмъ: радѡстїи ннн слѡзамн того скєтїє
окрѡннмъ стопн. Крагы до концѡ попракнєс. и
того злокѣзньнѡѡю крѣпѡстѣ. кѡ нѡѡѡннѡѡу нстѣ.
ннннє. цѣлоѡннмъ роѡцѣ. ннрдѡ²⁰⁹ мнѡгоѡцѣннлѡго
блѡгоговѣннѣннєс.²¹⁰ Єже къ богѡѡу ѡєстѡ вѣздѣ-
вѡхѡѡ сє. и къ нннннмъ прнєснѡ прѡстырѡхѡѡ сє.
сѣсѡ оубѡ єгдѡ молѡннє сє. и роѡцѣ вѣздѡшє.
Єгдѡ же оѡмнѣ молнтѡв дѡшє. нѡкѣ роѡцѣ мн-
лѡстѣ дѣнстѡвѡхѡѡѡ. **В** докрѡлѡго дѣлѡнїѡ крѡсєнн-
нїи хъ роѡкѣ. мнѡ скєтѣннн роѡкѣ сїє кннн. нѡѡє
ѡнѣхъ нѡ горѣ прѡстрѣннхъ сє. къ прїєтїѡ скрн-
жѡлєнн закѡнѡ. ѡблѡкнзѡннмъ прѣсєн, мнѡгымъ блѡ-
гѡмъ хрѡннлнѣсѣ. нѡѡє мѡнннє ѡнѡє роѡѡкѣ. кн-

²⁰⁷ нема одѣ речи: нбо до: неизречєнннхъ. — ²⁰⁸
овдє нмѡ іѡнѣ: и радн снхъ богѡвн прнєвѡнтнєсѡ,
— ²⁰⁹ мѡрѡ. — ²¹⁰ блѡговѡннѣнншѡѡ.

соуданіе же и уѣстиѣніе. кѣнуданмь тѣмъ уѣстїи
врхъ благоуханїемн. и кѣсе еже ѿ насъ попуенїе
тѣмоу възлѣжнмь.

²¹¹ Сїхъ ти ѿ насъ Стефане твоєє намъ иже къ
дѣши любѣки знаменїе. аще оубо по достоянїю
еже не дастъ ми помыслити кляуимъ тебѣ ѿ семъ
благодатъ. на тебѣ оупѣваемъ къ еже ѿ тебѣ съ-
ставнхъ слѣво. да аще ли ѿ достоянаго далече.
многа бо твоиа убо подобаетъ пострадати не вѣжда
сїи оумнїе лишень тѣнкости. таже и зѣло малымъ
вѣдѣшнмь ѿ уѣсти лѣтномоу оумноженїю сїхъ
свѣдѣсть сѣдѣлавшоу. ѿбаує и богови любезно
еже по силѣ. ты же насъ назирани свнше ѿ божь-
ственїи и свѣтаїи конне иже праведно грѣхъ ради
нашихъ подкнѣзѣши се на ны гнѣкъ божїи ѿкра-
щал, молитвами си видннхъже и невидннхъ врагъ
силою своею ѿгонїа всекогате. къ страшиїи же
дѣнь сѣда егда и паує свѣтлѣе сѣнца просїаєши
сѣберешн насъ окрестъ иже твоеа оградн стадо
нарекннхъ се. и соудїи богоу показавъ блаженїи
онъ испоустннн гласъ: се азъ и дѣти ѣже ми
богъ дастъ. емѣже слава съ ѿцемъ безначалнымъ
и пресветымъ и благымъ и животворещымъ духомъ
иннѣже и къ немощїе конецъ веки векѣмъ амннѣ.

²¹¹ Овай свршетакъ у нашемъ рукопису тако в ситннмъ
словнма писанъ, да смо га само са помоѣу онога
другогъ преписа на местнма прочнати могли, и
уверити се да е овако, као што овде слѣдує.

СВЕТЫЙ УРОШЬ ПЕТЫЙ,

ПОСЛЕДНИЙ ЦАРЬ СРБСКИЙ.

*Изъ кнѣге, коя излази у Русіи, подъ именовъ:
Житіе славянскихъ святыхъ, прежео редовный
чланъ Друштва Срб. Слов. архимандритъ
Врачевничкій Гаврило.*

Лоза Неманића осушила се, пошто є последня нѣна гранчица издайнички посечена. Младый царь Урошь завршио є брой прославлѣны србски независны владалаца, убиєнь бывши одъ честолюбивогъ велмужа Вукашина, грабљивца царскогъ престола. Спомень овогъ невиногъ страдалца, цара Уроша, по имену петогъ, а по брою десетогъ на престолу србске државе, свршавасе у србскомъ народу 2. Декемвра, у кон є дань као мученикъ завршио дане живота свогъ. Престоль, Мироточемъ Неманьомъ првимъ основаный, славіо се крозь двеста година кралѣвима изъ лозе Неманића, а само крозь тридесеть година имао є на себи два цара изъ исте лозе. Стефанъ Силный, отаць Урошевь, распространивши свою државу освоєнѣмъ знатиин областей грчкогъ царства, узъ царскій венаць приденуо є себи име цара и као таковъ владаше за двадесеть година, истина славно, по нити є самъ быо дуговечанъ, нити є имао више наслѣдника одъ єднога. Види се, да га є устоице покарала правда божія, скративши му дане живота, уколико є нарушио пету заповедь, налажућу: почитивати отца и матеръ. Другій векъ обречешь є само оной деци, коя почитую свое родителъ. Но Душанъ се іощь већма огрешію, дигнувши руку на отца свогъ, св. Стефана Дечанскогъ, кои є за живота

свогъ толикимъ искушешима изложенъ быо. И кадъ се узвишио быо као кедаръ на Ливану, или по казивашо србски историка, кадъ се прославио быо надъ некадашњимъ царевима и предцима своима, ко бы мыслио, да ће се тако брзо испунити надъ њимъ и породомъ му пророштво цара Давида: „шишо ндохъ, и се не къ.“

Стефанъ силенъ быо є воинскогъ духа и служію му верно. Побѣда є ишла за побѣдомъ и предала му у руке Романію, Македонію са Солуномъ. Тесалию съ островомъ Негропонтомъ. Притеснѣнъ кесаръ Андроникъ морао є ступити у погодбу, којомъ добіе Душанъ двааестъ најтврђи македонски градова и къ томе место Оридъ, као негдашню столицу србски патријарха. Овимъ побѣдама и прираштаемъ освоены земаля осиливши се, не буде задоволянъ именовъ краля, него зажели назватисе царемъ, и новыи архіепископъ оридскій, Јоаникиє првыи, одменившій блаженогъ светителя и лѣтописца Данила, спустио є на главу Стефану царскій венацъ, у присутству свію тадашњи србски епископа и високи државны саповника у граду Скопю, прогласивши Душана не само царемъ Срба, него и Бугара и Грка; самъ пакъ архіепископъ узведенъ буде на достоинство патријарха свеколике Србске државе. Ово се сбыло год. 1340.

Одсадъ се Душанъ подписивао: Божіомъ милости царъ Романіе, Славоніе и Албаніе. Своимъ властелима раздавао є титуле кесара и деспота, по обичаю грчкогъ двора, а смирно име краля задржао є сицу свомъ Урошу, рођеномъ у браку съ Єленомъ, кћери грчкогъ цара Јована Кантакузина. Душанъ, овимъ одликовањемъ државны саповника мыслио є утврдити престолъ сицу свомъ, тврдо држећи, да њ є тимъ довольно обвезао, а шіе знао, да ће тін исти деспоти и кесари лишити сица

нѣговогъ не само престола и царске власти, него и живота.

Ненадно є и неудобно было примлѣно у Цариграду, што є Душанъ себе прогласио за цара, а архіепископа Іоаникія за патріярха, и зато вселенскій патріярхъ Калистъ одлучи одъ єдинства цркве и цара и патріярха, и све остале чланове сабора, бывшегъ у Скоплю, па и цео народъ сръбскій, и то одлученъ, при свеколикомъ настояваню Душана о помирениу съ првосветителѣмъ, остало є на нѣму до смрти, и єдва є за владе княза Лазара, обновившегъ распавшу се државу Неманића, дигнуто са сръбске землѣ. И овай догађай съ Душаномъ ніе быо безъ тайногъ промысла божіегъ. Истина, царъ Стефанъ быяше врло издашанъ према црквама и монастирима; алъ тимъ милостиняма ніе могла быти збрисана съ душе нѣгове она капля крви, коя є прснула на ню изъ родительски жила.

Душанъ є срећанъ быо у войнама, вођенима не само противъ Грка, него и противъ Бугара, и Мацара и Бошняка. Покоривши Босну, запроси одъ Бана босанскогъ Стефана кћерь нѣгову Єлисавету свомъ сыну Урошу за жену, захтеваюћи уєдно узъ невесту и областъ Захумлѣ у миразъ; алъ неуступанѣмъ Стефана расквари се просидба, и ратъ се настави између нѣи двоє, кои трайше позадуго, и ако се настаявало о нѣiovомъ помирениу како одъ стране млетачке и дубровачке републике, тако и одъ стране самогъ пале Инокентія трећегъ, кои ништа ніе оставио непокушано, само да задобіе на свою страну сръбскогъ владоца.

Око овогъ доба испадне за рукомъ Душану добити одъ краля мацарскогъ Лудвика Београдъ. гди се састаю две реке, Сава и Дунавъ; варошъ

не давно населѣну и градъ добро утврѣенъ, и тако садъ Београдъ постане престолна варошь — Србиѣ. Затимъ сазида Душанъ близу Призрена великолешный храмъ и посвети га Архистратигу небесны сила, узаконивши сваке године одсадъ съ нарочитомъ свечаносѣу праздновати данъ аранѣла Михаила, као покровителя сръбске войске; къ томе даде изобразити ликъ аранѣловъ на своіой застави съ двоглавимъ орломъ, као знакомъ царства.

Урошу є садъ было веѣъ седамнаестъ година. Отаць нѣговъ, не успѣвши съ просидбомъ кодъ босанскогъ Бана, запроси кѣерь французскогъ краля Іована сину свомъ за жену, но ни овде не бы среѣнанъ; єрь Стефанъ Душанъ, као верный синъ православне цркве, не хтеде примити условию, французскимъ кралѣмъ положену, да се, то єсть, и отаць и синъ подчине Папи, кое є значило: променити веру. И тако се царъ обрати къ влашскомъ кнезу Влади, бывшемъ за онда на гласу, и ожени сина свогъ кѣерю нѣговомъ Ёленомъ. Аль изъ овогъ брака не бы порода ни потомства, и тако се осуєте она лепа паданя за цркву и државу, на коя се могло рачунати према благочестивости сръбскогъ и влашкогъ народа. И тако надъ несреѣннымъ Урошемъ, нескривившемъ ни гди ништа, морате се разбити облакъ гнѣва, кои бы имао пасти на главу самогъ родителя нѣгового; аль є нѣму у замену спремлѣнъ быо другій сѣйнии венаць на небу, према комъ є прославлѣнный венаць Стефана Силногъ, коимъ се красіо на земљи, изгледао таванъ и бледиломъ застрѣъ. Толико є претежна мученичка смръть Урошева!

Што се распала Урошева држава, томе є кривъ самъ отаць нѣговъ, поверивши управу земальску іошитъ за живота свогъ шесторици свон

властела, међу којима бјаше и Вукъ или Вукашинъ деспотъ, съ братомъ своимъ, кнезомъ Угљшомъ, кои ће после и устати противъ Уроша. Душанъ као да є сметнуо съ ума ове речи св. Евангелія: всако царство само къ себѣ раздѣлаєся, заивствѣеть. Лук. гл. 11. ѿ. 17. Бывши у власти за живота, и одвише се уздао у свою силу, непомниляюћи, да синъ не наслеђує отчина свойства. и не обазревши се на неискусногъ Уроша, за управу малолѣтнаго, и неприправнога. Самъ га є Господъ обложіо томъ слепотомъ, да не види, што му є најпрече было. Рука божія не оставя безъ казни отцеубица, и ето види се, како собственимъ рукама спрема пропасть свомъ рођеномъ сину, кога є любіо као очи у глави; види се, како несмотреномъ деобомъ подкопава исту ону државу, око кое се тако криво зноіо, и кою да бы разпространіо, ніє штедіо ни труда, ни жертве, па ни собственогъ живота; да, којою є за любовь и душу свою огрешіо. — Проведенъ Господъ и правы сѣдбы егѡ!

Царъ и пророкъ Давидъ каже у своимъ псалмима, да човекъ, окалявшій руке туђомъ крви, не може далѣ живити одъ половине намешногъ му века. Тако є было и съ Душаномъ. У најбольшій снаги, при усиляваню, своє велике желѣ за распространенѣмъ царства остварене видити, усредъ необычногъ труда и подвига на попришту славе и юнаштва, наѣданцуть клону животь у шѣму, изумру мысли, усану желѣ. Душанъ є пошiao на Цариградъ съ войскомъ одъ 80 илјада, желећи предварити Турке, кои су тада увелико притеснили были источно царство. Сви градови Румелиє до самогъ Цариграда были су већ у шѣговимъ рукама; аљ изнепадна грозница, изметнувшя се на яку врушцу, заустави га у селу Дјяволи. гди наскоро и премине у 45. години одъ рођеня, месеца

Декембра 1356. лѣта. Владоа є свега 20 година, и то найпре за четири годише као краљ, а после за остале шестнаестъ као царъ. Чимъ премине, войска се врати и престану походи. Мртво тѣло Душаново понесу свечано у Србию и положи га у гробницу при храму светы Архистратига, нѣмъ сазиданомъ. Съ тѣломъ сишла є у гробъ и слава нѣгова. Судећи по нѣговой даровитости за управу и државу, свакъ бы му радо пожеліо дужій векъ, ради общте ползе; алъ є другчіе наредіо високій Богъ, кои спушта венце на главу владоцима. И тако се распаде оно силно царство, кое є имало границе одъ сѣвера къ югу: Дунавъ и данашню Морею, а одъ истока къ западу: Црно и Ядранско море, дакле є имало подъ собомъ Србию, Босну, Далмацію, Албанию, Епиръ, Тесалию, Македонію, Бугарску и Романию.

Урошу петомъ было є 19 година, кадъ є сео на престоль отца свогъ, о комъ се мислило, да врло тврдо стои. Урошъ є быо тѣломъ виѣнъ, у комъ є сіяла красна душа; нѣгова разборитость са благонаравношћу обрицала є много добра и даваше изгледъ ласкавимъ надеждама. Само му є єдно недостајало, а то є рѣшителность и постоянство, а безъ тога ніє было могућно показати свою господарску власть како у старимъ тако и у новоосвоєнимъ областима, простиравшима се одъ мора до мора, кое є само крѣпка и снажна Душанова рука знала држати у строгой подчинѣности и врло нуждномъ єдинству. Душана су се бояли и нѣгова є државна лозинка была: страомъ управляй. Урошъ напротивъ заменіо є свою господарску строгость неуместномъ благошћу и изгуби царство, силомъ оружія основано. Спомень Силнога изтає врло брзо у памети властела, кое є онъ подигао и узвисіо, и не боећи се кроткогъ

Уроша, почну свакій за себе самовластно господарити, чимъ є започета деоба царства, коя є затимъ подронила целу државу. Богу є угодно было подићи лозу Неманића за кратко време, па є после опетъ понизити; угодно му є было прославити є у свету, па є после оставити неславну, у колико се у лицу Душана навршила мера грешеня. Одма прва година Урошева царства на зло є слутила; несрећный случай наговестио є смакъ царства србскогъ. Гладь, као казнь съ неба послана, опусти землю одъ єдногъ края до другогъ, а у исто време продре изъ Азіе у Европу преко Дарданела страшна сила Османска, заграби предъле грчкогъ царства и стане стра задавати Бугарской и Србін.

Првый бунтовникъ, уставшій противъ Уроша, быо є деда нѣговъ Синиша, кога є Душанъ поставіо управителѣмъ Тесаліе, и кои є правдао свой устанакъ тимъ, да є онъ найстаріи и да потомє нѣму припада царство и престолъ по праву старешинства. Ратъ се заметне. Синиша продре у Зету и обседне Скадаръ, имаюћи узасе Грке и Албанце, алъ га войска Урошева узбіє и Синиша се повуче натрагъ.

Неки лѣтописци окривлюю царицу Ђлену, матеръ Урошеву, жену врло честолюбиву, као да є она поединце подстрекавала садъ єдногъ садъ другогъ одъ велмука, само да ій завади, па да после она утврди свою власть и дограби себи све градове.

Ніє прошло много времена, дигне се деспотъ Никифоръ Ангелъ, оженившій се сестромъ царице Ђлене, и са знанѣмъ и одобренѣмъ ове преотме већу часть Тесаліе за себе. Овай поступакъ окужи и друге старешине, те се и они стану утврђивати свакій у своемъ граду, одказуюћи тимъ самимъ поданичку верность и оданость младомъ цару

Урошу. На челу овы бунтовника и одпадника быо є деспоть Вукашинъ и братъ нѣговъ кнезь Угльша, управительи Босне. Одма у почетку опоменуше дара Уроша нѣгови приврженици, да се добро узме на умъ одъ Вукашина и брата му Угльше, предложивши му советъ, да Босну повери омањимъ чиновницима, у кое се може поуздати, да га не ће изневерити; алъ младый царъ безъ искуства, не прими тай полезанъ советъ, него се іошть прилюби Вукашину, вешто одъ овога обмануть, позове га къ себи у дворъ, изліе на нѣга сву свою царску милость и наименує га кралѣмъ, мислећи, да є доволно безопасанъ за свое царско достоинство.

Овако причаю неки лѣтописци; други опетъ наводе, да є Вукашинъ године 1371. самъ себе прогласіо за краля Рашкогъ, и узевши тай насловъ, владао є независимо. Садъ є настало оно несрећно време, да су подвластни ячи были одъ самогъ господара. Цару верни, боєћи се папасти одъ осидивши се деспота и кнезова, предомисле се и стану о себи бригу водити, видећи, да царъ никаква корака не чини ради укроћеня одметника, почевши владати на свою руку и на свое име, и зато є свакій грабіо што є могао залапити. Ніє прошло ни десетъ година, а Србія, іошть за живогъ Уроша, распадне се на четири области, єдна одъ друге независне. Вукашинъ деспоть узме Босну подъ именовъ краля Босанскогъ, братъ нѣговъ Угльша као деспоть задржи Романию, кнезь Гойко утврдисе у Зети а кнезь Лазаръ са зетомъ своимъ Вукомъ Бранковићемъ предузме средину Србіє са Сремомъ и земляма дужь Дунава. Ови нови господари имали су у рукама власть државну, и докъ се свакій у своіой области утврђивао, турске ордіє плячкаше Бугарску. Наскоро затимъ

султанъ Муратъ, синъ Орхановъ, освои Адриано-поль и ту пренесе столицу свое растеће државе. која є пре тога была у Бруси, у Ази. Грчки цареви, Палеолози и Кантакузини трли су се међу собомъ око владе и престола, дозивајући еданъ противъ другогъ саме оне, кои ће имъ скоримъ главе доћи. Раздробљена Србія ніє предвидила, да ће и ню постићи судбина, подобна судбини грчкогъ царства; ніє спазила карајућу десницу Господа, која текъ што се ніє спустила.

Злосрећный царъ Урошъ, не имајући чимъ одупрети се снажнимъ своимъ властелима, и не знајући или не могући осуѣтити сплетке свое матере, која є виновница свему разстройству царства, рѣши се оставити престолъ и склонити се кодъ єднога одъ наймоћнии властела и ту живити мирно, не бы ли и земля остала мирна. Што є науміо, то є учиніо, и дође найпре кралю Вукашину, кои га прими и одреди му еданъ малый предѣлъ за издржанъ. Аль се Урошу ту не свиди, єдно што є доста оскудно живіо, а друго што є врло притеснѣнь быо, и зато прибегне другомъ властелину, кнезу Лазару, съ коимъ є и родъ быо, єрь є Лазарова жена Милица была изъ рода Неманићевогъ; но ни овде се немогне станити сирома Урошъ, те се опеть врати къ бездушномъ Вукашину. И ако є царъ Урошъ остао безъ прихода, и ако є тако рећи сиротовао, опеть є зато и оно мало што є имао, радо приносио Богу, украшавајући свете храмове, а у Скоплю, као пегдашньої столици своіой, сазидао є нову црkvу и посветіо є Бого-родиници.

Нѣгова жалостна судбина яко се коснула срдца оданы му великодостойника и зато навале на нѣга, да силомъ оружя сметне пре свега Вукашина, као найонаспіегъ свогъ супостата. Неки

лѣтописци увераваю, да є царь Урошъ послушао тай савѣтъ, и нападнувши на Вукашина, покушао срећу свою, аль га ова изневери и онъ буде зароблѣнъ и у станъ Вукашиновъ одведенъ. Предвидивши свою злоуду кончину, науми утећи у Дубровникъ подъ заштиту тадашиѣ Дубровачке Републике, аль му и у томъ бегству лоша срећа бы; потеря га стигне и ту као мученикъ издане одъ руке онога, кои є некада быо нѣговъ поданикъ.

Другчіє казує о смрти цара Уроша чувеный повѣстописаць србскій, Бранковићъ, и самъ изъ кнежевске лозе. Онъ ништа не вели о битки каквой, него само то: да є Урошу дотужало сносити оно пониженъ и сиротованъ у стеги кодъ Вукашина, и рѣши се утећи у Дубровникъ. Аль Вукашинъ дозна за то преко свои людій и бежећегъ цара єднимъ ударцемъ буздована састави са земљомъ. Патріархъ пакъ Србскій, Арсеніє четвертый, овако пише: да убилаць Вукашинъ ніє убію цара и мученика на путу, водећемъ у Дубровникъ, него га є позвао собомъ у ловъ, само да га удали одъ матере, и ту у пустомъ месту изврши свою проклету намеру надъ божімъ помазаникомъ и царемъ своимъ. Ово убійство догодило се на полю Косовомъ, на комъ ће се мало доцніє толика честита крвь србска пролити, да се освети ово царубійство. И тако младый царь Урошъ, у пролећу свогъ века, издаше близу Неродимля, кодъ брдашца, коє се зове Никудимъ. Тѣло блаженогъ мученика буде пренесено изъ поля Косова у обличній храмъ Успенія Богоматере, више Неродимля, не далеко одъ места Петрића.

По некомъ времени, као што Бранковићъ приповеда, почео є царскій мученикъ являти свою светищу чуднимъ знацима, проистичавшима изъ гроба, и услѣдъ тога благоверни Срби ископаю

изъ гробнице нѣгове неизтрунувшие мошти, коє се и данданасъ сматраю и поштую за свете. Кадъ су Турци навалили на Србию, ове свете мошти пренесене буду у Сремъ и смештене у Фрушкогорскій монастырь Язакъ, где и данасъ почиваю.

И ако є мати светогъ Уроша хотимце радилла о пропасти сина, опеть є зато горке сузе пролила за нѣмъ. Међутимъ што є сплеткама желила получити, промашила є; женско господарство нису хтели трпити надъ собомъ сръске старешине, и ако є она была кѣи царска изъ Цариграда. И тако коє одъ туге за синомъ, коє збогъ проигране владе, сложи се у монастырь, постане монахиня и треће године по смрти сина умре и буде саранѣна у цркви. кою є подигла у Црној Гори више Жеганкова.

Назови влада Урошева траяла є свега десетъ година, до 1367. лѣта. Спомень овогъ невиногъ страдалца свршава се у сръбскимъ православнимъ храмовима другогъ Декембра, као на данъ нѣгове мученичке смрти. Тако є завршено владарство Неманића, траявши 212 година. Први осамъ владалаца носили су име краля: родоначелникъ Неманя Стефанъ у монашеству Симеонъ; нѣговъ синъ Првовенчанный Стефанъ и унукъ Владиславъ; Урошь великій, Драгутинь, Стефанъ Милутинь, Урошь и Стефанъ Урошь Дечанскій, и два венчана цара: Стефанъ Душанъ сильный и последний Урошь.

Правда божія ниє допустила Вуканину наслађавати се плодомъ свогъ издательства. Само є четири године траяла нѣгова влада, па и та є была узнемиравана непрестанимъ ратовима. Султанъ Сулейманъ пође на Србию са седамдесетъ илада войника. Противъ нѣга стеку се сви влезови сръбски са своимъ воинствомъ до шесетъ илада

ратника и слегну се у Косово полѣ. Войску є предводіо Вукашинъ и Углѣша. Косовомъ полю суђено є было да се двапутъ обліє србскомъ крвлю; ту є запечаћена и слава и несрећа ратоборногъ србскогъ племена. Кадъ се првый путъ ударе войске, Вукашинъ одржи побѣду, повалавши тридесетъ илѣда Турака. Разстроєни турски редови нагну бегати преко реке Марице, аль ту подкреплѣни новомъ войскомъ, обнове бой у комъ погине десетъ илѣда Срба. Остали потраже спасенія у бегству и до петъ тисућа нѣи подаве се у рѣци. Углѣша, *) Гойко, Реля и многи други витезови пали су на полю битке. Краль Вукашинъ съ маломъ дружиномъ измакне и у мисли, да є ванъ опасности, спусти се на землю да одпочине; но слуга нѣговъ, бывшій му свагда веранъ, полакоми се на нѣгову богату огрлицу и за любовъ те плячче одрубил главу кралѣву. И тако издаица погибе издайнички; царубилцу враћено є равномъ меромъ!

Прва битка на Косову догодила се 1370. године, за којомъ є наскоро слѣдовала и друга. — Турци међутимъ нису мировали, него су све жешће налетали на Србию, палећи села и вароши и мирне люде секући. Султанъ Муратъ братъ Сулеймановъ већ є покорио быо и Грке, и Бугаре и купио данакъ одъ нѣи као одъ свои поданика. И Срби су му одчасти плаћали данакъ, а садъ є захтевао да и воюю узъ нѣга. Чаша гнѣва божіегъ была є пуна и Господъ є изліє на страдаюћу Србию. Турци унесоше у землю гладъ и поморъ и сместише се у опустене куће као у свое. Бранковићъ съ горкимъ срдцемъ описує страдања свое землѣ у трећой кнѣиги свое исторіє, и овако се

*) За Углѣшу се зна да нѣв погвнуо, него се скло-
ніо у Свету гору.

изражава о причини тій страдања: „Погледайте съ умиленѣмъ, узмите добро на умъ, како є праведанъ судъ божїи! као што є дозивала Бога крвь Авеля, исто се тако потужила Богу крвь краля Стефана Дечанскогъ, и Господъ є услышао гласа њного! Ако є за неко време и одсроченъ быо жестокой судъ, то єсть, за живота отцеубилца, цара Душана; аль є доцїе извршенъ надъ њговимъ наслѣдницма; висока десница нїе оставила незаконїя непокарана! — Ту исту чащу испили су и први у народу кнезови у време цара Уроша, представши на њгово убїйство; и не само неверни њгови саветници и крвопильци, него и савъ тадашнїй народъ Србскїй искусїо є на себи гнѣвъ божїи.“ Па и самъ кнезь Лазаръ, имавшїй намеру уєдинити србску државу и све Србе єдномъ скиптру подчинити, пао є на истомъ Косову као жертва храбрости и мужества; а ту є издануо и Муратъ царъ турскїй на самъ данъ побѣде надъ Србима. Стога є Косово Полъ споменикъ славе и грозногъ крвопролића у Србскомъ Народу, кои съ тужномъ оданосћу споминѣ незаборавлїно име кнеза Лазара, прославлїногъ међу светимъ божїимъ угодницима.

О КНЕЗУ ЛАЗАРУ.

Изъ рукописа XVII века кои в у подписанога.

Іоуїна. еі.

шклажѣниѣмъ и присно поминѣемъмъ
кнѣзе лѣзарѣ, и ѡже съ нимъ извѣстныхъ
православныхъ шть нечестивыхъ ага-
ренкъ и штьчести житїа егѡ възпомѣнѣ-
тїе. и о страданїи егѡ, и мѡщеи прѣне-
сѣнїе, слово. благослови оче.

Всѣи оуко страдалъчъсцїи подвизи просла-
вѣени. и чюдимо юсть възсудѣ праведныхъ стра-
данїе. трѡудї ѡко поутникомъ, припоутникѣ про-
хлаждають сѣни. и сѡтроужденїи приѣмше, шт-
поутишкъсѣвнаго оуласкавають трѡудѣ. ѣлма же
и мы, ѡко же по поутїи нѣкоемъ въз житїи сѣмъ
шъ ствѡеумъ. поуты же сѣгѡ, страданїе мнѡго и
дарѡвѣ намъ възсудѣ вогы молитъвныѣ сѣни. не гѣ-
чїю житѣнскыѣ, нѣ и доушевныѣ прохлаждати
трѡудї. молитъвнаа ко сѣнь, мѣда сладчайшими
напоѣньми светыхъ моужїи чюдными повѣстмїи
оупокоивѣеть. и ѡже въз мнѡго печѣловнѣмъ поуты
житїа ходившихъ, прїемъ покѣтитъ разлїчными ш-
дрїкї. аще ко грѣшнь възнїдетъ въз покѣнїа сѣнь,
тогда възвѡдитъ те въз вѣчныѣ сѣны. аще шкрѣме-
нень коудешн житїа сѣгѡ и богѣтства печѣлами,
ѡкїе ти апостоль врѣме штїмаеть глаголю. ничтѡ
же въз мїрь сѣи възнесѡхомъ ѡвѣ ѡко ниже изнестїи

можемъ. и аще вѣдами одрѣжимъ прїидеши поврѣтъ себѣ на молитвоу, тако шть одра мѣгька възстанешн. разлічнь възсѣмъ христось страннопрїемьць и дѣлатель къ всѣмъ спасенію кѣвается. промышляеть бо чловѣчьскын живѣтъ. тако же свѣи дѣмъ дѣмоу владыка. комоуждо почести протївоу подавае подвигомъ. самъ бо рече. славіеиє ме прославлмо. и хѣтеи съ мною кѣти, да възметъ крѣсть и грѣдетъ по мнѣ. сего ради мнѣзи и инѣци и мїрсїи послѣдоваше, и до нынѣ послѣдѣють, ихъ же жїтїб на небесехъ юсть, мыи же оубо тѣхъ възспомнанїемъ своѣ чювствъ. . . зѣло ѡслаждаемъ. едїного бо ихъ страданїа и троудї и по христѣ смрѣтъ прѣдъ вами прѣдстабївь, не мала чюда васъ исплѣню сїхъ трѣблаженнаго и великаго кнеза лазара пѣмьт и страданїа вама възвѣстїти хѣщѣ. едѣа бо аще и мнѣгыне и великыне насъ повѣстї въздвїгнѣти могоуть къ жїтїа исправленїю. и прѣдлагаетъ се оубо намъ слѣво прочїтающїихъ ради ползи, а не моужа ради похвалы. исплѣнь бо блаженныи небесныхъ и аггелскихъ похвалъ, коую хѣщеть насъ крѣнныхъ, и страстьнь и оумъ и слѣво имѣщїихъ похвалоу. не паче ли блаженномѣ аще на тоо дрѣзньа быхъ была бн дѣсада. нѣ прѣсто юже ш нїемъ начинаю повѣстѣ:

Бѣе оубо блаженныи сѣи моужъ благоршднихъ и благочыстївыныхъ родїтелїи сынъ и прѣведнаго лазара и дрѣга христева тѣзоимѣнство шть родїтелїи имѣїе. и соупрѣжницѣ поїемъ. и сыновшмъ и дѣщерема штьць кѣивъ, и разлічньныхъ ради добродѣтелїи, всѣїе срѣвскыне землїе самодрѣжць

кысть. и мнѡгыне светыне и доухѡвныне моуже къ
 шкрѣмленію жизни своеѣ наставники себе и съвѣ-
 тники имѣше. и мнѡгаа лѣта въ благодѣнствы
 проваждае. инѡкыхъ любѣ. нищїихъ милоуе. старыхъ
 іако родителе почїтде. срѣднїихъ іако братїю. юныхъ
 іако сынови. црѣкви обновлїае. ѡныне же шть осно-
 ванїа въздвїзае. и мнѡгыне твѡре милосткїне и
 кесчїслыныне. ѡхъже нынѣ мыи ни изчїстїи, ни пи-
 санїю прѣдати възмагаемь. нѣ ѡже вѣса дѡбраа
 назырающїа завїсть. вїдѣи наше благое, горкыимъ
 окомь. и обходе вѣселенноую, и до насъ достїже.
 простирае слѣди скрѣбеи, благополоучнѣ и намъ
 приврѣже се. възстави во великаго и зѣло гѡркааго
 вѣсѣго езїка тоурьчьскааго амїрѡ. моуратъ име
 ѡмоуца. ѡже мнѡгы покоривь езїкы, и съ вѣскми
 ѡми прїиде на насъ. тарѡ зѣло дѣхае и лютѣ све-
 репо рѣкае на блаженнаго сегѡ моужа. и на всю
 егѡ шть бога данноую емоу дрѣжавѡ. съи же егѡ
 молташе, своимї довлїти се. и мїрнаа лобїзати. и
 съставити нѣкогда крѣвообїистѣвнїю деснїцѡ. и
 сътворїти мїръ съ нами хрїстїаны. не во рече ра-
 досують се вѣхъ насъ владыка и господь зрѣ на
 всѡкъ дѣнь ѡвоимъ крѣвѣмъ проливѣемомъ. ѡнже іако
 же аспїдѣ глаухыи затѣкааше оуши свои и вѣск
 готѡвь вѣе къ оубїиствшымъ и крѣвопрелїтїю. невѣ-
 дыи окаанныи, іако на сѣ мѣчь шстрѣ вѣе іако же
 послѣжде слово гавитъ. съи же блаженныи къ сво-
 имъ емѡ глаголаше. братїе и чѣда. колше юсть намъ
 да едїнь грѡвь вѣскѣхъ вѣкоуїнѣ прїиметь насъ. неже
 зрѣти родителе и съродники наше въ тоуждоую
 штвѡднїи землю. нѣ іако же сладкыихъ наслади-

хшмь се, сїце и ноужднїхъ не штвѣгнемь. нѣ по-
 лѣжимь доушѣ свою за дрѣгы своѣ тако же рече
 господь. шни же вѣсї възвнѣ штвѣшаше. гѣтовы
 есмь непрѣслоушати повелѣнїа твоѣго, нѣ и мнш-
 жайша покажемь шть ихъ же рекаь іеси. и ѡнь оубо
 мншга потврѣждае ихъ глаголаше їмь. и шнї емѣ
 такѣжде. ихъже нынѣ штаваемь слѣва ради съ-
 кращѣнїа. и прѣчисткнхъ тайнъ причестївше се, и
 дрѣгы дрѣга лѣзавше. и прѣведннї оубо, прѣве-
 дноу и тѣи гѣрость подвїгъ съ вѣскми сїми срѣтаеть
 шного лютаго войнства начѣлника, на нѣксемь зѣс
 велїцѣ поли. и вѣе ѡвоихъ плѣкъ велїкь зѣлау, зѣ-
 лїу. сїхъ оубо мншжае, р. (100) тѣсоушъ. шнѣхъ
 же езїкь не мѣнїе, т. (300) тѣсѣшъ. нѣ приклас-
 нїте ми мѣсль вѣшѣ, ш свещѣнннї и коголюбивы
 съборѣ. да слѣшнїте страшннїе и чюдннїе шны пѣ-
 вѣсти. срѣтають ихъ тако же рече се. и чтѣ вѣе
 кѣхътѣ нѣкнїи и тоутѣнъ нескѣзанннъ слышаше се.
 чловѣци вѣпїахѣ. конь вѣскаахѣ ороужїа звѣкъ
 твѣраахѣ. стрѣлы лѣтехѣ слѣнце застоупающе. трѣ-
 скове шгнннннї трѣскаахѣ земля велмї коучаше.
 въздоухъ грѣмѣше. и тако же дѣмомь мрачноь
 сквиваше се. и войнства шть обоюдѣ дроугѣ на
 дрѣга наскакѣюще. съвтеца се ороужїа и землї
 озарающаа. рѣкы же крѣвей шт възсоудѣ. и мншга
 възсоудѣ трѣпїа. тако же на жѣтвѣ клѣсовомь, сїце
 воиншмь на землї шть ѡстрыхъ ороужїи падаю-
 щїмь. и полїе шно тако же ѣзеро нѣкоє крѣви про-
 лнїемь скѣгренѣ зреше се. и тако лютаго ороуж-
 ника шного и крѣвопїнцѣ, съ мншжьствомь егѣ
 мншгннннмь люткн съмрѣти штслаше. тогда же тогда

субѣи мнѣ, и благочыстивомѣ и блаженномѣ и самодръжавномѣ, великомѣ кнезѣ лазарѣ главоу штѣкоше и мишжъство благорѣднкихъ и благовѣрнихъ христіанъ, приѣмъ избѣише. и вси коупно вѣнцѣмъ сувѣзѣше се. мишгаши ко и праведни, въ роуки нечѣстивыхъ попоураютъ се. не да шни прославетъ се, нѣ да сѣи свѣтаѣише вѣнчанки коудѣтъ. и архіерѣи штъ влїжнкихъ тамо градовъ изышѣдъ съ вѣстѣмъ причтомъ своимъ. и блаженнаго и поблаого лазара тѣло съ мишгою чѣстїю въ црѣкви погребе. когомрѣсци же шны измайати, тако же мѣло пождавшѣ. пакы тако же пчѣлы просѣпашѣ се, и въсоу землю нашѣ протѣкше, не въ вѣе къ томѣ кого възвранїюца тѣмъ. не въ злѣка юже не сътворїше. и вѣе вїдѣти пророчское речѣнїе вѣторое вѣвающе. коже прїидѣше езыци въ достоїанїе твоѣ. и нетѣчию оскврѣнїше светлыѣ црѣквы, нѣ и шню дѣло твоираахѣ ихъ. и положише троупїа рабѣ твоихъ вранно птицамъ небеснымъ. плѣти прѣподобныхъ твоихъ звѣремъ землянымъ. не окрѣсть іеросалима тѣкмо нѣ по всѣи землї сѣи. и вѣе плачь и рыданїе не мѣнїе прѣвааго вїдѣти. швѣхъ ко закалаахѣ. штѣвшихъ же живехъ штвѣждаахоу на свою землю. и не на рѣцѣ вавїлонсцѣи тако же шны тогда сѣдохомъ. нѣ на въ негоже въсѣ рѣккѣ маллыѣ же и великыѣ вѣтїчють, разавчѣемыи вѣхшмы и распрѣдѣемыи въ всю тѣхъ землю. и мати о чѣдѣхъ плакалаше. и штъць гѣрць рѣдаашѣ. и вратъ врата обвїемъ слзкы лютыѣ проливаашѣ. и сестрѣи вратїю, и братїа сестрѣи. зрѣше се ѣного ѣнамо штвѣдима, роуцѣ ш вѣпахъ дрѣгъ дрѣгоу сплѣтше, жалостнѣ кри-

чаахъ. Ш земли растоупивши се живы прїимкѣ възсѣхъ насъ. и ѿны ѿнамо штвѣдимъ, възспѣтъ зрѣше дондѣже счїма зрѣцїихъ егѣ невїдимъ бѣвааше. и сїа възса и ѿнаа множайшаа грѣхъ радї нашіихъ пострадахомъ. нѣ сїа штавааше, окрѣтимъ се къ блаженнаго намети егѣже ради нынѣа трѣжествѣ и праздникъ твѣрїмъ. по сїхъ же възсѣхъ егдѣ сѣде на прѣстѣлѣ родїтема своего благочастивыи кнѣзь стѣфанъ, и господинъ възсѣмъ срѣкнемъ кысть, съ кратомъ своимъ възвѣомъ. и съ матерїю своею, госпогїе еугенїе (sic) и съ сѣвѣтомъ светѣїшааго патрїарха шткрѣиваютъ грѣбъ блаженнаго. и възсѣчьскыи цѣло тѣло онѣ окрѣтше, и благодатїю светаго доуха облагоухаваемо, и възсѣмъ чїовства оуслаждающе, ѿкоже и нынѣа възсѣмъ видимо єсть. съ архїерѣи и игоумены и съ чѣстныими инобци. и съ всѣмъ сїггїитомъ чѣстнѣ прѣкнѣсше, въз ѿже штъ нїегѣ сзданнѣмъ монастїри, светыя егѣ мѣщи побѣжїше. егѣже и свѣтлїи праздникъ сѣтвѣраемо днѣсь. Шего радї и ѿзь нынѣа оусрѣдно и съ тѣшанїемъ чѣсто тогѣ въз своихъ словесѣхъ сѣзрѣцаю. и ѿкоже ктѣ вѣнѣць плѣткыи задѣтъ, таже кїсеръ приложївъ, и мно҃го цѣнноє каменїе, свѣтлїишѣ твѣрїтъ дїадїмъ. сїце ѿбо и ѿзь похвалы егѣ вѣнѣць блаженнїи тогѣ главѣ слѣвомъ изѣткаваю, глаголю. гдѣ слѣдѣла егѣ очесъ тїхость. гдѣ свѣтлоє оустнама шсклабленїе. гдѣ любѣзнаа деснїца, и възсѣмъ шкїланѣ простырѣма. оувкї напраснааго прѣмѣнїенїа. како почрѣнѣ докрота како окрѣде се скрѣвнїе. Како възнезаапоу штрѣванъ кысть цѣкѣтъ. възнїстнѣ нешнѣ трава и цѣкѣтъ штпаде. ѿскѣде истѣчнїкъ, нешнѣ рѣкѣ. пакѣ

въ крѣвь прѣложи се вода. Ш оумиленныи побѣсти. кто възвѣститъ чѣдомъ, тако осирѣше. нѣ еже възсѣмъ хранимсе. что кости мрѣтвы. прѣжде смрѣти прѣдпочителнаа мрѣтвость. и скрѣзнаа вѣдѣи нашеи наметъ. ш таково гласъ пакы въ рѣмѣ сакшити се. рахиль плачущѣ не чѣдѣ свонхъ. нѣ земля наша рѣдаше възкоупѣ и чѣдѣ старыихъ и юныхъ, и всегдѣ възраста, ювѣхъ оуко закланїа. швѣхъ же штведѣнїа. и всеи възкоупѣ земляе запустѣнїа. мнѣже же блаженнаго моужа сегдѣ лишѣнїа. штабвите оутѣшajúщии, штабвите не възможете во штѣшити. тешко налчеть швдовѣвшїа. Ш мѣтлаго истопленїа, како посрѣдѣ пристанища надѣждоу нашѣ истопнїхумъ. како тѣмонѣсныи корава съ всѣмъ временемъ погрѣши нагы насъ штабви, иже иногда вѣло вогаткне. гдѣ свѣтлое гадрыло ондѣ, иже доухомъ светкимъ възсоудѣ распространѣтсе. гдѣ тврѣдое доушѣ нашихъ застоупленїе. имже нахожденїа езкчѣскаа и еретичѣскаа безъ боазни прохѣждашумъ. едѣ мѣла приклѣчшаа се, и възсоуе страждемъ. наи повѣждаю се страстию аще и мѣла рѣкоу слѣвомъ. прїимѣте наше кратїе, прїимѣте иже штѣ милованїа слѣзы. плакаше иногда тоужди мѣдїе о патрїарѣ гѣкови и тоуждию вѣдѣ, свою сѣтворише, едѣ штца штѣ егѣпта прѣнесше възсѣ нариданю вѣдоу тоуждоую, тако свою плакаше днь, ѣ. и ноци. толико ш ниѣмъ плачь сѣпротѣгше. подражайте иноплеменныи кратїе, и сѣплеменны. бѣщи вѣе тогдѣ страннннхъ и тоземльцѣ плачь. бѣщи да коудеть и нына. понѣже и страсть бѣшла. дадїте и мнѣ о сѣмъ реци, ивдѣ вѣзвѣдно имамъ еже блажити прѣ-

чею сего не бою во се зависти, что ко ми горшеи
 имать съдѣати. призовите плачущее тереміа рече.
 нѣсть ко инако полещю стелити, и страстію сръдъ-
 це сверѣпешее се, тѣчію стenanми и слъзѣми. слѣ-
 шасте тереміинны гласы сѣтѣвныи и рыданіа. тако
 въсегдѣ града іеросалима запустѣвши плакааше се.
 тако ина нѣкаа о вѣдѣ прашьдѣ, и сее рече пѣснь
 сіионскую плачевную. сіа тогда сѣво рѣше се, нынѣ
 же множае исплѣни се. егда ко гавѣ коудеть вѣды
 дѣиство, тогда гавенны вѣвають пѣсны плачущі-
 ихъ. ниневѣскомѣ гласѣ страстію подбѣеи се, паче
 же штъ шнѣхъ вѣднѣше колѣзнуюше. вѣмъ нѣкын
 тереміинъ и дрѣгы гласъ иже въ пѣніеніи іераніевѣ
 сътвори. тако на врѣвѣ рече швѣсихшмъ органы
 нашѣ. млѣчаніемъ севѣ же и тѣхъ шсоудивше. своіо
 творѣ пѣснь сію. аще ко виждоу езичьскы мѣтѣжъ
 іервѣтчьскы. вавѣліонъ же іестъ мѣтѣжъ. и аще ви-
 ждоу искоушеніа и вѣды мѣтѣжа радѣ текоуща,
 тогда шнаа глаголю вавѣлшнскаа рыданіа. ихъже
 сѣдеи плакахшмъ, вѣдешаго насъ шсирѣвше. аще
 врѣвѣе речеши и еже на нихъ органы, моѣ и сее
 гадіи- въ істиноу ко врѣкѣ іестъ житіе. дрѣво ко
 весплодно врѣва іестъ. насъ штврѣже жити слѣд-
 кын плѣдѣ. тѣмъже врѣвѣе кываемъ весплодное.
 праздни и недвижимы люкве, шргани на дрѣвѣстѣхъ
 швѣсивше. и шщѣцаю конкѣцъ потрѣкномѣ ш вѣдѣ.
 жѣнскын плакавъ, и зѣло горѣцѣ рѣдавъ. и пакы
 обрѣтнмъ се къ влаженнаго сѣго светѣи мѣщи. и
 чѣстнѣи пѣмети и празникоу. егѣже радѣи и трѣжъ-
 ствоуемъ дньсь. емѣже кѣе по іисіифоу цѣломоу-
 дрѣе. по давидѣ кротѣсть. по солеміонѣ разоумъ.

паче же высочайши соломѣна сѣи. аще ко и прѣвсхѣждааше мѣрѣ чловѣчьскаго ѣстѣства прѣмѣдрость соломѣнава (sic) нѣ въ ѣже потрѣка кѣе имѣти, штѣщѣти се. и такоже шномѣ поношенїе сице и блаженномѣ семѣ похвала. не тѣчию въ земазно-рѣднихъ, нѣ и въ прѣвѣшнихъ силахъ. іусіфъ же въ єгѣптѣ скончавѣе се, сыншомѣ ісраилевшомѣ завѣщѣ. посѣщенїемъ ѣмѣже посѣтитъ васъ господь когъ, изнесете кости мое штѣ соудѣ. сѣи же блаженныи никѣмѣже завѣщѣ. нѣ когомъ двѣжимъ нѣвы ісраиль сѣтѣкаетъ се. и не сынове егѣ тѣчию, нѣ и многъ наршѣ штѣ всѣхъ окрѣстныхъ и штѣ далнихъ странѣхъ, сѣбираахоу се мѣжѣе и жѣны и дѣти. ѣво ѣко вѣдѣти, ѣво же осветїти се прикосновѣнїемъ светаго тѣлѣсе. и оуко сынове егѣ прѣдъ кѣвѣтомъ ѣдѣще и жалостно тако же сурїны нѣцїи прѣкрасны поюще и плачуще вѣщаахѣ оубы намъ господине и штѣче нашѣ. штѣнїемъ же тыи штѣлоучи се штѣ насъ, многыи скрѣви и напастїи постигоше насъ. сїа и ѣнаа мнѣжаїша, рыдающе глаголахѣ. мати же нѣхъ ѣко вѣдѣ сїа. падши ѣко же исполѣу мрѣтѣвѣ надъ светое онѣ тѣло, и на многъ часъ истоупївши оумомъ кѣе. посїхъ же такоже штѣ нѣкѣсего глѣвока снѣ възноувши. и раздѣрши лице и влѣсы свое трѣзаающїи глаголаше. оубы мнѣ свѣте мой, како заидѣ штѣ очїю моѣю. како почрѣнѣ докромѣ моѣа. како ѣвѣноу сладкыи мой цвѣте. како малѣче мимохѣднши насъ. гдѣ сладко глаголивы ѣзѣкѣ. гдѣ медоточивыи оустны. ш горы и хлѣми и дрѣва дѣвѣрѣваа, възплачїте сѣ мною днѣсь. штѣ нынѣ тѣчитѣ бчи мой слѣзѣкѣ потѣкы шкрѣвѣа-

влієны. сіє и мншжайшаа сихъ рыдаюци глаголааше. сіа зрє въсь нароудъ виюциє прѣсы своє и плачь къ плачю прилагающе рѣдахоу. и съ свѣцями и кадильи светуюю ракоу провождаахоу. сіа љко зрє азъ кѣиваема. хѣтѣхъ аще мѣцно ви штврѣци свою нѣмоць. и съвзкити кезмѣрїю кѣдѣ, и итѣкы въскликноути гласъ влючимъ стрѣсти. нѣ что рѣвоу. како възроу доушѣвнима очіма, вѣды тмою покрзвѣннима. кто ми раждѣнетъ гакѣбкы сѣи и мрѣчни скрѣки шклакы. и пакы изкѣвить сѣмирѣнїа лѣчу, веселѣнїѣ срѣдѣца истаавшаа лѣдѣ стрѣстїю. тѣчїю тѣи ш сладкаа и вѣци и їме, и прѣзникуоу сѣмѣвнѣннѣ. посрѣдѣ ко насъ вѣрѣвемъ кѣити текѣ. такоже тѣломъ, сїце оуко и доухомъ, аще и не зрїши се штѣ насъ. не штїетъ ко се штѣ насъ жѣнихъ. въ невѣхѣдимыхъ їестъ владѣннѣи. не къ томѣ въ зрѣцалѣ и гаданїи нѣ лицемъ къ лицѣ приповѣдѣетъ когови о насъ, и ш людъскыихъ невѣденїшхъ (sic) штложнїи кѣжннѣ котїгы. нижѣ ко трѣвѣ соутъ въ раи хѣдецїимъ, такѣбкыне одѣжде. нѣ їмать одѣанїа їже крѣвїю, и довродѣтелїю жїтїа своѣго изкѣваннаа. чѣстна прѣд господемъ такѣвааго сѣмрѣтъ. не сѣмрѣтъ ко їестъ нѣ растрѣгнѣтїє оузамъ. да не кесѣмрѣтноє коудѣтъ злѣе, такоже рѣче їже когослѣвїа тѣзонмѣннѣи шстѣвнїи єгїпѣта мѣшѣланое жїтїє прѣндѣ не чрѣмное сѣе, нѣ тѣмное шндѣ и мрѣчное жїтїа мѣре. на горѣ кесѣдѣетъ сѣ когомъ. но свѣтѣи шѣстѣвоує землї, въ нїеїже зрїтъ се когъ. вънїдѣ въ свѣтованнїю, идѣже желаше. такѣво їмѣще оутѣшѣнїє кратїє кѣш їже кѣсти їсѣфови въ странѣ владгословѣннїю прѣнѣсше. илї нѣче рѣцїи

светоую мощь праведнаго съ ковчегомъ въ светаа светыхъ положше. слышите павла засвѣдѣтельствоующа. да не скрѣкните яко же прѣчи не имѣшен оупованїа. рѣцкѣте иже тамо людѣмъ. проповѣдите добрыне повѣсти. възкрѣснѣтъ ко мрѣтвїи рече пророкъ, и възтануть соущїи въ грѣбѣхъ, и възвеселѣтъ се иже соутъ на землїи. того ради радууйте се слышателїе слѣва. такоже ко слынце штъ възтока чисто възсѣднѣтъ, тако и доуша праведнаго тѣло штавлѣше съ чистою свѣстїю сїяеть свѣтло. прїидѣте оубо и выи, ш священныи и светыи свѣбре. и прїпадѣмъ къ застоупникѣ нашемѣ. егдаже ради празднуемъ днѣсь свѣтль прѣздникъ. коудї оубо милостивнѣ молитвникъ къ владыцѣ хрїстѣу о стѣдѣ своемъ. прїзовїи и подвижни апостолы и моченикы, и прѣподобныне и праведныне, и помолї се о црѣкви. да не прѣстанѣтъ сїа словослѣвїа и трѣжнствѣ. да не въздвїгнеть на ны главлѣ, еретїтское и езкїтское нахожденїе. прїидї нынѣ прїидї и стани посрѣдѣ насъ и прѣдначїанїи трѣжнствѣ. и къ вкїпнїемѣ трѣжнствѣ роуководствѣи насъ. ндѣже слывить се иже къ трїици покланїемъ когъ. да и мыи стрѣстнїи, страстїи и грѣхѣмъ разлїчннхъ свекодоу оулоучївшѣ, и тамѣшннхъ влагъ насѣднїици коудѣмъ. О хрїстѣ ꙗсѣ господи нашемъ. емѣже слава и дрѣжава и чѣсть и покланїе съ кезначелнннмъ шткѣмъ и прѣсветымъ и влагннмъ и животвореннмъ доухемъ и нынѣ и прїсно и къ вѣкы вѣкомъ. амїнь.

преписао

А. Вуколовицъ.

МУРАТЪ I. НА НИЩУ.

*Изъ Феридунъ-бегова зборника турскихъ спомени-
ка издавнаго у Цариграду године 1848.*

I

ПИСМО СУЛТАНА МУРАТА I.

писано у Брусси друге половинне месеца зилхиде 778
турске године Караманли-оглу Али-бегу.

Знай да поданици онакогъ Лазара по речи
коя каже: „демонъ ярмля у срдиу смртника“ — бѣ-
ху оставили правый путь привржености и покор-
ности, путь верности и точне послушности, пре-
стунаюћи погодбе, коє су пре съ нѣма учинѣне
и презирући непријателскимъ поступцима власть
мою наместника безъ обзира на праведне опомене,
коє самъ се я постароа да имъ пошлѣмъ. Са свое
стране я имахъ веру у заштиту свевиниѣга, иѣ-
гова пророка и иѣгова четири избраника, на при-
зиваюћи ихъ себи у помоћ, ставихъ се предъ єд-
ну войску правовераца да изиђемъ на бой овомъ
невернику непријателю. Поведохъ са собомъ ми-
логъ сына Баязита съ многомъ пратнѣомъ везира
и улеме; на пошто пређохъ морску узвицу на
Галиполю, уђохъ уземлю овы невалялаца, съ вой-
скомъ, коя у своемъ ходу приличаше брзимъ стру-
яма реке валовите или таласима, коє валя море
безъ брегова, съ войскомъ, коє коня и саблѣ по-
мрачаваху своимъ блескомъ огнѣне муѣ.

У првый махъ, непријателъ не смеюћи се у бой
упуштати, повуче се у своя тврда места и на стр-
мените врхове горске и ту као страшльваецъ кои се

кріє у кутове, стаяше побуленъ не показуюћи се живъ. За то време мои юначки войници паляху и араху землю односећи неброєный пленъ. За тимъ се кренемо путъ Смедерева. Преда мною иѣаше моя предня войска те обседнемъ градъ Нишъ, твердо место, кое приличаше змаю на кострешеномъ єдовитимъ бодляма. Да ћемо га освоити бѣаше намъ обећано речю у корану, где се каже: *„богъ дели победу, и часъ славе и доброга гласа приближує се мусломанила.“*

И доиста, после напрезаня понавляны безъ одмора за 25 дана. лепа невеста победе одкріє намъ найпосле свое чаробно лице; оборимо бедеме граду по речи, коя говори: *„понижено бы оно што бѣаше узвишено;“* и заузмемо Нишъ подъ свою власть. После тога кренемо се натрагъ дома, мы и наша победоносна войска, коя готово бѣаше педарнута и претоварена пленомъ.

Но у овомъ повратку Лаз-оглу запроси одъ насъ милость и поцуди се да пригне главу подъ ярамъ нашегъ господарства, плаћаюћи намъ данакъ и признаюћи насъ за свога господара. Узимаюћи на умъ речъ, коя учи да *„богъ прашта прошле погрешке.“* мы предамо забраву иѣгове заблуде и оправимо му єдно аманъ-наме (опросу повелю) украшено нашимъ сѣйшимъ именовъ. и коимъ се обећано да ћемо се уздржавати одъ свакогъ нападаня на иѣга, докле годъ онъ самъ оставе у послушности и верности спрема наше особе.

И учинивши овай уговоръ, мы приспемо дома (у Брусу), и ту распустимо нашу войску. Тако намъ све ово обявлюємо по племенитомъ витезу Айдинъ-бегу, нашемъ поверенику, коме и вы можете по потреби явити све што бысте желали да дође нама на знанъ.

II

ОДГОВОРЪ НА ТО ПИСМО.

(*После титуле*) То є было тренуће врло срећно и врло драгоцено, кадъ ми є Айдин-бегъ предао писмо, кое ми є ваше величанство благоволено послати. Оно є сладило моє срце, оно є разведрило моє очи као зракъ светлости. Изъ пѣга самъ дознао да є освоєнъ Нишъ и да се покорио снѣъ Лазаревъ. Тай милый гласъ чини ми найсавршеніе задовољство. Я желимъ сретну владу В. В. Нека се оно слави победомъ надъ свима своимъ непріятельима; нека поврати у дужность све оне, кои се усуђую подићи се противъ нѣговогъ господареня! Нека нѣгови бариаци свагда буду осветлѣни светомъ речю, коя вели: „богъ располаже победала и време осваиваня приближує се.“ Нека милость божія руководи В. В. у свему, што намерава чинити! Нека се победа придружава вашој царској узєнѣи. Я одправлямъ ово честитанѣ по господару Кицєру, момъ неѣаку, кои ће уєдно имати часть предати вашему величанству ове поклоне: мисирске матеріє комада 18, карамански ѣи-лима велики 4 пара, мали 5 пари, коня чистого соя 7, соя бєдунискогъ 3, камила 9, мазге 2.

Молимъ В. В. да изволи милостиво примити поклоне вишеизброєне и да изда палогє речєномъ Кицєру кое за добро наѣе учинити.

Писано у првој десетини месеца Ребиул-Евєля, годише 779 у вароши Коняу.

III

ПИСМО, КОЕ Є ПИСАО СУЛТАНУ МУРАТУ КНЕЗЪ ХАМИДЪ КАДЪ Є УЗЕТЪ НИШЪ.

Дознао самъ да є много врагова и непріятєля свєте Мухамєдове верє, међу коима є и без-

божний Лазаръ, съ непріятельскимъ делима пошѣо противъ правовераца. Ваше величанство пошѣо є на њи съ многомъ храбромъ войскомъ и воиницима испуњнимъ духа и храбрости. Онда є зло, кое су учинили, пало њима самима на главе, єрѣ ихъ є В. В. казнило по речи, коя каже: „*зло се казни змиль.*“ При свемъ њіовомъ брою и помоћи њіови савезника, пису се смели упустити у бой него су се повукли у планине, осведочивши тимъ речъ, коя вели: „*нерадо се бію у отвореномъ бою него се повлаче за утврђена места и зидове.*“ Еданъ део одъ њнихъ уђе у градъ Нишъ прибегавши лукавству свакоякомъ. Докъ є траяла обсада после многи биткій, они покушаю више ноћни излетаня да запале мусломанске убойне справе. Али по оной речи, коя каже: „*самъ богъ подиже да се нико не може надъ њиль узвисити,*“ они су были свагда узбіяни и са свимъ упередъ и бежанѣ обраћани. Онда пошѣо гласника да свогъ ѣаволскогъ войсковођу о томъ известе. Али гласникъ тай буде баченъ на дно пакла (убієнъ). За тимъ еданъ део обсађены повуче се у градиѣ и чауми искати милость (да се преда), да бы претекли да ваше величанство не нареди да се плени и да бы и воиницима мусломанскимъ узели закопитъ пленъ. Ваше величанство већ є было хтело дати искацу милость, кадъ, по срећи, више њіови поглавара подбодоше ихъ да непріятельства понове, затискуюћи врећама пунимъ земљ зидове, кои су были провалѣни, и тако онетъ почиоћи нападанѣ.

Речь вели: „*кадъ владалацъ кои пође у несрећу, све што почиѣ обрѣ му се на штету.*“ И донста Мусломани као разярепи слонови и лавови павале на различне провалине, растуре своимъ ударима оне вреће, коима су рупе на зидовима биле затиснуте, и найпосле продру у градъ. Тамо

потамане сабљомъ проклетѣ узбунѣнике, узимаюћи у робство оне, кои су утекли одъ сече, и гонѣћи предъ собомъ као стадо оваца люде и жене, натоварене заостатцима њине имаовине. После су издали петый део имаовине а међу собомъ поделе остатакъ, кои є ипакъ быо велико благо. Тако се наврши речъ коя говори: „*помиловао самъ ихъ.*“ А да срећа до врха стигне, докъ се ваше величанство дома (у Брусу) враћало, сињъ Лазаревъ пошлѣ посланике съ даровима да моле за опроштѣль, ваше величанство даде га съ погодбомъ да плаћаю данакъ (арачъ); и тако сињъ Лазаревъ изједначи се съ вашимъ слугама. Свима є пограничнимъ властима быо по вољи овай славный добитакъ, те осташе са свимъ у миру.

Други народи, кои су се дояко бунили садъ су готови приклонити се милости вашѣга величанства. Овай скорашный миръ као што є на победи основанъ, ако богъ да, олакшаће да се расправе многи други сукоби и различна друга важна питања, на чему захваљуемъ свевинишмъ съ одаиошћу и признаванѣмъ најискренимъ.

Такође одъ срца самъ се обрадовао кадъ самъ чуо тай добрый и красный гласъ и хвалио самъ бога на томъ добру говорѣни речъ, коя вели: „*хвала и слава ономъ, кои намъ дав таке милости.*“ У осталомъ размишляюћи о речи, коя вели: „*распростори божји добротинства.*“ постарао самъ се, те самъ овай красный гласъ объявио по народу и наредіо самъ светковнице и јвна веселия, коя су за 7 дана трајала на велико задовољство свию кои су были и кои сви желе ванемъ величанству срећу и господство. Надамъ се да ће свевинишый испунити њине топле молитве, како бы ваше величанство идући одъ победе до победе, раширило своя крила надъ светомъ као звезда даница, и како бы за

престоль свой имало найвиша места небеска. Тако да буде!

Съ овимъ честитанѣмъ усуђуемъ се послати вашему величанству по момъ поверѣнику А. Чогцу (thogdou) два коня бедуинскогъ соя, и молимъ да благоволите примити ихъ као даръ одъ свогъ понизногъ слуге. Нека нѣюве узде почиваю у вашимъ узвишенимъ рукама исто онако као што е у нѣи снага и милость, нека нѣюва копита у брзомъ трку по вољи вашегъ величанства промичу путь славе и победе! Найносле молимъ ваше величанство да изволи опростити мою слободу и да ми да на знаѣ свое господарске заповести.

IV

ОДГОВОРЪ СУЛТАНОВЪ.

Примію самъ поклоне, кое е А. Чогцу имао налогъ поднети подножю могъ престола. Тай посланикъ у исто време изявио ми е задовольство, кое сте вы осећали кадъ сте дознали за среѣнный гласъ да е узеть Нишь. А особито ми е то мило што сте похитили честитати ми пре него што сте примли писмо кое самъ вамъ о томе оправію. Доиста ова последня победа не може се изедначити съ другимъ обичнимъ добиткомъ. ерь е она, тако рѣни, ключъ, кои ће ми отворити друге градове одъ Румелие. Уздамъ се у бога да ћете ми свагда указивати свою любовь и да не ћете пропуштати да ми е осведочите знацима оданости. А я ћу опеть са свое стране знати држати рачунъ одъ ваши услуга, удвояваюћи благу наклоность према вама. Остало што вамъ имамъ явити, казаће вамъ устмено поменутий А. Чогцу. Съ богомъ.

Писано у Бруси у последньої десетиши месеца Цемал-Акира 779 године.

ЖИВОТЪ АРХИЕПИСКОПА МАКСИМА.

*Изъ рукописа XVII века кои е у подписаного.**

Мѣсеца генварѣа нѣ.

П а м е т ь ѣ же в ь с в е т ы н ы х ь ш т ц а
н а ш е г о а р х и е п и с к о п а м а љ и м а н о в а г о
к ѣ в ш а г о д е с н о т а с р ѣ в л ю м ь.

С т и х ь: н о в о п р о ц в е т ѣ н і е ѣ в л ь с е ѣ с и м а љ и м е. н о в ѣ о в ѣ т е л ь
ѡ б р ѣ л ь ѣ с и н а н е в е с е х ь.

С ѣ н к л а ж ѣ н н ы и д ѣ в н ы м а љ и м ь, к ы с т ь ш т ь
к о р е н а б л а г о ч ѣ с т и в а г о с ѣ м е ш н а н е м а н ы с ы н ь ж е д е с -
п о т а с т е ф а н а с т е ф а н ь ж е б ы с т ь с ы н ь г е ѡ р г і а д е с -
п о т а. с ѣ н ж е с т е ф а н ь м ѡ д р о с т і ю и х р а в р ѣ с т в о м ь
п р ѣ в ѣ с х о д е м н і ш ь г ы х ь. к р а с о т ѡ ю ж е п р ѣ з и з а н ы х а, т а к о
п р о с л ѡ т и с е о х р а в р ѣ с т в е ѣ г ѡ и о р а љ з м е д о с а м о г о
а м и р ѣ а м ѡ р а т а, о н ь ж е в ѣ ж д е л е в і д ѣ т и ѣ г ѡ, к о ѹ п н о
и с ѣ к р а т о м ь г р ѣ г ѡ р о м ь. п о с и л а е т ь к ѣ о т ц ѡ и х ь
г е ѡ р г і ю. п о с л а т и ѣ м ѡ с ы н ы с в о е ѣ н а в і д е н і е м а р е
ц а р и ц е. и в ѣ р о ю и к л е т в о ю ѡ т в е р ѣ д и в ь в ѣ з в р а т и т и
н ы м і р и о в ь с в о е ѣ с и, ш т ы ц ь ж е в ѣ р ѡ ѣ м ь. п о с и -
л а e т ь н ы к ѣ а м и р е н а п о с ѣ щ е н і е д ѣ щ е р е s в о e. a м и -
р а ж е в e с e л o и л ю б ѡ в н o п р і e m л e т ь н ы. с и н ж e m н и -
г ѡ х р a в p e c t ь п o k a з a ш e n a k o п c k o м ь p ы c т a н і ю. т a k o
в ь n e n a в и c т ь п o д в и г н у т и a r a p e n e x p a в p e c t в o ѣ k p a -

* Овај се животъ архиепископа србскогъ Максима осимъ езика готово ни мало не разликуе одъ онага што е штампанъ у Србляку. Али ово дело србске књижевности јошъ ние штампано vznikомъ коимъ е писано, за то се садъ овде штампа.

сѣта ихъ. и тако съшивають клѣвети завѣстныи. ш
 кезакѣннаго сѣвѣта, ш несѣтѣ дръзости. прѣстѣпа-
 ютъ къ царѣ глаголюще, ѣще пѣстнши здравн та-
 ковѣе хравѣрце. мы ѣво послѣжде штъ ннхъ побѣ-
 жденны вѣдемъ. ѣще ли исказиши нхъ, мы землю и
 штъчство възмѣмъ въ наше достоѣнѣе такоже и
 высть. и тако скѣанны царь скврѣнѣ вѣрѣ своѣ и
 клѣтвѣ прѣстѣпнвъ. оваа врата лишаеть зѣницъ
 ѣчныхъ. и тако къ штцѣ ихъ посѣлаеть, штъць же
 салшавъ и вѣдѣвъ нхъ жалости и рѣданѣа недѣтѣ-
 шмаа исплннвъ се. мнѣгаа нарицае глаголааше,
 послѣжде ѣдвѣ въ севѣ вѣвъ, повелѣ привести
 мнѣжство йсмаѣнтель сѣдѣ на землѣ рече искадѣ-
 ти ихъ, дондѣже въсь огрѣзнѣ въ крѣвы ихъ. и
 тако въ таковѣи жалости по малѣ врѣмени жѣтѣе
 оставлѣеть и ѣнеиши сынъ ѣгѣ лѣзарь на прѣстѣль
 господства възвѣденъ высть. и томѣ ѣдино лѣто
 царѣствовавшѣ къ господѣ штъхѣднть нескврѣнна
 таа дѣша, и самъ грѣгѣръ штъхѣднть въ хиландѣръ
 влѣскы шстрнзѣеть. стѣфанъ же прѣѣмлѣеть деспотъ-
 ства сѣнь. и тако хравровавъ на агрѣне ѣлико мѣщ-
 но сѣтѣа незрѣшомѣ. оставлѣеть отъчство и штъ-
 ходнть на западѣ, кесарь же ш нѣмѣ звѣдѣвъ, призы-
 влѣеть ѣгѣ къ севѣ жалѣе и любѣзно оѣчрѣждае дѣве се
 прѣмѣдрѣости ѣго. и дѣеть ѣмѣ въ шпокоѣнѣе вѣль градъ
 ѣже въ фришлѣ, и тѣ кракѣ съчетавлѣет се поѣмлѣеть
 севѣ сеупрѣжннцѣ, дѣщерь кнѣза арѣваннѣтскаго ара-
 нѣта хравраго куръ агрѣлю, и тѣ раждаеть благо-
 го и краснаго отрѣка влаженнаго сѣго мѣзѣма.
 и вѣдлѣеть се зчѣнѣти се свѣщеннми кнѣгами. он же
 скѣоро извнкъ когодѣхновѣнаа ннсанѣа до концѣ. и та-

ко въздварает се въ дворѣ кесаревѣ. въсь оубо красотѣ его и мѣдрости дивлахъ се. и тако и самой дѣщерѣ кралевои възделети красоткѣ его. и единою вестѣдне къ немѣ рѣши. комѣ есмь азъ подохнал. блаженъ же рече, ономѣ иже адѣма и евъ из рѣта извѣдомѣ. и тако посрамивъ ю и штъ севѣ штразивъ и по семъ слѣшавъ ѳгрѣскы крѣль о немъ и ш крѣтѣ его шшанне. посилаеть къ кесарѣ послати ихъ къ немѣ, и тако съ чѣстїю штризены къше. оставляють фришлѣ, и възѣмше мѣщи ѳтца своего и матери и приходеть къ краю, люкѣзно приети къше кралемъ. въздаеть имъ штъчѣство ихъ сремъ, и тако ѳко довлѣстѣвнѣ храбровѣше на агарене. похваляемы бѣхъ кралемъ, даваетъ же крѣль сродницѣ свою семѣ блаженомѣ мѣзимѣ именемъ събѣлѣ. тако къти емѣ въ женѣ, блаженны же рече. аще хѣщеши ересъ оставити да възмемъ, она же не възхѣте. он же чѣста штъ нѣе севѣ съвлюды, и ѳтанв се всѣхъ ѳстризаетъ чѣстныне свое влѣсы, приходитъ въ иже штъ нѣго създѣнцы монастырь, написавъ севѣ въ вѣшнѣи теросалимъ, събѣла же раскаѣвши се штхѣдитъ къ иже штъ шыкъ инѣвинцамъ и таѣ ѳстризаетъ влѣсы. шшаннѣ же крѣтѣ его и матери и въсь влѣстелы многѣ плачь и жалость сътворѣше. онъ же слѣшавъ хрѣста въ теуангелѣи глаголюща, таѣна оставѣ и негѣннаѣ възпрѣтъ. не оставѣ мѣжскы поѣль конѣчнѣ жалость оставивъ рѣдѣ срѣвскомѣ. по смрѣти же крѣта его понѣжденъ къвлетъ мѣзимъ кралемъ и въсьми влѣстѣлы, пакы прѣти деспотства сѣнѣ. онъ же не възхѣтевъ оубы приходитъ инѣплеменникѣ

въ дѣмъ ихъ и штычство. иноплеменикъ же ѡнь изгѡнитъ ихъ. влаженны же мѣзимъ възъмъ мѡщи ѡтца и брата своѣго и матеръ. прихѡдитъ радѡла стратилатѡ влашскомѡ, христомовъць же прїѣмлютъ ихъ радостною дѡшею и веселѣемъ срѡдца и тѡѡ покой ползчуютъ яко въ своихъ си. ненавиден же дѡбраа дѡболь въздвѣзаетъ рѡтъ междѡ стратилати околѡ дѡкѣе. радѡломъ и богданомъ воевѡдомъ и близѡ сѡраженїю кѡвшѡ влаженны же мѣзимъ яко крилатъ притѣкъ носрѡдѣ своихъ назовъ, и богомѡдримъ разѡмомъ своимъ. оутѡливъ ѡва стратилатъ, и любѡвїю оутврѡдивъ, мїрно възвратїше се къждо въ свои си, славѣше бога и оутѡдника ѣгѡ. ѡва же воевѡдѣ люковъ положише къ светомѡ. ѣмѡже не хѡтещѡ възвѣдше херотонїсаше на прѣстоль архїереїства влашкааго. и по врѣмени радѡла воевода штыхѡдитъ къ господѡ, милостиваа тѡа дѡша милости сподоби се. и по ѡнемъ прихѡдитъ злѡ нравны мѡхна воевода. светы же призрѣвъ ѣгѡво злое ковѡрство. яко прѣдати хѡшетъ въ рѡцѣ амїре агарѣнскомѡ. оухѡщраетъ оуко светын, и посладетъ глаголати некоиъ шты властель ѣже послаати къ кралю вгарьскомѡ мїрлаа сѡтворїти. ѡн же штыщраетъ ѣгѡ съ кѡквами. светы же тѡн всехъ своихъ възъмъ. и тѡщно рѣкѡ ѡмтъ прѣхѡдитъ, и тѡко безстраха кралаа достїзаетъ, и възсѡ ѡже ѡ мирѣ доврѣ встраїаетъ, и бнїгы кралеви къ мїхны пославъ. к тѡмѡ не възвратїти се на свои прѣстоль, ниже пакы иноплеменикъ ѡнь остави ѣгѡ въ свои ѣгѡ монастырь. нѡ испросивъ шты своихъ свѡтовъ ѡкшїкъ стефѡна и мѡрка мѣсто доврѡ и видѣнїемъ красна, крѡшедолъ

тако зовомъ. съ помощью Іоанна нѣкоего ксеноди-
та въздвизаетъ благолѣпнѣ окитель. въ имя благо-
вѣщенїа прѣсветыя когородице. инокумъ мнѣжества
сѣрава трѣдолокно поживе и когомюкнаа своа чѣ-
да съ сѣвами наказде глаголаше, подвизайте се
христомюкнаа вратѣ и попецѣте се ѓ своѣмъ спасѣ-
нїи. се вркмѣ сѣрацїено вестъ, и носкченїе сѣмрѣтное
привлїжаетъ се. мнѣгаа ѣмъ ѓ сѣде и ш мѣцѣ и
ш въздѣнїи кесѣдоваше. къ господѣ отхѣдїтъ ерѣже
шть мадства възмюки. мѣсеца генвѣрїа. ш, днѣ.
новѣствїютъ же вѣсей прѣдстоѣщен на исхѣдѣ дѣше
ерѣ. тако вїдѣти емѣ дваа аггела въ шкрлѣк на-
трїархъ алезандрѣскыихъ, аданаста и кѣрїаа. въ обра-
зѣ красныихъ сїаюциихъ, и неизреченнымъ свѣтомъ
склїстаемї. и рѣци емѣ шть вѣдѣ къ намъ придѣше
благолѣпныи снї мѣжїе. ерѣже прѣсѣтѣ не мѣгѣ скѣ-
зати, по мнѣгкыихъ же знаменїиихъ и въ сѣнехъ ш-
крвѣнїа. въ ѣ-мѣе лѣте штврѣкїше рава ерѣ, ш чїо-
дескы окрѣтоше тѣло цѣло и нерѣшїмо кѣпно съ
сдѣанїемъ. благоуханїемъ вѣсѣхъ чїовства исплѣнїе
и оудїваемѣ. творѣ знаменїа и исцѣлїе недѣжїкнѣ,
съ вѣрою къ немѣ прїтекѣюциихъ. сѣврѣшаетъ же
се сѣверѣ ерѣ въ ѣже шть нѣго сѣздѣнїен окїтѣли.

Препїсао

А. Вуколовићъ

ТРИ СРБСКЕ ХРИСОВУЛЪ.

Преписао Ђ. Даничићъ.

I

Године 1336—1346.

Краль србскій Стефанъ IV потврђуе некој цркви многа села.

..... дръжен ксифтра царьскаго
наурьтаниа писмени изьбранине хрисоколи кралиевь-
ства ми. Село доуникаша ами правниами,
поуниае перноръ одь пръслопа, ть съ селницеь
костень. грѣде въ бѣлево, ѿпирающе въ кирь
василево, ѿбьемлюще сороуиь и полог... цръквѣ
съ иивниемь, съ винограды, съ водѣннуиьемь, с коу-
пеница. оуиьзеревѣ конь бѣлоу цръквоу, и
дроуга ексефианнова конь приложи ... даде
калошиь пеукопоуль за доушоу, и село то съ
всами правниами. Сселнище ми съ иивниемь,
съ ливадами и съ брьдомь, а томоу мегѣ до прѣ-
сильскоу мегю ... оноваукоу. Метохъ светыи
дмитриѣ съ всамаи правниами, съ иивниемь, съ
вино. ниемь, съ коупениу... мь и задоушни-
номь и съ брьдомь оу прилѣнѣ светыи
феѿдори съ иивниемь, съ винограды и съ людами
и съ всѣми одь бѣровоу цръквѣ, одь скетого
николе, та оузь доль ѿбьемлюще скетыѣ петкоу,

ѡпирajúще до скет(а)го георѣгнѣ, въсходеще на на-
 ковалноу, ѡбъемлюще вриавоу, ѡпирajúще на
 доубинцоу до крѣста, ѡбъемлющ. . . оуши нсхо-
 деше нзъ трѣскавьсѣа поутѣ гра(дѣ)скы, пакы до
 црѣковъ вѣровоу, ѡбъемлюще црѣковъ продром . .
 коу дворъ вѣноутрѣ оу градѣ с коукниемъ и съ
 житинцоу, коупеница ѡдѣ ѣксифелнна. Н дворница . .
 немани монахицево и гребенареко дворнище въ бре-
 дикѣнскѣхъ близѣ . . . и до рѣу . . . поутѣ, дворнище кни-
 ца коньцина близѣ ханьдака и нисѣтефила . . . вни-
 ца на . . . адоу . . . ѡдѣ льбенинцоу. Н дроуга водѣ-
 ница надѣ калѣвницѣ, ника подѣ ѣкорниемъ . . . црѣ-
 кки . . . пилекѣмъ дворомъ, къбломъ .д.мъ, тако и
 с кокаутекѣмъ дворнишемъ близѣ нѣ, такожде
 и прѣз доль екрѣнскы близѣ арьсентѣ, къблоу
 ѣднномоу. Н ника ва къбломъд.мъ
 при протонскелесимѣ конь есм . . . нѣуехѣ,
 къбломъ .д.н.с., при попѣ макриги при бароу и при
 стеф . . . дроуга ника по срѣдѣн вниѣуехѣ
 пилскарекѣ и коньдрока къбломъ .п. до поутѣ коуу-
 ковѣ . . . и до рѣуница екрѣнскѣго и поутѣ ѡбрь-
 шаньскѣго, и никнѣ въ ѡбласти х(ор)оупаньскимъ
 . . . хорванѣ до старѣго поутѣ галнѣкѣго и до
 не . . . и до поутѣ храцаньскѣго, къбломъ
 ника надъ нею къбломъ .с. при нѣгыгоу, и до того
 поутѣ ника на селици, къбломъга и спань-
 доуиѣ и до монопоутѣ и до ганзѣмъ. Н ника го-
 лѣмъ . . . страто .сдархѣ къбломъге хороу-
 паньскоу и до поутѣ крикоганикѣго ника къбломъ
 ме. пилсикѣсть грѣлѣденѣца драгока и до
 бароу и до поутѣ крикоганикѣго и до старѣго по-

ТОКА ДО КОВОУ НИКА СОУ . . . ДО РАДОСЛАВА И
 ХИТРЕША КЪЛОМЪ .М. ИЛИСИХЪСТЬ СПАНЬДОУИЪ И ДО
 ХИТРЕШ . . И ДО СЕЛИЩА ПОЛАТИЦ . . . НИКА ХИТРЕШЕ-
 ВА ВЪ НОГОУ ТОУЖДЕ НИКА ПОД . . . ИЛИСИХЪСТЬ
 СПАНЬДОУИЪ И ДО ХРИШАИЬСКОГО ПОУТ . . ДО СТАНА
 ПЬДОУИЪ И ДЪДОСАЛЕ . . НИКА РА . . . ВА . . . ТА ДО
 ПОУТЬ ПЕНЬШКА ОБРЬШАИИ НИКА ФЕОДОРА ГЛА-
 КАТА НА МЕ РЕКОМАГО ЖЕРАКЪ И ДО ПЬ-
 ГЫГОУ. МЪСТО ВЪ ГАЛЛУАИЪХЪ КОУПЕНИЦА . . ИАРЕ-
 ТОБА КЪБА НЕУКОВОУЛЬ И СТЪЗ . . . МАДА-
 РАКЪ НИКА КОУПЕНИЦА ОДЪ ИСИ . . ВЪ ЦАРЕКЪ
 ЗЕВЪГ ФЕОДОХОВА ВЪ ІЕЛЕНЬ . ЦЕХЪ КЪЛОМЪ .Р.
 И НИКА КОУПЕНИЦА ОДЪ КИРИКЪСЕВЪХЪ ДЪТЕН ОД . .
 КЪЛОМЪ . . . , А ТОМЪ МЕГЪ РЪКА ГЛНГОРОВЪСКА
 И БЪЛЕКЪСКА И ПОУТЬ КАКО СЛАЗИ ОДЪ
 РЪКА КОСТАИЬСКА И ДОУПИКУАИЬСКА И ПОУТЬ КАКО
 ГРЕДЕ ОДЪ ПРЪСЛОПА И ВЪ ГЛИ КОУПЕНИЦА
 ВЪ МАЛЫХЪ ИРАМОРЕИЪХЪ ОДЪ Д(А)В(И)ДА КЪЛОМЪ .Р.
 СТАСЪ ВЪ БОХОРИИЪ . . ЦЕМЪ И СЪ ЛЮДИИ , ЗЕМЛЪ
 ЗЕВЪГАРЕМЪ Д. , ВОДЪНИЦИ .К. , С КИНОГРАДЪ , СЪ НЕ-
 РИКОЛЕМЪ , СЪ ЛИКАД . . . СЪ ИИКИЕМЪ , СЪ ВИНОГРАД . .
 СЪ ВОДЪНИЦИЕМЪ , СЪ ЛИКАДАИИ , СЪ ВСАИИ ПРА
 ІЕМЪ СЪ ВОДЪНИЦИЕМЪ , СЪ БРЪДОМЪ , СЪ ЛИКАДАИИ .
 СЕЛИЩЕ КОУИИИЪ СЪ ИИ СЪ БРЪДОМЪ , СЪ ВО-
 ДЪНИЦИЕМЪ , ЗАСЕЛЪКОМЪ СЪ ДОЛЪИИ И СЪ ТАРОИИИЪ . . .
 . . . МЪ И ЗИГО . . ЪМЪ ДЪЛОМЪ И СПАНЬДОУИЪСЪМЪ
 ДЪЛОМЪ , А ТОМЪ МЕГЪ ДО КАТАУСКОУ ВОДЪНИЦОУ И
 ДО . . ИГОУРИ ДОУКОУ И ДО ПРЪ(Е)ИИЬСКОУ ІЕГИО . СЕ-
 ЛИЩЕ МОГЫАИЦА СЪ ИИКИЕМЪ , СЪ ВОДЪНИЦЕ . . МЪ , СЪ
 ЛИКАДИЕМЪ СЪ ВСАИИ ПРАКИИИИ . СТАСЪ ВЪ
 КРИКОГАЦАИЪСЪХЪ КОУПЕНИЦА ОДЪ АРГИРОПОУЛА З ГРА-

дниниѣмъ, съ вса Стась тоуждере мамниноу
 съ ксьми правинами. Селище небръгово съ ксьми
 правинами, с цн ѿдъ него половниноу.
 Коупеница ѿ-д-оушинькь половниноу съ ксьми правинами,
 съ кодънициѣмъ съ ливадж. Къ градѣ
 метохъ скетын димитрие (миснивополитокъ наагирь
 за . . . дънен*) съ нивнѣмъ, съ виноград(ы, съ ко-
 дъни)циѣмъ, съ ксьми правинами. Селище коуу-
 ковѣне съ нивнѣмъ, съ кодънициѣмъ, съ виногра-
 ды, съ ксьми правинами. Селище маргарить съ
 ксьми правинами, съ нивнѣмъ, съ винограды, съ
 кодъницоу, съ плавниноу. Селище дьлга къси съ
 нивнѣмъ, съ винограды, съ кодънициѣмъ, с плавни-
 ноу, съ зимовниѣмъ, съ ѿвоциѣмъ, съ ливадоу,
 съ ксьми правинами, к селѣ ѿбиждѣнехъ поль ко-
 дъницоу, къ ѿбрьшанехъ .в. кодъници, цю је да . . .
 н кодъница подь скетоу нѣ . . . оунызеремъ,
 нивнѣ оу бѣлекѣ, цю прихадѣ ѿпсккикинь, к(ѣбло)мъ
 .с. н кодъница на бѣлекыр . . Село јеленѣсци съ
 нивнѣмъ, съ винограды, съ кодънициѣмъ н съ ли-
 вадми н съ моуртниѣмъ дѣломъ, съ бѣлекомъ, с
 кирь каснаекѣмъ дѣломъ, садокы оу горьцѣ съ горь-
 гнуекѣмъ дѣломъ, съ нѣгослаѿекѣмъ дѣломъ, кодъ-
 ница къ бѣлекѣ герьгиуива на урыотниѣ стаси, н
 дроуга кодъница коупени ѿдъ моуртниѣхъ поло-
 виноу, а томоу селоу мегъ како теуе кѣлекѣстица
 до меге ирдморѣнскѣ н до . . льнѣнскоу н до
 црѣквоу . . ни. херетокоу н до крапльскоу ме-
 ждоу н до мокрѣнскоу междоу н до хоморѣнскоу

*) Што е овде заграђено то е у оригиналу уметнуто
 између врста.

междуу и до дръновскоу междуу . . съ вѣсьми пра-
книами. Село оу боубоуиѣ хоморѣне и засельки
и с тѣховомь, а тѣмь селомь межд. . . царева кла-
деныца, оуздазеще на поутѣ присадьскы и слазеще
на кръвакоу водоу, и ѡбьємлюще вѣз лоукавицоу,
слазеще до мрамора, вѣсходеще на врьхъ роуѣ-
ноу, ѡбьємлеще вѣсь роуѣсь, и слазеще оу доль-
ню класоурѣ хоморѣньскоу, и ѡбьдрьжоуше всоу
правниоу хоморѣньскоу, и вѣсходеще на . . оутѣ,
и ѡбьємлюще . . . скетоу карвароу, и ѡпирлюще
на простицоу, и слазеще до рѣкоу до быстрьскего
синора, и вѣсходеще на . . . и ѡбьдрьжоуше всоу
правниоу тѣховьскоу, и ѡпирлюще къ мегю мо-
крѣньскоу, и възлазеще на лютѣ, ѡбьємлюще всоу
правниоу ѡрѣхова доло, ѡбьємлюще планиноу
вратюю съ вѣсьми пракниами, ѡбладоующе урь-
ноушнемь, слазеще къ мещню стѣноу, ѡбьємлюще
боутынѣ, ѡпирлюще къ мраморь, и вѣсходеще
въ скрькоу, таре оу цареви кладенѣ, ѡдѣ где се и
здауело. Стась оу богомилѣхъ сидрофанька съ ви-
нограды, съ водѣницоу, с периколемь и съ плани-
ноу. Метохъ оу порѣуи манастириѣ света бого-
родица съ людми, съ никиемь, съ винограды и съ
планинами и съ видоушемь и съ мьломь и съ вѣсь-
ми пракниами. Селище птици съ планинами и съ
вѣсьми пракниами. Селище мо(гь)лиця съ людми,
с никиемь, съ винограды, съ водѣницинемь, съ
периколемь, съ вѣсьми пракниами. Селище калоу-
герееу коупенниця пасарелока съ периколемь и съ
брьдомь и съ водоу и съ вѣсьми пракниами. Село
вльунѣ, цо (насе)ли светы краль, съ людми, съ

планинамн, стьнокосомь и съ вьсьми правниамн, а
 томоу мегъ ѿдъ любохинна сходеще на юсн-
 кокъ долъ, излазеще на хридь, ѿпирающе въ пе-
 клища и въсходеще на мысловъ връхъ, ѿбладлюще
 мала корыта, въсходеще на дръмъ, кон иде ѿдъ
 понадню, ѿпирающе хридь, ѿбыемлеще
 вьсь присон, и ѿпирающе въ любкьскы долъ, ѿдъ
 коудъ се поуте. Село въ положъ крьпен. . метохъ
 скеты никола, що приложи скеты краль, съ инен-
 иемъ, съ кинограды, съ людми, съ кодьинцинемъ и
 съ рѣкоу, бразда кирь маионлова, бразда десилова,
 ликада на старымъ кладеньци, нива инкифоровецъ
 ѿдъ царего кладеньца до того потока и до того
 и до царева дроума, ко-и-де ѿдъ полатиць на быволь
 бродъ, лоуцинь киноградъ подь хращаны и съ брь-
 домъ, цръковъ, кою съхтиса попь мнхалиць, въ
 хтѣтовъ на крьиеньсцѣ мѣствѣ. Метохъ въ хлерниѣ
 въ урътописѣ скеты никола съ инвиемъ, съ кино-
 грады, съ людми, съ кодьинцинемъ, съ брьдомъ и
 с рѣкоу, нива оу бзину къблбломъ .л.е., нива прѣз
 рѣкоу къбломъ .б., нива въ сладькимъ поли къ-
 бломъ .л., нива въ лоужанехъ поредь къбломъ .л.,
 нива поредь града къбломъ .с., нива въ льциници
 къбломъ .к.л., нива въ гоумишицехъ къбломъ .к., нива
 поредь влатавъ къбломъ .з., голѣма нива къбломъ
 .л., нива оу сранего трьма къбломъ .г., нива подь
 село близъ надикта къбломъ .ф., нива поредь тж
 ѿдъ горьне строноу къбломъ .д., нива въ могыли-
 ци къбломъ .к., нива въ куекъ къбломъ .с., ѿдъ
 поутѣ вланикего грѣдоуше въ калдороубы и въ кль-
 бланицоу землѣ къбломъ .с. и .н. и ликада, стась

въ хлахолниѣ и водѣницѣ. Въ хлѣринѣ въ ксбори црѣквѣ скеты никола, кою приложи влѣхо ѳенисконь, с нивнѣмь, съ кинограды, съ водѣницнѣмь с периколемь, с рѣкоу, съ ксѣми правниами црѣквѣ тоу. водѣница въ неволѣнѣхъ. Метохъ въ калниницѣ мати божнѣ, с нивнѣмь, съ анкадами, съ водѣницнѣмь, с рѣкоу, съ ксѣми правниами црѣковѣ тж. водѣница въ крагоуницѣхъ коуниеница оудь конривоу николоу. нивнѣ въ дръмьнохори, що придаде царь, кѣломь .р., до поутѣ, кон грѣде въ дръмьнохор. . и до мегю мотнуннубоу и до рѣкоу и до мегю калнинкоу. стась к роситъ комьнсарниа кѣломь .р., рибарнѣ въ прѣспѣ въ нивницахъ нменемь амартоль и добре, що придаде царь, съ ксѣми правниами, рибарь оу прѣспѣ, що придаде краль, оу накольцѣхъ нменемь сопрьсть съ братнѣми, съ родо-м-оу, съ локнѣмь, съ ксѣми правниами. Метохъ въ охридѣ прокафонен. . црѣковѣ скеты поданъ когословѣцѣ, с нивнѣмь, съ кинограды, съ локнѣмь, съ манни, съ крѣтомь, съ ксѣми правниами. (С)елниче бѣла водѣница съ ксѣми правниами, що приложи тенци градиславъ. (С)елниче костнино, що приложи костандинъ севастократоровнѣ, съ ксѣми правниами, о-д-оуѣницоу половниоу с кинограды, съ манномъ хотѣцекѣмъ и съ ксѣми правниами. (С)елниче комарьукнѣ, що придаде драгоманъ вастрофназѣ, съ ксѣми правниами. (М)етохъ оу прѣспѣ оу любоннѣ скеты никола, що придаде никола архнѣеннскоуѣнъ, съ ксѣми правниами. (С)ело оубрьшани съ нивнѣмь, съ кинограды, съ водѣницнѣмь, съ анкадами, съ ксѣми

правниами села того, и въ градѣ киноградѣ бирн-
воиєвь и дроугы киноградѣ синахеритокъ на песимь
брѣдѣ. и приложи краљь трѣвинноу всоу, цю іє по
метохехъ всѣхъ црѣквнхъ, да збира црѣквь, а
ниъ да нема неуалъ оуъ владоуцихъ. И молю вн
ѡ господи, ѡтци и брати, ієгоже богъ изволи
по краљієвьствѣ ми господьствоующаго срьньскою
землю, или сынъ краљієвства ми или ниъ кто оуъ
соуродинь краљієвства ми, снємоу записаномѣ
хрисоколоу мною, стефаномѣ уєтврѣтымъ, когомѣ
поставленномѣ краљіємѣ, снємоу непокоренноу и
неразоренноу ни до ієдине урѣте кыти. кто ли се
наиди и потышитъ се разорити си божєствны хри-
соколь и ѡтложити или поткорити црѣ оуъ ієго,
да іє проклетъ оуъ господи кога всєдрѣжити и
ирѣкнустыє уоудотворице когородице матери ієго,
и .д.хъ ієкѣ(ан)г(єлн)ствѣ, и оуъ .ви светыхъ крѣ-
ховныхъ а(посто)ль, и оуъ .тн. ѡтци свора вн-
кенскаго, и да га порази сила уєстьянаго и живо-
творєщаго крѣста христова, и оуъ всѣхъ светыхъ
ѡтѣ кѣка богооудивихъ, и оуъ всѣхъ право-
кѣрнхъ архієи(єскоу)нь, єєскоунь, игоумень
стола срьбьска. . и оуъ мене, аще и грѣшєнь
ієсь, да иєсть благословєнь ни оуъ си кѣкѣ ни оуъ
придоуци. аминь.

Стефанъ въ христа бога благѡвѣрн
краљь и самѡдрѣжьць срьблєнь и помѡ-
рию и грѣкѡмѣ и бльгарѡмѣ.

Печать одкинуть. Оригиналъ на кожи у на-
родной библиотеци при попечительствѣ просвете

у Београду безъ почетва, по краєвима овиданъ, а и што га е, на првой му е половини писмо врло пишчилею, те гдешто писамъ могао прочитати а гдешто може быти да писамъ добро прочитао.

II

Године 6888 = 1380 индикта 2.

Лазарь царь сръбскій дае села болници хиландарской.

Мысльнымъ свѣтомъ озаривше си мысли боудущахъ прѣдъзрѣше божьствени пророци, тѣмъже давидъ келе гласьно глаголаше: придоуть всенъ язъци и поклонеть се прѣдъ тобою, господи; иегоже събытне зрѣци иеже отъ язъкъ цркъви, икоже бхргенницею царьскою одѣккши се кркъню клдуйницею юже отъ ребрь итеккшею, радоуиши се красоуиеть се, и повелѣнии съблюденнємъ надеждею оукрѣплетъ се боудущие ради жизни въсприетни, иеже слакы и уьсти въжделѣхъ наследникъ быти азъ, въ хреста кога благовѣрныи и самодръжавныи господни сръблємъ и подоунакню, стефанъ кнезь лазарь. принде оубо къ господьствоу ми уьстѣнѣнши въ иноцѣхъ курь герасимъ, и кьсноменоу господьствоу ми за больницоу иже въ обитѣли прѣскетыне когороднице хиландарьскыне въ скетѣи горѣ лѳона, о иже тамо въ немоцѣхъ сълежѣщихъ скетыхъ и уьстныхъ иноковъ, ико да мною въсприемоутъ оутѣшение и покон. благопристоу же мнѣ семоу кьспоможенню быккшоу, и любокню въ светымъ и божьственымъ цркъкамъ раждигаємъ, и съ свѣтомъ уьстѣнаго отьца игоумена и кьсею бра-

ТНІЕ ВЪСПОМѢНОУТНІЕ КҪРЬ ГЕРАСИМА ИСПЛННХЪ СИ-
 ЦЕ: ІАКО ДА СЕ ДАІЕ ОУ БОЛЬНИЦОУ ХИЛАНДАРЬСКОУ
 НА ВЪСАКО ЛЪТО СТО ОНГНИ ОТЪ МОНАСТІРА ХИЛАНД-
 АРА ИЗМЕСИ ВЪ ПОТРЪБОУ ИЖЕ ТОУ ВЪ НЕМОЩЕХЪ
 СТРАЖДОУЩИХЪ. СЕГОЖЕ РАДИ ДАХЪ ОТЪ ГОСПОДЪСТВА
 МОЕГО ОБИТЪЛИ ПРЪСКЕТЫЕ БОГОРОДИЦЕ ХИЛАНДАРЬ-
 СКЫЕ СЕЛО ІЕЛЬШАНИЦОУ ГЮРГИ НЕИНИШКИ СЪ МЕГК-
 МИ И СЪ ЗАСЕЛЬЦИ И СЪ КЪСКИМИ ПРАВИНИМИ СЕЛА
 ТОГО, А ЗАСЕЛЬКЪ МОУ ТОЛАНОВИНА, И ЗАСЕЛЬКЪ МОУ
 ГЮРГИЕВИКЪ, НА УЕМОУ СОУ СЕДЕЛИ КРЪТКШИ, И ЗАСЕ-
 ЛКЪ МОУ РЕСНИКЪ, И СЕЛО ІЕЛЬШАНИЦА ГРАДСЛАВА*
 ТЕПАУНІЕ, И СЪ ЦРЬКЕНЮ И СЪ МЕГКМИ И СЪ ЗАСЕЛЬ-
 ЦИ И ПРАВИНИМИ СЕЛА ТОГО, А ЗАСЕЛЬКЪ МОУ ГРАБАЦЪ,
 И ЗАСЕЛЬКЪ МОУ ГРЫБЫ, И ЗАСЕЛЬКЪ МОУ ШИКОНЪ,
 И ЗАСЕЛЬКЪ МОУ ОШАКЪКЪ, И ЗАСЕЛЬКЪ МОУ ЗВИЗДАЛИ,
 И ЗАСЕЛЬКЪ МОУ СЛАТНИА. СНИА ВЪСА ПРИЛОЖИ ГО-
 СПОДЪСТВО МИ ОБИТЪЛИ ПРЪСКЕТЫЕ БОГОРОДИЦЕ ХИ-
 ЛАНДАРЬСКЫЕ ВЪСПОМѢНОУТНІЕМЪ КҪРЬ ГЕРАСИМА И
 СЪ ЗГОВОРЪМЪ ОТЪЦА ИГОУМЕНА КҪРЬ НЕОФИТА И ВСЕІЕ
 БРАТНІЕ ЛАВРЫ ХИЛАНДАРЬСКЫЕ, ІАКО ДА СЕ ДАІЕ НЕ-
 ПРЪСЪТКОМО НА ВЪСАКО ЛЪТО БОЛЬНИЦИ ХИЛАНДАРЬ-
 СКОИ СТО ОНГНИ. СІЕ ЖЕ МОЕ МАЛОЕ ПРИНОШЕННІЕ.
 ИЖЕ ДАХЪ, И ИСАИИЕМЪ ПОДОБНЫМЪ ЗДЕ ВЪНЕ
 КЪНИСАХЪ, ДА ИМА ХИЛАНДАРЬ И ДРЪЖИ ДО КЪКА ІАКО
 СОУЩРОУ СКОЮ КАРШНОУ, ИНЫМЪ ОТЪЕМЛЯЕМОУ, ВЪ
 ПРОСКЪЩЕННІЕ ХРАМОУ ПРЪСКЕТЫЕ БОГОРОДИЦЕ ХИ-
 ЛАНДАРЬСКЫЕ И КЪ ОУНОКОЕННІЕ ИЖЕ ТОУ ВЪ НЕ-
 МОЩЕХЪ ЖИВОУЩИХЪ СКЕТЫХЪ И УЪСТЪЯМЪХЪ ПНО-
 КОВЪ, МЪНЪ ЖЕ ВЪ ПОМЪСНЪ ВЪУЪНЫИ, ІАКО ДА МО-

* У препису съ коега ово преписахъ стои „Град-
 диславо.“

литкѣ ихъ ради къспринмоу прощениѣ многихъ ми
 съгрѣшенни. но неже и азъ, видѣвъ яко инуѣтоже
 пользова прѣжде насъ бывшихъ господъ земельное
 богатство, но неже отъ нихъ възеше се и инымъ
 принадлеше, тѣмъ отъ сихъ уають къспринети, кже
 богоу крѣоуише, снмъ и азъ ревнитель быхъ, и
 принесохъ малоѣ приношеннѣ снѣ, якоже она
 къдожица двѣ лентѣ иже отъ тебе неизреченно
 рождшеному се. кто ли дрѣзнетъ отиети уѣто отъ
 сихъ кыше писаныхъ мною, да разоритъ его го-
 сподъ богъ и прѣустанъ богомати, и да поразитъ
 его сила уѣстного и животворещаго крѣста, и да
 приметъ гнѣвъ и проклетнѣ отъ всѣхъ светыхъ,
 иже богоу отъ кѣка оугоднше, и уѣсть его боудн съ
 инодою и арнею, и уюждъ да боудеть спасеннаго
 тѣла и крѣке господа нашего нисоуса христа, и
 да моу боудеть соупръница мати божна здѣ и
 къ боудоуишемъ кѣцѣ аминь. къ лѣто .730ни.
 индикѣта .в.

Къ христа кога благокѣрныи сте-
 фанъ кнезь лазарь.

Съ преписа по руски писаного на свршетку
 прошлаго века, кон е у народной библиотеци у
 Београду. Што му е было руски то самъ му про-
 менно на србски да бы было ближе оригиналу.

Одъ ове хрисовулъ има у Ф. Миклошића
 Мошн. serb. (CLXXXV) само изводъ по Рабу.

III

Године 1399—1408.

Гргуръ Вуковићъ съ бравоуъ Ђурђемъ и Лазаремъ и съ майкомъ Маромъ дае Хиландару село Ораховацъ.

По прѣиспизретенномуу милосердию владыкы моего прѣблагаго христа азъ рабъ христоу мойсмуоу грѣоуръ вѣковикъ и братъ ми коурабъ и лазаръ и благоустьивах и христолюбивах господжа и мати наша мара нишемо къ съвѣднне вѣсѣмъ како придоше къ намъ старьци отъ устьныи и царьскыи лавры хиландарьскыи куръ симонъ и куръ ѳеофанъ и григоріе и исповѣдаше намъ о ноужди монастырской како соу имъ тоурьци метохне пооужинали а дроуге поплавили отъ междуоусобныи рати. мы о томъ съвѣравише се, и видѣвише вса краьнах мира сего како стѣнъ много ходѣша, и прѣжде насъ бывшихъ господъ, царъ же и крааь многыми лѣты господствовавшихъ, и безъ намѣти бывшихъ, јединихъ же намѣть мноурихъ нже добрах дѣла сътворшихъ, и божьствыиыи цркви въздвигшихъ, тѣмъ же и мы смъ ревнююцие противоу силъ нашен и принесохомъ матерн кошнен хиландарьской малоје сие приношеніе: село ораховацъ съ винограды, съ нивами, съ ливадами, съ окоцисмъ, съ крытвы и съ воденицями, и съ вѣсми мегкими и правинами села ораховьца, отъ вѣка и отъ цара стефана даныи. и се мегк ораховьцоу: отъ рыбьника изъ реке мномоу станковоу, оузь врьдо на уоханноу главоу,

ТЕ НА НИКОУ БОЖКА ДИЖКОНА, ОУЗЪ БРЪДО МИМО
 ШОУМОУ НА КОЗМИНЪ КИНОГРАДЪ, ПОДЪ НИКОУ ПОМИ-
 КА БОЖИКА, ПРЕКО ПОУТА НА СТАРЫН СИНОРЪ, МИ-
 МО ХРАНИНОУ НИКОУ, ПОДЪ НИКОУ МИХОНИКА, ПРЕКО
 ПОТОКА КРАШЕСТЪНЬСКАГО НА СЛАВНИКА НИКОУ, ЗА
 ВРАНИЮ СТЪНОУ, НА КАЛИНЪ ВОТОКЪ, НА КОБЫЛЮ
 ГЛАВОУ, НА МИЛАШИНОВЪ СТОУДЕНЬЦЪ, НА КИВУНИСКИН
 РОКЪНИКЪ ДО ПОУТА, КОН ИДЕТЬ ОТЪ КИВУНИЦЪ ОУ ХО-
 УОУ, ТЕ НА ПРОКЛЕТОУ НИКОУ НАДЪ ХОУОМЪ, НА ДОУ-
 БОКИН ДОЛЬ, ОУПРАВЪ НА ДЪДОКЪ ДОЛЬ, НА ТРЪНО-
 КАЦЪ, КАКО ИДЕТЬ ПОУТЬ ОТЪ ЦАКНИЦЕ И ОТЪ БРЪНИ-
 ЦЕ. МЕГЪ НА КАЛИНЪ ДОУКЪ, И ОТЪ ДОУКА ОУ РЕКОУ,
 И ОТЪ ДОУКА НАКЪ НА ДЪЛЬ, КОУДА ДРОУМЪ ИДЕТЬ,
 ОТЪ ДОУБАКИНЪ ПО ДЪЛОУ ДО ПРОХОРОКЕ МЕГЕ ПОДЪ
 ЦАКНИЦОУ ДО РЕКЕ. ТО ДА СНА ВЪСА ДРЪЖИТЬ ХИЛАИЪ-
 ДАРЪ НЕОТЫЕМЛЕМО ДО ВЪКА, И МОЛИМО И ЗАПРЪЦА-
 ЕМО, ЕГОЖЕ БОГЪ ИЗКОАНЪ ПО НАСЪ ГОСПОДЪСТВОКА-
 ТИ СЕЮ ЗЕМЛЕЮ, НИ ОТЪ СЪРОДЪНИКЪ НАШИХЪ НИ ОТЪ
 НИГО НАЕМЕНЕ, СЕМОУ НЕ ОТЫЕМЛЕМОУ БЫТИ МАТЕРИ
 БОЖИИИ ХИЛАИЪДАРСКОИ, НЪ НАУЕ И ПОТЪРЪЖДЕНОУ,
 КЪОЖЕ И МЫ ВИДЪВЪШЕ ЗАПИСАНИИ ПРЪЖДЕ НАСЪ БЫВЪ-
 ШИХЪ ГОСПОДЪ ЦАРЪ И КРАЛЬ НЕ ПОТКОРИСМО, НЪ НАУЕ
 ПОТКРЪДИСМО. КЪТО ЛИ ДРЪЗИЕТЪ СНА ПОТКОРИТИ, КРА-
 ГОМЪ НАСТАКАЕШЪ, ТАКОВЫН ДА БОУДЕТЬ ПРОКЛЕТЬ ОТЪ
 ГОСПОДА БОГА ВЪСЕДРЪЖИТЕЛИ, И ДА ПОРАЗИТЬ ЕГО СИЛА
 УЪСТЪНАГО И ЖИВОТКОРЕЩАГО КРЪСТА ХРИСТОВА, И ВЪ
 МЕСТО ПОМОЩИ ДА БОУДЕТЬ ЕМОУ СОУПРЪВИЦА МА-
 ТИ БОЖИИ ХИЛАИЪДАРСКАИ И ПРЪНОДОКЪНИИ СИМЕ-
 ОНЪ И СКЕТИТЕЛЬ САКА ВЪ ДЪНЬ СТРАНЪНАГО ПРИ-
 ШЪСТВИИ ХРИСТОВА, И ДА ПРИУБЪТЕТЬ СЕ ВЪ ВЪСТЪМЪ
 ЕНУЪСТВИМЪ И ПОПАЮКАВЪШИМЪ ИИСОУСА ХРИСТА СЪ-

на божнѣ, и рекъшнмъ: възми, възми, распъни юго,
и: кровь юго на насъ и на уедѣхъ нашихъ.

Въ христа бога благовѣрныи го-
сподниъ грьгоуръ и господниъ боу-
раѣ и лазарь и госпожда мати ихъ
мара.

Съ прениса по руски писанога на свршетку
прошлого века, кои є у народной библиотеци у
Београду. Што му є было руски, то самъ му про-
менио на србски да бы было ближе оригиналу.

ЛѢТОПИСЬ ЦАРЕМЬ СРЪБСКИМЪ.

Изъ рукописа XVII века кои в у подписанога.

Въ лѣто, 733 (6240=733) штегоуни римь шть правослѣвѣа, съ прѣчими западними странами.

Въ лѣто, 852 (6360=852) написаше се наша словеса кѣриломъ философемъ оучителемъ езѣка вѣгарскаго. при цари миханѣ, и матери егѡ леодоры, иже оутвѣрдише клѣнати се светымъ иконамъ.

Въ лѣто, 1139 (6647=1139) назва се немѣна господинь срѣвлемъ и царьствова лѣтъ, лѣв. (42).

Бысть же великий жоупань шть племена вѣгочестиваго и коренѣ вѣтъвь. прѣвзноукъ константиѣ сестры великаго константина, шть племена рѣшскаго господства, и сѣрѣдства лѣвгуста кѣсара. Бысть же егѡ въ захлѣмю техомѣлѣ, и стрѣа чюдѣмѣлѣ. сиухъ же родителъ вѣла оурѣшъ емѣже вѣлскы вѣла вѣрхѣ главы егѡ, и мати ихъ лѣна, дѣщи вѣрмѣ франачаскаго. Гегѡ же родителы и прѣдѣды немѣне, вѣгочестиваго константина, и лѣкинѣа моучителя шть ижеже моучена бысть дѣщи ирѣна моученица. Тогдѣ царь константинь въ цари граду оустриши се на лѣкинѣа мѣчителѣ, и сѣражѣнѣю кѣвѣшѣ. Вѣдѣвь же сынъ егѡ вѣла оурѣшъ, и штеѣже въ землѣ захлѣмю, и штеѣдѣ вѣздвѣрь се стѣфань немѣна прѣиде въ тотчѣство рѣшко въ црковѣ светыхъ апостолъ пѣтра и пѣвла и тоу вѣрсти се,

лѣ-толѣтънѣ. и тѣ съзида црѣкѣвъ светаго геѡурѣа, шть два стаѣпа. и оу топаици црѣкѣвъ светаго никѣла. и прѣмо кѣсанице храмь прѣсветыѣ. и оу ивроу црѣкѣвъ светаго никѣла. и храмь прѣсветыѣ когородице стѣденицѣ и дѣже и мѣщи егѣ лѣжеть. Такожде и кратѣа егѣ старѣиша начеше зидати светыѣ црѣквы. Давидь съзидѣ црѣкѣвъ на лимѣ пѣтра и павла шть дваа стаѣпа. Грацимирь съзидѣ црѣкѣвъ на мѣрави. прѣсветыѣ когородице шть дваа стаѣпа. прѣвославь съзидѣ црѣкѣвъ оу вѣдѣманн светаго геѡурѣа шть дваа стаѣпа. съже стѣфань неманѣа кысть млáденъ въ кратѣи своѣи. и кысть самодрѣжаць въсѣхъ срѣбскихъ, и помѣрскыѣ землѣи и помѣрѣа дѣшкѣитѣ и далмáтѣ. и травднѣ, и зхѣамѣ. съже стѣфань расѣпа грѣкшумъ градъ срѣдѣць и петръниць и стѣкъ и земльнѣ и вѣлвоуждѣ и ѣныѣ и градъ призрѣиць, и градъ слáвныи нишь. и дроугѣе градѣве, и землѣи прѣеть. съи же стѣфань, рѣди, ѣ. сынъ. лѣ. сынъ егѣ стѣфань ѣже кысть прѣвовѣнчанькии крáль, ѣ. сынъ влѣкъ ѣже кысть велѣкыи кнѣзь. ѣ, сынъ рáшко нареченъкии сáвва. ѣже кысть лѣ архѣпископъ срѣбляемъ.

Въ лѣто, сѣхѣ. пострѣже се стѣфань неманѣа и штидѣ въ светѣю гѣрѣ, и съзидѣа монастырь хилаидарь, храмь въведенѣе когородице.

Тѣжде лѣто шкрáли се сынъ егѣ стѣфань и царствова лѣтъ, мѣ. ѣже кысть, ѣ. жоупáнь. съзидá же храмь възнесѣнѣа христова оу жѣчи.

Въ лѣто, сѣфѣз. (6727=1219) постави се сáвва архѣпископъ. сконмъ же роукоположѣнѣемъ поставлѣеть, лѣ. епископа въ хлѣмскои землѣи, въ храмоу

прѣсветыѣ когородице. Ё-го епископа оу стонѣ дїо-
клитїанскомѣ номѣрїю, въ храмѣ архангела ми-
хайла. Г-го въ дѣврѣ, оу светаго никѣли. Д-го оу
воудимли оу светаго георгіа. Ё-го въ ресавѣ оу
светыхъ апостолѣ. Ѕ-го оу стѣденици въ храмѣ прѣ-
светыѣ когородице. З-го ѡ призрїнѣ, въ храмѣ прѣ-
светыѣ когородице. И-го ѡ грачаници. Д-го ѡ топлї-
ци въ храмѣ светаго никѣли. Г-го ѡ краничевѣ. АГ-го
ѡ меравицахъ въ храмѣ светаго архима. ВГ-го ѡ
вѣльградоу въ храмѣ прѣсветыѣ когородице. по-
велѣ же курь савва дрѣжати тврѣдѣ светѣю вѣрѣ.

Съиже стѣфанъ рѣди, д. сыны. прѣвыи сынъ
его радославъ. Ё. сынъ прѣдиславъ. Г. владїславъ.
Д. стѣфанъ. иже высть съи стѣфанъ, д. оурѣшь.

Въ лѣто ϣѣѣ. (6732=1224) прѣстави се прѣ-
вовѣнчанїи крале стѣфанъ.

Тѣжде лѣто окрали се сынъ его радославъ, и
царьствова лѣтъ, аг.

Въ лѣто ϣѣѣг. (6748=1235) прѣстави се
крале радославъ.

Тѣжде лѣто шкрани се анеѣен его драгославъ
нареченкии храпави крале и царьствова лѣтъ, лѣ. съзи-
да же цркви въ сопоѣани храмъ съшѣствїе светаго
доуха. съиже драгославъ рѣди, ё. сына. л. сынъ
его драгѣтинъ. ё. милѣтинъ, иже высть съи милѣ-
тинъ, ё. оурѣшь.

Въ лѣто ϣѣѣй. (6778=1270) прѣстави се
драгославъ храпави крале.

Тѣжде лѣто шкрани се милѣтинъ и царьство-
ва лѣтъ. мѣз. много съи въ милесткини высть и миѣ-
скими странами шкладаше. съзида же цркви въ све-
таго прѣвомоученика стѣфана канска, и дѣже и мѣщи

его лежеть. и оу призрииѣ митрополію святаго мученика стѣфана. и оу скѣпїю храмъ светѣю тройцѣ. и въ цариградоу цркви мнѣгы, и бѣлице, и хроусѣволю сѣтвердѣвъ, дастъ его въ швласть хиландарѣ. Сзи же стѣфанъ роди, в. сына. а. сынъ его стѣфанъ. иже вѣсть стѣфанъ, г. оурѣшь. в. сынъ его константинъ. сзи же стѣфанъ мнѣгы скрѣви и шзасвѣнїа прѣтрѣнѣ шть ѡтца своего.

Въ лѣто, ҃҃шкѣ. (6825=1317) прѣстави се миаѣтїнъ крѣль.

Тѣже лѣто шкрѣли се сынъ его стѣфанъ, г. оурѣшь. и царствова аї. лѣтъ. сзидѣ же храмъ възнесѣнїа христова дечѣни, идѣже и мѣщи его лежеть. сзи же стѣфанъ роди в. сына а. сынъ его стѣфанъ иже вѣсть а. царь срѣблемъ, наричеть се доушѣна в. сынъ сѣмешъ въ грѣчкѣи землїи въ градоу трнкарѣ, и царствова тамо, и конѣць примї.

Въ лѣто, ҃҃шлї. (6838=1330) оубїи крѣль стѣфанъ, михаїла цара вѣлгарскаго на вѣлвоуждѣ. и прїими вѣлгарѣ.

Въ лѣто, ҃҃шмд. (6844=1336) прѣстави се крѣль стѣфанъ, оудѣви вѣ сынъ его въ градоу звѣчѣнѣ.

Тѣже лѣто вѣцари се сынъ его стѣфанъ доушѣна и царствова лѣтъ в. сзидѣ же храмъ архїстрѣтїга михаїла оу призрииѣ. сзи же стѣфанъ роди сына оурѣша.

Въ лѣто, ҃҃шѣдѣ. (6865=1357) вѣцари се сынъ его оурѣшь, вѣро лѣто вѣсть глѣдна гѣдина.

шѢ. г. царѢ шйшманѢ влѣгáрскомѢ. д. на сугрѣ за
загáреѣа цѣлйша. е. дána вьсть царѢ папáзйтоу.

Тогда расйпа внѣзь лáзарь, никóлѢ жѢпáна, и
ѡслáпи ёго.

Въ лѣто, ҃шпѣ. (6887=1379) расйпа внѣзь
лáзарь радйча вранковйѣа оу враничѣвѢ.

И дреуго лѣто вьсть кѣропáсь.

Въ лѣто, ҃шпá. (6889=1381) оувй черепй
вйтомйрь тоурце на доубрѣвнице.

Въ лѣто, ҃шѡд. (6894=1386) помрѣче слънце
по вѣсен землй, вьнварá д.

Тѣжде лѣто примй царѢ моурать повдйнь (sic)
и дреуге градѡве, и пáкни влѣгáрскоу землй.

Въ лѣто, ҃шѡе. (6895=1387) покѣже царѢ моу-
рáтъ испрѣдъ внѣза лáзара, шть пачнйкá ис-топлйце.

Въ лѣто, ҃шѡз. (6897=1389) вьсть же сънйтйю и
сѣражѣнйю на кѡсовѢ. тоу покѣже царѢ моурáтъ, и внѣзь
лáзарь шть нйго влáжѣнныи конѣць примй, исулáа еѣ.

Тѣжде лѣто одѣспоти се сънй ёгѡ стѣфань и
царѣствова лѣтъ лй. сѣи же стѣфань съзйда великыи
храмь светдйю трейцѢ на ресáвѣ.

Въ лѣто, ҃шцá. (6901=1393) примй царѢ па-
пáзйтъ триѡвь и дреуге градѡве. июлá. зѣ.

Въ лѣто, ҃шцѣ. (6903=1395) разкй мйрчета
воевѣда влáшкы царá папáзйта на рѡвйнахъ, и по-
кѣже мáрко враневйкы, и кестáдйнь, и драгáшъ.

Въ лѣто, ҃шцá. (6904=1396) рáзкй царѢ па-
пáзйтъ врáма жигмоуѣта на никѡполю и трѣтйе лѣ-
то по томь изгѡрѣ раваница.

Тѣжде лѣто примй царѢ папáзйтъ вдйнь и никѡполю.

Въ лѣто, ҃шцз. (6907=1399) прѣстáви се влѣкъ

кранковикъ. шктомврїа. ѿ. сѣиже рѣдѣ ѿ. сыны. ѿ. сынь его ѿораѣ ѿже высть дѣспоть, в. сынь гръгоуръ, г. лазарь.

Въ лѣто, ѿѿциѣ. (6910=1402) царь демїрь оубѣ царя патазита подь тангѣромь. издаде ко его дѣспоть стѣфань.

Тѣжде лѣто свеза дѣспоть ѿораѣа влѣкѣвиѣа оу цариградоу.

Въ лѣто, ѿѿцаѣ. (6911=1403) рѣзѣи дѣспоть стѣфань моуѣсю на триполю. носемврїа, кѣ. и то лѣто плѣни стѣфань сїтницѣ. тѣже лѣто ѡкрѣде родѣпъ ѿораѣа оу цариградоу.

Въ лѣто, ѿѿцаѣѣ (6914=1406) прѣстѣви се кнегинѣа мїлица иночьскы еуѣиѣа, мѣти стѣфанѣ дѣспотѣ носемврїа, лѣ.

Въ лѣто, ѿѿцаѣѣ. (6914=1406) прѣстѣви се гръгоуръ влѣкѣвикъ. и дроуѣго лѣто плѣни воуѣкъ съ тѣрци срѣкѣ.

Въ лѣто, ѿѿциѣ. (6918=1410) заклѣ моуѣса, влѣка кнежїка. ѿ лѣзара влѣкѣвика, сестричїка мѣ. врата же гїоргева оу пѣвдїнѣ, нїюѣа, сїѣ. и оудѣви мѣсїа врата сїи челѣнїю.

Въ лѣто, ѿѿциѣ. (6920=1412) хѣдѣи моуѣса подь нѣво вѣдѣо, и дроуѣго лѣто рѣзѣи моуѣса дѣспѣта стѣфана на вѣвѣниѣе. и рѣсїна кроушѣвѣцъ, и пѣтросуѣкъ и дроуѣте гѣрѣдѣе. и кѣз-счїсла рѣда хрїстїанскаго извѣкѣче. тѣжде лѣто дѣндѣ гїоргарь изъ се-лоуна.

Въ лѣто, ѿѿциѣѣ. (6922=1414) закрїкѣ царь моуѣса шѣ врата крїшчїе и шѣ стѣфана дѣспѣта.

Въ лѣто, ѿѿциѣѣѣ. (6927=1419) прѣстѣви се

мірчета боевѣда влѣшкыи. и по томъ дроўго лѣто
плѣни царь кришчїа влѣхе.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃. (6930=1422) оумре ваиуша
господинъ зѣте.

Тѣжде лѣто ѡмре соулытанъ кришчїа. по томъ
дроўго лѣто ходи дѣспоть стѣфанъ подь скѣдарь.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃. (6933=1425) прѣстави се
мѣра влѣковица. и дроўго лѣто ходи моурачь подь
кроушѣвць, и плѣни срѣвлюе.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃. (6935=1427) прѣстави се
стѣфанъ дѣспоть, июліа, дї. мнѣгъ плачь срѣвлюемь
шѣтави.

Стѣфанъ же великыи дѣспоть, тако вѣсти емѣ
безь сподствїа (sic) вѣрочаеть деспѣтство сестри-
чикѣ своємѣ гюргѣ влѣковицю.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃. (6936=1428) шѣврѣже се
еремїа оу гѣлѣвцѣ, и дѣде се тоуруцемь и плѣнише
краничѣво.

Тѣжде лѣто шѣспѣти се ѣюраѣь влѣковиць и
царьствова лѣтъ .кѣ. сѣи ѣюраѣь рѣди .г. сыны,
и дѣщери .б. ѣ, сынъ егѣ грѣгоурь .б. стѣфанъ .г.
лѣзарь. ѣ, дѣщери егѣ мѣра, ѣже дѣна вѣсть въ же-
нѣ царѣ пѣлѣзїтѣ .б. дѣщери егѣ дѣна вѣсть оу нем-
це за шрѣліа.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃. (6938=1430) прїмн царь
моурачь солѣнь.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃. (6941=1433) помрѣче слѣн-
це по вѣсѣи землї, полїа зї.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃. (6944=1436) царь моурачь
плѣни срѣвлюе. и расїна шѣтрѣвїцѣ, и монастїрь
равѣницѣ. тѣжде лѣто ѡмре крѣль жїгмоуць.

иль силагѣвићъ дѣспота ѿорѣа оу кѡпѣникѡ и свеза га оу вѣльградѡу. вѣ тѡ лѣто тави сѣ шпашита звѣзда и чоума высть по вѣсеи землѣ. тѡже лѣто развѣ ѿнкоуль, цара мехмета подѣ вѣльградѡмъ. и тѡ лѣто ѡмрѣ ѿнкоуль оу вѣльградѡу стѡномъ.

Вѣ лѣто, ҃҃҃҃҃҃ (6965=1457) прѣстави се ѿораћъ деспѡтъ, декемврѣа кѡд. тѡже лѣто закла лѣслобъ шрѣлѡ кнѣза немѣчкаго ѡ вѣльградѡу. и тѡ лѣто закла владѣславъ лѣслоба оу коудѣмъ.

Вѣ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃ (6966=1458) прѣстави се дѣспѡтъ лѡзаръ.

Вѣ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃ (6967=1459) примѣ царъ мехметъ смедерѣво вторѣи поутѣ. и тѡ лѣто примѣ махмѡтъ нѡша вишесавъ, и голоубаць, и рѣсавъ и жрѣновнъ, и вѣлѡ стѣнѡ. и то лѣто высть кѣропѡсѡа. и то лѣто свезѡ матѣашъ миѡаѣла силагѣвића ѡ вѣльградѡу.

Вѣ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃ (6971=1463) примѣ царъ мехметъ транезѡнтъ. и тѡ лѣто ходѣ на амѡрѣю.

Вѣ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃ (6972=1464) идѣ царъ мехметъ на косѡ (sic) и оухитѣ крѡма стѣфѡна, и примѣ коковъць, и тѡице, и дроубѣ градѡве косѡнске. и прѣндѣ вѣ скѡпѣе, полѣа вѣ. и тѡ лѣто прѣстави се ашмѡ шоубра ѿорѣа дѣспота.

Вѣ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃ (6973=1465) изневѣри се царъ мехметъ градъ тѡице.

Вѣ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃ (6974=1466) ходѣ царъ на арканѡсе на скендѣръ кѣга, и прѣдѣ нѣмъ повѣже. и градъ свѣзда конѡхъ. и пакѣ ходѣ на арбанѡсе.

Вѣ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃ (6980=1472) ходѣ ахматъ на карамѡновића. и оубѣ га и оубѣ мѡ рѣзницѡ. и

тѣ лѣто ходи хадомь наша подь скадарь. и тѣ лѣто ѡмрѣ радоуль воевода влѣшкы. тѣже лѣто пидѣ мехметь наша на стѣфана молдовьскаго, и ничтоже не полоучи развѣнь сѹтѣче, а вонскоу мѡ влѣскы мѡчю прѣдѣаше и порокнише.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (6981=1473) ходи царь на оузоуни хасана прѣзь море, и сѹкѣ га, и прими мѡ градь. и прѣиде рѣкѡ ѣфрать.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (6984=1476) прими краљь матеашь, и воуць дѣспоть. заслонь градь на сѣве.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (6987=1479) ходи царь подь скадарь и не прими га, а дрибѣсть прими, и кринѡ. и навѣ прими га дреуго лѣто, и по томь дреуго лѣто ѡмрѣ царь мехметь. тѣже лѣто пѣкни воуць дѣспоть краничево.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (6992=1484) ходи царь пазить на каравогдан. и прими кѣлѣе, и вѣлградь на мѡрѡ градове стѣфана молдовьскаго.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (6993=1485) прѣстави се воуць дѣспоть.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (6994=1486) загѣке воевода дмитгарь такшиѣ сѹ смедерѣвѡ.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (6997=1489) прѣстави се воевода стѣфань такшиѣ сѹ вѣчѡ.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (6998=1490) сѹмрѣ краљь матеашь сѹ вѣчѡ.

Доздѣ ҃҃. лѣто.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (7011=1503) прѣстави се шашь дѣспоть сынѡ владечьстѣваго стѣфана, дѣкембрѣ г.

Въ лѣто, ҃ззѣ. (7017=1509) оумрѣ радоуль
воевѣда влѣшкы.

Въ лѣто, ҃ззи. (7018=1510) оубѣ дмитръ
ѣкшикъ мѣхидъ воевѣдѣ оу сѣкинѣ.

Въ лѣто, ҃зди. (7019=1511) кысть вѣи цѣра
наѣзѣта съ сыномь селѣмомь.

Въ лѣто, ҃зкѣ. (7021=1513) оудавѣ цѣрь се-
лѣмь, коурта, и ахмата. и вѣсѣ вратѣю своѣю, и
вѣскъ родѣ своѣи до корѣна. тѣже лѣто ҃зви мѣхметъ
вѣгь, влѣда воевѣдѣ на влѣсѣхъ.

Въ лѣто, ҃зкѣ. (7024=1516) оумрѣ крѣль влѣ-
дѣславъ.

Тѣже лѣто прѣстѣви се мѣзимь владыка, вратѣ
пуѣнна деспѣта гѣнварѣ ѣи. дроугѣ лѣто примѣ
цѣрь селѣмь мисѣрь.

Въ лѣто, ҃зки. (7028=1520) оумрѣ цѣрь
селѣмь.

Въ лѣто, ҃зѣд. (7029=1521) цѣрь соулимѣнъ
скыи егѣ примѣ кѣчь.

Въ лѣто, ҃зѣд. (7031=1523) примѣ цѣрь соу-
лимѣнъ редѣсь.

Въ лѣто, ҃зѣд. (7034=1526) ходѣи цѣрь соу-
лимѣнъ на ласѣша крѣма. и оубѣ га на моухѣчѣ
и примѣ мѣ коудимь стѣмькии градѣ. и вѣсѣ землѣю
ѣгрѣскѣ расѣпа.

Въ лѣто, ҃зѣд. (7037=1529) ходѣи цѣрь соу-
лимѣнъ на кѣчь, и не полоучѣи ничѣдѣ.

Въ лѣто, ҃зѣд. (7049=1541) оузѣ цѣрь соу-
лимѣнъ коудимь.

Въ лѣто, ҃зѣ. (7060=1552) примѣ ахматъ
наша тамѣшварѣ, полѣа ѣв. и тѣ лѣто примѣише и

липовѣ и ѿнѣ градѣве. и то лѣто на есенѣ гави се
онашита звѣзда.

Въ лѣто, 733б. (7062=1554) вѣсть кѣро-
пасаха.

ДОДАТАКЪ.

Въ лѣто, 733б. (7169=1661) помръче сѣнце
въ полѣ днѣ и выдеше се звѣзды. мѣсеца мартѣа
.б. днѣ. въ средѣ крестопоклѣненѣ чьстнаго поста
и вѣсть мрѣкы .а. часъ и вѣше: ∞

И пакы помръче сѣнце. въ лето, 733б. (7171=
1663) месеца юнѣа (или юлѣа? тешко се виде
остала слова послѣе юу . . .) .бб. днѣ .г. часъ
днѣ. и ста изощрено тѣко чркну .а. часъ и тогда
се выдеше звѣзды.

За ово седамъ година моего професорованя.
збогъ слабости здравля сваке године мора самъ
лѣто провести ѣгођъ подалѣ одъ Биограда. Исти-
на да є главный узрокъ одласка моего бываю по-
правлянѣ здравля. али поредъ тога я инесамъ мо-
гао у путованю своѣмъ задржати се да опеть су-
сретаюће ми се споменике старине српске не пре-
гледамъ и штогођъ о ѣима у свою путничку кнѣгу
не забилѣжимъ.

На оваѣ начинѣ скупно самъ у путованю сво-
ѣмъ 1854, 55, 57, и 1858 год. по югозападной Србѣи,
а 1856 по Фрункой Гори, различне патнѣсе са
старнѣхъ црквама и манастира, многе занѣсе изъ
различитнѣхъ кнѣгама по црквама и манастирима, а
неђе нашавши и повеђе комаде рукописа препи-
сао ихъ цѣле.

Све ово я самъ мислѣю временомъ довести у
редъ и издати у особенѣи кнѣзѣи, али засада мо-

раюћи збогъ слабости очію одрећи се свакогъ книжевногъ рада, а поредъ тога желећи да се баремъ важніе ствари изъ мое збирке паштампаю пошлѣмъ Друштву Српске Словесности нешто, съ молбомъ да бы оно то наштампало у своје Гласнику. Друштво прими послате му рукописе и нареди да се штампаю одмахъ у идућемъ Гласнику, и тако садъ штампаю се у XI кнѣзи Гласника: 1) Слово кнезу Лазару; 2) Слово Архиепископу Максиму; и 3) Лѣтопись царемъ српскимъ. Ова сва три комада іошъ 1852 год. я самъ преписао изъ єдне мале србульнице писане одъ прилике у почетку XVII вѣка, и находивше се у приватниємъ рукаха. У србульници истой находе се различите молитве изъ Требника, кое су понайчешће потребне свештенику у различниємъ приликама, а ова три комада находе се управо у средни исте србульнице, исписани єданъ за другимъ али у овомъ реду: найприє лѣтопись, за нѣмъ слово Максиму, а посліє слово Лазару. Као што самъ онда мислио више на лакше читанѣ, а не на вѣрность одговараюћу изгледу споменика, я самъ и преписао сва три ова комада поцуняваюћи сва скраћєня и све надметке сводно у врсту. Прємда самъ доциѣ видно и увѣрно се да є за науку наше филологіє засада одъ прієке потребе, да се оваки споменици преписую и штампаю онако, као што су се нашли, али за сада ови комади штампаю се онако као што самъ ихъ я преписао іошъ у 1852 год.

Да є у наше врїєме прієко потребно штампати све оваке споменике онако управо као што се нађу, навели су ме поредъ другієхъ досадъ штампаниєхъ споменика особито іошъ жичкїй патписъ и копривничкїй лѣтопись, кое є Шафарикъ, као што се мисли найвѣрніє штампаю у своимъ достопамятностєхъ. 1851. у Прагу. — Познато є да

є **Шафарикъ** добио на неку прилику факсимилирану копию жичкогъ надписа, на ометъ споређуюћи оно што є штампано **Шафарикъ** са саміємъ патнисомъ у **Жичи**, я самъ нашао многе ерове у **Шафарика**, а у патнису на зиду ихъ нема. Нашао самъ на много мѣста дебеле ерове на зиду а у књизи **Шафариковой** нема ни єднога, нашао самъ на зиду у многіємъ речима **ѡ** а у **Шафариковой** књизи свуда стои **оу**.

У **Шафарика** стои наштампано доубоко глє, а на зиду стои доубокоглє, тако у **Шафарика** на страни **7**, у врсти **5** стои **ѡтина**, вр. **7** **днша**, вр. **16** **красннрѣ**, а на зиду є: **ѡтина**, **дша**, **красннрѣ**; у **Шафарика** одмахъ у почетку у врсти другой стои **кожне**, а на зиду є **ѡжнєн**. Я нисамъ могао споредити цю надписъ те да видимъ колико и какнєхъ јошъ разлика има између самога патниса на зиду и онога што є штампано у **Шафариковой** књизи. Али изъ ово мало споређєннєхъ врста види се да бы патнисъ жичкїй требало јошъ єдиномъ лонки преписати и наштампати. Друштво Српске Словесности учинило бы велику услугу исторїи єзика српскога, кадъ бы што прїє патнисъ жички највѣрнїє преписало и у своме Гласнику штампало, онако као што є на зиду. Што се тиче пакъ копривичкогъ лѣтописа одъ **1453**, штампаногъ такође **Шафарикомъ**, я самъ имао прилику споређивати штампано **Шафарикомъ** са онимъ истинємъ рукописомъ находєћимъ се у манастиру Крушєдолу, изъ кога є **Шафарикъ** копию за себе правїо. Нашао самъ опетъ разлике у еровима дебєлиємъ и танкиємъ а тако исто **ѡ** и **оу** и паєрцима, кои су кодъ **Шафарика** неизостављани. Особито јошъ важно є што є кодъ **Шафарика** на неколико мѣста испропуштано или другчїє наштампано по неколико рєчи и по цїєла врста, безъ чега се управо

у лѣтопису што є Шафарикъ издао и не разуміе шта ли є то лѣтописаць хтео да каже. Тако на страни 51 врсти 27 посліе речи „боголюбивъ“ пропуштено є „шлюстивъ, благъ, кроткъ.“ На истой страни у врсти 34 у Шафарика стои „благотѣствиво“ а у рукопису „благотѣство.“ На страни 54 врсти 18 посліе речи „пострадѣ“ изостављѣна є цѣла врста „Подобно же и сѣ` отъ своего храниѣнїа пострадѣ.“ На опетъ на истой страни а врсти 20 посліе речи „его“ пропуштена є цѣла врста „последѣи же и сѣринѣ его сѣ престола отъуѣства своего.“ На истой страни юшъ у врсти 22, у Шафарика стои „брани“ а у рукопису стои „страми.“ Засада споминѣмъ ове разлике и погрѣшке као важніе само.

Обадва овѣ споменута слова сада штампано се првѣй путъ колико ми є стваръ позната. Истина да є слово Максиму онако исто, осимъ маліеихъ разлика, као што є штампано у Србляку рускимъ црквениемъ езикомъ 1765 год. у Москви, али за езикъ нашъ оно изъ Србляка слово као и цю Срблякъ нїе ни одъ како корнети и нема никака значеня. Лѣтопись пакъ може бити да ће имати врло мало штогођъ што нїе досада познато изъ штампанїеихъ већъ досада у различитїемъ кнѣигама, и особито у Шафариковнемъ достоимитностехъ, али я мислимъ да оваке ствари за сада треба штампати колико ихъ се гођъ ће нађе, те ће се тако само моћи временомъ издати уредно и критично разрађени зборникъ српскихъ лѣтописа.

Београдъ 9 Маїа 1859.

А. Вуколовићъ.

ЗА ЦРКВЕНУ ИСТОРИЈУ СРБСКУ.

*Изъ рукописа XVIII века у библиотеци Друштва
Србске Словесности.*

Сказаніе о архієписквпехъ сръбъ-
скихъ иже въ неки быкшихъ.

архієписквпъ сава прѣвоскетитель.

архієписквпъ в. арьсеніе.

архієписквпъ г. сава в-го.

архієписквпъ д. еустатіе.

архієписквпъ е. никодимъ.

архієписквпъ з. даниль.

архієписквпъ з. іованкиѣ.

архієписквпъ и. ефреми.

архієписквпъ ѳ. смирдонъ.

архієписквпъ і. іаковъ.

архієписквпъ м. еустатіе.

архієписквпъ в. сава.

до здѣ выше архієписквпн бѣ нек(и) до ца-
ря стефана, и поставлюют се патриархїи. и здѣ
изъвѣимъ како выше и како се поставише.

Благоустьивн царь стефанъ възимаетъ власть
и наусельство въ земли ѿтауьства своего и поста-
вляетъ своего догофста на прѣстоле святаго сави
архієписквпна курь іованкиѣ, и прѣвѣсть въ архіє-
писквпнствѣ .и. аеть. тогдаже госнодинъ брадоу сте-
фанъ въ томъ врѣмєи прїемьшъ многїи землє и

градоу грьускѣе, пръвее прѣеть градъ славьнѣи охридъ и градъ славьнѣи прилѣпъ, идеже и царскы дворь сесе къ прѣвнканіе съгради и къздкнже, и градъ славьнѣи костуръ, градъ стрѣмицѣ, градъ хлериинъ, градъ железнѣцъ, градъ воднѣ, градъ уыренѣ. сѣа вса прѣеть къ .г. лѣта кральства своего, и вень-уха се на царьство оу градѣ скопѣи, архієпискѣна курь ѿданикѣа постави патрїархѣомъ, и пожнѣ къ скетнѣельстве на прѣстоле скетаго сави лѣть .зі. и мѣсець, и съ мнрѣомъ ѡспе о господи мѣсеца сес(тебра) .г. днѣ, къ .з. часѣ ноци.

О поставленіи втораго патрїарха срьблѣемъ курь сави.

И по прѣставленіи патрїарха курь ѿданикуа стефанъ царь събра съборъ срьбьскы и грьубьскы оу градѣ серѣ. и постави савѣ патрїархѣомъ на прѣстоле скетаго сави. и прѣвнклѣущѣ же емѣ къ домѣ спасѣвѣ, сыже царь стефанъ вѣнѣуха се на царьство и патрїархѣа севѣ изьбра срьблѣемъ не по законѣ ни съ благословеніемъ цароградьскаго патрїарха, икоже подобеть, нь нонска благословеніе вссунно на архієпискѣпѣ* трьновьскомъ и на архієпискѣпѣ охридскомъ, и съборѣомъ срьбьскымъ. сице вѣцари се и постави патрїархѣа, икоже не подобеть. Сицева новѣсть о цари стефанѣ. Мужъ же великъ и къ крѣности силенъ, и къ прѣмѣдрѣости силенѣиши, богоданнѣю власть къспрѣемъ распрѣстраиает се къ вѣстокѣ и западѣ и сѣверѣ и югѣ,

* Прво в стаяло „патрїархѣ“, па в онда овако поправлѣно.

стїю раждегь се божьствьною, прїнде къ князѹ лазарѹ, и сказаеть емѹ о вѣщи. князь же лазарь, боголюбенвѣ сы, и многими добродѣтельными зкрашенъ, сїа слышавъ иже о прѣдреуеньнѣи злобѣ, къ мнозѣ неуади бысть. послаеть старьца курь исаїю къ патрїархѹ сръбьскомѹ саве, и прїишьдѣ едка оумолн его о сѣмь раздрѣшенїи. онь же прѣклонивъ се и моли старьца исаїю понти въ цариградѣ понскати о сѣмь раздрѣшенїе. онь же сѣмѹ повнизвѣ се кко понти, и пришьдѣ къ князѹ, вѣзѣть ѿть него иже на потребѣ довольна, и тако емають се поутн. поють же съ собою уьстнаго въ добродѣтелнхъ бывшлго прота скетїе горы курь ѳеѡфана и два зученика силвестра и инфона, съ ними и никодима гла(агол)ѡмь тлькователк, и сакорѹ вѣсѣмѹ оповѣдаеть, старон царичи курѡ елнсаветн и всемь свщїимь властеломь. тьже въ скетѹю горѣ вѣшьдѣ, и ѿть тоудѡу въ корабаль вѣшьдѣ, царствзющаго града достигъ, страхъ и вѣдн многые прїеть, царствзющѹ тогда калакиѹ палеѡлогѹ и сынѹ его курь манонлѹ, патрїархѹ курь филоѳею, мѹжѹ добродѣтельнѹ и прѣмздрѹ. таже увѣдено бысть пришьствїе старца исаїе и кина, иеже ради прїнде, и прїеть сего патрїархѹ и касѣ стькорѣ, ккоже иеть лѣно, съ уьстїю многою. таже стьвѣть стьтворише о сѣмь, пращлють прѣжде бывша запрѣщенїа и ѡтлзученїа цара и патрїарха и вѣсѣхъ живихъ и прѣставльнхъ се, и прїемлють ксѣ архїерее въ прѣѡбщенїе и сьслоуженїе. бываеть же здѣ неутѡ лзучьше ради сїихъ пришьдѣшихъ, иауе за курь исаїю, по иеже въ зѣлѡ вѣзлюбленъ патрїархѹ, того ради

дають не к томз имѣти архієпископиза србскіемъ, нъ патрїарха самовластна и никимже обладаема, единъ о сѣмъ дакъше заповѣдь, яко аще звернеть се србскіе, и гръускыи пакы страны прїимзть, митрополиты и помень тѣхъ рекыше патрїарховѣхъ да не прїиметь, якоже и съборныхъ повѣлеваютъ правила. и сѣмъ бывшыхъ, наисезють къ потврѣженію сингелїа и отпѣцають его съ люковїю и уьстію и санымы два уловѣка изьбраныа къ азъушемз изьвѣщенію къ скещеньионноцехъ курь матфеа и курь мѡусса, иже прїиньдъше къ призрень яко отъ лица патрїархова, и вышьдъше къ црьковъ царевъ, служнише и приобѣщаше се скетнтелемъ и скещеньиѣомъ србьскымъ отлазуеньнымъ прѣжде.

Къ тоже врьме прѣстави се сава патрїарахъ, прѣбывши на прѣстоле светаго савви .к. лѣтъ и .е. мѣсець, и сконьча се мѣсеца апрїлїа .кѡ. днь на антїнасахъ къ .г. часъ днье.

Сїиже пришьдъше изь цариграда, пращаютъ цара стефана, їованьку патрїарха и савз патрїарха и зрѡша цара и кетъхъ малихъ и великихъ, и выидеть радѡсть велика и кеселїе, съединише во се оуды къ главъ и прїеть пакы црьквы своє благоуїїе. и тако быше србскіемъ патрїарьсы :

патрїарахъ .г. ефремель.

патрїарахъ .д. снпрїдонъ.

патрїархъ .е. даниль.

патрїархъ .с. савва.

патрїархъ .з. курїиль.

патрїархъ .и. инкѡнь.

патрїархъ .ѡ. арьсенїе.

патрїархъ .і. никоѡднмъ.

патрїархъ .лї. мларїе.

патрїархъ .вї. пауль.

патрїархъ .гї. анѡнїе.

патрїархъ .дї. герасїнмъ.

патрїархъ .еї. саватїе.

патрїархъ .ѕї. инканзрь.

патрїархъ .зї. їѡаннъ.

патрїархъ .нї. павсен.

патрїархъ .ѡї. гаврїнлъ.

патрїархъ .к. маѡумъ.

патрїархъ .ка. арьсенїе.

Речи самъ у рукопису скраћене исписао целе
и стављаю њ где место нїга у рукопису стои :

У Београду месеца новембра 1858.

Ђ. Даничићъ.

ШТА Є ПИСАО ВИСОКІЙ СТЕФАНЪ.

Старе кнѣиге кажу да є деспоть високій Стефанъ, синъ кнеза Лазара, писао кнѣиге: „многа писанїа превѣдѣ отъ грѣхъскихъ писанїи, пахе нїтѣхъ прѣжде бывшихъ того“ (Шафар. Památky dřev. písemn. jihosl. okázky obč. písemn. 62). Є ли се одъ дела нѣговихъ што до насъ дохранило?

I.

У Београду у народной библиотеци при попечительству просвете има єданъ рукопись на хартии у 4 одъ више руку, за кои мислимъ да є изъ XV века. У нѣму су различне богословске ствари, а међу нѣима єданъ акростихъ „деспота Стефана.“ Ако є овай рукопись тако старъ као што се мени чини, онда юшъ може быти да є у нѣму овай акростихъ писанъ рукомъ самого деспота. Акростихъ гласи овако:

к р а љ г р а н е с е с е м о у : с л о в о л ю б ѣ в е .

а. Стефанъ деспоть сладуншомоу и любезншомоу и срьдца моего нестлоуѣтномуу и много соуѣзко вѣждељельномуу и въ прѣмоудрости обнльномуу, царствїа моего нескрысемоу їме рекъ. о господи любезное цѣлованїе, вѣкоупѣ же и милости нашеїе нескоудное дарованїе.

в. Лѣто и весноу господь създа, ꙗкоже и пѣвѣць реуе, въ ннхъже и красоти многїе, пѣтицямъ

скорою и веселіа испльнь прѣлѣтаніе, и горамь
врьхы, и доуговомь пространства и польскыне
широты, и въздоуха тьнькаго дивнымн нѣкїимн гла-
сы оглашеніе, землянаа же дароносїа еже цвѣтовь
еже благовуханїа и здавоносьное, нь и самого удо-
вѣуьскаго іестьства обновленіе и възыгранїе ¹
достонно кто исповѣсть.

.г. Обауе вса сил и ина уюдоудѣїа божїа,
кже и острозрительнын оумь съзрьцовати не до-
вѣиеть, любовь прѣвьсходитъ. и не уюдо, богъ
бо любовь именуѣть се, кже реуе їовань гро-
мовь.

.д. Вьсакла лжа кьмѣщенїа вь любви не
имать, кань бо тоуждїн любве реуе авелоу: изы-
декь на поле.

.е. Остро нѣкако и бистротечьнѡ дѣло любве,
вьсакоу добродѣть прѣити могуще.

.з. Дьпотнѣ спю давидь оукрашають кко мѹ-
ро, реуе, на главѣ съходеще на крадоу дароноу,
и кко рѡса аерьмоньскаа сходещїа на горы сі-
ѡньскїе.

.з. Юноше и дѣвы, кь любкамь прикладнїн,
любовь кьлюбите, нь пракъ и незазорнѣ, да не
нѣкако юнотьство и дѣвѣство поврѣднѣше, имь-
же іестьство наше кь кожьствномуу присклет се,
кожьствноу негодоуѣть. не ѡскръбкните, реуе апо-
столь, доуха светаго божїа, имьже знаменасте се,
квѣ кко вь крѣщенїи.

¹ Где што е писмо ишчилело, на га е неко пово-
вно; тако е и овде, али за цело мислимъ да е погреш-
но што е место ове речн ставлѣно „възыгранїе“.

.и. Бѣхѡмь къкоупѣ, и дроугъ дроуга блнзъ, нан тѣлесн нан доухомь, нь аще горы, аще рѣкы расцѣпише насъ, давидь да реуеть: горы гелькоупнскыє да не съидеть на насъ ниже дъждь ниже роса, яко саоула и їѡанифана не съхраннсте. ѿ бездѡвїе давидово, слышите царїис, слышите, саоула ли плауени окрѣтеньныи? ѡкрѣтохъ ко, реуе когь, давидь, моужа по срьдцоу моємоу.

.ѡ. Кѣтри же да приразеть се рѣкамь и да нзъсекноутъ, якоже при моусен море, якоже прї їсоусъ соуднн бїкѡта ради їѡрдань.

.ї. Єще да съвъкоупнмь се, єще да оузрнмь се, єще люковнѣ да съедн(нн)мь се о тѡмь самоу хрнстѣ божѣ нанємь, ємоуже слава съ ѡтьцемь и съ скетымь доухѡмь въ кесконьубныє вѣкы. амїнь.

II.

Друштво Србске Словесности има рукописъ XVII века на хартїи у 8. У нѣму су различне ствари. између осталихъ и оно што є напредъ у овомъ Гласнику штампано и за „прввену историю србску“. а на другой страни листа 127 има ово:

Мздрѡсть и пророуасткїє скетаго
стефана лазаровиѣа.

Съплѣтѡхъ слово полужно къ разумеваюуїимь и вѣннимаюуїимь гаданїа, о єже събити се ксакомъ пророуасткѣ до приидствїа господнн. събрахъ ѡтъ ксехъ пророкѡ и приложнхъ здѣ къ братьєє нзрѣци. сїи реуѣ. на згрехъ слышѣ яко каѣпають разкѣпаєцѣ и рикають и гласн неспїають, крила потресѣють съ старнцєю лнєнцєю, єже паде и съ-

гъны се, и придонѣ два мъжъствина да ю хотѣтъ въздвигнѣти съ сръбниѡмъ паланкинѡмъ и алман-скимъ копїемъ...

Штета што не можемо знати шта є далѣ, ерѣ є єданъ листъ одсечень. А на листу кон иде иза нѣга стоє загонетка, за коє се већъ не зна за цело єсу ли и оне деснотове. Али ѣу и пѣихъ исписати, ерѣ є и ово напредѣ паликъ на загонетку, на се може мислити да су му оне наставакѣ.

Првой кон иде нема почетка:

єдинъ. но неже прѣко два и послѣ єдинъ ї єще двѣ сте и петъ и нї єдинъ и толнко и тако.

с з л о х у н. ¹

Немъ покансарѣ книги неписанїє ка градъ приносить и градъ стоє и нѣ ими пѣти ка себѣ.

с п л к у н и г и. ²

Небо бѣ а землє не бє, селѡ бє и пѣти не бѣ.

Мъжъ мон ѡтыць ткон, и ѡтыць ткон ѡтыць мон, азъ же мати ткоѡ сестра ти се нарѣкѣ. ьтолнроктьс ѣцинтєднє юонє(и)ри ѣс юнрєцилд. ³

¹ Што є штампано овако раставлѣнимъ словима то су одгонетляя. Прва два одгонетляя стоє на среди, и мислямъ да су предѣ загонеткама своимъ. Трекоѡ, кадъ се не брѡн она безъ почетка, одгонетляя стѡи иза нѣ. А како се може читати оваѣ првѣи и другѣи и последнѣи одгонетляя, види у другомъ чланку о „тайной буквици“.

² Види далѣ чланакъ о „тайной буквици“.

³ Овоє одгонетляю треба сваку речъ читати съ десна на лево. Само после прве три речи треба читати шесту па пету па четврту. Дакле: лотъ сѣтворн дєтицѣ съ присною си дѣщерню.

И сїе глагола ицид авотол¹: кто не рождь се
и пость искрїною си матерь мужа. а. две
а ма да.²

Бахьуохань нерождень, свещеникъ неосве-
щенъ, діаконъ христа отьвержень, певачь блудникъ.
Тальк семъ: ф з ф ѝ к к ц з ф ф ф к к и ф ц ь ф к о ф л о
к з ф н з ъ к ц ц л н ь.³

Речи самъ у рукописима скраћене исписао це-
ле и ставляо ь где место нѣга у рукописима стон¹.

У Београду месеца новембра 1858.

Б. Даничићъ.

¹ Ове су две речи и у загонетци писане съ десна на
лево, може бити за то да се не бы по нѣма по-
годила предня загонетка. А кадъ се читаю съ де-
сна на лево, излази: дѣши лотока.

² И ово се чыта съ десна на лево, дакле: ддд-
ма ска д.

³ Види далѣ чланакъ о „тайной буквици“.

ТАЙНА БУКВИЦА

У СТАРИМЪ РУКОПИСИМА.

Читао у Друштву Србске Словесности 22 апр. 1859

Б. Даничићъ.

У неколико самъ рукописа налазио на записе словенскимъ словима писане, кои се не могу прочитати кадъ имъ се слова читаю обичнимъ гласовима своимъ. Три така записа знамъ да су до садъ већ и штампана: еданъ у В. С. Караџића Даници 1826 стр. 10, другій у истој Даници на стр. 20, а трећий у Ф. Миклошића Monumenta serbica стр. 19. Неколико речи тако написанихъ има и у загонеткама Стефана високогъ штампанимъ у овомъ Гласнику напредъ на стр. 169, 170.

Може бити у такимъ записима што знатно; како ћемо ихъ прочитати?

1. У рукопису изъ којега є напредъ у овомъ Гласнику штампанъ животъ Стефана Дечанскогъ има на другој страни листа 128 записъ тако писанъ, па є исподъ нѣга неко кои є знао тайну подписао слова коя кадъ се прочитаю обичнимъ гласомъ своимъ даю смисао и тако показую кои гласъ има коє слово у тайной азбуци, коє се пазази у томъ запису.

Ево записа заедно съ подписанимъ словима коя се могу прочитати:

ФВККФФ ЗИЦЗВ ККФФХИЦЦФЕБЪ
СИ ПИСА Г Г ПОПДКЗКОВЪСИИЪ

Шта є написано исподъ оба и и исподъ џ не могу разабрати.

Одавде дакле дознаемо за десеть слова какавъ имъ є гласъ; дознаемо да

	у тайной буквици	к	гласи	и
—	—	є	—	и
—	—	з	—	г
—	—	и	—	в
—	—	к	—	п
—	—	л	—	о
—	—	п	—	к
—	—	х	—	ѣ
—	—	ѿ	—	с
—	—	ѳ	—	л
а	—	ъ	остає	ъ

Одавде се за неколико слова види да су по два променила међу собомъ свое праве гласе и тако постала тайна: к є у тайной буквици и, а и є в; к є п, а п є в. По томе кадъ у тайной азбуци є гласи и, можемо мислити да и

и гласи є

о чему ћемо се јошъ уверити; тако намъ остає у овомъ запису само едно слово џ, коега не знамо прочитати, а остало све гласи:

сис писл гелги нопл кзковъ снпъ.

Овай є записъ овако тайномъ буквицомъ писанъ јошъ године 1543. єрь до нѣга одмахъ стои настављено истомъ рукомъ: ѿтъ вѣтна в лето „звѣла ѿтъ рождьства христова „ѿдѣг. (1543).

2. Истый овај записъ одъ исте године има јошъ у једномъ рукопису, и то у ономъ изъ коега є у овомъ Гласнику напредъ стр. 166—168 штампано „слово люккѣ“ деснота Стефана. али нема исподъ нѣга поднисано како га треба читати. (Валя напоменути да є у оба та рукописа само ове записе писано „нопл кзковъ снпъ.“)

гласъ дознати изъ смисла. По ономе што знамо можемо

запись: хѣци кскх еписот ѿѣнѣ(и) ... ѣ. зсѣвен
прочитати: зире поѿв инѣол | степл(и) ... ѣ. го ине

Изъ смисла се види да последня речъ „го-ине“ не може ништа друго бити него „годние“, одакле дознаемо да у тайной буквици

с гласи д.

и е у запису у речи степл(и) надметнуто надъ край-
нѣ слово и задржанъ му правый гласъ. Изъ смисла
се види у речи инѣол(ѣ) да

ѣ остае ѣ,

као што смо видели да и сложено ю остае ю.

7. Седмый самъ запись нашао на хартии коя е прилепљена на предню корицу изнутра у руко-
пису подъ бр. 26 у библиотеци друштва србске
словесности. Ево га:

Сѣд книгѣ житіе свѣтаго каслѣд новаго ине поѿв
ѿѣнѣ 1748.

Овде нема ни еднога слова коему не бысмо
знали тайнога гласа. Само се валя опоменути да
се ѣ и у правой буквици у гдеконимъ рукописима
чита као и. Тако ћемо

речъ: ѿѣнѣ

прочитати: стѣил, т. е. стоила.

8. Осмый самъ запись нашао у рукопису дру-
штва србске словесности подъ бр. 24 на другой
страни листа 285. У ѿѣму имамо едашъ путь в над-
метнуто надъ в. Често у рукописима треба два
пута читати слово надъ коимъ е друго надметнуто
а у тайной смо буквици већъ видели да се где-
што надмеће слово съ правимъ гласомъ своимъ.
За то ћу преписуюћи овај запись место еднога
в ставити два и међу ѿнихъ в, кое ћу съ еднимъ
в заградити. Јошъ има у овомъ запису ѿ, коєга
у пређашњимъ записима ине было. Знаюћи да не-

по смислу погађамъ да є одгонетляй : ѿ голъбе т.
є. о голубу, онда ће у тайной буквици у гласити б.

Другій:

сплвунги, по ономе што се за цело зна
читаюћи: ѿкон езе,

не могу прочитати. Може бити да є писаць погрешно написавши кое слово за правый гласъ пѣговъ. Може бити да ће ко досетљивѣи одъ мене погодити изъ заговетке. А да є писаць имао какву другу тайну буквицу, то се не може казати, єръ є између овихъ 8 слова употребно 5 у трећемъ одгонетляю, на свако има онај гласъ кон му већ знамо.

Трећій:

ѡзѡѣ в кнзѣѣѣ в кнжѣѣ ѡкоѡжло в зѡнзѣ кѣѣѣѣ
читай: адм|н|прдт а|н|п етрѣ|а по стол|н|длвдѣ|пррокѣ
последнѣ су две речи скраћене место Длвдѣ пррокѣ, трећа є скраћена само толико што іоѣ є изостављено т, кое често бива после р, и онда на празно место подъ ф ямачно треба додати у, на ће бити прѣдтеул.

Изъ овихъ дакле одгонетляя дознасмо іошѣ два слова тайной буквици, дознасмо да

у гласи к
ф — у

11. Записъ у Миклошића Monumenta serbica, стр. 19:

п...кнѣѣѡзѡѣѣ по ономе што до садъ знамо
читаюћи: к...покардхуа

не можемо прочитати. Може бити да се у оригиналу кое слово не распознає добро, па є штампано друго него што бы требало. Осимъ првога слова, може бити да ће остало рећи: (Стѣ)нова Раднѣа.

12. У запису штампаномъ у Даницѣ В. С. Карацића за годину 1826 на страни 9—10 има само

у тайной буквици		З	гласи	Г
—	—	н	—	к
—	—	к	—	п
—	—	л	—	о
—	—	и	—	е
—	—	о	—	л
—	—	п	—	к кое гласи и ђ.
—	—	р	—	ц (?)
—	—	с	—	ѡ
—	—	ѝ	—	х
—	—	Ф	—	у
—	—	х	—	ѝ
—	—	ц	—	р
—	—	у	—	б (?)
—	—	ѡ	—	с
—	—	ѝ	—	м
—	—	Ѣ	—	т
—	—	Ѣ	—	а
—	—	Ъ	остае	Ъ
—	—	ь	—	ь
—	—	ѣ	—	ѣ кое гласи и м
—	—	ю	—	ю
—	—	ѣ	—	ѣ
—	—	ѣ	—	ѣ

Мислимъ да е погрешка што у ѓдномъ запису (подъ 12) ѣ гласи у, као што е погрешка што е слову ѝ остављениъ правый гласъ.

У овимъ записима нема своју гласова кое има езикъ коимъ су писани; по томе за сва слова праве буквице јошъ не знамо како су се писала тайно. Али нема више него три гласа потребна србскомъ

ѣзику, која не знамо како су се писала тайномъ
буквицомъ а то су ж, ш и ф.

Између овихъ тайнихъ записа за које се зна
кадъ су писани најстарији е јошъ одъ године 1543,
а најмлађи одъ године 1748. Сѣ више е страна за
народъ србскій знатно што е ово тако стара стваръ
и што се тако дуго држала

Б. Даничићъ.

ФЕРМАНЪ

СУЛТАНА МАХМУДА, СИНА СУЛТАНА МУСТАФЕ-ХАНА,
СРБСКОМЪ ПАТРІАРХУ АРСЕНИЮ

одъ године турске 1143, а после Христа 1731.

*Съ турскогъ оригинала, кои е у Карло-
вачкой архиви.*

(ХАТЪ).

Налогъ, кои е у овомъ момъ високомъ ферману, ово е:

Срећно ступивши на високий престолъ царства османскогъ, (кои е и калифатъ) разаслао самъ високе фермане да се сви берати понове. У кога е овај мой ферманъ царскій, избраний између месійногъ народа Арсение патријархъ пећскій и околны места, коя су подъ њимъ, поднесавши свой бератъ молио ме, да му се понови. Пошто се на ту молбу пѣгову тевтери епископски прегледаше, пађе се, да е пећска патријаршија са својомъ околномъ овоме патријарху Арсению дана съ погодбомъ, да у име махтуа дае сваке године по 70.000 акчи и 100.000 акчи. као даръ за бератъ; и пошто истый патријархъ махту што припада и 100.000 акчи у готовомъ новцу азни мојој положи, я му 19. Ребаулевела 1143 године овај ферманъ издадохъ и паложихъ, да га ђаури, попови, калуђери, владике и митрополити, кои живе у Пећи и у околини, Крушевцу, Лесковцу, Урѣубу, Косову, у окрузима вучитрискогъ санџака, у окрузима и околини скендерскогъ санџака, Приштини, Новомъ Брду, Якови и околини, Пустендилу и око-

лини, Душници, Казанлуку, Ихтиману, Самокову, и околини пѣговой, херцеговачкомъ санцаку съ околиномъ пѣговомъ, Ушћубу, Вранѣи, Егридере-Палашѣи, Калканделену и околини, Нишу и околини пѣговой, Радомиру и пѣговой околини, Новомъ Пазару, Новой Вароши, Трговиницу, Протићу, Митровици и пѣной околини, Прієнолю, Гаслицѣи и пѣной околини, Ужѣцу, Ршавѣи и околнимъ округима, пахѣяма и селима, а тако исто и свештенство латинске цркви у Босни, по канону и по пѣшимъ невалялимъ законима и вери, сви дакле велики и мали кои живе у горе реченимъ местима да га за свога патріарха признаю и да слушаю пѣгове речи коє се тичу њиове вере, и пѣму се обраћаю за све ствари коє се тичу закона; далѣ:

1. Да оны горе речены 70.000 акчи у име махтуа на годину не изоставляю азиѣ предавати.

2. У патріаршин овой не ће се смети нико у послове патріархове мешати и у личность пѣгову дирати.

3. Нико не ће смети узнемиравати овога Патріарха ни ти пѣгове већиле, ни владике ни митрополите, коє онъ съ моимъ бератомъ буде одређивао, да купе одъ народа, попова и калуђера, кои живе у пѣговой патріаршин, мирно, таксе за визитаціє, милостивѣ, таксе коє се за прво и друго венчанѣ даю, после тога 12 акчи одъ сваке куће и по 1 цес. дукать одъ свакогъ пона за патріарха, и 12 акчи одъ куће и по 1 дукать одъ пона за митрополите.

4. Займи и тимариоти, кои су у области патріарховой, не ће смети казати за оне христіане кои се на пѣшимъ читлауцима, селима и вишлацима налазе, и живе, да су то пѣшни момци, банчовани, и слуге, да бы ихъ тимъ ослободили одъ горе назначены такса.

5. Патріархъ ће имати властѣ по досаданѣмъ обичаю све имаѣ коє после смрти попова, калуђера, калуђерица, владика и митрополита заостане, узаптити, а да се у то смею мешати бейтул-мали, войводе, субаше, тимариоти, заими и остале цивилне власти.

6. Митрополіе се не могу никоме дати на предлаганѣ кадѣшо, него ће се давати само на предлаганѣ патріархово, и ово предлаганѣ треба да буде потврђено патріарховимъ печатомъ.

7. Попови, калуђери, владике и митрополити могу на смрти свое имаѣ завештати сиротињи свое цркве и патріарху, и тада вреди сведочба ђаурска на суду.

8. Ако каква ђаурца одъ свогъ мужа побегне или се мужъ узхте другомъ ђауркомъ женити, а прву пустити, онда у справляѣнѣ и суђенѣ тихъ ствари нема се нико другій мешати осимъ реченогъ патріарха и иѣговы владика, кои имаю мой берать.

9. Сеоски попови не смею ђаурицу, кои нѣ по ѣшовомъ закону за женидбу, допустити да се ожени безъ одобрена патріархова.

10. Заими, тимариоти, спахиє, яничари, и остали богатаци не ће смети нагонити патріарха и иѣму казати оно што є поганичкой вери противно, као: отерай овога пона, а иѣгову цркву подай овоме; или: ову жену съ тимъ и тимъ ђауриномъ венчай.

11. Ако митрополити, владике, попови и калуђери не бы хтели патріарху потребну мирію и остале таксе и ресуме положити, на бы ихъ онъ морао збацити и друге люде на ѣшова места поставити, онда ће онъ ту стваръ и мени явити, и потребно предложенѣ учинити, и я ћу по томъ пове

потврдити своимъ бератомъ, пошто ми они даръ за берать положе.

12. Кадъ бы патріархъ какномъ владици, митрополиту, калуђеру, или попу, за какву кривицу и преступъ узео чинъ и браду му обрися, у то се нема нико другій мешати.

13. Ако бы се кои митрополитъ, владика, пощъ или калуђеръ противію и не бы хтео патріарху мирію и остале таксе платити, онда ће онъ то мени язити а я ћу онда дати потребный ферманъ, по комъ ће му мирію и остале таксе власть наплатити и предати.

14. Патріархъ или митрополити кадъ пођу, да годишню мирію одъ ђаура купе, могу путуюћи крозь опаснїя места хальне променити, а и оружь носити, и онда ихъ не смею узнемиривати и у мирїи онтежавати они, кои ћупріе и друге богазе чуваю, ни остали мирмирани, мирливе, мутеселими, войводе, субаше, займи, тимариоти, спаїе, яньичари и цивилне власти, и то не само нѣи, но ни нїюве момке и люде кои съ нїма путую.

15. Кадъ бы реченый патріархъ или митрополити, кои имаю мой берать, изашли у села, коя су у реченой патріаршїи да мирію и остале ресуме купе, онда цивилне власти, ємшии, кадїе и панби не ће смети казати имъ: докъ ми толико поваца не дашь, не ћу те у моя села пустити да мирію купиниъ.

16. Ако бы патріархъ по своіой цоганичкой вери какномъ ђаурину афорозъ учинїю, у то се нико другій не може мешати.

17. Именованый патріархъ има власть венчати и развенчати по своме закону, и двоє венчано кадъ се сваде помирити, у цркви заклети, и афорозъ учинити, и за то га не смею кадїе и панби глобити.

18. Кадъ бы патріархъ изашао да купи свою мирію, онда му не смею цивилне власти казати, да га оглобе: „твои су люди насъ псовали“, или: „мы смо ти дали новаца у займъ, дай намъ сада врати, еръ ћемо те глобити“.

19. Патріархъ купећи мирію може по досадашњѣмъ начину водити и ясакціє, а да га у томе не може нико узнемиривати, и нико му не сме казати: „мы ћемо наше люде за ясакціє дати, и ако ихъ не примишъ, не ћемо те пустити у наша села и пахію да мирію купишъ.“

20. Патріархъ може носити штаку и друге своје чипу пристойне ствари, и у томе га нико не може узнемиривати.

21. Манастирски и црквени већили, кои мирію купе, не смею мирію поести ни упропастити.

22. Патріархъ има власть на свакогъ оногъ калуђера, кои нема цркве, него коєкуда тумара и сплетке прави, пазити и оваково тумарањ забранити му.

23. Арсеніє патріархъ докле годъ буде на годину по 70.000 акчи царской азин плаћао, моћи ће, као што су и пређашњи патріарси чинили, съ опомъ истомъ погодбомъ све, што црквама као вакушъ припада, а на име: винограде, башче, читлуке, воденице, чаире, њиве, родна и неродна дрва, аязме, манастире, куће, дућане, стоку и друге све ствари држати, а да га нико у томе не сме узнемиривати.

24. Патріархове парнице, коє буде имао, у Цариграду ће се справляти.

25. Мирмирани, мираливе муселими, войводе, субане, баждари, мартилозбане, займи, тимариоти, и други люди кои стоє на ћупріяма и богазима, не смею коѣ и мазге, коє патріархъ и пѣгови люди яшу, дирати и забранивати имъ да ихъ не яшу,

єдною речю не сме нико никако мирію патріархову отимати.

Тако нека се зна и моме светомъ знаку верує.
Писано у Константиніи.

Оригиналь є писанъ у свитку на хартіи 3 педи широкой, и 8 педи дугачкой, врло лепо, тако да султанскій хать или тура, знакъ имена султана, найбогатіє златомъ и разнобойшимъ цвѣтемъ писанъ и украшень, самъ има четири педи дужине; а текстъ є тако писанъ у 35 врста, да є свагда єдна црвена карминомъ писана, и єдна црна тушомъ писана врста горе и доле златномъ врстомъ ограђена; има дакле свега црвенихъ врста 9, црнихъ врста 8, а пайфиніимъ златомъ писаны врста 18.

ИЗВОДИ

изъ турскихъ докумената у Карловачкой архиви.

I.

На предложенї патріарха Арсенія султанъ Махмудъ дає 1146 г. (турске) беретъ митрополиту да може по своіой епархіи путовати и мирію купити, и узъ то препоручує свима турскимъ властима да митрополиту не сметаю у томъ послу.

II.

Султанъ Махмудъ синъ султана Мустафе бератомъ одъ послѣднѣгъ Муарема 1147 г. (турске) потврђує како му се патріархъ Арсеніе жаліо на неке люде, кои тражише одъ нѣга некій дугъ, за кон є истый патріархъ на суду доказао да ние истинитъ, и како є на ту жалбу добио пресуду одъ турскогъ суда, којомъ є ослобођенъ одъ дуга за кон є парища была; сврхъ тога султанъ наређує пећескомъ кадин да ту стварь добро извиди и люде кои дугъ траже одъ тогъ траженя одбіє.

III.

Султанъ Махмудъ синъ султана Мустафе, 1148 (турске) године 10. Саяера, бератомъ потврђує Ђорђа за нишкогъ митрополита, коєга є патріархъ Арсеніе поставіо по смрти нишкогъ митрополита Панћелоса. За овај є беретъ платіо новый нишкій митрополитъ султану у име пешкеша 4.000 акчи (аспри).

IV.

Нишкомъ митрополиту Ђорђу дає султанъ преписанъ ферманъ да га собомъ носи кадъ по епархіама своимъ путує купећи мирію, да му не бы турске власти досађивале.

V.

Султанъ Махмудъ синъ султана Мустафе, на предложенъ патріарха Арсенія 1148 године (турске) дає берать, у коме препоручує свима турскимъ властима да не чине никакве сметиѣ митрополиту нишкомъ кадъ бы по своіой епархіи пошао да купи мирію, и допушта митрополиту да на томе путу може носити и патарицу епископску.

VI.

Абдула паша, валія румелискій, године 1148 дає бурунтію патріарху Арсенію да може ићи по епархіама своимъ, коє су у подручю истога паше, и мирію купити и народъ у вери обучавати.

VII.

У берату се дає право патріарху да може наплаћивати одређене таксе одъ люди кои се жени и то: кои се првѣй путъ жени да плати 400 акчи, кои се по другій путъ жени, да плати 800 акчи, а кои се по трећій путъ ожени, да плати 1200 акчи. Кои бы се одъ свештеника успротивіо плаћано ове таксе, патріархъ има право узети му чинъ и обрјати га.

РУКОПИСЬ
АРХИЕПИСКОПА НИКОДИМА.

*Читао у Друштву Србске Словесности 13 мая 1859
г. Даничићъ.*

У народной библиотеци при попечительству просвете у Београду има рукопись на кожи одъ 180 листа величине као што е садашня омања четвртина. У иѣму е као што прве речи на другомъ листу кажу:

ТИПНКЪ ІЕР(ОУ)С(ЛН)МЬСКИН СВЕТАГО САВЫН.

Иза тихъ речи иде овай знаменитый предговоръ:

Божьствыныхъ пророкъ прореуенихъ скрш(е-ниѣ) приѣше, ꙗкоже бо реуе нсанѣ свѣти се. . . приде бо свѣтъ твои, и възведи ѡкрѣсть ѡун свои и виждь събрѣнѣнѣ ти уѣдѣ, пондоуѣть бо ц(а)рнѣ въ свѣтъ твоѣмъ и ѣзыци къ зарн къстока твоѣго. прькомоу оубо нз(ран)лю нзнемогшоу невѣрствомъ реуе тьжде пророкъ ѡть лица господнѣ глаголе: нарекоу не люди моѣ люди моѣ, и не възлюбленнѣ моѣ възлюбленнѣ; ндѣже реуе се нмь: не люди мои нѣсте къ, тоу нарекоуѣть се сынове бога живаго. виднмь бо ѡ насъ велѣка божиѣ смотреннѣ мндосрѣднѣ, изѣи бо намъ новаго акрама, светаго нашѣго господнѣнѣ смѣѡна и покаго мнротоуѣца къ новорожденнѣмъ нз(ран)лы, рекше въ срьпѣсѣнѣи земли, ѡть того бо намъ все-

красныи плодъ сынъ его курь савл божьствыи
многими поти и троуды отъвръгъ пльтскоую те-
жестъ яко нѣкои неконарныи орьль въ породоу при-
шдьдъ, породн, еже есть оеиоки, не тьвню себе
нь и ксоу срьпскоу землю доухомъ скетыи яко
нѣкакъ устьинаи нуела отъ ксехъ красныи хъ
тьць сьбравъ, и испльни свою отъутьство скы-
нымъ и самодръжавнымъ вѣицемъ ства оукра-
силь, и правокѣрною вѣрою оутврьдивъ, и вели-
кымъ архиерѣнскимъ саномъ поуть; подоке же
се богокидцоу монсею, иемоуже хотецоу створи-
ти скинию, рече иемоу боъ: створиши вѣа по
образу иквельи(о)мз ти на горѣ, тако и съ богобла-
женни оучитель нашъ савл, видѣвъ иже въ светѣмъ
градѣ иер(оу)с(дан)мѣ образъ цркви славнаго сиона
и светаго савы иероусалимьскаго, въ тѣжде образъ
створи сию великоую црквь. обрѣтохомъ же въ
светыхъ его словесехъ, еже остави намъ въ оу-
тъшении, яко рече: молю по мнѣ хотеиныхъ ви-
ти, за малокрѣменьныи рлди жизни недоконьтань-
нак мною, испльните. тѣмъже оубо азъ смѣрени
никодъмь, милостию вседръжителк бога и молн-
ткани светаго савы и светыхъ хиторь и скеты-
ныхъ светитель срьпскыи землѣ къзведенъ быхъ
на си скетыи великыи прѣѡсвещеньнымъ прѣстолю
архисен(иско)пие срьпскыи землѣ, потыцхъ се,
аще къзможно, неутѣ мало испльнити къ дъни
богомъ хранимаго светороднаго прѣвнскоаго и
крѣпкаго самодръжыца и храбраго краа стѣфана
оуроша. бывши оубо нѣкои рлсирѣ вели по искоу-
шению стараго злодѣа, и развѣнствоу быкшоу ме-

ждоу господиномъ ми прѣвысокими крал(е)мъ оу-
рошемъ и междуу братомъ моу крал(е)мъ стѣфла-
номъ, миѣ же тогда соушоу нгоуменову устьнаго
монастыря светыне богородице хландьдара иже въ
светыи горѣ, изволеннемъ ѡбою братоу и сбора
сръпскыи земле посланъ быхъ въ нови римъ, въ
царьскыи градъ, тогда царьствоу пракоктрино-
моу цароу куръ андроникоу доуцѣ ангелоу ко-
миѣноу палеологоу и сыноу его цароу куръ ми-
хилоу и вьноукоу его цароу куръ андроникоу,
пракешоу же прѣстоль въселеньскыи патриархоу
царя града куръ нифоноу, тыгда же тоу соушоу и
патриархоу светаго града иер(оу)с(али)ма куръ
аѡласию и антиѡхинскомоу патриархоу, видѣвъ же
и поклоник се неизреуеньнымъ благимъ соушимъ
тамо и оуставъ троудомлюбьзнымъ тѣхъ мѡужи, дръ-
женихъ типикъ по обычю светаго града иер(оу)с(а-
ли)ма, по оустаоу светаго сави поустнижителю,
примѣ же оутѣиенне доуховно и смиренне и
иудиньство иже иудиньствокати по словеси бого-
отца братома въкоупѣ и кѣи сръпсцѣи земли.
иуда же възведенъ быхъ на си светыи всанкыи
прѣстоль светаго сави, всегда имѣхъ въ оумѣ на-
мѣсть подкига и троуда ѡнѣхъ блаженныхъ и усть-
ныхъ мѡужи, наус же и оуѣителю и наставника
нашего светаго сави въследьствоуе словесемъ, потъ-
цахъ се понѣ малою сие приложити, послахъ въ
царьскыи градъ въ монастырь светаго прѣдтеуе и
крѣстителю иѡана, и принесенъ ми бысть си ти-
пикъ иер(оу)с(али)мьскы, и прѣложихъ и къ нашъ
иэзыкъ ѡтъ писменъ гръубьскаго иэзыка. слышимъ

же господа нашего, рекышаго въ светѣмъ его
 ісѹ(ли)гелн: аще би вѣдѣль господнии домоу въ
 ки уась тать придетъ, бдѣль би оубо, и не би даль
 подкпатн домоу своѣго. бдите, яко не вѣсте въ
 нѣже уась господь вашъ придетъ. пророкъ же ре-
 че: оусноуше спомъ своимъ, и не окрѣтоне ин-
 уесоже. немощь же улокѹтъскою свѣсть владыка
 нашъ, нь любещинь бога вса поспѣють се въ бла-
 го. не повнхъ ко нѣбынхъ въиссохомъ, нь ске-
 тынхъ оуставъ и ѡбнѹан дакри скетаго савн, въ нѣже
 ѡбразъ подобнхъ и снхъ скетакъ цркви създана
 бысть, да якоже іестъ въ ѡбразъ създаниа, льпо
 іестъ да подобитъ се и оустакомъ на славословнѣ
 богоу, якоже видѣхомъ въ царьсцѣмъ градѣ ти-
 никъ светаго савн. ієанко оубо іестъ противоу
 мошнн, подвигнемъ се ієже бдѣти и трѣзвити се
 въ славословнѣ богоу. мын оубо потыринь се
 братн се съ іесткомъ и ѡбнѹаемъ плѣтскымъ.
 благи же дародатель и подвигодавць, всемоген
 богъ, вѣди немощь нашоу, ть поддсть намъ мощь
 доуховноу, нь аще прѣвѣе троудъ покажемъ. вса
 бо дѣла добра съ троудомъ сыннекають се. якоже
 бо олово, къ уесомоу боудеть прикездано, долоу
 къ глаубнноу клеуеть, тако льность и сынъ въ
 глаубнноу геонн скоднтъ доуше наше. бдѣннѣ же
 и молитва крнлома доуховннхъ насъ на высотоу
 възноснтъ, якоже скетыхъ житнхъ кѣтъ намъ ѡ томъ
 нзъясннше. нь оубо молю, ѡци и братнѣ, нхже
 богъ сподобитъ быти пастире и оуунтеле словес-
 снаго христока стада, помните іє въ скетынхъ си
 молитвахъ, доухъ же скеты оутѣшитель якоже

КОМОУЖДО КАСЬ ДАСТЬ, КЪ НЕЖЕ ЗВАНЬ БЫСТЬ, КЪ ТОМЪ ПРЪБЫКАЮТЬ. И КАСЬ УЕДА КОЖЬСТВЕНА МОЮ, НЕ ЛЪНИТЕ СЕ О СВОЕМЪ ДАРЪ КОМОУЖДО КАСЬ, КЪО ДА БИ ВЛАДЫКА НАШЪ ПРЪЗРЪЛЪ НАША ПРЪГРЪШЕННИА И ВЪ ОНЪ СТРАШНИ ДНЬ СОУДА СПОДОБИЛЪ ДЕСНАГО СТОКНИА СЪ ОУГОЖДЪШНИИ ЮМОУ, ЮМОУЖЕ СЛАВА ОТЬЦОУ И СЫНОУ И СВЕТОМОУ ДОУХОУ, ПИИИ И КЪ ВСЕ КЪКЫИ КЪКОМА АМИИ. Сн же тпнккь написанкь бысть къ ЛЪТО .с.ѡ.кз. (6827=1319), сльнубьнаго кроуґа .кг., лоуґнубнаго же кроуґа .з., пидикта .в.

У овомъ драгоценомъ споменику сръбске кнѣжвости има и записа важнихъ за историю на више места. Ево ихъ:

На првой страни листа 33, где е мѣсець септембарь:

Мѣсеца сего .г. прѣставі се прѣвї патрирхъ юдинкине.

На другой страни листа 54, где е мѣсець октобарь:

Мѣсеца ѡк(тебр)а .ки. прѣставы се архиеп(иско)пъ скеты арѣшине.

На другой страни листа 63, где се почиѣ мѣсець декембарь:

Мѣсеца сего .в. днь прѣставі се царь оурошь .в. сръблѣнь.

На другой страни листа 68:

Мѣсеца декемра .ѡ. прѣстави се архіепископъ динилъ.

На првой страни листа 69, где е мѣсець декембарь:

Мѣсеца сего .к прѣстави се .л. царь стефанъ сръблѣнь і гркомъ.

На другой страни листа 77, где е мѣсець януарь:

Мѣсяца сего .д. плизть скетаго сѹстаѹна архи-
еи(иско)па сръбскаго. слоужба скетительска.

На другой страни листа 83, где є мѣсець
януарь:

Въ .д. иже въ скетиньх ѡтъца нашего прьваго ар-
хиеп(иско)па сръбскаго скетаго сакы.

На првой страни листа 91, где є мѣсець фе-
бруарь:

Мѣсяца сего .г. прѣстави се архиеп(иско)пъ їлковъ.

Мѣсяца сего .в. прѣстави се архиеп(иско)пъ скеты
ска вьтори.

На другой страни истога листа:

Въ .г. прѣподобнаго ѡтъца нашего прьваго сѹмеона
мѹротоуца сръбскаго.

На првой страни листа 105, где є мѣсець
априль:

Мѣсяца сего .вз. прѣстави се архиеп(иско)пъ светы
їлиппкне.

На другой страни истога листа:

Мѣсяца сего .кѡ. прѣстави се .к. патрїархъ сакы.

На другой страни листа 107, где є мѣсець май:

Мѣсяца сего .кв. прѣстави се архиеп(иско)пъ светы
никодимъ.

На првой страни листа 110, где є мѣсець юніе:

Мѣсяца сего .єт. прѣстави се иже въ светыхъ па-
трїархъ .г. сфремъ.

На првой страни листа 116, где є мѣсець юліе:

Мѣсяца сего .кз. прѣстави се архиеп(иско)пъ сакы.

На првой страни листа 121, где є мѣсець
августъ:

Мѣсяца сего .зв. прѣстави се архиеп(иско)пъ .к.
сѹсѡатис.

Листъ є 10 и 176 у дну подсечень: ямачно є
было што написано, на неко одсекао.

На првой страни листа 14 има молитва за жива владооца, и у ньой се споминѣ краљ Стефанъ Урошъ:

Спаси господи люди своје и благослови достоинне своје, и носѣти миръ свои милостию и щедротами, и оукрѣпни дрѣжакоу краля нашего стѣфана оуроша итд.

На другой страни истога листа има молитва у којой се споминѣ и краљ Стефанъ Урошъ и архиепископъ Никодимъ:

І іере молимъ се за оубоуженіе грѣховъ краля нашего стѣфана оуроша и дрѣхисеп(иско)па нашего никодима и всѣхъ ѿ христе брати нашеи итд.

За възикъ сръбскій има у овомъ рукопису писаномъ пре 540 година много знатнихъ ствари.

1. а стон место страного о: въ гальгатеъхъ 56; мнастирь 57, 75, 90 (и на много другихъ места), ѡхтань 45; — место и: парамин 79, 99, 132; — место є: въ матафраствъ 85. — Међу два сугласна слова има по данашнѣмъ говору уметнуто а у 2-гомъ пад. ми., на є іошъ и на краю додано л: сира и миаца не ммыи 42, сира не кькоушлє ни кил 175. Тако є а уметнуто по народномъ говору међу р и д: сарадьска 73.

2. є стон место л: талелѣи 108 (20 мая), илксен 117, геньварь 18; — место и, на кадъ є у почетку речи добия іошъ j (i) преда се: ириши 104 (16 апр.); ѣлабоуи 10, 17, 68, 112, 121, 144, іермось 10, лекетикъ 31, паремие 110, паремню 132, коренѡомъ 125 (има на више места и. н. 37, 53 исписано само корє, а остало скраћено); — место о: ил шердань 77, кь шердань 79, 80, 81, ѡктсбрь 49.

3. и место є: ѣлаздрл 117; — место страного в: пакнита 113, ѣладифиц 51 (10 окт.); тако мислимъ да и у имену сльмкестрь 77 стон гласъ и (писанъ

словима ми) место страного *v*, на *ε* онда међу два самогласна и и *ε* уметнуто к да не буде зева.

4. о место *а*: полта 69, сотона 173. олтареъ 12; — место *ε*: вѣтакомъ 73; — место *оу*: мавона 110, пророка самона 121 као што и данасъ народъ говори, шофрина 109 (12 юн.), на херокинихъ 90, на херовинъ 144. на херокинской пѣсни 23, аглатосла 87 (гледай § 19).

5. *оу* место *о*: кивоуиъ 17, ислкоуи 66, 71, 152, просноур 129, фросноуре 156, проскоуииди 70, 78, 93, 103; на листу 89 добро се види да *ε* было написано трифоуиъ, на *ε* неко састругао *у*; — место страного *ε*: оуностасъ 125, тривоуностаснаго божьства 34, поуифодори 37, хроусапта 95, искоуиень 7. — Има *оу* по народномъ говору место *въ*: *оу* всеиъ годиши 18, утешъ *оу* скетомъ иѣремиъ 127, *оу* метафрасте 88, оуведенне скетые богородице 18, 61, оуторникъ 99, 145*, поутарасиъ 23.

6. предъ *р* избачено *ε* страно *ε*, на *р* постало самогласно: сръгнѣ 50, сръгни 50; овако се избацуе самогласно и између *д* и *и*: дмитри 54, дмитриѣ 54. то чинимо и данасъ говорећи *Дмитаръ*: — и се избацуе и између *т* и *и*: тыициъ 21 (два пута), и то чинимо и данасъ у той речи, на међу *т* и *и* уместимо *а*: *таициъ*: — избацуе се *о* у имену иакниъ 35, иакни 37, као што се и говори *Јакииъ* место *Јоакимъ*.

7. у почетку речи одбацују се самогласна *а*: лмавастръ 115, во нафортъ 119, као што се и данасъ говори. — полони 67, отъ поклинисни 167, въ поклинисн 107, налою 145, на налоги 16, 40; — *ε*: каверисе 62, кое се и данасъ чини у народномъ говору.

8. *ѣ* има и на овакимъ местима: дрстина 106, стѣлстимна 68, ѣлтини 108 (Helenaе), стѣданъ 14, 15.

* Исписано *ε* само *оу*то, на *ε* надметнуто *к*.

54, 63, 103, 114, 118, дньдрѣе (2-гій пад.) 63, дньдрѣи (5-тый пад.) 63, фадѣи (2-гій пад.) 121, мльбѣи (2-гій пад.) 120, нюдѣѣи 117, елиствя 110, талелѣи 108, корѣе (благото) 31, 32, 65.

9. демеѣе се *j* (i) у почетку речи предѣ самогласнимъ *л*: кронь 110, мнѣкѣи 120; — предѣ *е*: евгенѣи 66, 86, еудѣѣи 34, ексанѣиляръ 17, ѡтъ сворныѣ епѣстолиѣи никѣѣе 105, еп(нско)па 73. Да не бы было зѣѣа стои *j* (i) измеѣу два самогласна у имену: свлоѣѣи (2-гій пад.) 116 (30 юл.), где *е* узето самогласно ѡу место латинскога *v* а грчкога *ov*.

10. гласъ се *j* предѣ самогласнима често налази иза сугласнихъ у конма *е* шуѣтанѣ: врлюю 55, уюдѣѣи 55, прѣтлюю 94, проюю (4-тій пад. жѣп.) 92, метѣѣю 24, ирѣѣи 87, ждѣѣю (3-тій п.) 50, и после *р* у: зѣѣи 32. А често га нема иза *л* и гдѣ бы требало: клоѣѣи 16, раздрѣѣи 156, зѣѣи 119, мѣѣи 67, погоѣѣи 173, раснолаѣѣи 29, дѣѣи 110, рѣѣи 151, иѣѣи се 152, вѣѣи 115, вѣѣи 72, вѣѣи 5, повѣѣи 147, повѣѣи се 141, схрѣѣи 108; — тако га нема после *р*: цѣѣи 109.

11. гласъ *h* по народномъ говору има у овомъ рукопису место словенскога шт, писанъ словомъ *к*: вѣѣи (plus) 25, 139.

12. у *к* *е* претворено и иза *и*: мѣѣи 11, 12, (на врлю много места); ѡлѣѣи 116, ѡлѣѣи 57 (10 нов.); номѣи 104 (10 апр.); — тако и место *к* (странога *β*, *b*) иза *и*: мѣѣи зѣѣи 78, 100, 135, 137; мѣѣи 65; — иза *и* посталога одъ *к*, дакле *мѣ* место *кѣ*: мѣѣи 63; — *в* овако постало одъ *к* остае и кадъ се избаѣи *и* кое *е* учинило промену: отуда мѣѣи да *е*: мѣѣи 87, 88, 149, сѣѣи 29, дѣѣи 18, као што данасъ у народномъ говору остае *д* место *т* и кадъ се избаѣи *и* испредѣ *и*ѣѣи у имену *Костадинъ*.

13. да не бы было зева, странно се *ov* (и) предъ самогласнимъ претвара у к: гевьвара 18, ферьвара 19; у последьшой е речи испредъ р избачено в, кое одговара страномъ *β, b*.

14. у г претворено е к иза и: пинграта 114, — у почетку се речи странно *j* стврдо у г, кое е ямачно гласило *h*: гевьварь 108; ово е было ямачно онако као што намъ данасъ у страпимъ речима и *h* постае юишъ тврђе *u*: *ценерао, цардинъ*; — г има и место страного д предъ самогласнимъ и: въ триоги 96, 134, 136, ту е г дошло место д ямачно за то што е гласило *h*, као што гласи данасъ у имену *housiciv*; — г долази међу два самогласна да испуни зевъ: лидоугни 43, 44 (и на више другихъ места), лидоугниарь 28, 35, љвгоу 99 (где в стои место *у*), ѿсоуса идугни 31, 56 (пагѣна).

15. у д е претворено т иза и: лидонни 19, 84, лидиоуни 52, костаньдина 54, костандина 114; — после и имамо уметнуто д: леонда (2-гій над.) 92; тако и смьидце 36, 45, 80, 90, 106, 161 (колико самъ годъ пута нашао све е надметнуто д); тако се данасъ умеће *t* у глаголу *илеитовати*; — нашао самъ д место т и у предлогу *одъ* 54, 158 по садашњемъ говору.

16. к имамо место страного *χ ch*: паскы 30, 144, паска 152, 154, 162, отуда пасцъ 102, кое има и у данашњимъ привешимъ књигама; — к место и: свктсврь 19, 29, 31, 49, 117.

17. д место р као што се и данасъ говори: глиторни 48, 60 (три пута), 61 (два пута), 74.

18. у м претвара се к предъ в, па се онда, као што е већъ казано, иза м претвара и друго к у в: амьвоумь 63; — м е додано предъ и, место коега стои ф: длуффина 62 (26 пов.), у томъ имену и данасъ умећемо м говорећи *Амиллие, фламьфилми* (2-гій над.) 51 (13 окт., данасъ пинглы); — м се изо-

ставля иза е а предъ в : септѣбрь 29, 31, 49, 117, ноябрь 87, 149, декабрь 19.

19. и є избачено: костваѣтънь 108, 39, 58, 60, 93, 106, као и данасъ у имену *Коста*, логнь 52, агла-тогега 87 (23 ян.); — а уметнуто є: коньдрать 94 (10 марта), андрѣиць 122 (26 авг.).

20. и има место ф: пидиомь 62, пидиноу 59, пидософь 109, покыи (2-гій пад.) 115, потиц (2-гій падежь) 120, 90, конинатѣц 69, центалиць 77, неѡнитъ 86, просноурѣ 129, сонониц 63, тронина 43, теѡпана 51, ѡѡниць 115, ѡѡницьакъ 93, тропиць 104, квинилица (2-гій пад.) 108. — Ф место п: фамьфильи (2-гій п.) 51 (данасъ: пидулы, 13 окт.), факониц 107, фаремни 79, фелагичѣ 51, фигасиц 55, фуди (2-гій пад.) 104 (15 апр.), агафиц (2-гій пад.) 94, агрѣфа 108, алуифиц 62, архиѣфа 92 (19 феб.), афокалисиц 16, крѣфрициц 49, филиѣфа 51, хараламьфиц 91, исламьфиц и исламьфицѣ 51 (10 окт.), исфимац 55, амьфлиц 55 (31 окт.), — и у две словенске речи: стѣфенне 17, манастира неѡу-сьицаѣмиць 75 (29 дек.). — У єдинимъ речима обѡе єдно место другога: апостоль къ пидифис(ичьмь) 144, 36, фамьпилиц (2-гій п.) 91 (16 феб.), форпирѣц (2-гій п.) 57, фросноурѣ 156, кѣфриднѡра 55 (2 нов.), кѣфилици (2-гій пад.) 152. — Место агрѣнициц шѡне овако: агрѣнициц 16, 18, 19, 20, 35, 85, агрѣфициц 18, 19, 58, 85, агрѣфиц 110 (агрѣфициц 11), агрѣфиц 101, 102, 127. — Ф има место ѡ: логофствъ 29, место ф крѣфициц 104 (9 апр.). — ѡ место т: акѡиномь 37 (12 септ.), полнискѡл 82 (9 ян.), тѣц 103, ѡнѡѡѣю 73, 76, ѡнѡѡѣц 92, 106, и єдань путь у словенской речи: ѡлкождѣ 95.

21. х место к предъ т: ѡхтань 45.

22. с место т предъ самогласнимъ нн: домѣснѣ-на 82 (10 ян.). т є изостављѣно после н: теѣдрѡна 108 (27 мая).

23. *з* се изоставля предъ *ц*, *у*, *с* као у найстаринмъ рукописима словенскимъ: *цѣлению* 55, *цѣздѣсть* 151, *вѣстменноѹ* 69.

24. место *ѹ*то имамо у овомъ рукопису како се данасъ говори: место *ѹ*т стои *щ* (шт): *ѹщро* 175, 176, *ѹщро* 32, 69, 72, 139, 164.

25. наставкакъ *о*, кои се после мекога гласа претвара у *ѹ*, имамо по сръбскомъ говору доданъ наставку ни у имену: *сръгнѹ* 50.

26. наставкакъ *ѹ* ни у именама страннимъ изоставлянь према народномъ говору у именама: *лихстлх* (2-гій пад.) 86, *корнлоѹ* (3-ій пад.) 38, *мѣсецѹ* 19, *мѣсецѹ* или 19. Изоставля се и другій наставкакъ као и у народномъ говору: *никомѹ* (2-гій пад.) 61, 171; исто *ѹ* тако према народномъ говору: *лидрѣм* (5-тый пад.) 63, *лидрѣмѹ* (2-гій пад.) 63, 113 (4 юл.); ту *ѹ* место страного наставка *а* *с* речь найпре добила мушкій наставкакъ *ј*, на *іој* *ѹ* оца доданъ женскій наставкакъ *а*; истый се странный наставкакъ изоставля на место *ѹ*га долази *ѹ* (ѹ) а речь постае мушкогъ рода: *инкитѹ* (2-гій пад.) 120 (12 авг.). Тако место мушкогъ наставкакъ *ѹ* има женскій *а*: *фоѹди* (2-гій пад.) 104 (15 апр.).

27. женскій 6-тый пад. доста често са свимъ према народ. говору место словенскога *о* има *ом*: *амьблдомѹ* 11, 38, 78, 140, 147, *слоѹжбомѹ* 101, *кдномѹ* 140. Овако према народномъ говору предъ овимъ и остае *о* и после онихъ гласова, после коихъ у словенскомъ езикѹ место *ѹ*га стои *ѹ*: *кдлинномѹ* 12, 13, 14 (и на много другихъ места), *хранилинномѹ* 140, *свѣромѹ* 134, *лтиномѹ* 96, *мѣсецѹ* 101, *прѣдѹ* 169.

28. заменица трећегѹ лица мушкогъ има у 2-гомъ пад. *ѹ*д. према народномъ говору *а* место словенскога *о*, да се и првый слогъ *ѹ* изоставля

као што се и говори: раздѣлише га 135, ако ли га иѣсть 169. Тако по народномъ говору имаю и придеви одређени а после г, а о или е предъ г: дѣнина лп(о)стольскога 17, великага 20, 135, 142, четвъртогога 32, 71, редовнага 133, 142, 158, врховнага 174. — Овде ћу споменути да рукопись нашъ има по народномъ говору а и у ништа: ница къскръснѣ не поѣмъ 68, не поѣмъ ница 164.

29. женскій 2-гій пад. ед. има доста често по народномъ говору е место словенскога ѣ (место словенскога ѣ, у овомъ пад. сви србски рукописи имаю е): поке недѣле 157, соуботе лазареке 139. ѳоме 113, макрине сестре великаго василия 115, магдалине 115.

30. у 3-ћемъ и 7-момъ пад. ед. женскомъ прилози имаю по народномъ говору ои место словенскога ѣ и ии: на прѣшдѣшнѣ агрипини недѣлскои 24, на херовиньскои итсини 23, по слоужбѣ кони 143, великон 175, дреугои 169, прѣкон 175, сирнои 177, южнои ствернои страиѣ 169.

31. у 7-момъ пад. ед. муш. по народномъ говору има оиѣ место ѣмъ: въ сказѣ клевиномъ 130.

32. у посесивной заменици по асиммилацији одъ оиѣ постае оо (= ѳ) са свимъ као данасъ: на скоомъ иѣсть 131.

33. наставкакъ е ѣ трећегѣ лица сад. вр. доста често одбачень: нектроуѣ и не прима 177, ина 23, 28, 33, игда ѳтпоустни литоургии 151, покеѣва и пише 172, игда се слоуѣи 167, кон годѣ се дѣнь слоуѣи 93, ако се прилоуѣи 23, 50, аде се прилоуѣи 32. — Тако и у ми., али само одъ глагола кѣти: соѣ 90, 146, 163. — И иѣсть има по народномъ говору безъ наставка ѣ, узъ кон однада и с: гдѣ иѣ кола предстаѣмѣ. Тако и кадъ е то лице сложено са иѣ: иѣ, коѣму се иѣ (= источ. иѣ, зап. ии) данасъ у западномъ и источномъ говору народномъ юшъ еданъ

путъ додае *ѣ*, као да се заборавило да *ѣ* оно већ у самоме *ни* и *не* па се говори: *ниѣ неѣ*, као што се у *озго* и *оздо* заборавило шта значи *з* (предлогъ съ узъ другій надежъ) па му се додало истога значења *од*, коме *ѣ* *д* одбачено ради сугласнихъ слова која иду за њимъ, а већ се заборавља и оба предлога шта значе у тимъ речима, па се — јошъ еданъ путъ додајући *одъ*, дакле три пута једну мисао изричући — говори и *одозго*, *одоздо*. Где се по источномъ говору говори *ниѣ*, узето *ѣ* изъ западнога говора; а јужно *ниѣ* могло *ѣ* постати по правилу одъ *нѣ*.*

34. у другомъ се лицу *ѣд.* *сад.* *вр.* опетъ по народномъ говору одъ наставка ши одбацуе *ш*: *пѣлшь* 174, *ѡбрѣцѣшь* 150, *поѣшь* 146, *створишь* 172, *оѡкрадѣшь* 172, *оѡлоуѡишь* 171, 177, *хоцѣшь* 88, 157, 158, 171, 176.

35. у првомъ лицу *мл.* *сад.* *вр.* налази се по народномъ говору *о* па крају: *ѣсно* 30, *поклѣниѣно се* 141 (два пута), *вѣсѣлно* 14, 15, 16. У последиѣмъ *ѣ* и *уметакъ ѣ* између личнога наставка и основе избаченъ као што се чини и у народномъ говору.

36. За речникъ има у овомъ рукопису прекраснихъ ствари. Између много речи споменућу само

* Што *ѣ* 1837 године еданъ књижевникъ у „Срб. Новинама“ бр. 137 доказивао да *ѣ* *ниѣ* сложено одъ савеза (*сопј.*) *ни* и *ѣ*, то ја мислимъ да не може бити, *ѣръ* простоме порицању не приличи копулативниѣ савезъ *ни*, конмъ се по две и више помисли поричу а не само една; простомъ порицању треба само прилогъ (*adv.*) *не*. Осимъ тога — што *ѣ* главно, — после савеза *ни* не бы могло стаяти скраћено *ѣ*, него бы морало бити цело *ѣсть* као што после *нѣга* не стов друге скраћене речи (*ли ме* итд.) него целе (*мени мене*).

неколико, кое су народне србске па е врло знатно што се налазе у овој црквеној књизи:

ако (si) 23, и на више места.

годише (annus) 16, 21.

дори: дори до юднгелни 79.

драгъ: ѿтъ каменни драглаго. Изъ псал. 20, 4, где у данашнѣмъ псалтиру стои ѹстнлго=ѹстънлго.

зи, кое се додае демонстративнимъ заменицама: тѣзи днь 25, 103, тѣзи недеѣ 159, тоѹзи книгоѹ 154, такози 28, 79.

краль, поминѣмъ га за то што га рукопись нашъ има у стиховима изъ псалтира: господи спаси краля и оуслыши ны 5 (псал. 19, 10); силою ткою кѣзвесе-лнть се краљ 5 (псал. 20, 1); ако краљ оупваеът на господѣ 5 (псал. 20, 8); днь на днь краљу приложншн лѣта 8. Мнслнмъ да е у овимъ стиховима ова речъ само за то што су применѣни владаоцу, кои е онда бшо краљ.

овдѣ 25, 39, 90, 123, 142.

поуело (initium) 23.

прѣзь: прѣзь все лѣто 174.

ре, где е р постало одъ ж (као *more* место *может*), и кое се додае некнмъ речима да бы аче было оно што значе: ннлворе 19.

юговъ 107, 152, 174.

Не могу се растати съ овомъ драгоценншѹ нашомъ, старномъ одъ шншатовачкога апостола. а да не додамъ юнш само тропаръ на цветн, да се видн како га е превео архнелнскопъ Никоднмъ (на лнсту 143):

ѠБРЕКЕ КЪСКРЪШЕННІЕ ПРѢДЕ СКОЈЕ МОУКЫН
ИЗВЪРАКІЕ ИЗЪ МРТКЫНЪХЪ КЪСКРЪСИ ЛАЗАРА ХРИСТЕ
БОЖЕ ИЛИШЪ, ТѢМЖЕ И МЫ АКО ѠТРОЦН ПОВѢДНЫЕ
ѠБРАЗЫН ПРННОСЕЦЕ ТЕБѢ ПОВѢДТЕЛЮ СМРТИ ВЪЗ-
ОУПНІЕМЪ: ѠСАННА КЪ ВЪШННЪХЪ БЛАГОСЛОВЕНЪ ГРЕДН
ВЪ НМЕ ГОСПОДНЕ.

РАЗМАТРАЊИ О СТАРИМЪ СРБСКИМЪ ПРАВИМА

на основу старихъ писменихъ споменика и
Душановогъ законика

*написао Др. Никола Крстићъ, редовный чланъ Дру-
штва Србске Словесности, професоръ права при
лицею Княжества Србскогъ.*

III.

О ЦРКВЕНИМЪ ЗАКОНИМА.

У правномъ животу негдашнѣ србске државе знатно место заузимаю закони, кои се тичу цркве са сваке стране. Ти намъ закони представляю у поединимъ цртама многе зашмљивости изъ ондашнѣ црквено-правне организације; упознаю насъ съ некимъ новимъ особеностима нашега прошлога живота; уче насъ, да сазнамо оне наредбе, конма су ради были наши стари утврдити православну веру, распрострашити ѿюу власть, и увеличати ѿюу славу. Ђдномъ речи ови закони, коѣ ћу укратко црквенима називати, показую намъ у новимъ появивима явњимъ животомъ србске државе, и излажу намъ нову струку законодавне делателности нашихъ стари.

Проматрајући, и нешитујући ове законе доволно се уверавамо, како мало могу учинити законодавне власти, да се укину зла, укоренѣна у духу времена; како добра воля поединихъ людій, па были ови и сами владоуци, врло редко, и само мало може одклонити и уништити зла, коя су се у народу, поединимъ круговима држављана, државной

и црквеной управи съ временомъ завела и утврдила, и коя владајући обичаи трпе, и подпомажу. Србски извори ясно сведоче дела србскихъ владалаца и властеле, којима су они хтели, да православно веру утврде, уздигну, прославе; а заоставши правни споменици уверавају насъ, да су, при свемъ лепомъ стараню црквенихъ, и грађанскихъ властей, одъ пређашњихъ времена у србскомъ народу было многе mane и пороци, и да су врло яко заузела ма зла у црквенимъ делима и у народу, и кодъ самихъ црквенихъ властей.

Есть, была су злоупотребљива у ондашњој нашој црквеној организацији, то се не може претанти, о томе у законима доволно и яснихъ сведочба имамо. Али кадъ помислимо, да су у то доба у црквенимъ организацијама свио земаля владала многа зла, и кадъ се сетимо, да су ове врсте зла кодъ другихъ народа была јошъ већа, него кодъ насъ; онда ћемо у нешто извинити ондашњѣ наше незгодно стањѣ.

Да бы лакше могли промотрити законе, што се односе на цркву, црквена лица, црквено имањѣ, и у обште на црквене предмете, морамо црквене законе проматрати по главниимъ предметима, којихъ се тичу. По овимъ предметима изложићу најпре законе, кои су имали одржати и утврдити православно веру; далѣ законе о црквенимъ лицима; и напоследку законе о црквеномъ имању, О свимъ овимъ предметима придржаваћу се само домаћихъ извора; да не бы случайно преобширанъ постао.

1. Закони чисто и строго црквени.

Рекао бы да е Неманя био први, кои е у србској држави поставио законе за обрачу православне вере одъ распрострањенихъ ереси. Пре Неманѣ не налазимо никаквогъ решителногъ политич-

погъ и религіозногъ карактера ни кодъ сръбскихъ државныхъ властей, ни кодъ сръбскога народа. Унутрашнѣ борбе сръбскихъ државляна између себе, подпальване себичнимъ тежияма поединихъ лица изъ разнихъ сръбскихъ владалачкихъ породица; и нападања разнихъ странихъ народа на сръбску државу јошъ нејакъ, одржавала су сръбскій народъ у непрестаној привремености политичнога стања, и нису дала, да се сръбска држава стално утврди, развиє, и осили. Сръбскій народъ у ово време забавляше се спољашнимъ и унутрашнимъ ратовима; сръбски владооци узъ бригу о овимъ ратовима моралоше се старати, да утемелѣ и утврде своју владу; да обезбеде будућность своимъ породицама. У оваквомъ стању ніе могао имати ни сръбскій народъ, ни пѣговъ владалацъ сталше државно-политичне цели: народъ се стараше, да одржи свой физичкій животъ; пѣгови владооци тежише да се утврде у власти, кою су задобили. Што є политичкій животъ быо овако привременъ и неизвѣстанъ, то є єдинъ узрокъ, те се пре Немањ политичке, ни религіозне идеє у сръбској држави у некомъ опредѣльномъ правцу не моглоше развити, да се државный и религіозный животъ у Србїи не могаше утврдити. Непрестани немири, кои владаху у Србїи и суседнимъ земляма, не даше людма, да се упуштаю у религіозна проматрања. Што државна организація ніе была добро уређена, то є сметало, те се религіозно јошъ неутврђено уверень ніе добро развијало; то є врило путъ погрешной религіозной науци; и яко є помагало, да се разне погрешне религіозне науке у сръбскимъ пределима распростае, и нешто утврде.

Другїй узрокъ неподпуногъ развитка религіознихъ идея у комъ опредѣльномъ правцу єсу непрестана религіозна комешања, коя су неколико ве-

кова силно потресала и истокъ и западъ, на тако све Србији суседне земљи. Одъ четвртогъ века, кадъ се у Александрији появила аријева ересь, која се после далеко по истоку и западу распространила, и које су се у свези са другимъ сроднимъ ересима у Бугарској и у Босни многи придржавали, растрзавала су више стотина година христову цркву непрестана неспоразумљива, која су се у недрума христове цркве появљивала едно за другимъ. Поглавице поединихъ расколничкихъ секта проклиняху едакъ другогъ; и стално се држећи своихъ погрешнихъ наука упињяху се са свимъ средствима, да њихова наука преоблада надъ наукомъ њиховихъ противника. Човеку се стужава, кадъ, читајући историју црквену дозна, како су збогъ незнатнихъ узрока поедини люди, имајући у рукама власт, и употребљујући удесне околности, чинили у цркви расколе; како су на зло употреблявали важностъ положая, у комъ се налазише; како су по своимъ себичнимъ целима кварили и променљивали божанствену науку, намењиву да усрећи люде. Препространъ бы быо, кадъ бы се упустио у описиванъ црквенихъ догађаја онихъ времена; овимъ, што самъ рекао, хтедохъ напоменути, какво є зло было онда стањ, у комъ се црква Христова на истоку и западу налазила.

Осимъ тога, што су расколи скоро непрестанце постојали на све стране, заноделе су се распре о разнимъ предметима јошъ у прва времена хришћанска између истока и запада. Починоћи одъ прве распре, која се јошъ другогъ века између истока и запада появила о томе, кадъ треба славити ускрсь, растао є број распрій непрестанце, а ове распре вођене су съ огорченјемъ, које властољубиви римски епископи, и погрешке обе супарничке стране непрестанце поднаљива-

ше. Распра, која се између епископа цариградскогъ и епископа римскогъ заподела о првенству год. 381. растла є одъ дана на данъ све већма и већма. Покушавало се много пута, да се завађене стране измире, и изравнаю, али ови покушан остадоше безъ успеха. Распре су ове о првенству јасан доказъ, како є гадно своєлюбіе кадро обште ствари употребити на постизањъ своихъ приватнихъ користій, не мотрећи на рђаве послѣдке кои могу одтудъ настати за обшту стварь.

Расколи и распре између Рима и Цариграда произвеле су велико колебањъ кодъ разнихъ народа. Особито оне земљъ, коє су у близкомъ суседству биле Риму или Цариграду, искусиле су збогъ тыхъ распрій веће потресе. При оваквомъ усколебаномъ стању, коє є одъ 4. па до 11. а гдєгде и до 13. века трајало, ніє чудо, што видимо, како поєдини владоци, па и читави народи примаю садъ єдну садъ другу веру, по околностима, у којима се кадъ налажаху. Лично уверењъ, лично пріятельство, или лична мрзость поєднихъ владалаца, као и приватне користи, коє привели и светски великодостојници постићи жєляху, бїяху знатни разлози, кои ихъ приволеваху, да садъ єдну, садъ пакъ другу религіозну партаю у своимъ областима трпе, подпомажу, и могућнимъ начинима укрепљаваю. При овако усколебаномъ стању науміо є Неманя, да се држи православне вере, и да јо брани; и у свему његовомъ животу и делану у овомъ погледу не онажа се никакво колебањъ. Требала є строгость за то, да се србскій народъ сачува одъ ереси, коє су га са својоу страна окружавале, а коє су у непрестанимъ распрама између Рима и Цариграда имале и налазиле велику и живу подпору.

Изъ црквене исторіє знамо, да се Арієва наука, поставши у Александри, за неколико стотина

година распрострла яко на истоку и на западу; и да е дала повода многимъ новимъ ересима, кое се у главной науци између себе слажу, а у поединостима, и по имену разликую, и кое су, особито у Босни и Трацији, имале доста присталица.¹ Познато е уедно и то изъ црквене исторіе, да е ересь Богумила постала у почетку 12. века у Бугарској. (Лекаръ Василю, основатель ове ереси, было е у Цариграду 1118 одъ цара Алексе Комненовогъ явно спалънъ, нехотећи свою лажну науку порећи). Србія е тако лежала у средъ оныхъ земаля, у коима су ереси поглавито владале. У Србији за време Неманьино была е међу властеломъ распространъна лажна наука аріеваца. Као што пише св. првовенчаный краль, Неманю е найпре известіо некій войникъ, да се у његовой држави почиъ распростирати лажна религіозна наука; а у томе га е укрепила нека властелска кћи, коя е уда-та была за некогъ еретика. Ню е Неманя предъ самъ саборъ извео, да тако докаже скупльшимъ црквенимъ и светскимъ властелима, да се заиста у земљи распростанила лажна црквена наука. Одъ туда, што св. краль вели,² да су ти еретици при-

¹ У Босни се зваше еретици Богумили, и Патареци. Као што е Аріевце у Србији гоніо Неманя; тако су Папа, и по његовимъ наговорима босански, и мађарски кральви у Угарској и Босни гонили богумиле и патарене. Види Майковъ: Исторія Србскогъ Народа. Београдъ 1858. Fessler: Geschichte des Ungar. Reichs. II. 347. Wachsmuth Geschichte der politischen Parteiungen. II. 489.

² Животъ св. Симеона, написанъ његовимъ синомъ Стефаномъ, првовенчанимъ кральмъ; а печатанъ одъ Г. Шафарика: у делу: Památky drevního písemnictví Jihoslovanuv“. Prag. 1851.

носили хулу на св. духа, да су разделили неразделное божанство, и да дотична кћи властелска ніе могла трпннті сирада глухихъ коуширь увиѣа се; да є у Србїи распрострањла была єресь Арієва, у свези са старомъ незнабожачкомъ религіомъ; єрь „глухи кумири“ коє св. првовенчаный краљ споминѣ, и „бѣсовскіє храми“ коє наводи Дометїанъ, занста немогу друго значити, него последнїѣ остатке негдашнѣга незнабоштва.³

Може быти, да є у Србїи было и присталица богумилске єреси; али се у нашима изворима о томе ништа не споминѣ. Чудно є, што се не споминѣ у изворима, да є Неманя быо противникъ присталицамъ римске цркве; а може се узети скоро за известно, да є у ово време было у Србїи люди, оданихъ римскимъ црквенимъ обредима. Узрокъ тога у томе можемо тражити, што су се римскихъ обреда придржавали западне србске области, коє су у ближемъ додиру съ Римомъ быле; и тако присталице тыхъ обреда инсу были распрострањни по свему народу, па ихъ зато вальда Неманя ніе сматрао за опасне православной вери. Далѣ Неманя самъ истомъ у 30. години примивши обредѣ православне цркве ніе вальда быо решителный противникъ онихъ обреда, коима се навикао быо у годинама своє младости. Напоследку Неманя є быо великій државникъ; србску државу истомъ є основао; заузимањмъ разнихъ грчкихъ градова веѣ є живїо у неприятельству съ Грцима; морао се дакле чувати, да у прїятельству остане съ осталимъ суседима; а добро є знао, да бы гонєнї послѣдователѣ римске цркве задобїо у римскимъ папама, и нѣма ода-

³ Майковъ. 19, 20; Гласникъ Друштва Србске Словесности VIII, 155. Ранѣъ: Исторїя Србскогъ Народа II. 406.

нимъ владооцима велике, неумитне, и вечите непријатељ. Оваквихъ непријатеља требало се дакле клонити, и Неманя се заоста одъ њихъ и сачувао; а ипакъ није одъ православне вере никада одступио.

Аријева ересь, као што јо самъ св. краљ назива, морала је јако распрострањена бити међу властелима; ерѣ св. краљ вели, да је била велика распра на сабору, кадъ је Неманя почео противъ ове ереси говорити: „си же глаголющоу скетомоу семоу, и распри велицѣ бывши“. Но Неманя није хтео сврнути съ пута, коимъ је пошао, него изобличивши кривоверѣ властела „и събѣствоваѣ се съ скетителемъ си, љвѣноміемъ, и съ уѣстными урьшици, и съ вельможами скопни, и ин мали закѣснѣкъ, посла на не, къ оружнику отъ славѣннѣхъ скопнѣхъ „...“ и ѡвннѣхъ иждеже и дроугѣхъ казнѣми разднѣными показа, иннѣхъ ѡземльсткни отъ кладнѣуственнѣхъ своѣго, и домоуе ихъ и иицини ихъ вѣсе съвѣкоупникъ, раздѣлѣ прокѣженнѣными и иицини, оучителю же и илѣединкоу ихъ љзпкѣ оурѣзда оу грѣтѣин ѣго, несповѣдѣющн христа сына божнѣа, и кнѣгы ѣго неуѣстнѣныѣ ижде и того къ изгнѣнаннѣ сътворннѣ, запрѣщѣ несповѣдати ин поменокати отъпоудѣ трѣклетѣго имене.⁴

Као што се види изъ овогъ што рекохъ; Неманя је врло строго казнио еретике. желећи тимъ начиномъ уништити свакиѣ трагѣ *кривоверю*. и стати на путъ расколима, кои бы могли настати. Ово је тимъ лакше было учинити, што се ересь само међу властелима држала а у самъ народъ она није била продрла. Неманя се тимъ начиномъ држао свогъ религиѣзногъ правѣа: бранити и подпомагати православну веру, и зидајући на све стране цркве. и подижући манастире, а уважавајући и подпомажући црквене власти био је достојный

⁴ Рамѣтку: Животъ св. Симеона одъ краля Стефана.

предходникъ св. Саве у завођењу народне хиѣрархије. и првѣй е проврчио путъ народномъ религиозномъ развитку. Да се ниє Неманя тако ревностно и решително заузео быо за православну веру; заиста ни св. Сава небы быо могао онако много учинити за нашъ народъ, колико е учинио.

Оно, што е Неманя урадио, было е за Србию одъ велике користи. Кадъ Неманя постави онако строге наредбе, еретици тако умукше, да ѣмъ подъ Неманьомъ, а и после ѣга никадъ више никаква трага неналазимо. Ниє веровати, да е Неманя самъ пронашао. и изкоренію све еретике. ерѣ као што се изъ говора св. краля извести може. Неманя ниє ни знао, да ѣхъ има у ѣгвоу држави, па е тимъ маиѣ могао знати колико ѣхъ има, и где се састаю и т. д. Но почемъ е ереска наука распростраиѣна была само међу властеломъ. и то по свой прилици само одъ скоро; властели сами оставише се лажне ове науке. повратнише се у крило православне вере. и обгрлише е са найвећомъ любви. У србскоу држави у време Неманѣ I. морао е бити малый брой еретика. а то се одгудъ увиѣа. што се еретици после Неманѣ I. неоявлюю; а србске државне околиности доста су были повольше. да се ересѣ међу Србима развие, утврди и распространи⁵).

⁵ Ереску науку подпомагала е особито та околиность, што су еретици у босанскимъ бановима одъ времена Неманѣ I на до самогъ 15. века нешто трпѣли, а нешто и покровительствовани были. Банови Кулииѣ и Нинославъ явно су бранили натарене (Майковъ: 153, 157). По Майкову Натарена е и у Србию было јошѣ за Милутина, ерѣ се онѣ обеѣао Папи, да ће ихъ изъ Србије истерати, и примити римске обреде; (Майковъ 36) али ово

Али се умножише послѣдоватељи римске цркве. Рекао самъ, кои су были узроци, кои су и Неманио I. и остале србске владоце приволевали, да се не покажу явни противници римске цркве. Они нису истина закланяли тежнѣ римскихъ папа — баръ на знаке таквога закланяна не налазимо — али и незабранѣвање јавно службу божию одправљати по обредима римске цркве. На тај начинъ знатно се умножише лица римске вере, коихъ є много у Босни и Далмаціи было, а одтудъ су и у праву Србию одлазили, и ту се настањивали.

Душанъ заузевши владу надъ србскомъ државомъ, и развивши свою снагу споља и изнутра, нїе могао равнодошно гледати умножаванъ модій, кои су православию противну религиозну науку исповедали. Заузимаюћи єдну по єдну грчку областъ, и тако распростирући свою државу на истокъ, гди є готово сама православна вера была, ступао є ближе и ближе великой предпостављной цели: срушити ондашню ослабѣну и изнемоглу римску имперію, па на пѣшимъ развалинама подићи србско царство. Душанъ є врло добро разумео одъ колике є важности религиозность у државномъ животу; па за то и видимо, да банъ у онај ма, кадъ є најбрижљивіе уређивао освоєне земљъ, издає за свою државу законикъ, па у овомъ на прво место ставля законе црквене, да „очиисти христїанство,“ а као што изъ самыхъ закона увиђамо, и да га укрепи. Душанъ нїе толико стрепіо одъ власти рим-

казиванъ неоснива се на домаћимъ изворима; нити га можемо усвоити. У Босни є в Стеф. Котромановићъ браію патарене (Майковъ 157); па іошъ и самъ Стефанъ Томашъ своимъ декретомъ издатимъ у Коњицу 1446 забранио є само манихенма, да нове цркве неподижу, а старе да неоправляю.

скихъ папа као тргови предходници; па при свемъ томъ, што се и онъ овда онда послужіо давнашњомъ политикомъ србскихъ владалаца: да се покаже римској столиці одањ, опетъ се стало придржавао религиозногъ правца, кои є назначіо Неманя I; па є зато и тежіо, да се заведу закони за одржаніе чистоте православне вере⁶). Што є Душанъ овако радіо, съ тога су му растле силе, и то му є олакшавало посао; еръ се Душанъ све више приближавао најкрепчіој столиці православне вере, Цариграду, ступао є у срдце грчкогъ народа, кои бы се безъ сумніе решителніе было противіо душановимъ намерама, да у Душану ніє познао владоаца, кои ће и хтети и кадаръ быти православному веру противу свакихъ напасти одбранити. Грчко више свештенство противно є было Душану збогъ завођења у Србіи народне ерархіе; а да є Душанъ было у религиозности млакъ, оно бы се было съ огорчености противило Душану; а такво противленіе могло му є учинити многе незоде.

Душанъ, желећи постићи предпостављену цель — очистити христіанство — наредіо є: да се сви они православни христіяни, кои су прешли „въ азимьство“ т. є. кои су се одали латинској ереси, мораю опетъ повратити у крило православне цркве. А да бы се то лакше у свой царевини могло учинити, бы наређено, да архієрен (цркви великх) поставе по свимъ местима, где су были тргови — вачари, панађури — протопопе, кои су были об-

⁶ Майковъ ясно казує, да се Душанъ у више прилика приклонявао римскомъ Папи; али да є іошъ и 1354. хтео примити римске обреде, чиними се невероватно; еръ є іошъ у свомъ законнику одъ 1349 издао строге законе противу „латинске ереси“.

везани поучавати оне, кои су были заблудили, и кои су одступивши одъ православне вере у ересь латинску прешли. Кои се нису хтели покоравати овимъ саборскимъ и царскимъ наредбама, они су бивали казниши по законима светыхъ отаца.⁷⁾ То се на трговима зато чинило, што су се на трговима састаяли люди изъ разнихъ краева србске државе, што е на тргове долазила множина людѣй, па зато су на тимъ местима црквени служители съ већимъ успехомъ могли делати; а однадици, гледајући тако, где се еретичи явно обраћаю, и сами су добивали волю, да се поврате у православу веру; и свакидашњи примери прелажени изъ ереси у православіе побуђивали су, да и они постану православци, кои бы се иначе законскимъ определенїяма дуже противили. Што се у законима спомину закони св. отаца, то показуе да е у душаново време у србској држави доста развіена и распрострањена была црквена књижевность, и да е србско свештенство познавало дела св. отаца, и то ямачно не само по изворнимъ делима, коя су грчкимъ езикомъ была писана, него и по преводу србскомъ. На жалость, мало имамо драгоценихъ овихъ споменика негдашнѣга нашега књижевнога живота сачуванихъ, или намъ баръ нису сви познати. Кои су сачувани, они се кое изгубише, кое сасвимъ поварише, а кое јошъ кое где у прашина леже.

Ка горњимъ законима придати су други закони, кои су определявали нека физична зла за оне, кои се или небы хтели повратити у православу веру, или кои бы своимъ делима осуѣавали намере државнихъ и црквенихъ властей, и одвра-

⁷ Законъ 5. 6. Душановогъ Законика по Шафариковомъ издању у делу: Рамátку.

ѣали люде одъ православія. Нїе ни могло другїе быти. Деланїе црквеныхъ людїй безъ помоћи државне власти само бы малый успехъ имало у почетомъ делу, црквенимъ є властима требало дати физичне снаге, да могу више радити, и да та радня произведе користна следства. Нареѣено є зато было, да се єретици не могу задржавати међу православнимъ христїянима, а ако бы се неко задржавао, бывао є жигосанъ по образу, и прогнанъ. Православни христїяни немогоше быти равнодушни према єретицима, они їйхъ мораше прїявити државной власти, иначе ако су їйхъ затаивали, и прикривали, были су и сами жигосани по образу, као єретици.⁸⁾ Рекао бы, да є државна власть овимъ закономъ хтела одвоити православне одъ овихъ, кои су были латинске вере, да бы се тако православна вера тимъ лакше у чистоти одржати могла; али никако неверуємъ, да є латинцима уобште забранїно было живити у србској држави. Они кои су были римске вере, могли су имати своє свештенике, по свой прилици сачиняваше и читаве общине, кое уживаху сва общинска права; али само у скупу и у єдномъ месту съ православнимъ немогоше се задржавати. А да є у Србији было латинскихъ свештеника, одтудъ се увиђа, што су казнили црквенимъ казнима, определянимъ одъ светихъ отаца, оне, кои су некогъ православногъ христїянина *превратили у вѣру латинску.*⁹⁾ Државна власть дакле была є доста блага, она нїе латинске свештенике гонила, она нїе забрацьивала латинску службу божию, она є трпила у држави оне, кои су были римске цркве, само є пазила, да се неразпростире латинска єресь, и да латински

⁸ Зак. 9 Душ. Зак.

⁹ Зак. 7 Душ. Зак.

свештеници немогу ништа радити, што бы было на штету православной вери. Брѣ, да е државна власть хтела на свакий могућий начинъ изтребити све, кои су были римске цркве, она небы за njihъ, и за њѡве свештенике определявала казни, налазеће се у законнику светыхъ отаца; него бы поставила строге законе, и забранила бы была свима, кои су были римске цркве, задржавати се у србской држави.

А да бы се у православной вери утврдили еретици, кои бы у ню прешли, па и сами православни, наређено бы закономъ, да свакий человекъ у црквенимъ стварма мора бити покоранъ своемъ архиерею. И за то ако е неко нарушио црквене заповести, морао се покаяти, и искати одъ цркве опрощеня; ни е ли се такавъ преступникъ хтео поправити, и испунити црквене законе, бывао е одлучиванъ одъ цркве. Но пре него што бы преступникъ одлученъ быо одъ цркве, архиереи были су обвезали кротко съ њимъ поступати, неколико путій („дваци или трици каже се у законнику) призывали су преступника къ себи, опоминяли су га, саветовали га, и обличавали га; па текъ онда, кадъ су сви покушан остави безуспешни, одлучивали га одъ цркве. Одъ Архиерея захтевало се, да не проклинно християне за „доуховно сгрѣшсиѣ.“¹⁰) Ови закони показую, да су србски законодавци — црквени и светски — високо мислили о религии. Они су хтели овимъ законима стати на путь ирелигиозной разузданости, одъ кое настае гажењ и занемаренњ своѡ црквенихъ предниса; а опетъ да бы се та цель постигла, употребили су блага средства, удесна, и успешна онде, где люди ишеу были носе морално покварени, и ирелигиозни.

¹⁰ Зак. з. 4. Душ. Зак.

Кадъ блага ове преднису наше државне власти сравнимо съ неописанимъ нечовечнимъ свирепствима, коима су на западу црквене и мирске власти тежике постићи еднаке и исте цели; онда съ правомъ можемо рећи, да су наши предци узвишеніе мислили о христовой науци, него ли западници 14. века.

Противу благости србскихъ закона према еретикима не може се навести 21 законъ душановогъ законика, коимъ се определява „И кто прода хртстіанина къ инокрноу кѣроу, да моу се роука ѡтсѣче, и сзыкъ ѡтрьже.“ Овай законъ ніе управљать быо само противъ еретика, него противъ свою, кои бы покушали учинити злочинство: одузети србскомъ државлянину, православномъ хрстіянину личну слободу, и продати га за роба у туђу државу. Речь „прода“ у овомъ закону неможе се односити на промену религіе, него означава губитакъ грађанске и религіозне слободе; на зато „продати хрстіанина къ инокрноу кѣроу“ уподобљавало се вольномъ убиству;¹¹⁾ па е за то и одређена за то злочинство подеднака казань, као и за хотимично убиство; и зато наведеный законъ и ніе изъ реда црквеныхъ закона, него е законъ чисто криминальный.*

¹¹⁾ Овомъ подобие законе налазимо и на западу, и то изъ много раніихъ времена. Тако е црквеный саборъ, сазванъ 992 у Кобленцъ (Concilium Confluentinum de anno 992. cap. 7). донео ово ршенѣ: „Item interrogatum est, quid de eo faciendum sit, qui christianum hominem seduxerit, et sic vendiderit; responsurumque est ab omnibus, homicidii reatum, ipsum hominem sibi contrahere“. Die Staatskirche Russlands, pag. 200. Schaffhausen. 1853.

* Сравный наведеный 21. Законъ са 47. Закономъ Душановогъ Законика. Можда ќе ко наведеный законъ овако разумети: забранѣно е было ро-

На овомъ месту треба споменути јошъ и оне законе, кои су управљени противъ предрасуда и обичаја заоставшихъ одъ времена, кадъ е у Србији незнабоштво владало. Оваква два закона налазимо. Ђднимъ (131. зак.) се определява казанъ за магичке и отровичке и то по законима светыхъ отаца; а казнићи су были само онда, кадъ ѿмъ се доказало, да су противъ овогъ закона згрешили. Кадъ се сетимо, колико су силне разире постојале на западу о вештицама, магичцима, и т. д. и како су свирепо казнићи были кодъ судова инквизиције

ба, православногъ христјанина продати слободномъ човеку, неправославногъ христјанину было у србској држави, или ванъ ѿѿ. Но я мислимъ, да бы овакво разясненъ тогъ 21. Душ. Зак. было погрешно. Я самъ се трудю у VI. св. Гласника доказати, да у србској држави није было робова у ономъ смислу, као што ихъ е было у осталој Европи. У Србији су најманъ права имали отроци, али веъ зато, што су имали права, није были тако понижени, као по другимъ државама робови. Я нигде, ни у единомъ споменнику нашемъ ненађохъ написано, да е некѿй властелъ могао продати свое отроке. У споменницима споминъ се, да е неко поклоню люде цркви, или манастиру; али међу поклонѿницама споминю се не само отроци, него и кнезови, и меропси, и власи, и разне запатѿѿ. Покланѿни су дакле, као што я мислимъ, бывали само са земљомъ заедно, сръ су сви за земљу манъ или више везани были. Тако е могао неко и продати свою земљу заедно са людомъ, на земљи настаѿницама, али саме люде безъ землѿ није могао нико продати, баръ се у споменницима нашимъ таква продаја неспоминъ. Та 134. Законъ Душановогъ Законника забранѿвао е, да се отрокъ ни у прѿѿю никада недае.

сви, на кое е само сумня пала, да у свези стое съ нечистимъ духовима; онда ћемо и ову наредбу нашега законодавства подпуно моћи извистити.¹²

Другиј законъ односи се на стварь, коя е у народу нашемъ безъ никакве сумнѣ остала одъ давнашнихъ времена, кадъ су наши стари были незнабожци. Овимъ другимъ закономъ (20) забрануе се, да се „съ вљховствомъ“ неизконаваю и спалою мртваци. Овај законъ опомињ насъ предразсуда о ваширу, кое су се до данасъ у нашемъ народу сачувале, показуюћи да су одъ стариша остале. У незнабожаца занста е было обичај спалывати мртваце. Но како се христіанство већма оснажило, люди су ређе мртваце спалывали, еръ су христіјани радили по науци светыхъ апостола* и цр-

¹² У средишњмъ веку владала е кодъ свию народа у Европи заблуда, да има вештица, и нечистихъ духова на земљи; а западна црква ову заблуду јошъ е подпомагала. У Лондону јошъ у половини 15. века была е у цвету заблуда о вештицама. 1432. была е обтужена Елеонора, люба херцога Глостерскогъ, да стон у свези съ некомъ вештицомъ, и съ магичкомъ, некимъ свештеникомъ. Судъ е вештицу, и свештеника осудио на смртъ; а Елеонора морала е три дана едно за другимъ съ горењомъ свењомъ у руди или по улцама лондонскимъ, а после тога осудили су јо на вечитый затворъ. Wachsmuth: Geschichte der polit. Parteien, II, 421. На многимъ местима, н. п. у Мађарској јошъ у другој половини прошлогъ века саживали су живе оне жене, кое су биле обтужене, да су вештице. Неку Катарину, коя е была обтужена, да е вештица, спалили су у Немачкој (auf dem Körpenberge vor Arendsee) 5 Августа 1737. Pexen und Pexenprocesse von Körpen. Leipzig. 1853, 86.

* Дела Апостолска Гл. V. ствхъ 6. 10.

квеныхъ учителя, између коихъ лепо вели Оригенъ на єдномъ месту: „Ми знамо поштовати умцу душу, па зато у гробъ сарањуємо мртво тело, као душино оруђе. Ђръ станъ умне душе заслужує, да не поступио съ њомъ као съ безумномъ животињомъ.“¹³⁾ Што се у Душановомъ законнику спомињу обичаи, кои насъ опомињу незнабожачке религіє Срба, одтуда неки учени люди изводе, да ни подъ Душаномъ јошъ не было незнабоштво са свимъ искоренио, и христјанство свуда распространјено. Но я мислимъ, да ово нестол. Ђръ при свемъ томъ, што є наука христјанска у Србији са свимъ была овладава, могло є бити, да се задрже и сачувају неки обичаи изъ незнабожачкихъ времена. То се тимъ лакше може мислити, кадъ се узме на умъ, да се и данъ данашњи вальда кодъ својо народа налазе некакви обичаи, и неке предрасуде, коє се съ христјанскомъ наукомъ не слажу, па ко бы одгудъ извео, да є кодъ тыхъ народа и садъ јошъ незнабоштво? Ови законски предписи постављени су противъ еретика, а незнабошци немогу се назвати еретицима, него неверницима. При сажизаню мртвыхъ телеса често су были и сами свештеници; што такође са свимъ ясно доказує, да се тај законъ не є односіо на незнабошце, коихъ за Душана у србској држави не было. За преступнике противу овога закона не налази се определѣна казанъ; прави злочинци као да су суду предавани; село є плаћало глобу, сигурно зато, што є сажизанъ быо обичаи, кои су сви жители села одобравали, и брашили; а свештеникъ, ако є быо на сажизаню, вальда ако є у

¹³ D. Jo. Mich. Heineccii: Abbildung der alten und neuen griechischen Kirche Leipzig 1711. III. 430. Origenis lib. 8. adv. Cels. p. 397.

томе и самъ нешто радіо, губіо є као што законъ вели „поповъство“¹⁴ Ако є неко рекао „блвоѹскоѹ речу“ т. є. ако є речма врачао, а био є властелинъ, плаћао є знатну повчану казанъ одъ 100 перпера; а кон ніє властелинъ, плаћао є само 12 перпера, али є био и биєнъ. (72. зак. Душ. законика.)

Напоследку къ законима, съ коима є србско законодавство радо было одржати чистоту правій, придају законе о браку. Ове законе по њіову предмету неможемо никако назвати „Законима чисто и строго црквенима;“ и кадъ бы ѡхъ више было, или кадъ бы ѡхъ више познавали, свакојко бы требало, да о њима на особитомъ месту говоримо; но како ми мало закона о браку имамо, и како су ти закони донесени, као што се у закону вели зато, „да ѡчистиѹ се христїанство;“ то и ове законе ставимъ међу црквене.

Првѹй законъ душановогъ законика налаже, да никакавъ бракъ не може бити ваљанъ, докъ nebude у цркви одъ „архїерса“ или одъ „доѹховникъ“ благословєнъ; па зато су властели, и сви остали држављани упућени были. „да неженєтъ се неблагословивши се оѹ своєго архїерса или оѹ доѹховникъ.“ А ако бы неко у браку живіо, стон далъ у 2. закону. „безъ вѣнѹанїа, безъ благословєнїа и оѹцрошенїа цркве, таковы да раздоѹунѹ се.“ Изъ ова два закона увиђа се доста ясно, да є у србској држави до самыхъ душановыхъ времена осимъ црквєныхъ бракова было и грађанскихъ, кон су заостали кодъ србскогъ народа одъ прастарыхъ времена, и кон су основани были на давнѹшимъ народнимъ обичаима. Ови обичаи заостали су кодъ Срба одъ

¹⁴ Сравни 20. зак. Душ. Законика по изданю шафариковомъ са 43. закономъ петогъ Законика, печатаногъ у Исторїи Раїа IV. 265.

оно доба, кадъ су они съ осталимъ Славенима у зајединици живили; еръ кодъ свию Славена, и после кадъ су већъ християнство примили, налазимо грађанске бракове.¹⁵ Ови насъ закони и о томе увераваю, да су се Срби тврдо придржавали своихъ старихъ обичая, еръ се спомонъ, да се већъ св. Сава трудіо искоренити грађанске бракове, а утврдити само оне, кои су црквенимъ благословомъ освећени были.¹⁶ Деланъ св. Саве было є врло успешно за православну цркву; али ни сама ревностъ народнога светителя ніє могла уништити народный обичай, кои є свое жиле дубоко пустию у народно уверенъ, и кои се толико осило, да се у пуной снаги одржао до душановыхъ времена, као што се изъ наведенихъ закона извести може. Г. Маџѳіовски вели, да є Душанъ определио, да човекъ и жена безъ црквеногъ венчания нису были сматрани за брачне другове; то єсть нису уживали права, коя су брачни другови могли потраживати на основу црковногъ брака; но я на оваква определѣня у душановомъ законнику нисамъ могао наићи; еръ се у 2. душ. закону ясно каже, да се они, кои невенчани у браку живе, мораю разлучити; њима є дакле и зајединчній животъ быо забранъ, ни ти су србски закони трини наложничтва, па банъ да су се дотична лица и одрекла права, коя бы їмъ припадала као брачнимъ друговима да су были венчани.

Да се небы ереси увлачили, а и оне, коє су се увукле, да бы се уништиле, србски законодавци морадше обратити особитый позоръ на бракъ. У 8. душановомъ закону стои: ако є еретикъ (полоукъръць) случайно живіо у браку съ православ-

¹⁵ Maciejovski Slavische Rechtsgeschichte. Stuttgart und Leipzig. 1856. II. 194, 197, 198, 199, 200.

¹⁶ Гласникъ VIII. 187, 188.

помъ християнкомъ, морао се одрећи ереске науке, и прећи у православну веру; ако ли то не хтео учинити, био е одвајиъ одъ жене, и деце; узимањъ му е некиј део имања, и био е изгнанъ. Одузето одъ еретика имањъ по свой прилици давано е било његовой жени и деци ради издржања, премда се о томе у законима пеналази никаква спомена. Не сувинно споменути, да у овомъ закону изразъ „да крстити се въ християнство“ незначи, да су се полуверци, т. е. кои су были римске вере, прелазећи у православну веру, морали наново крстити, еръ су ови полуверци већъ едномъ крштени были; а по науци св. отаца православне цркве само су они еретици, ступајући у православну веру бивали крштени; кои нису познавали, и подпуно употребљавали св. тайну крштења, као што се спомињъ за аріянце. Полуверци бивали су дакле само помазивани светимъ миромъ, а у закону изразъ „да крстити се“ употребљиъ е у говориномъ значевю; еръ и садъ кажемо, кадъ ко у православну веру пређе, да се покрстио.¹⁷

¹⁷ Ово, што самъ рекао о значеню израза „да крстити се“ оснива се на црквенимъ законима, и на обичајма цркве православне; али у Историји налазимо више доказа, да су у средишњемъ веку местимице Грци свакогъ еретика, прелазећега у православну веру, изнова кртили, ма да е св. крштењъ тайна, која се у животу кодъ едногъ истога лица неповторавала. Тако некиј Каукусъ, владика римске цркве у Крфу ясно сведочи, да Грци крсте оне, кои изъ латинске цркве прелазе у православну веру (Heineccius II. 257. Caucas: Historia de Graec. recent. haeres. haer. I). А и у актама латеранскогъ сабора цркве римске одъ 1215. налази се споменъ, да грчки свештеници нису хтели служити службу

Душанове законе о браку попуњавамъ некимъ законима, кои се исписани палазе у дипломи манастира Жиче, и кои се на зиду у цркви истога манастира и данасъ јошъ читати могу. Ове є законе поставіо св. првовенчаный краљ, кои є, као што є познато, са своимъ синомъ Радославомъ овај манастиръ сазидао. Ови закони морали су постојати кодъ србскогъ народа далеко пре св. првовенчаногъ краља; єръ се по гдечему у њима може мислити, да су врло стари, и св. краљ по свой прилици само є поновіо ове законе, и оштріе зановедіо, да њи люди испуњаваю. Ови су закони важни за то, што се тичу таквы предмета, о којима се у душановомъ законнику ништа не споминѣ; те тако ови закони попуњаваю Душановъ законикъ. Можда за то и нису србски законодавци подъ душаномъ о овимъ предметима ни говорили, што су сви ти предмети доста јаснимъ законима одъ прошлыхъ времена были решени. У обште у Душановомъ законнику палазимо о браку врло мало законскихъ опредѣљенія.

Првовенчаный краљ забранио є да се нико не може оженити: скаткицошъ, т. є. сестромъ свое умрле прве жене, єръ є то законъ забранѣвао;

на олтару, на комъ су пре тога служили свештеници римске цркве; нити су поштовали крштентѣ, свршено по обредима римске цркве; него су дотичне люде по другій путъ крестили. (Wachsmuth II. 511. Nota 11) Између истока и запада владала є велика раздраженость у 12. и 13. веку, па за то самъ Папа Инокентіе III вели за Грке „Gens, quae Latinos omnes non hominum nomine dignabatur, sed canum, quorum sanguinem effundere paene inter merita reputabant.“ Gesta Innocentii III. cap. 92. Wachsmuth II. 511. Nota 5.

па за то ако е неко узео сватвицу, ако е быо властелинъ, или войникъ, плаћао е глобу као преслушникъ закона, и то два вола; а ако е быо убогъ, светитель е тада те глобе половину узимао, дакле само едногъ вола. Овакви бракови противъ закона заключени, бывали су уништавани, брачни другови распуштали су се; а распусть е бывао съ некимъ церимоніама. Но да се не бы ови распусти често догађали, дотични младенци доводили су сведоке свештеннику, можда за то, да сведоче предъ свештенникомъ, да нису у сродству, и да се по закону могу узети; и свештеникъ, рекао бы, текъ после такве сведочбе венчавао е младенце. Сведоци су често свое сведочбе и писмено давали, утврђено своимъ печатима, и такво писмо и печате чувао е свештеникъ при себи. Брачни распусти были су строго забрањени, и дозволявани су само одъ црквеныхъ властей. Ако ли, као што св. краљ вели „*котори шврћуъ се сию страшною заповѣдъ прѣстоуице*“ т. е. ако бы неко своевластно свою жену одъ себе одагнао, ако е быо властелинъ, плаћао е глобе кралю у име казни шесть коня, а властеличииъ (у дипломи каже се: или воинци) давао е глобе два коня, а убоги люди, т. е. себри, а управо отроци и меронси, два вола. И саме женске бывале су на истый начинъ казнине, ако су своевольно оставиле свое мужеве. „*Аиъ ли котора родители штемлет се или нитъ кониъ снъ, то такони да паклзоуъет се противоу самоу своюмоу.*“ Овде мислимъ, назначава се равна казанъ за оне родители и сроднике, кои бы противъ мужевлѣ волъ свое вѣри и сроднице одводили одъ мужевлѣ куће своимъ домовима; а можда су тако были и они казнини, кои су наговарали жене, да оставе свое мужеве. Ако ли е жена сама оставила свогъ мужа, плаћала е глобу, ако е има-

ла иманя („лише има добитъка, добиткомъ да наклазоуєть се“); а ако ніе имала иманя, мужъ ю є по своіой вољи казнио телесно, и ведіо ю є своіой кући, али на то ніе было строго обвезанъ, могао ю є и не повести своіой кући (лише ли добитка нема, то своимъ тѣломъ да наклазоує се, мже боудеть изволеніе моужа ње, наказыавъ ю, да ю водить, лише ли небуодеть ємоу оугодна водити, то наказыавъ ю да ю продасть како ємоу годѣ“ Рєчь продати на овомъ мєсту, рекао бы, не треба узети у обичномъ данашнѣмъ значєшю; него у смислу: оставити. Мужъ, кои є одпустіо было свою жену, па є за то было казнѣнъ, морао є, одржавши казанъ, жену опєть примити у свою кућу, иначе є бывао казнѣнъ; („такки и отъ божьствєннѣє прьккє да боудеть закезанъ, и отъ господина си да небуодеть оу милости“) а ако є међутимъ узео къ себи другу какву жену, морао ю одъ себе одпустити. Мислимъ, да є споменуто глобу и онай плаћао, кои є свою кћєрь или сродницю дао за лобу човеку, кои се одъ своє жєне неправедно развео, па є онъ за тай разводъ знао. Жєнама є забрањєно было, оставивши своє мужєвє съ другима жити („и женамъ жє смѣ образомъ задржєннѣмъ да бивають, да неимать облласти оставивши своєго моужа иного оузети). Изъ свега се овогъ види, да су то остатци прастарыхъ србскихъ обичая, кои су се одъ незнабожачкихъ времена задржали у србскомъ народу и онда, кадъ су Срби већъ были примили науку Христову, коя є ове обичає у гдечємъ изменила. Напоследку и самимъ прьквеннѣмъ властима (скетитєлємъ жє и господьствоуєщѣмъ) было є забрањєно разводити бракъ „разкє словєсє прьлюкодѣннѣго“ па и тада се држао строгъ неспитъ. А ако є неко томъ приликомъ было упоранъ и непослушанъ, плаћао є глобу, коя є за „оубогє“ одрєђєна была у два вола; па за то, ако є

убогій стаяо подь области архіепископа, онъ е узимао та два воля; а ако е стаяо подь власти епископа, тада е єдногъ воля узимао епископъ, а другогъ „госпождствоующи.“

Ово, што е наређено было о разводу брака, постало е уливомъ св. Саве, и єсте производъ и лешъ примеръ утицаю, коя су црквени канони на сръбско грађанско законодавство имали. Сви пакъ ови закони ясно доказую, да се сръбско законодавство трудило дати и одржати браку ону светиню, коя му пристои као основу породице, и темелю свега држаного быћа и напредка.¹⁸

II. црквенимъ лицима.

У душановомъ законнику употреблюе се изразъ „црковни людїе“ у трострукомъ различномъ смислу. Црквенимъ людма називаю се 1-во люди духовногъ чина, и то сви безъ разлике, были они ма кога реда и степеня. 2-го Црквени люди были су они полувластели (*vasalli ecclesiastici*) настанѣни на црквеной земљи као неки закупници, кои су надгледали обдељиваѣ црквене землѣ. Овакве црквене вазале налазимо у среднѣмъ веку у свой Европи. 3-ће црквени люди по Душановомъ законнику были сун они селяци, кои су црквену землю обделавали, работаюћи цркви, и даваюћи їой неке приходе, а ослобођени будући одъ различныхъ државнихъ терета. Я самъ наумаю овде само о „црковницима“ у строгомъ смислу, т. е. о клиру говорити; еръ закони остала два разреда црквеныхъ людїй иду у грађанско право.

¹⁸ Наведену диплому манастира Жиче печатао е Г. Шафарикъ у своемъ делу: *Památky*: подь насловомъ: *Okázky občanského písemnictví*.

Познато є, да унашемъ клиру има мирски свештеника, и духовника или калуђера. У србској држави за времена Душанова мирско свештенство нїє имало оне важности, коју данасъ има, па за то и закони о црквенимъ лицима спомињу већиномъ правне односе духовника; па и у самимъ поединимъ повелема и хрисовулема о мирскомъ свештенству редко кадъ налазимо каква спомена.

Србско законодавство, старајући се, да се утврди у држави религиозностъ, морало се особито побринути о томе: коме се поверава важно званіє духовнога пастира. Закони наређую, да су „скетителїе“ дужни постављати „доуховникѣ по вьстѣхъ норїахъ, по градвоухъ и по селохъ.“ Па за то су само она лица могла извршавати свештеничке дужности, „иже соуть прїели благословенїе на доуховникуество везати и ршити отъ сконхъ ншъ архїерей.“ Свештеникъ дакле у туђој дієцези посвећенъ за свештеника, или онај кон свештеничкїй чинъ нїє као што треба примїю, нїє могао извршивати ни у цркви, ни ванъ цркве свештеничке дужности. А да є морало бити случаєва, да су и люди несвештеници, неке свештеничке дужности на супротъ црквенимъ законима одправляли, увиђа се изъ последнихъ речїй наведеногъ закона, у комъ се изрично каже „а ѡныи доуховници, конхъ не соуть поставили доуховникѣ, (т. є. кон нису постављени у духовничкїй чинъ одъ епископа) да ижденоуть се, и да ихъ ведькъса (управо педепса, казни) цркъва по закону“¹⁹ Свештенике є сваки у црквенимъ делима морао слушати.

Изъ истогъ се закона види и то, да су, удесно црквенимъ канонима, епископи имали неограничено право постављати свештенике у поеди-

¹⁹ Зак. 10. Душ. Законика.

нимъ парохіяма. Но инакъ нису све цркве подчинѣне быле овой неограниченой власти епископа. Властели и остали люди, кои су имали свое баштинне, и на нѣма су сазидали цркве, имали су право бирати себи по вољи свештеника „да си поставитъ своего калогера и да га приведе къ светителю, да га благословитъ светитель, оу ѳѣн боудеть инорѣн.“ Но межу ове баштинске цркве не треба ставляти оне, коє су се налазили истина у властелискомъ селу, али коє нису сазидали властели, на коє су за то са свимъ быле подчинѣне архіереима.²⁰ У духовнимъ делима све цркве быле су подчинѣне епископима. Ако є властелинъ само вдаунуть подложію свою баштинску цркву подъ другу цркву, или подъ манастирь, вели законъ „єкє да неовладдсть црковію тою;“²¹ онъ є дакле губію тада своя права, и нѣгова баштинска црква изравнала се съ осталимъ црквама. Законодавство ишло є на руку црквенимъ властелима, да се оснаже, и да свою делательность што веѣма развію. Рекао бы, да су и царске цркве быле у нечемъ изузете исподъ архіерейске власти, єрь се у 27. зак. каже „цркви царскыє да неподдагють се подъ цркви велѣ.“ Но архіереи су имали право назити, да се ни у овимъ црквама не поставляю за свештенике лица, недостойна свештеничкогъ чина, и неспособна точно извршивати свештеничке дужности.

Права, коя є мирско свештенство уживало, нису была врао велика; али инакъ свештеничій є чинъ давао свакоме нека особита преимувства. У старімъ споменицима мирски свештеници називаю се „цереи“ а Душановъ законикъ споминѣ

²⁰ Сравни Зак. 43. са 10 и 31. закономъ Душ. Законика.

²¹ Зак. 44. и 192. Душ. Зак.

само изразъ „поповъ;“ кои су само тако одъ властела независни и слободни были, ако су были „поповъ вѣршници;“ а ако су были приватни свештеници дотичнихъ властела. стаяли су подъ њиовомъ влашћу. Свештеникъ ње смео самовольно отићи одъ свогъ властелина, него, ако се властелинъ ње хтео старати о издржаню свештеника, тужио се овај архіерею, кои є властелина опоменуо на њгову дужнотть. Ако властелинъ ње послушао ономене, свештеникъ є постајо слободанъ. и могао є ићи кудъ є хтео; „да єсть понь сквободнъ, коуде моу хоткиѣ“ вели 32. зак. душ. законика. Свештеници за свою личностъ были су слободни одъ државныхъ терета „да єсть кѣпа поповьска сквободнъ“ (зак. 31.); али њиови синовн, ако нису изучили кнѣгу, поступали су у мѣропхе, као што се изражава краль Дечанскій у своіой дипломи, то єсть пѣстаяли су селяци; ако ли су поповски синовн изучили кнѣгу, было є наређено „да стон съ оцѣмъ нѣ своємъ ждрѣвию.“ Само свештеничко дете могло є постати свештеникъ: „да се понь отъ попа ставн.“²² Свештеници стаяли су, рекао бы, подъ непосредномъ управомъ протопопа, коима су морали и нешто давати. У закону Душ. нема о томе никаква спомена. У дипломи манастира Жиче спомниъ се „протопопа дкорѣски.“

Колико се пазило, да свештеничке дужности одправляю само люди, одъ архіерея посвећени; толико и јошъ вѣрма пазило се, да се на виша црквена достојанства не узвишаваю люди, кои су

²² Наведена диплома манастира високихъ Дечана печатана є у делу: „Споменици Србскогъ Народа Београдъ 1840. бр. 176. Дечанскій Првенацъ Нов. Садъ стр. 47. Monumenta Serbica edidit Miklosich. Viennae 1858. бр. LXXXIII.

неспособни и недостойни да управляю црквенимъ делима. Изрично су закони забранили, да се: митрополити, епископи и игумани не постављаю по миту. Ко є постављаю митрополите и епископе, не знамо за цело, али можемо доста поуздано рећи, да є постављаю архіерейскій саборъ; па за то се и определяваю казни за оне, кои бы при постављаю, управо при избору овыхъ высокодостойника узели мито, и по миту давали свой гласъ. Игумана бирало є братство дотичногъ манастира²³ ерѣ имамо

²³ У рукопису Душ. законика печатаномъ у Историји Равѣа (IV. 264. Зак. 39) ясно се каже, да ће игумана бирати сва братія саборно; а и у дипломи, коју е св. Сава дао манастиру св. Николе у Врањанинн споминѣ се, да ће по смрти првогъ старешине, когъ є епископъ хтиторъ тогъ манастира (Иларіонъ, епископъ зетскій) поставіо, старешину бирати све братство, а избраногъ потврђиваће архіепископъ србскій (Miklošić Monumenta XXII). Съ овимъ се слажу определяња, како да се бира старешина у многимъ пирговима светогорскихъ манастира; ерѣ и те старешине обычно бирало е све братство (Аврамовиѣ: Описаніе древности србски у св. гори. Београдъ 1847. бр. 3, 4.) Но одъ овыхъ правила было е изузетака. Тако у манастиру Жичи самъ е краљ постављаю Игумана, а архіепископъ е постављѣногъ благословіо у томъ чину „а ѿ постављени игоуменискомъ, игоже по правдѣ изволи краљевство, сего архіепископъ блгославляеть божьствѣно, а краљ даваеть емоу жьздь, и целокъ иго поставляеть его игоумена“. Кнезь Лазарь, даюћи многа села манастиру Раваниць, опредѣліо е „и да нестакнѣ се игоумени ѿтъ ивоудоу, тьуію ѿтъ монастырскѣ братіе, съ свѣтотомъ господревѣтъ стоже избероутъ блггоговѣннѣ въ

некихъ писменихъ споменика, у којима се изрично каже, да ће игумана бирати у скупу сви калуђе-ри тогъ манастира; па є зато и могао бити случай, да є неко подмитіо себе чланове братства, да за њѣга даду свой гласъ. Патріярхъ є поставлянь на земальскомъ сабору, и то подъ упливомъ самога владоаца, па за то се и не споминь у закону, да се и патріярхъ може поставити митомъ.²⁴ Кои су у наведенимъ случаима примили мито, были су проклинани; па ако є неко митомъ заиста до споменутихъ црквенихъ достојанства дошао, обонца изгубили су свой санъ „да изврже-

братствъ ѣи и поставивше роуки на скетое евангеліе и рекоутъ сынъ достоннь єсть быти наставникъ общежителствоу нашемоу, и пасти стадо христово безъ всякое вины“. (Срб. Лѣтописъ за 1847. IV. 46—56). Душанъ, даюћи своју диплому на села келіе св. Саве, која є была „в крѣпихъ“, и дозволивши, да њѣгова люба царица Елена буде друга ктиторка те келіе, задржао є за царицу право „да си избѣрѣ ѿтъ всега униа хиландарьскаго старьца, коюго хоуцеть, и полга вѣ тои скетти кеан, њь сь зпрошеніемъ и благословеніемъ хиландарьскимъ и по є воли и хотѣни, а ѿтъ њноудѣ да не боудѣ, кромѣ цркъве хиландарске“ (Mikloschib: Monumenta CXVII. Аврамовиъ: Опис. древ. срб. у св. гори бр. 10). Наведени примери доста ясно показую, да се у манастирима игумани, и по пирговима старци њсеу поставляли по єдномъ истомъ сталномъ правилу.

²⁴ Познато є изъ црквене исторіе, да су у Цариграду у изборъ патріярха решителный упливъ имали цариградски цареви; па су за то често за патріярхе постављани люди нецрквени, као што ни самъ Фотіе, знаменитый цариградскій патріярхъ, віе быо духовникъ пре, него што є постао па-

ти се ѡбѣ отъ слѣд, и поставивы и поставленны.²⁵ За игумане се особито наређуе, „да ставеть се добри уловѣци и искоусни, кои хотеть быти стронтелѣс домоу божию.“ Пазило се дакле како на науку, тако и на вештину црквенимъ добрима управляти, а да се и побожность, и остале религиозна добродетельи имало у виду, само се по себи разуме. Игуманн су се непрестанце задржавали у манастиру, живели су „въ кѣновѣдхъ по законоу“ и губили су свою власть само онда, кадъ су што велико згрешили.²⁶

тріархъ. Невзвѣстно е, ко е поставляо архієпископе у Србїи у прва времена Неманића; али веђъ подъ кралѣмъ Драгутиномъ налазимо споменъ, да е архієпископа бирао „саборъ землы сръбскыи“, а одъ Драгутина почиоци и у напредакъ архієпископа, а после патриарха бирао е савъ земальскїи саборъ. Види мой саставъ у Гласнику Друштва Србске Слов. IX. стр. 86.

²⁵ Зак. 12. Душ. зак. На западу е такође врло рано овладао порокъ симоніе кодъ вишегъ и нижегъ свештенства. Продаванѣ црквенихъ достојанства быо е еданѣ одъ главниихъ узрока оныхъ реформа, кое е Хилдебрандъ, као Папа Григоріе VII. предузео. Wachsmuth II. 162.

²⁶ Зак. 13, 15. Душ. законика. У некимъ дипломама наређуе се, да се старци, коима е поверена управа пиргомъ, не укланяю са своихъ места безъ велике кривице „безъ келника оузрока да нецзнимлетсе“ вели се у едной дипломи; а ако е стараць занста што велико згрешіо, бывао е збаченъ са свога места, а братство дотичногъ манастира бирао е другогъ монаха за старца у пиргъ. Аврамовићъ: Опис. дрѣв. срб. у св. гори. бр. 3. 4.

Манастири были су освећена места нарочито построена у славу божию за люде, кои су тежили за спокойнимъ животомъ, и кои су се решили, избегаваюћи светскій жуборный животъ, побожно и религиозно одани служити Богу. Познато є, да су на западу были манастири често уточниша людма, кои су, изгубивши светска блага, под скромномъ калуђерскомъ хальиномъ хтели и далъ проводити свой разузданный животъ; па за то су многи манастири препуни были лицима, коя су произлазила изъ најодличниихъ властелскихъ породца.²⁷ На тай начинъ манастири су на западу постали збегъ раскалашнихъ людій, а манастирска добра была су неисцрпльивый изворъ, изъ когъ су они узимали средства да продуже свой певалый животъ.²⁸ Истина, и у србскимъ манастирима

²⁷ На овомъ месту вредно є навести, да в 1145. у некомъ манастиру у Литвху између монаха было: 9 краљвића; 14 квежевића; 30 грофовски, и 7 баронски синова. Wachsmuth II. 278.

²⁸ На западу врло рано почели су монаси проводити непристојанъ нѣовомъ чину животъ. Већъ Карлъ великій пребацує монасима, да су нѣма овладали пороци „*fornicationes, abominationes, immunditiae.*“ Нема таквогъ гадногъ порока, за кои не бы нашли примера у животу монаха па западу у среднѣмъ веку. Гошъ при концу 15. века Бонифаціє Венлоо (*Bonifacius Venlo*) настояникъ манастира Ламбурга быо є такавъ пѣпаць, да се явно съ людма надметао, и обклађао, ко ће више вина поднети. Едномъ га є у пиђу надманио некій селякъ, и честивый настояникъ бы принуђенъ уступити благородномъ победителю по смислу обкладе неку манастирску землю. *Staats-Lexicon v. Rotteck und Welcker. 1847. VIII. саставакъ: Kloster. стр. 252.*

бывали су често монаси люди изъ найдличниихъ породица, па и сами владалачки синови ступали су у редъ смиреныхъ калуђера; али се опетъ не може рећи, да се манастирима и манастирскимъ добрима служили люди, кои су се наситили своју светскихъ услада, и кои су у манастирь дошли, кадъ су проарчили све своє имањъ. А да бы се учинило, да се не догађаю никаква зла, бы наређе-но закономъ, да съ благословомъ архіерейскимъ у монашкій чинъ пострижени калуђери и калуђерице не живе у своимъ приватнимъ домовима, него по манастирима съ осталимъ братствомъ;²⁹ и само пустиньницима допущено є было, да живе у самоћи, удалени одъ осталогъ света. Калуђери, рођени у селу, коє є близу манастира, нису могли остати у томъ манастиру, него су премештали у друге манастире; а башъ ако су и остављани у манастирима, нису у њима никада могли бити игумани „немогутъ бо къси оудржати ествство, яко недати што любо комоу отъ сьродникъ и зидемныхъ“. Ко є єдномъ ступію у брой монаха, томе закони нису дозвољавали, да може свргнути ииочку расу, т. є. престати бити калуђерь; а кои бы то самовольно учинію, бываю є казнѣтъ.³⁰

На овомъ месту треба јошъ да споменемъ, да се међу црквенимъ людма спомишо *ексарси*, коє су митрополити и епископи циљали по своимъ епархіјама, да по смислу црквенихъ закона прегледе црквена добра; да надгледе како иду паршице, коє су се предъ црквенимъ судовима налазиле; да надгледе станъ своју црквій у епархіи, и да по свой прилици покупе одъ свештенства архіерейске приходе, то єсть „доходькъ црковны да

²⁹ Зак. 17, 29, 198. Душ. Законника.

³⁰ Зак. 18, 19. Душ. Законника.

възметъ отъ поповъ, кои естъ отъ вѣршииъ," као што законикъ (38. зак.) вели. Ексарси морали су бити лица духовна, по законнику *калуђери*.

Проматрајући досадъ изложене законе строго црквене, и законе о црквенимъ лицима, не можемо да не приметимо, да су у цркви за време Душаново бивала разна зла, кадъ е Душанъ такве законе поставио. Душанове законе не треба сматрати као правила, коима е законодавство хтело спречити, да не могу бити зла; него ове законе морамо сматрати као следствие недовольныхъ околностей, у коима се тада србска црква налазила; и коима е Душанъ хтео учинити, да престану зла, која су била, и да се нова не чине. Забрапа бракова, кое црквене власти нису осветиле; наредба да само они духовници извршаваю свештеничке дужности, кои су одъ архіерея были посвећени; а кои архіерейскогъ благослова нису добијали, да буду прогнани и казниѣни; забрана, да се митрополити епископи и игумани не постављаю по миту; да црквени „кладальць“ „скетителѣ“ „пгоумени“ и калуђери не узимаю мита одъ людій па црквеной земљи настанѣнихъ (зак. 24. 196. душановогъ зак.); да игумани буду постављани „добри ѹлокѣци;“ да и игумани и калуђери и калуђерице не живе по своимъ приватнимъ домовима, него у манастирима, то су све, као што се мени чини, ясни докази, да су се у србску цркву увукла била гдна зла, и да се тадашній србскій клиръ яко быо осилио, па су за то црквене власти слабе были нѣме владати, него се грађанско законодавство морало улести у ова дела, да тако у свези са црквенимъ властима искорени и поврати цркви чистоћу науке, а клиръ да примора живети по предписима св. црквеныхъ сабора и по науци светыхъ, отаца. И у западной цркви у ово време, а и раніе па и доцніе,

налазимо многа зла, и често већа и страшија него ли кодъ насъ. Гроза чисто човека спопада, кадъ са зна како су били поквареле прави римскогъ свештенства.³¹ Што су римски свештеници били

³¹ Вакумутъ у својој исторји политичкихъ партия у II. књизи наводи многе доказе, како е римско свештенство било покварено. „Das Papsthum war von der Weiberlaune abhängig, und im Zustande der tiefsten Erniedrigung“ при концу 9. века (Wachsmuth II. 154). У 13. и 14. веку и мађарско е свештенство било развратно. Вакумутъ, говорећи о порочномъ животу мађарскогъ краља и мађарске власти, вели „Eben so (т. е. развратно су живели са Куманквѣяма) thaten viele Grossen des Reiches, selbst der Erzbischof von Gran; es gab Magnaten, die gegen Kirchenthum, und Priester frevelten; ja Priester selbst ergaben sich heidnischer Sittenlosigkeit, und verläugneten Ehre und Würde ihres Standes. Wachsmuth. II. 34. Engel Geschichte der Ungarn. 1813. 1, 4, 6. У Италији у 11. веку држали су римски епископи јавно наложнице. Anselm da Badagio, Landulf, и Ariald, противници Гвидона архиепископа у Милану (Meiland) старали су се, да поправе нрави, и да прогнају архиепископове наложнице; но клиръ е стаяо узъ Гвидона. Wachs. II. 159. А за епископа у Антиху ово пише: Bei dem Bischof von Lüttich aber war im 12. Jahrhundert eine wüste Sittenlosigkeit zu Hause, Simonie ward auf unverschämteste geübt; der Conenbinat schamlos, am Pfinsttage wurde die schönste Pfaffenmetze auf einem Thron gesetzt, und von Pfaffen und Laien ein Reihentanz um sie aufgeführt. Wachsmuth. II. 279. Кадъ е оволика поквареност овлада свештенствомъ на западу, можемо ли се чудити, што су и у србској држави могла постојати у црквенимъ делима нека злоупотребања?

овако покварени, и што є црквена наука была изопачена, то є быо поглавитый узрокъ црквеномъ покрету, кои є много година потресао западъ, и разцепо западну цркву на више делова.

Ако є и было зала у србскомъ свештенству, и у србской цркви, опеть є србско закоподавство подарило србскоме клиру велика права. Архієреи и игумани, па и само ниже свештенство имало є уплива у решаваю дѣжавнихъ послова;³² виши црквени великодостойници были су свакадъ тайни саветници србскихъ владалаца, кои нису ништа радили а да се не саветую са архієреима. Црквена є управа была са свимъ независна одъ грађанскихъ властей; те се тако црквене власти одъ дана па данъ све већма у народу крешле, и утврђивале; и кадъ є дошло време тешкихъ искушения, србски патриарси и архієреи были су србскомъ народу не само црквени учителя, него нѣгови браніоци и управители и у самимъ грађанскимъ делима. Шта више, србскій клиръ имао є и у саму судску струку знаменита уплива, еръ спорни и правни предмети по градовима пресуђивали су се предъ „владльцємъ градъскимъ и предъ црковнымъ клирсомъ по закону.“ Архієреи и игумани судили су людма, кои су настанѣли были па цр-

³² У најстарія времена на западу клиръ ніє имао уплива у државна дела. У Француской се овај упливъ почео подъ владомъ Хлодвига. Кадъ су доцнїє у многимъ државама владоци радїє саветовали се са властелима, него ли са народомъ у зборовима, почеше владке и манастирски настойници имати уплива у државна дела; еръ се владоци и съ њима саветоваше. Wachsmuth. II. 59. У србской држави одъ времена Немањ I свакадъ є клиръ имао знаменитый упливъ у државна дела.

квеной земљи. Србскій клиръ имао є дакле врло пространо полѣ да народу чини различна добра.³³

На овомъ месту треба да споменемъ; да су за суђењѣ црквенихъ предмета (духовны дѣлѣ) были особити црквени судови. У овимъ судовима были су судіе само духовници, и законъ є изречно забраніо, да светски люди (вѣлци, козинци) несуде за црквене распре. Ако ли се неко нашао, кои се мимо овай законъ, плео у суђењѣ таквихъ распрій, кое су спадале подъ црквене судове, плаћао є велику новчану казань одъ 300 перпера.³⁴ Кругъ деланя овыхъ црквенихъ судова само є генерално означенъ; али ипакъ овай судъ различанъ є быо одъ оне судске власти, кою су, као што є горе напоменуто, архіереи и игумани имали надъ людма, настанѣнима на црквеной земљи.

На последку говорећи о клиру, треба да напоменемъ јошъ неке законе. изъ коихъ се види, да се србско законодавство брижљиво старало о томе, да клиръ буде у одличномъ поштованю кодъ народа. То особито доказую закони, у коима се предписую казни за оне, кои бы неку увреду нанели нижемъ и вишемъ клиру. У 30. закону Душановогъ законика ясно се каже, „ѡтсезь да не оѡрветь ни единъ власъ калогієрѣ, или чловѣка црковна.“ Ако є неко шта одъ црквенихъ людій имао потраживати, унуђењѣ є быо на судъ. Овай намъ законъ и то казує, да ни самъ клиръ ніє быо у грађанскимъ дѣлима изузетъ исподъ общихъ закона. Ако є неко осрамотіо „светителя“, „калуѣера“ или „попа“, плаћао є 100 перпера. Јошъ и другихъ овимъ подобнихъ закона налазимо о овой

³³ Зак. 33, 34, 173. Душ. Законника.

³⁴ Зак. 11. Душ. Законника.

ствари, али они спадаю више у казнително, него ли у црквено право; па ихъ за то овде и не наводимъ.

III. О црквеномъ имању.

Подъ овимъ називомъ могу се разумети сва добра, која є црква имала и сви различни приходи црквенихъ людій. Найглавнии део црквеногъ имања была є земля, кою су цркви дали владоци, властели, остали држављани, па и сама држава. И я ћу за то найпре говорити о црквеној земљи, па ћу после укратко споменути и остале изворе црквенихъ прихода.

Я мислимъ, да се црквено имањъ на ова три разреда може разделити: па имањъ црквенихъ високостойника: паріарха, митрополита, и епископа; па имањъ манастирско; и па имањъ грађанскогъ свештенства. О свакомъ овомъ имању была су у нечемъ особита и спеціална правна опредѣљня.

У прва времена црква ніє имала никаква имања. Служитељи црквени издржавали су се добровольнимъ поклонима, коє су добіяли одъ своегъ пастве. Христіяни, гонѣни збогъ религіозне науке, кою су исповедали, криномъ су свршавали службу божію. Христіянске цркве биле су расуте по пустињама, шумама и пећинама; побожни христіяни съ пожртвованіемъ свога живота долазили су на ова усамљѣна места, да се помолє Богу. При оваквимъ незгоднимъ околностима ніє се могло пазити на то, да се цркве богато украшаваю; и да се црквени служитељи поставе у такво стањѣ, да могу безъ бриге и угодно проводити животъ. Сви верни старали су се о томе найвише, да шіови непријатељи не сазнаду тайна места, посвећена служби божію. Црквени служитељи, прави пастыри стада христовогъ, задовољавали су се

съ маленимъ приходима, кое су примали одъ по-божне свое пастве. Но после три века престале су ове патнѣ христїяна, и црква христова у пре-ђашњимъ своимъ гонителњима задобила є найвеће свое поборнике, прїятелѣ и браице.

Познато є, да є одъ четвртогъ века већъ бую у христїанској цркви обичај, по комъ су верни могли уступити свое имањѣ цркви безусловно, или и подъ некимъ условима, да то имањѣ употребе црквене власти на определене цели. Найпре су цариградски владоци дали примеръ велике штедроте према цркви, а на њихъ су се угледали сви редови држављана често надмећући се, ко ће веће и знатије дарове цркви учинити. Накоро су црквене власти располагале знатнимъ имањемъ, коимъ су пре свега подмиривале преке црквене потребе, а после су цркве съ поля и изнутра богато украшавале, а напоследку на честе опомене светыхъ отаца обраћале су црквене приходе и на друге добре цели. Тако су цркве прешле изъ пустиня у вароши, изъ пећина у палате, изъ усамљенихъ места у храмове.³⁵ За кратко време подигнути су были съ големимъ трошковима, и съ особитомъ вентиломъ великолепни храмови, кои су съ поля и изнутра тако богато и раскошно украшени были златомъ бисеромъ и драгимъ каменѣмъ, да є св. Јованъ Златоустый за добро на-нао опоменути люде, да є Богу угоднїе, ако ће они чистимъ ердцемъ извршавати иѣгове заповести, него ли што ће частну трїезу увїати у свиду и кадиву, и свете цркве обдаривати златомъ и сребромъ.³⁶

Кадъ су Срби примили науку христову, црква

³⁵ Heineccius. I. 61.

³⁶ Chrisostomi homil. 51, in Matth. conf. ejusdem homil. 31. in eundem. Heineccius III. 111.

є христїянска была на истоку богато одарена светскимъ добрима. По примеру грчкихъ владалаца и грчкихъ државляна и остали владоци на истоку и западу подизали су велелепне црквене храмове, обдаривали су богато свете цркве, и установљавали су побожне задужбине при манастирима, и другимъ црквама. Србскїй народъ по себи религіозанъ, ніє могао заостати иза осталихъ народа; и србски владоци, па и многи властели почеше зидати велике храмове, украшавати ихъ съ яоли и изнутра, и обдаривати ихъ великимъ добрима, па тако обезбеђавати имъ знамените приходе. Побожна ревностъ србскихъ владалаца, подпомагана срдачномъ религіозномъ оданошћу србскогъ народа, учинила є. да су у періоду Неманића у Србији подигнуте многе цркве, и да су установљени многи манастири, одъ коихъ су неки и до данасъ остали, казуюћи негдашню силу, славу и побожностъ србскихъ владалаца, и србскогъ народа; а неки, разорени одъ Турака, съ своимъ развалинама најяснїє казую свету грдне патїѣ и муке, коє є србскїй народъ подносио за неколико векова, и коихъ се савъ ни данъ данашнїй ніє опростио.

Исторїя црквена учи насъ, да є у првимъ вековима христїянства самъ еписконъ употребљавао црквене приходе особито па издржанїѣ своєи свештеника. У петомъ веку, кадъ се наука хрестова распространила далеко на истоку и западу, и кадъ є црква богато была одаривана одъ христїянскихъ владалаца и своє настве, црквене приходе делили су на четири нееднака дела: нешто є задржавао еписконъ па своє издржанїѣ; нешто є давао свештенству па ужитакъ; нешто є обраћано па зиданїѣ и украшаванїѣ новихъ и поправљанїѣ старихъ црквїѣ; а нешто є па последку давано па сиротино. Ово су были први обичаи, кои су по-

стояли у цркви за црквено иманѣ.³⁷ Изъ овихъ обичая развіена су доцнѣ сва правна определѣня о иманю, коимъ су располагале различне црквене власти. Бадъ су Срби усвоили свету науку христове цркве, наведени правни обичаи о црквеномъ иманю были су у свой цркви познати, усвоени, и утврђени законима, коє су државне власти о томе предмету издаде быле; па за то за ове ствари нису издаване у србској држави никакве уредбе, противне обичаима, кои су већъ были у православной цркви.

Колико є мени познато, у србскимъ се изворима црквени приходи првый путъ спомину подъ великимъ жупаномъ Стефаномъ Неманьомъ I. Св. Сава, описуюћи животъ свога отца Неманѣ I. генерално споминѣ црквене приходе „илуствки данта емоу отъ своихъ плодъ прлвєдннхъ.“ Ово є истина быо само на науци старога завета³⁸ основаный

³⁷ Cherrier: Enchridion Juris Ecclesiastici, editio tertia 1848. Posonii. tom. II. §. 50. pag. 56.

³⁸ Изъ исторіє цркве старога завета познато є, да су Евреи приносили Богу на жртву прве плодове, коє имъ є земля донела. Ови плодови были су особито: пшеница, пирначъ, грожђе, смокве, урме и улѣ. Одъ овыхъ плодова єврейски свештеници имаѣху велике приходе. Ови єврейски обичаи пренесени су и у христіанску цркву; па се за то већъ у канонима апостолскимъ каже „Omnium aliorum romorum primitiae episcopo et presbyteris domum mittuntur, non super altare. Manifestum est autem, quod episcopus et presbyter inter diaconos et reliquos clericos eas dividunt (Canones Apostolorum. Cap. IV). По наредби некогъ картагенскогъ сабора обвезани су были верни првнєе жита и грожђа давати цркви; па одтада јошъ вальда постон и

саветъ, кои є отаць своіой деци (Стефану, прво-венчаноме краљу; и великомъ кнезу Вуку) давао, кадъ се спремао оставити престолъ и покалуђерити се; али кадъ помислимо, да є іошъ царъ великій Константинъ установіо. да свештенство добія неке приходе одъ плодова земальскихъ, што є доцнїе царъ Іовіанъ потврдїо, — у наведеномъ отчнномъ савету можемо сматрати црквеныи обичай, вековима освештанъ, и у животь уведель и у самимъ србскимъ земляма. Я бы рекао, да се у наведеномъ обичаю налазе први почетци обичая, по комъ су свештеници узимали одъ свое пастве некій део земальскихъ плодова; кое православни христїяни гдєгде и данданасъ свештенству даю подъ именовъ бира.³⁹ Стефанъ Неманя поди-

садъ обичай кодъ Срба, да се о Преображеню доноси грође у цркву. Св. Григорїе Назїанинъ споминѣ, да су верни обвезани прво вино поднети Богу на жртву. (*Gregorii Nazianzeni epis, 80*).

³⁹ У прва времена христїянства, быо є обичай, да верни сваке неделѣ донесу храму божїемъ осимъ леба, и вина, и друге за ужитакъ потребне ствари, па кадшто и новаца; и све то узимали су свештеници као свое приходе; а нешто су употреблявали на оправу црквєныхъ зграда, на набавку црквєныхъ стварїй; и на подпомаганѣ сиротинѣ. У овомъ обичаю треба тражити прве почетке бира, и свештеничкогъ десетка, уобичаєногъ особито у црквама на западу. Великій царъ Константинъ, примивши веру христову, богато є одарїо цркве, и између осталого наредїо є, да свештеници узимаю нешто (по наредби цара Іовїана трећинну) одъ земальскихъ плодова, кое су люди у име порезе морали давати државной влади. *Heineccius I. 68, Thomas Broughtons: Historisches Lexicon aller Reli-*

гнувши многе цркве и манастире . обдарю ихъ в земляма . и другимъ приходима .

Подъ Неманићима є црквено имањъ было већъ разделяно међу црквене високодостойнике , манастире , и мирско свештенство . Власть архіерея была є дакле , што се црквеногъ имања тиче , ограничена ; шти су архіереи могли одузети или преназначити права . која су по грађанскимъ законима или по особитимъ црквенимъ уредбама припадала манастирима и мирскомъ свештенству .

gionen etc. Dresden und Leipzig 1756 речъ: Einkünfte der Kirche I. 951—955. Овај обичај прешао є сь истока на западъ , где се нешто другчје развио ; и появио као црквеныи десетакъ . На црквеномъ сабору , сазваномъ по другій путъ у Матсонъ (Maçon , Concilium Matiscovense) 585 године решено є , (5 прав. тогъ сабора) да верни буду обвезани давати цркви десетакъ . Карлъ великій закономъ одъ 779 заповедю є , да се свештенству дає десетакъ ; а по примеру карловомъ и осталии владоци издали су у своимъ земляма таке исте законе , а имено и кралѣви угарски св. Стеванъ (libr. 2 cap. 52) и св. Владиславъ (lib. 1. cap. 27, 30. 40). Овај десетакъ давали су люди некада одъ своіо плодова , а доцнїє само одъ векнхъ ; некадъ су давали саме плодоне , а после су ихъ замєнївали новцемъ ; некадъ су сви люди , и сами властелии плаћали десетакъ , а доцнїє су властелии одъ тогъ плаћаня были изузети ; некадъ є десетакъ узиманъ само за црквену потребу , а доцнїє каднито употребљиванъ є , да се набаве за ратъ потребне стварїи , да се подигну и укрєне замци и градови . — Римске папе присвојавале су себи право пресуђивати све распре , кое су бывале о десетку ; а доцнїє су те распре расправляне предъ надлеж-

Безъ сумнѣ, найзнатнѣе є црквено иманѣ бы-
ла земля, коя є црквенимъ людма давала найвеће
и найзнатнѣе приходе; на зато о овомъ извору цр-
квеныхъ прихода и има найвише издатыхъ за-
кона. Као у обшите што є све иманѣ припадало
или црквенимъ високодостоиницима, или манасти-
рима, или мирскомъ свештенству; тако є и земля
была или архіерейска, или манастирска или све-
штенничка.

Я се не сећамъ, да самъ и у єдномъ домаћемъ
споменику спазіо, да се изрекомъ каже, да є неко
село, или нека земля была патріархова, митропо-
литска или епископска; него се обично у споме-
ницима каже: село црквено, люди црквени (кои су
настанѣли на црквеной земљи), планше цркве-
не.⁴⁰ Но да се подъ овимъ изразима мора разу-
мети таква земля, одъ кое су споменути црквени
високодостоиници узимали приходе, нема никакве
сумнѣ. Зна се за цело, да су србски властели по-
дигли многе цркве и одарили ихъ многомъ зе-
мљомъ и селима, коима су цркве по праву могле
слободно располагати. Овакове одарене цркве ни-
су быле свакадъ манастири, него обичне цркве, у
коима су службу божію обично свршавали све-
штенници, одъ епископа постављени, изузимајући,
ако су те цркве быле царске, или властелске, єръ
тада, као што є споменуто, пису епископи могли
сами по своіой вољи постављати свештенике. Ако
є узъ овакве цркве была епископска столица, цр-

пимъ земаљскимъ судовима. *Enchiridion Juris ec-
clesiastici edidit Nicolaus Chelier. Posonii 1848. Tom.
II. § 181. pag. 188—190.* Колико є мени познато,
у православної цркви никада ніе завођєшь быо
десетакъ.

⁴⁰ Зав. 34, 35, 70, 132, 159 итд. Душ. Зак.

кве се називаху „келѣс“ или саборне. Свештеници имали су закономъ определѣть просторъ црквене землѣ за свое уживанѣ; одъ остале пакъ землѣ, коя е была у црквенимъ селима, узимали су безъ сумнѣ приходе сами архіереи, кои су се сматрали за црквене властеле оныхъ земаля, коє су подчинѣне были црквама, коима су они управљали. Люди на оваквой црквеной землѣ настанѣши, стајали су према патријарху, митрополитима, и епископима исто тако, као селяци према своимъ властелима; па за то су у грађанскимъ парницама долазили на судъ своихъ архіерея; и као годъ што су остали селяци работали своимъ властелима, тако су и люди на црквеной землѣ настанѣши, съ малымъ некимъ изменама работали цркви, то єсть до-тичнимъ архіереима.⁴¹

Архіереи су осимъ прихода одъ црквене землѣ имали јошъ и неке друге приходе. Вероватно е, да е патријархъ одъ времена душановогъ, а пре тога србскій митрополитъ имао неке особите приходе одъ епископа, кои су были подъ пѣговомъ влашћу. Извори намъ не казую колики су были ови приходи. Богатый изворъ архіерейскихъ прихода было е оно, што су свештеници у земаљскимъ плодовима давали своимъ надлежнимъ архіереима, и глобе, коє су плаћали сви люди, кои су се у некимъ парницама судили предъ црквомъ. Оно, што су свештеници давали своимъ архіереима, зване се рекао бы „попowska биръ“; или „връхокина“.⁴² У душановомъ законѣку нема ясно назна-

⁴¹ Сравни закопе: 22, 33, 34, 35. Душ. Законика.

⁴² У дипломи кнеза Лазара одъ 1381. дарованой ма-настиру Раваници, између осталого стои „и биръ брлинускскы и коуускскы изъ полъ съ мѣтрополѣшны“ Срб. Лѣт. 1847. IV. стр. 55; а у дипломи св. Пр-

чено, шта су дужни свештеници своимъ архіереима давати; само се изъ законика то зна, да су архіереи шилали своє ексархе, кои су, осимъ другихъ дужностей, купили одъ свештеника архіерейске приходе. Свештеници су пакъ за то обвезани были нешто архіереима давати, што су имали на обделаваѣ землю одъ црквене банштине, па за то се и споминѣ у изворима „земља поповска бирь“, кою су свештеници по свой прилици давали у земальскимъ плодовима.⁴³

Глобу плаћали су они люди, кои су неко црквено имаѣ притајали, или украли, па су се после изговарали, да су га купили, а нису могли доказати предъ судомъ, одъ кога су то имаѣ (особито се конья крадени спомину) купили. На кога е оваква сумња пала, особито ако е настанѣнъ быо на црквеной земљи, (црквени люди) морао е доћи

вовенчаногъ, датою манастиру Жичи, каже се „да оузна протонопа дворски поховиноу бирь поповске“ а епископъ е узимао „кръховиноу“ „а ере е крховина попом, да од тога неоузме протонопа хесты, но есе то пискоупъ да оузме“. И у дипломи краля Дечанскога, датою манастиру Дечанима, зове се „кръховина“ оно, што су попови давали архіереима „а попове да даю крховиноу, ккко ю сѣ и оу пискоупа давали, ере коупи кралевство ми тоузи крховиноу оу пискоупа хвостинскога“. Miklošić: Monumenta LXXXIII. Сада, као што е познато, бирь узима свештенство одъ своє пастве; и тако бирь е најглавнѣи приходъ сеоскихъ свештеника; а свештеници што владикама даю, то е врховина, или као што се садъ каже: главница.

⁴³ У зв. зак. Душ. Законика ово стои за ексархе: „и доходиѣ црковны да възметь отъ поповъ, кои естѣ отъ блщине“.

на судъ своје надлежноме архіерею, да се правда; на ако се ніе оправдао, узъ повратакъ краденихъ стварій, плаћао є глобу, и то седамъ пута толико, колико є украдена стварь вредила. Архіерей поставіо є црквене люде — свештена лица — за глобаре, кои су глобе одъ осуђеника скупляли, и цркви, управо манастирима, и архіереима давали. Царь и пѣгове власти (изрекомъ се спомину кешалие) нису одъ овихъ глоба ништа узимали.⁴⁴

Манастири, особито они, коє су србски владоци као своє особите задужбине сматрали (Студеница, Жича, Дечани, Раваница и т. д.) уживали су особита права како што се тиче управе манастирскимъ делима, тако исто што се тиче управе и уживаня манастирскогъ иманя, и особито манастирске землѣ.

Неки манастири, н. п. Жича, Дечани, Раваница, и т. д. имали су врло много землѣ, и силна села подъ собомъ. Манастирскимъ иманѣмъ управљали су особито игумани манастирски, на за то се и вели изрекомъ у законнику „и прѣдде царство ми нгоуменомъ цркви, да обладдють всьмъ ннннѣмъ манастирскимъ.“ али, почемъ се у другомъ закону каже, да се игуманъ мора договарати са старцима у манастиру „свьтъ нмоуѣ сь старци,“ рекао бы, да власть игумана у манастиру, особито што се манастирскогъ иманя тиче, ніе была неограничена.⁴⁵ Воля хтитора, кои є манастирь сазідао, и

⁴⁴ Зак. 195. Душ. Законика, сравни са зак. 193.

⁴⁵ У дипломи краля Дечанскогъ, датој манастиру Дечанима ясно се споминѣ договарањѣ игумана са братствомъ: „где є игумноу зьговорно сь зьборомъ“ Miklošić Monumenta LXXXIII. Изъ диплома, дарованыхъ пирговима манастира Хиландара може се

одарио иманѣмъ и селима была є главно правило, по комъ се одређивало, ко ће манастирскимъ иманѣмъ управљати.⁴⁶ Иманѣмъ манастира Раванице управљаю є. рекао бы, игуманъ са оно 12 братіе, кое є све братство бырало, и кои су, као што є већь єдномъ казано, изъ манастирскогъ братства бырали игумана.

Манастири имали су на землю, села, и люде на манастирској земљи настапѣне она иста права, коя су имали и архієреи на дотично црквено иманѣ; еръ се у законнику ясно споминѣ, да и игумани имаю надъ манастирскимъ людма ону исту судеку власть, кою су имали митрополити и епи-

извести, да су иманѣмъ манастирскимъ управљали: игуманъ, башта (старешина), икономъ, еклісіархъ, и савъ саборъ манастирскій, т. е. све братство (Аврамовиѣ: Опис. древ. у св. гори бр. 4, 5, 9). Старци, кои се у некимъ дипломама споминю, были су први до манастирскихъ поглавара (Heinricus III. 397). Св. Сава заповедіо є, да манастирь Хиландаръ буде слободанъ „отъ кѣсьмъ тоу владики и отъ прота, и отъ иныхъ манастьр и отъ особныхъ мѣкь (?) и ни подъ киии же да ксть правдми, ни царьскими, ни црковными“ (Аврам. Опис. древ. срб. у св. гори стр. 9); а св. Првовенчаный краль наредіо є, да осимъ Жиче слободни буду одъ протопопа „д манастири крадєкци: скета богородица стоуденицъска, и скеты георгие оу расъ и скетогорьски манастирь, и скета богородица градъ-уьска. тѣмъ д-ши, ни слѣтми ни, ни гдѣ ни соу села подъ кони нискоунидми, да неплють надъ ни ми никоеє области нискоуниє.“ Miklošić Monumenta XVIII.

⁴⁶ Зак. 36, 15. Душ. законика. Аврам. Опис. древ. срб. у св. гори бр. 5. итд.

скопи надъ црквенимъ людма. Далъ, као годъ што су црквени люди дужни были работати цркви, ослобођени будући одъ работаня цару и држави; тако су и по смислу овогъ закона, и по поединымъ дипломама, кое су манастирима дане, и люди манастирски были ослобођени одъ свою терета државныхъ, и свою работа малыхъ и великихъ као што се у дипломама вели.⁴⁷ У дипломи св. краля Стефана Дечанскогъ, дарованой манастиру Дечанима, найподробниѣ изложене су обвезаности, кое су имали люди разныхъ разреда, настанъви на манастирской земљи. Изъ ове дипломе видимо, да су на црквеной земљи могли настанъни быти *жеропси, сокальници, различни майстори*, па и сами *златари*, кои су се по Душановомъ законнику само у некимъ варошима и градовима могли задржавати;⁴⁸ далъ: *боляри* и *попови*; и да е свакиѣ одъ овыхъ

⁴⁷ Зак. 34, 35. Душ. законника. У многимъ дипломама обширно избраю се све работе, одъ коихъ е владалаць ослободіо цркве и манастире. Тако е Душанъ ослободіо люде, настанъне на земљи, кою е дао келіи св. Саве, пустинника ерусалимскогъ „отъ сока, отъ позова, и отъ прислице, отъ конске, отъ фара (псара), и отъ повлисард, отъ града, отъ виноградд, отъ стюкоше, отъ глобе и подиька, просто рещи отъ всьхъ работъ велихъ и малихъ.“ У другой дипломи између осталихъ работа ослободіо е Душанъ дотичне люде „отъ провода, соколръ, ораних, жетке, градныхъ работъ“ а за неке влахе у одной своіой дипломи рекао е између осталого „да имъ не поноса никогд ни житногд ни кинногд, . . . ни коня . . . ни владальца никогд.“ Miklošić Monumenta CXVII, CXI. Аврамовиѣ: Опис. древ. срб. у св. горн. бр. 6.

⁴⁸ Зак. 180, 181. Душ. Законника

разреда имао своя особита права, и особите дужности према манастиру. Наведена диплома Дечанскога врло је за то важна, да се може разумети стариј србској правниј животъ.

Осимъ земљъ имали су неки манастири и неке особите приходе. Тако у дипломи манастира **Жиче** споминѣ се, да је црква **Жича** примала одъ некихъ жупа половину одъ поповскогъ бира а одъ некихъ: „жупа њешаница, шночка, ѡба нѣра“: савъ бирь, кои се скупљаю у селима, коя су дата была у разнимъ жупама истоме манастиру **Жичи**. Дечанској манастирь, осимъ прихода, кое је имао одъ людій настанѣньихъ по манастирскимъ селима, добијао је половину вражде; коя ништа друго није, но глоба, на коју су црквени люди были осуђивани по земальскимъ законима, на кое се диплома и позива; па зато и можемо мислити, да је у дотичнимъ случаєвима (по смислу 193 и 195 Душанова закона) свакој манастирь добијао половину сакупљене глобе. Свештеници — попови — у селима, коя су Дечанскомъ манастиру придана была, коя су была иначе подъ епископомъ хвостанскимъ, давали су манастиру „кръковиноу“ т. е. неку таксу, коју су пре тога плаћали владци, одъ когъ је краљ Дечанској тай приходъ у користъ манастира одкупио.⁴⁹ Између осталихъ прихода кое је овај истый манастирь високи Дечани имао, споминѣ се дужность влаха, да манастиру носе „законноу соль одъ дохода цръквинога“; а ако више донесу, него што је закономъ прописано было, одъ тога половину давали су манастиру, а половину задржавали су за себе. Манастиру Раваници даровао је кнезь Лазарь узъ многа села приходе одъ некихъ ланађура (тргова); приходе одъ бродова

⁴⁹ Види дотичне дипломе; и сравни прим. 42.

(скела) на Морави; половину браничевскогъ бира; (друга половина остављена е митрополиту) и бирь дубравничкїй. Само се по себи разуме, и у дотичној дипломи се спомињ, да су люди на манастирској земљи настањени работали манастиру, кои е одъ њихъ узимао уобичаене користи, а често и приходе (сокъ, сокія, соокъ) кои су обично припадали цару.⁵⁰ Сви приходи, које су цркве и манастири имали одъ села, и земаља, називаю се обштинъ именовъ *доходци и правине села*, па зато се на многимъ местима у изворима спомињ, да су манастиру дата нека села са свимъ доходцима и правинама тыхъ села; а кадгадъ се те правине и избираю.⁵¹ На последку осимъ своју овыхъ сталнихъ прихода добївали су манастири одъ своихъ приложника и иманя покретногъ; а имали су знатне приходе и одъ годишнихъ редовныхъ и ванредныхъ подариваня, која су верни приносили манастирима: у воску, зейтину, злату, сребру, црвенимъ утварима, и другимъ свакидашњимъ потребама.⁵² — Не ће бити сувишно, да на овомъ месту

⁵⁰ Диплома кн. Лазара. Срб. Мѣтописъ 1847. IV. 55; Аврам. Опис. дрв. срб. у св. гори: бр. 10. Срав. зак. 200. Дун. Законика.

⁵¹ Види Авр. Опис. дрв. срб. у св. гори: бр. 3, 6, 7, 10. Диплома кн. Лазара Раваници у Срб. Мѣт. 1847. IV.

⁵² Навешћу само неке примере ванреднихъ прихода манастирскихъ: краљ Милутињ дао е манастиру Хиландару осимъ многихъ села „кд кобилъ одъ своихъ кобилъ“; св. краљ Дечанскїй дао е цркви св. Николе у „Добрѣци“ „тригъ оу призькиъ предъ прлздинкомъ светаго Николи, да јестъ свѣжа цркви тои, и оѣт царнис оу светаго снаса на всако годище рїи исрисерь да се дае доходкы цркви тои“;

споменемъ, да се у некимъ писменимъ споменницима црквено иманѣ назива *добытакъ живый и мртвый*; а *мртвилъ добиткомъ*, рекао бы називаю се црквене утвари, служеће на украсъ и унутрашню потребу цркве: књиге, иконе, завесе, путири, крстови, итд.; а *живый добытакъ* не даду дипломе саме мислити, да є было што друго, него иманѣ кое су употребљавали на набавку за ужитакъ потребныхъ стварій.⁵³

Одъ манастирскогъ иманя было є нешто различно иманѣ поединныхъ пиргова, кои су были придани главномъ манастиру. У оваквимъ пирговима живели су калуђери пустиньници, кои су стаяли у заєдници са главнимъ манастиромъ, али осимъ тога они су стаяли подъ старцемъ калуђеромъ,⁵⁴ когъ є изъ манастирскогъ братства бирало све братство „не по лицемѣрню и по любки єднога игоүмена или иъкога ѿтъ старейше братїе“ по общитимъ сагласѣмъ „изволенїемъ късега съзора“.⁵⁵ Приходима, кои су были поединныхъ пиргова, управляо є независно одъ игумана самъ стараць „прѣдстатель ксли“ као што се у єдној дипломи назива. Одъ оваквогъ прѣдстателя ниє се одузимала управа има-

Душанъ пакъ наредїо є, да се дає келин єв. Саве „оу картяхъ“ „ѿтъ коуке царьства ни на всако годище р̄ неркнерь кепстицѣхъ и ї гоуни, и ї кожоухъ, и клашки и ї иѣхъ сиренїи и ї сирокъ, и да си взимла на всако дѣто на плохи и сноудъ соли.“ Деспотъ високий Стеванъ опредѣлио є за Хиландаръ „да кизимлетъ монастырь на годицестѣ литрь сребра“.
Аврам: Опис. древ. серб. у св. гори 6, 7, 10, 16.

⁵³ Аврамовићъ: Опис. древностиї ербски у св. гори бр. 3, 4, и на др. местима.

⁵⁴ Аврам. Опис. древ. серб. у св. гори: бр. 3, 4, 5, 10.

⁵⁵ Аврам. Опис. древ. бр. 4.

иѣмъ пирговимъ безъ велике иѣгове погрешке; а ако є то учинѣно, братство є новогъ предстателя бирало.⁵⁶ Душанова люба царица Елена обновивши келію св. Саве у св. гори, задржала є за себе право, да изъ хиландарскогъ братства избере старца за тай пиргъ.⁵⁷ Пиргови су имали често знатна иманя, и таква иста, као што су имали и сами манастири. Люди, настанѣни у селима, подчинѣнима пиргу, имали су иста права и дужности, коє су имали и остали црквени люди.

Напредъ самъ споменуо, да су манастири уживали особита права, што се тиче управе имаиѣмъ, и манастирскимъ делима. Не ће бити сувише, да наведемъ овде неке примере овыхъ особитыхъ права. Стефанъ Првовенчаный краль царедіо є, да „протопопа дворьски“ нема никакве власти надъ имаиѣмъ, коє є онъ манастиру Жичи даровао, него є савъ приходъ припадао самой цркви. Исподъ власти протопопа дворскогъ изузета су и четири кральвска манастира: „богородица стоуденицъска, скеты георгіиє у расъ, и светогорьски мнапастиръ, и скета богородица градъуска.“ Надъ селима своіо овыхъ манастира цису имали дотични епископи никакве власти; а свештенике у свимъ тимъ селима поставляю є архіепископъ, кои є и делима строго црквенимъ у тимъ селима управаю. За землю манастира Дечана каже светый ктиторъ овогъ манастира „да се оу бѣ(хъ) никомоу недела“ (Miklošić: Monumenta LXXXIII), него, као што є дозвољно было, да се слободни люди могу населявати на манастирској земљи (Аврам. Опис. древ. срб. бр. 6), ако се неко у манастирскомъ селу настаио, морао се є покоровати дотичнимъ законима.

⁵⁶ Аврам. Опис. древ. бр. 3, 4, 10.

⁵⁷ Аврам. Опис. древ. бр. 10.

и манастиру работати, као што е законима и правнимъ обичаима было утврђено.

Цркве и манастири добијали су села, земљ, и другоꙗ иманя одъ владалаца, властеле, и другихъ приватныхъ людій. Св. кнезь Лазарь вели, да сва села, коя е даровао Раваницы, есу његово приватно имань, кое е одъ многихъ людій искупомъ и заменомъ набавио; * а и у дипломи манастира Жиче изразъ „кѣси кси сие краљевьскє дръжавє“ уверава насъ, да е и св. Првовенчаный краль одъ своꙗ приватноꙗ иманя сазидѡ, и богато одарио собомъ сазиданый манастирь. Самъ Душановъ законикъ не само што е потврдѡ све дипломе кое су до 1349 разни манастири на села и земљ разне добыли; него е дозволио, да и у напредакъ свакий слободно може цркви оставляти свое имань.⁵⁸ По-

* Кнезь Лазарь у својој дипломи вели: „И кьса елика приложихъ, не оузесть ниуїю бациноу, не сътворихъ по силѣ. и кьса съ искупомъ, и съ замєною икоже кто хотѣше“ Лѣтописъ 1347. IV. А слычно овоме пева и народни песникъ у песни: *Обретеніє главе кнеза Лазара.*

„Не ће светаць задужбини туђој.
Већ онъ оће својој задужбини
А у свою красну Раваницу
Подъ високомъ, подъ Кучай-планиномъ
Што е Лаза саградно цркву
За живота јоште за своего,
Саградно себи задужбину
*О свомъ лебу и о своје благо
А безъ суза безъ сиротинские“.*

Српске народне Пјесме. Скупно их и на свијет издао Вук Стеф. Караџић, песма 53, књига друга. У Бечу 1845.

⁵⁸ Види споменуте дипломе манастира Жиче и Раванице. Зак. 39. 153. Душановоꙗ Законика.

божни су се Срби врло често служили овимъ дозвољивъмъ закона, на зато су сръбски манастири и имали огромна имана. Овимъ су иманъмъ нешто набавляне привеле утвари; нешто су ошравляне цркве, и манастири; а нешто е одређено было на издржанъ калуђера; на угошћаванъ странаца; а осимъ тога и на подпомаганъ сиротинъ, на можда и на подизанъ школа.⁵⁹ Св. краљ Дечанскій ясно

⁵⁹ Пoboжни су християни већ у прва времена християнства подизали школе. Тако се вели, да е већ св. евангелиста Марко подигао у Александрию школу, коя се доцнѣ врло прославила ученошкѣ своихъ учителя, између кои найзнатни су были: Пантень (Pantenus), Оригенъ, Дюннеисъ, итд. Светый Климента римскій папа опомнио е коринѣане (Epistola I ad Corinth. cap. 21, p. 40) да шлю свою децу у школу, где ће се научити презирати пороке, и любити Бога. Св. Еронимъ спомниъ, да е у Риму около 165. год. после Христа мученикъ Юстинъ имао школу (Acta martyris Justinii ap. Baronium ad annum 165. n. r.). У школи у Кесарии учио се: св. Григоріе Назіяннинъ, Василіе, и Юліе апостота. (Gregor. Nazian. oratio de laudibus Basilii). У овимъ школама обучавала су се деца найпре у науци религіозной, а доцнѣ су предаване и друге науке; особито: граматика, діалектика, геометрія, аритметика и музика. (S. Hieronimus cap. 10. Dist. XXXVII. apud Gratianum. Chelier: Enchyridion juris Eccl. II. 122). Рекао бы, да е и кодъ насъ узъ манастире было школа, ерѣ краљ Дечанскій у своіој дипломѣ определяваюћи правне односе пероуха, настанъвухъ на црквенной земљи, вели: „ако ли мѣроншикъ кингоѣ изоѣти“; то е доказъ, да су меропси могли се учити, а учили су се по свој прилици у школама, коє су узъ манастирѣ

каже у својој дипломи, да е села и црквене утвари дао манастиру Дечанима „на просекшење домоу божиа“ и „на крмоу и на одтмише късѣмь слоужителемь цркъкшиимь, и маломощниимь, и страданиимь къ плаеть и къ помешь мит и синоу воемоу“ итд. А у Душановомъ законнику строго се налаже „и по късѣхь цркъвахь да хранеть се оубозы, како есть записано оть хитторъ“ на митрополитъ, и игуманъ, кои е противно овомъ закону радю, губю е свое достояство (Зак. 28).⁶⁰ У свакомъ манастиру издржавало се што више калуђера; а самимъ закономъ было е прописано, да се на сваки 1000 домова издржава 50 калуђера. (Види Зак. 16. Душ. Зак.).

Напоследку треба јошъ нешто да проговоримъ о приходима мирскогъ свештенства. Рекао бы, да е подъ првимъ Неманићима мирско свештенство было у већемъ уважено, него ли доцнѣ. У животопису Немањ I мирски свештеници, називаю се „нереѣ“; напротивъ у Душановомъ зако-

быле. Види Heineccii: *Abbildung der alten und neuen griechischen Kirche* Leipzig. 1711 III. 117.

⁶⁰ По смелу и предписима каноногъ права была е и у Француской дужность цркве старати се о сиротама, и само одъ 16. века овамо нѣе остављено црквама, да сироте и сиротиньске домове надгледаю. (Roth: *Über Stiftungen in Gerbers und Jherings Jahrbücher für die Dogmatik d. h. römischen und deutschen Privatrechts*. Bd. I. Heft 2, s. 190. ff). У прва времена християнства имућнии люди давали су у цркви казу обично свакогъ месеца нешто новаца, кое е црква по сведочанству Тертулиановомъ употребила на изрављивањ и сарављивањ сиротинѣ, на воспитанѣ сирочади, и у обште на милостивѣ опима, кои су пострадали. *Tertuliani apolog. cap. 39. Heinec. III. 254—255.*

нику спомнио се само съ изразомъ „попови“. У дипломи манастира Жиче спомнио се „протопопе дворске“ по свой прилици садашнѣ „проте“ „протопопи“⁶¹ коє и Душановъ законикъ спомниѣ, и кои су надъ мирскимъ свештенствомъ имали неку властъ, примаюћи одъ свештеника неке приходе. По Душановомъ законнику протопопи были су постављани „по тръговѣхъ“, дакле по већимъ местима; али какве су приходе имали, о томе се у законнику ништа не спомниѣ. Мирски свештеници т. е. попови, были су „блциници“ и „неблциници“. Први су имали своє банштине; небанштеници пакъ добијали су одъ црквене земљѣ „три никѣ законште“ у име свога ужитка; а ако су осимъ тога одъ црквене земљѣ јошъ што обрађивали, морали су као и остали люди цркви работати; па према томе већ у дипломи Дечанскога манастиру Дечанима датой каже се, да се манастирска земля никоме, па посебице ни поцу бадава не дає. Свештеници при црквама властелскимъ нису смели одлазити одъ своихъ господара, и уживали су оне приходе, коє имъ є властелинѣ добровольно давао. Дужность властелинова была є старати се о издржаню свога свештеника; а ако га господаръ ниє хтео, или ниє могао издржавати, свештеникъ се могао тужити своме надлежномъ архіерею, кои є властелина опоменуо „да хранишъ пона по законоу“, па ако є властелинѣ и далѣ остао према свомъ свештенику немаранѣ, могао га є свештеникъ оставити, и отићи кудъ є хтео, ерѣ є быо слободашѣ. Свештеници имали су ямачно по старимъ установама грчкихъ царева неке приходе одъ своє пастве у земальскимъ плодовима; и ти приходи звали су се по свой прилици, као што се гдєгдє и спомниѣ

⁶¹ 6. зак. Душ. Законика.

„поповскѣ земельнѣ вѣрь“, одъ коє су свештеници давали нешто протопонима, а нешто архіереима. Свештеници за свою личностъ были су 'слободни,' нису никомъ работали, осимъ цркве, и то само онда, ако су црквену землю обрађивали. Рекао бы, да су и синови свештенички были слободни лично, али ако сѣяъ свештеничкѣй нѣе изучіо кнѣи-гу, па за то нѣе могао постати свештеникъ, по речима дипломе краля Дечанскогъ дате манастиру Дечанима „да ю мѣропхъ“. ⁶²

Ово су главнѣя правна опредѣлѣня, коя се у србскимъ изворима налазе о цркви, а особито о црквенимъ лицима, и о црквеномъ иманю. Изъ овыхъ се опредѣлѣня можемо уверити, да се србско законодавство свойски старало, да православну веру у србскомъ народу утврди, да подигне цркве и манастире, да ихъ обезбеди у цѣловимъ правима, и да у србској држави постави законе, кои ће бити удесни, да се наука православне цркве распростраци и оснажи. Велелепни божји храмови, коє су некада подигли србски владоци, леже у развалинама; богати некадъ манастири, осиромашени у течаю времена, издржаваю се садъ прошиномъ; сѣйностъ србске ерархіє потавнела є; али є православна вера остала у србскомъ народу, као пайвеће благо, коє є србскѣй народъ и у пайвећимъ своимъ неволяма сачувао, бранећи є своіомъ крвлю, и налазећи у нѣой єдину надежду спасеня усредъ грдныхъ опасностѣй, коє су му претиле коначномъ пропащю.

^{*} „и да юсть кнѣд поновскѣ слободни“ каже се у 31. зак. Душ. Законика.

⁶² О мирскомъ свештенству нма спомена у животопису Неманѣ I; у дипломама манастира Жиче, и нис. Дечана у 31, и 32, зак. Душ. Зак. итд.

КОМНЕНОВКЕ

или

НАРОДНЕ ПЕСМЕ О СРБСКИМЪ КОМНЕНИМА,
СРАВНѢНЕ СА ПРЕДАНИЯМА, ЛЕТОПИСИМА И
СПОМЕНИЦИМА.

*Ἄλλὰ λοιπὸν εἰς οἰωπῆς ὄρμον ὁ λόγος στήτω.
Πελάγους γὰρ Ἀτλαντικοῦ χύσις ἀνέροργέ μοι
Ἀριστοουργήματα λαμπρὰ γενναίων βασιλέων,
Ἄνδρῶν ἡρώων, εὐγενῶν, ἀλκιμῶν, μεγαθύμων,
Ὅν οὐδὲ γλώσση δυνατὸν τοῦς βίους διαπλεῦσαι,
Ἦδη λοιπὸν ἐκκύπτονσι τριβαριστεῖς σκηπτούχοι,
Κομνηνιαδαὶ κράτορες, μεγαλοφροῶν γεννάδες,
Θαλάσσης πελαγίζοντες τῶν τροπαίουχημάτων,
Ὅς οὐδ' αὐτὸς ἂν Ἡρακλῆς ὁ κρατερὸς περάσει.. —*

„Но већъ, о моя песни, у ѣутана пристаниште слов' се!
„Ере се мени пучине свиѣга мора отвораю
„Одъ дела' сайны, творства' величайны, душана царева,
„Мужева слыны, дично племениты, големы юнака,
„Конхъ живота путе ни ты сама превдрить неможешъ.
„Већъ на зреникъ се помалаю славомъ светли жезлоносци,
„Комнениаде, државци и царя, великани творомъ,
„Бродеѣи као безъ брода пучине одъ бойны трофеа,
„Какве ни истый юначина Херкулъ преплавао небы.“ —

Const. Manassis, Compendium
Chronicum, 6722—6730.

Песникъ Византие. кои са овакимъ усхитомъ уѣуткуе свою музу предъ эпохомъ, кою отвораю „Комнениаде“ на престолу Константиновомъ, могао бы пробуѣивати осмехе новии судаца о величеству роле, кою онъ дае, на позоришту светске

повестнице. Августима ове династіе. Ипакъ, кадъ бы данашњи критици хотели нешто маиъ строги бити сврху родословне главизне Комневиѣда, испало бы можда, да бы оны сами себе у пуномъ противоречію уловили, и са штовнимъ удивлѣнїемъ предъ овимъ именовъ поклонили се.

Знаю буди озбиля, да ни едаиъ родъ, кон се е кадгодъ до престола подизао, ниє своє порекло изъ давниє древности доводио а до скорашњиѣ времена продужавао га, као *византїйски Комнени*. Никога ближегъ они, до у прамой линїи *Енея* и *Асканїя* — старославне хероє бегуице изъ Прїямове Троє, за своє прве родоначелнике, а *Корсицанске Стефанопуле* и *Каломеракїе (Бонапарте)* нашега века за своє найпотонї родове држе!

Послушаймо, како се свезує оваї ланацъ колена одъ три хиляде година дужине.

„Старо-римско племе *Флавиєвско* (gens Flavia), єднородно са *Юлиєвскимъ* (Julia) и *Силвиєвскимъ* (Sylvia), држане се тврдо да проиходи одъ краљва Троє и Албе, по Енею и Асканїю. Овомъ племену Флавиєваца принадлежаху цареви Титусъ и Веспазїанъ; а одъ єдногъ брата овога последнїгъ проихишло є выше грана. одъ конхъ прва сконча се на цару Ликинїю и на његовомъ сишу, удавлїномъ по заповести Константина великогъ, кон такође, као и њговъ отацъ Констанціє Хлоръ, и синовн му: Константинъ II, Констанціє II. и Констансъ, проихођаху одъ друге, а цареви Ювїанъ, Прокопїє и Леонъ I. одъ треће линїе. Най-после, четврта грана произведе кратковременогъ цара Олибрїя, коме бы братъ одъ стрица (cousin) *Flavius Sotanus Maximus*, одъ кога сви Комнени проихлазе. Ово проихиште *Комануса* доби онъ съ тога, што є покорио *Комане* (око 469), и пренесе

га своимъ потомцима, кои га претворе у *Коменъ*, *Коминъ*, и на последку у *Комненъ*.¹

„Старія лоза овы угаси се јошъ у 650. год. но млађа се продужи до *Флавія - Исака - Мануила - Комнена*, кој бы врховный воевода надъ войскама цара Василя Булгароктона. и префектъ Оріента око 976. Одъ свога и његовогъ унука Исака, првогъ Комнена на царству (око 1057), постаю ясно исторички Комнени Византійски и Транезунтски за више одъ 400. година на оба ова престола.

„Но судбина Византије у половини XV века незакасни наскоро постигнута и њѣтъ Транезунтскій филијалъ. Год. 1462. ово царство паде подъ ударима исте силе, коя и прво обори. Давида, последњѣгъ Комнена на овомъ престолу. одведе победитель Махомедъ II. са целомъ његовомъ родницомъ као робѣ у своју нову столицу, и следеће године преда смрти и отца и све му синове, осимъ единогъ Никифора најмлађега, кои буде обрезанъ и у сараѣ затворенъ. Али њѣга срећа послужиле те се одавде измакне подъ променѣнимъ именовъ Ђорђа, и побегне најпре у Персию, где

¹ Еданъ лапидарный надписъ, наведенъ Du Cange-мъ у *Historia Byzantina* (с. 165), и налазекии се у његово време *Ameriae in Umbria ad S. Secundi*, а ископанъ *ante aut circa Constantini (Magni) tempora* — сведочио бы ипакъ, да Комнени јошъ давније одъ *Flavia - Comanusa - Maxima*, и у последњој форми, носе ово име. Надписъ гласи овако:

L. COMNENO. O.L. FELICI.
COMNENAE. O.L. NYMPHE.
ET COMNENO O.L. FELIONI.
C. SERVILIO. ALBANO.

є нѣгова тетка Сара Комненка была удата за шаха Узунъ-Хасана. Віянь и до у ово пребежиште зазориомъ политикомъ Махомеда, онъ се най-после склони у Морею кодъ Майнота, мыслѣни потомака стары Шпартанаца, коє Турци юнѣ нысу могли коначно покорити. Ту га прійми нѣговъ уякъ Мануило Кантакузенъ, и наименує *протогеронтюмъ*, достоинство, коє постане наследно у нѣговой породичи за выше одъ двеста година.

„*Стефанъ*, єданъ одъ нѣгови потомака, за-служи своимъ победама надъ Османима, те нѣгови потомци додаду свомъ племенскомъ презимену и ово — *Стефанопули*. Одтуда дуга серія ове границе Комнена, коя постає интересантнїя одъ Стефанопула - Комнена Константина IV., кон., у граѣанскимъ раздорима Майнота, наставши се на челу партає, што се недаваше придобити одъ Турака, буде принуѣненъ оставити (око 1675) ову постоибину, и после различиты удеса на мору, доброди у Сицилію. Али ратъ, кон онъ предвиѣнше измеѣу Шпаніє и Француске, препречи му те се немогне станити у овомъ острову, и одброди далъ у Генову, где Сенатъ нѣму и нѣговой дружини уступи пределъ Паомію у острову Корсики 1676 год. — Ова населбїяна грчка, коіой Константинъ и нѣгови потомци буду поглавице, пробуди зависть островляна, одъ коє они морадиу склонити се у Аяччіо око 1730.

„Кадъ Французи дођу у Корсику 1756., Константинъ Комненъ V ступи у службу Француске и састави єданъ полкъ Грка, коме буде онъ самъ Полковникъ. Нѣгови сїнови Јованъ и Димитріє служили су такође у Француской; но првїй узевши чинъ свештеничкїй, умре као парохъ цркве св. Гервасїя (Saint - Gervais) у Паризу. Другїй

ожени се у Француской. постане кавалерійскій офицеръ и умре у Паризу у год. 1820. — обоица безчедни. — Бдна одъ пѣювы сестара была е мати госпође херцегиниѣ д' Абрагестъ, коя у своимъ *мелоріама* дае занимивы известія о овой породици.

„По пѣной повести, еданъ братъ Теодора IV. именовъ *Каломери* или *Каломараки* (одъ кога Италия начинше *Bella - Parte* и *Buona - Parte*), посланъ одъ свогъ отца Константина IV. великомъ воеводи Тосканскомъ, Козми Медицису III., поведе стабло породици *Наполеона Бонапарте*.“ *

Читатели виде дакле, да ентузіязамъ византійскогъ летописца - песника ніе безъ достойны размера. Ако само негреше родословія — по слабости оны, кои ихъ пишну, выше него самы высоки родова — ето Комненијада у правомъ великанскомъ кипу, хероя дивно достойны и колико іоншъ надмануѣни оне, коє за своє родоначелнике узимаю, и коихъ древну епопею, као своє наследно дело племенско, само они быше одъ стаса да даљ продуже и — продужаваше.

Неговораху ли занста стари Флавієвци, Силвієвци и Юлієвци, поражаваюѣни Ахаю и Мирмидонце на хиляду година после пораза Трое, — да имъ одпеваю, за Илияду, последню песань Енеиде? И недоконча ли пѣово дело еданъ дощин великанъ одъ пѣовога колена, уздигавши опеть нову Троию на другомъ Елеспонту, и пренесавши опеть у шо племенске богове — за време склонѣне у Лаціуму, по появльѣне одсадъ у светлій слави праве истине? — И ако се на ново паѣе бесны врагова, кои и овой Трои едну барбарскію Илияду испева-

* В. Рубрику „*Complète*“ у *Dictionnaire de la conversation et de la lecture*.

ше: неспасе ли се изъ нѣ опетъ еданъ Енеасъ одъ рода, да подобне удесе првога повтори, докле ненађе и онъ еданъ Лаціумъ за племенске богове, да ихъ одатле — подъ истымъ светымъ стезима као и првый — еданъ скорашній Флавіе-ваць на ново у зидове стары Троя понесе и ако му лоша срећа беше, те се одъ Фараонски споменика и брегова старогъ завичая Дидонногъ назадъ поврнути мораде. . . .

Ћ ли замерно по томе, ако е толика слава овы высокоплеменяка за нѣово име пленявала и толико други родова, кои се съ нѣовимъ срађаше?

Зна се донста, да има и было е неброены Комнена, кои су ово име пригрљавали *по материнскомъ дединству*: и, ако се не ће са смешне стране узети, кажу се и неки наши Срби некакви таквогъ порекла Комнени. Мы ћемо овде о њима преповедити мало што знамо, по начину библијскогъ повестника: *ѣлика слышашъ, и познашъ азъ, и шци мои повѣдѣша миѣ.*

I.

ДАНАШНѢИ КОМНЕНОВИѢИ СРБСКИ, И ПОЕДИНА УСТНА ПРЕДАНИЯ О НѢОВОЙ СТАРИНИ.

Преданія столетны стараца по старой Зети, Требуніи, Хумской и Неретви, коя тамо знаду: „да е *Белый Павле*, родоначелникъ данашнѣи *Белопавлиха* у Црногорскимъ Брдима, быо одъ рода Дукађиновића, и верный слуга силюга цара Степана, кои е юшъ са некими другима помогао задавити отца Царева, те су га зато уклонили у Белопавлиће, и одъ нѣга се изродили Радовићи, Божковићи, Петушиновићи, и многа друга племена; — а бегъ Любовићъ у Невесињу да е одъ рода ста-

ры Юговића,“ * — преповедаю равно, како є и некій *Комненъ*, князь или жупанъ у тимъ краєвима подь кралѣмъ Милутиномъ, повео стабло єдномъ племену србски Комненовића. коє презиме као племенско јошъ и данасъ носе неке фамиліє по тымъ и околнымъ странама, претвараюћи га често у име лично, и препосећи, по обычаю, одъ дедова на унуке.

Изъ бележака и записа, кои се по *Магазину Далматинскомъ* налазе, знани су заиста неки —

Сотнено (Комненовићъ или Комненъ) Ораховчанинъ, православный свештеникъ србскій у селима Бoko-Которскимъ Богдашибу и Ковачима, одакле га изгони єданъ нитолерантний декретъ одъ 30. Септ. 1672 год. Леопарда Венерія, млетачкогъ губернатора града и предела Которскогъ. — *Магазинъ* одъ 1849. стр. 171—2.

Комненовићъ Јосифъ, изъ Топле кодъ Каstell-Новога, игуманъ манастира Савине око 1757. — *Магаз.* 1853, а 120.

Комненовићъ Марко, свештеникъ у кнежини Кривошијама, умрѣо 1849. у 78-ой години старости. *Магаз.* 1850. с. 149.

Комненовићи Трифунъ, садашній свештеникъ у Кривошијама. — Там. с. 32.

Комненовићъ Симо, свештеникъ у селу Рудинама близу Требниа у Ерцеговини. — *Магаз.* 1849. с. 147.

Комненовићъ Михаилъ (Мићо), трговаць у Дубровнику. — Често међу пренумерантима *Магазина*.

Комненовићъ Константинъ, инциниръ на доминиоу мариенфелдскомъ око 1845. год.

*) *Магазинъ Далматинскій* одъ 1850 стр. 43.

Комненовићъ Александеръ, професоръ математике у Пешти.

Комненовићъ Гргуръ (Глиша), докторъ, стриць горниѣга и зналаць г. подпредседателя Друштва, I. Гавриловића, за време египетски' ратова' у Цариграду и т. д.

Но по каквимъ исправама ови данасъ зваии Комненовићи на тако старо и знатно порекло претендираю? — Еданъ одъ њи', Требинишићъ, одъ кога е првога писаць овогъ чланка предание у почетку наведено саслушао, разгранявао га е овако:

„Јошъ у поганска времена Неретвански' Срба' славило се е међу њима едно кнежко племе, које е до покритења (валда подъ Василиемъ Македонскимъ у IX. стол.) неко чудновато старинско име носило, а при крштењу добило прозвиште *Аранђеловића'* или *Аранђеловаца'*, одъ кон' еданъ ратујући подъ краљемъ Милутиномъ, као његовъ воевода, съ Епирскимъ деспотима одъ Комненскогъ рода, сроди се съ њима женитбомъ, те пренесе на свою фамилију име *Комнена'* и *Комненовића'*, које се и данасъ носи. Овај родъ властовао е поглавито у Требунии и пределима Гориѣ Зете, где ови ерцеговачки Комненовићи сматраю манастирь *Дужи* и друге цеке као њи'ове задужбине. Изъ записа' и споменика' старински, кои се по овимъ манастирима мораю јошть налазити или су се налазили, као и изъ стары племски' листица', чуваны јошть које где кодъ рођака' угашены или осиротелы господски' линија', које су често старинско презиме съ ближима очинскимъ, дединскимъ или властелскимъ покривали, — пренесе се у устна преданија сви ови спомени.“

Чудновата новостъ овога казиваня не маѣ чудно паличи на овај епизодъ Дубровничке по-
вестице:

„Затимъ се догоди рать са *Melechdosh-Grabie-mъ*; но по учишномъ миру, република Дубровачка буде много почествована одъ *Melechdosh-a*, којой онъ се показа сасвимъ од-
дашъ, обећавајући се савдѣти у свакој прилици и въ
саветъ и пѣну срепу. То чиняше онъ поглавито
изъ овогъ узрока, што є (као што се чита у єдној
кronици врло старой, коя се садъ — 1604. г. —
палази у притяжанію Франческа (Бркова Поцића)
быо мужъ много славанъ и своимъ собственымъ и
и свои предака' делима. на одвише желяше, да
одъ тога споменъ и потомству остави. Слушаю-
ћи дакле, да се у Дубровнику хране спомени одъ
славны дела' воєвода' славенски', драговольно све-
же пріятельство съ Дубровчанима, коима много-
кратно говораше и побуђаваше ихъ, да у своимъ
списима славе и свету обелодающе име и юнаш-
тво *Неретванаца'*; изражавајући се често, да ако
га у томъ задовољ, никадъ имъ неће такву лю-
бавъ заборавити; еръ живописи, кинови, колоси,
или ма какве инаке сграде и строения. морать
бѣду кадъ тадъ, ако ни одъ чега, а оно одъ гло-
даня времена пронасти; али споменици писани
праве се да траю вечито.“ *

Но жалости (ако овде немечтаю и повестникъ
и, по његовомъ трагу, данашній причалаць), Богъ
зна, є ли и самый овакій споменикъ могао одоле-
ти досадъ свекрушительномъ зубу времена. Хро-
ника хранивши се у єдногъ Поцића до почетка
XVII. века, имала бы намъ занста, ако не показа-
ти родословіє србски' Комненовића', а оно баремъ

* *Luccari, Annali di Ragusa, 39.*

дати рачунъ, одкудъ ово чудотварно име *Melech-doch-Grabia* единомъ Неретванскомъ кнезу, кадъ се мало за тимъ (нѣгови наследници вальда) *Елешъ*, *Звѣздодрагъ* и *Истокъ*, међу собомъ свађаю о очинству, те се у нѣи'ову свађу, за свою користь, мешаю известни *Аранђеловци* наши. Немања I. и братъ му Мирославъ (Ibid. 41.). Сасвимъ є страво, да прва речъ овогъ имена носи чисту Сараценску физиономию, и важе точный преводъ имена *Анђеловићъ*,* а друга *кнежку* или *графску* титулу по польски или старо-белосрбски (*grabie*=графъ). Да ли га нису гласовити на мору юнаци, Неретвански Аранђеловци, за свою славу, тако исто драгавольно усвоили одъ свои' често поражены сунарника Сараценски', као и юнаци нама ближи' и наши' времена: *Скендербегъ*, *Кара-Ђорђе*, *Дайдукъ-Велько*, *Узуиъ-Мирко*, *Дели-Марко*, *Топалъ-Милосавъ*, и т. д.?

Што се тиче манастира *Дужи* (старинскогъ Тврдоша), читатели могу знати изъ Магазина Далматинскогъ какве є судбѣне овај манастиръ претрпявао, и шта се є одъ старина' у нѣму чуваны до данасъ спасти могло. Ипакъ макаръ еданъ записъ на некомъ „древномъ

* *мелекъ*—анђео. Срав. такође имена калѣски сатрапа у Египту: *Мелексала*, *Мелексейдъ*, *Мелексерафъ*, *Мелеккадри*, *Мелекмансоръ* и т. д. — Съ правописомъ *меликъ*, иста речъ значи титулу владалца, господара, краля, кнеза, — дакле и *Grabia*; а у другомъ смыслеу управо оно, што кодъ Турака *башъ*, главный, врховный: дакле *Melechdoch-Grabie* = *Башъ-Grabie* = Башъ — Кнезь, — исту титулу данашњи кнizeва србски кодъ В. Порте.

обитаку," кои сведочи, да є овај манастиръ изъ развалина', јошть старин'. наново подигао краљ Милутињ Неманићъ, али помоћу и пркослављених коллары и други тѣхъѣри сего храма, конхъ имена унесеше. оу сѣ поменикъ славјери ск. семоу храмоу... Али где су други листови, и где съ њима сама имена овогъ поменика? Да ли є морао пропасти, кадъ є манастиръ Тврдошъ био лагуманъ у венецијанско-турскомъ рату при концу XVII. века, или су га калуђери са собомъ пренели, кадъ су се одавде спасавали, у манастиръ Савицу, те се можда и садъ налази међу онымъ ербуљма и гдиконимъ старымъ дипломама, коє се (по Магазину Далматинскомъ одъ 1844. с. 125.) хране у овомъ манастиру? — Каквуй му драго резултатъ дала будућа истраживана, којма се можемо надати, еле за садъ нема ни одавде ништа на средн, што бы причанъ Требиниьскогъ Комненовића ясно посведочавало.

Долазе садъ нека друга, и у првомъ реду єдно одъ знаногъ издателя „Србски' Споменика", г. Павла Карапо-Тврдоковића.

Онъ є лани казивао писцу, „да му є ово племе Комненовића' — по листицама, коє су му преко руку' прелазиле, и по његовымъ личнымъ познанствима — доста известно као водеће своє порекло одъ некаквы и некадашњи' воєвода' одъ Ђаковице, у старомъ Хвостну близу Пећи и Дечана; одакле су се они у давниа времена у Требиниьску областъ изселили, и одавде даљъ распрострањавали до Ливна и Гламоча, где имъ є онъ самъ познавао потомака', хранећи јошть неке старе племске листице. Ђданъ одъ њи'овы прешао є јошть за Млетачке владе у Далмацию къ Сењу —

„И тамо добио млетачко племство съ титуломъ conte; но садъ већъ његова лоза сматра се као угашена или загубљена“ — по казиваню г. М. Медаковића.

„Но — по знаню г. грофа Орсата Поцића — еданъ одтуда Комненовићъ тражио є пре неколико година' одъ ц. к. аустријске владе исту титулу за себе; па быо одбиенъ наводомъ „изъ недостатка доказа“.

До дальи можны одкривеня', и мы ћемо са истомъ предосторожношћу оставити на страну ова поєдна казиваня, па тражити: да ли споменъ о каквымъ властелима србскимъ подъ именовъ *Комнени* живи у обштенароднымъ преданіяма нашимъ? Да ли нарочито наше народне гусле знаду што-годъ за њихъ?

II.

КОМНЕНОВКЕ

или народне песме о србскимъ Комненима.

1.

Комнень воевода и Паша Сеидилъ.

„Царь честитый диванъ учинио.“ и т. д. (Сбирка г. Вука С. Караџића књ. II. 454—9.)

2.

*Крвава ноћ невесте Дрекаловићске у кули
Комненовой.*

„Или грми, ил' се земля тресе“ и т. д. (Вук. књ. III. 506—511.)

3.

Вила, Огњинић-Вукъ и Комнень.

„Подрапио Огњанине Вуче,“ и т. д. (С. Милутиновића. *Шванія Црногор. и Герцегов.* 221—2. У Лайпцигу 1837. Слушана одъ Димитрија Войводића нгумана у манастиру Жуне Грачаничке.)

4.

*Смртъ Комнена воеводе у крвавой сватби
Лазара Вукова Бранковића.*

„Вукъ деспоте чинио веселъ,“ и т. д. (Сбирка
г. I. Ф. Юкића, књ. I. 86—90. У Осеку 1858.)

5.

*Ђурађъ Комнен - Големовићъ на смрти
воеводе Каице.*

„Подиге се господине краљу,“ и т. д. (Вук.
књ. II. 481—589.)

6.

Прва и крвава женитба Комнена Баряктара.

„Подиге се Соколовићъ паша,“ и т. д. (С. Милут.
167—171. Слушана одъ Ристе Меденце Равњани-
на у Долњой Морачи.)

7.

Друга женитба Комнена Баряктара.

„Рано рани Комненъ Баряктаре,“ и т. д. (Юкић.
I. 327—341)

8.

Комненъ Баряктаръ и његова люба.

„Вино пиє Комненъ Баряктаре,“ и т. д. (Юкић.
I. 422—427.)

9.

Комненъ Баряктаръ у женитби Луке Баряктара.

„Пиє вино Сепянинъ Иване,“ и т. д. (Юкић. I.
291—326.)

10.

Комненъ Баряктаръ у женитби Ива Сепянина.

„Пио вино тридесетъ Сеняна,“ и т. д. (Вук.
III. 173—192.)

11.

Комненъ Баряктаръ у освети Кунише Златіе.

„Књигу пише Хасан-агишица,“ и т. д. (Вук.
III. 199—210.)

12.

*Комненъ Баряктаръ у походу Селянинъ Тадіе
на Кулу Хасан - агу.*

„Јошъ зорица не забиѣла,“ и т. д. (Вук. III. 286—292.)

13.

*Комненъ Баряктаръ у сусрету са четомъ
Танковићъ Османа.*

„Е се чета една подигнула,“ и т. д. (С. Милутиновића, *Шванія Црногор. и Херцеговачка*, 47—49; саслушана одъ Благоте Лекина Павићевића са Сретњъ у Бѣлопавлићу.)

14.

*Комненъ Баряктаръ у Качићевој „piesmi od
vitezovah Neretvanskih.“*

„Kažu starci Miška Miletića,
„Ter ga fale kano Kraljevića;
U njega je sablja demiskia.
„Turske se je napoila kèrvce.
U *Komlena*, robre Miletića,
„Serce beše kano Jankovića;
Često *Komlen* u četu idjaše
„Još i ruse glave odsjecaše.“

(Каѣ. *Razgovor Ugodni*, itd. Dubrov. 1839 стр. 295.)

Има дакле у насъ една читава епопея о србскимъ Комненима; брои око 4000 стихова, а можда небы изниза мања и одъ класичны, да су пошса не досадъ све комненовке, коѣ су се некадъ певале и може быти јошъ певаю.¹ Напредъ наве-

¹ Познатый изъ *Гласника* петраживатель бугарско-србски старина по Албаѣи и Македоніи, г. Јорданъ Х. Константиновъ, казув, да онъ у овимъ краєвима зна едно место звано „*Комненово*, *Ко-*

дене деле се на *србуљ* и *илирице*; обоє певаю само два известна, єдногъ старіегъ и єдногъ нама ближегъ Комнена.

Съ првимъ уводи насъ у познпство єдна србуля. Но изъ нѣ пишта ближе незнамо о нѣиномъ юнаку, осимъ да онъ носи титулу *воеводе*, има кулу и властелує у некаквимъ *Доляима* као правый племињъ србскій средиња века, износећи у планину „*тиће соколиће*“, и ловєи съ нѣима „*утве златокриле*“, а яшући такве велелєне „*вранице одъ мегдана*“² да се за нѣя племява єданъ блудєій витезъ турскій, и до слуге понижава, да бы ихъ преваромъ одвео; али скупо плаћа дрзновеность. Земљописъ србскій, старый и новый, има — између юцъ голємогъ броя сигурно — троє *Доляне*: єдни се спомино у повєляма Душановымъ (№ СХVII у *Monumenta Serbica*) као некакво место у старомъ Хвостну, где є Ђаковица — што бы се некако могло сближавати съ казиванѣмъ г. Тврдковића; — други су на Неретви, близу Метковића и мало ниже лежећегъ *Колина*, — найстаріой постойбини србски Комнена, по Требнињскомъ причаоцу; — а трећи у старой Зети, на реци истогъ имена између града Спужа и развалина древне Діоклеє, а

лиєновци,” и развалине некогъ старинскогъ дворца кодъ нѣга, зване „*Двори Комненови*,” а слушао є, вели, и народны песама местны о некаквомъ Комнену, као некадашињмъ господару овы двора и властелу овогъ края.

² Ово є єдномъ портретъ:

„На челу му ярко сунце сїя,

„А на грлу сїйна мѣсечина,

„На санима звїєзда даница;

„Кадъ га игра с'гледати се педа“ . . .

спрама *Ораовице* и *Црногорскогъ* племена званогъ *Комани*, у *Лѣшанской* и *Катунской* нахи.

Но друга комненовка, такође србуля, утврђуе географию *куле Комненове* управо у овимъ последњимъ Долянима;¹ ерѣ кадѣ се иде изъ *Дрекаловића* у *Никшиће*, туда се башѣ најпрече пролази. Далѣ, ова комненовка дае намъ едно посредно назначенѣ хронологичко о овомъ старомъ *Комнену*. Препрошену свою невесту *Дрекаловићску* и пѣногъ девера гони првѣй заручникъ *Грчићу Манойло*, кои є по песни (Вук. II. 445) савременикъ бугарскогъ краля *Шимлана*, угровлашки воевода *Радул-бега* и *Мирчета*, *Срба Радосива*, *Вука Злопоглеђе* итд. —

„Служи л' јоште *Грчићу Манойло*!“ —

„Дома намъ є *Грчићу Манойло*“ —

„Ако л' оду грчки говорити,

„Говорит' ће *Грчићу Манойло*“ —

„Но *Манойло* грчки *разабрао*“ —

По песни (Вук. III. 56) онѣ є воевода или властель у *Соѣин*:

„На *Соѣин* граду *бѣломе*

„Онѣ бѣше *Грчићу Манойло*.“ —

Најпосле онѣ є, чини се, истѣй *Манойло*. деверѣ *лобе* а братѣ *воеводе Драгѣе*, кодѣ кога служи са истомъ срећомъ или несрећомъ *Лютѣца*

¹ Г. Корона или Крунићѣ *Мостарацѣ*, старѣй четникъ по *Турской*, а сада трговацѣ у *Млетцима*, посведочава ову комненовку казуюћи, да онѣ тамо зна заста едне развалине одѣ некакногъ старогъ дворца или кастела. Такође и књига „*Die freiwillige Theilnahme der Serben und Kroaten an den vier letzten Oesterreichischen Kriegen*,“ *Wien*, 1854, спомнић (стр. 9) око овогъ места *ein Land-Gut von Coman*.

Богданъ, као и *паша Сеидимъ* кодъ Комнена. Дакле, у епосу, и Комнешъ е савременикъ своју наведени.

Трећа комненовка, опетъ србуља, почињ сближавати Комнена са *Бранковићима*. Она га изводи рано

„ — у ловъ у планину,

„У пећелю на Васкрсениѣ“ —

у друштву са епоскимъ оцемъ *Змай-Деспота Вука* Вукомъ Огњаниномъ, кои збогъ —

„Што е — — погубио лани

„На Крушчицу на воду студену“ —

едногъ свогъ непријатеља, Турко-Срба ювака, има зао сусретъ са *Виломъ адъ планине*, пѣговомъ по-сестримомъ. Згођенъ *посредъ паса* пѣномъ *злаке-номъ стріеломъ*, и *падајући у зелену траву*, онъ е јошъ само зато *Богомъ кули*, да *му очи неизвиди и лице ненагрди*; еръ, вели, такавъ —

„Чини ми се не ћу умрјети.“ —

А она —

„Вила была, за Бога пријмила,

„Па е њму животь опростила;

„Па ювака тури на ђогина.

„И посла га двору біеломе

„По соколу *Комнешъ баряктару*“ ...

са обећанѣмъ, да ће она невидјена пѣговомъ двору долазити, да му ране извида, кое е и испунила, и јошъ оженила га, али —

„Другомъ виломъ възъ горе зелене,“ —

съ којомъ онъ е —

„ — — — породъ изродіо,

„Породіо Змай и Огњанъ Вука.“ —

По четврта комненовка, илљирца, обелода-ноѣ намъ по најясніѣ старога Комнена. По овой

онъ е главомъ нећакъ Вука Бранковића¹ одъ кће-ри Севастократора Бранка, и трагичный юнакъ у крвавой свадьби свога брата одъ уяка. Лазара Вукова Бранковића — истога, кон е са нѣговымъ уяцма, Вукомъ и Лазаромъ, єдну ябуку место причешћа поделію, кадъ ихъ е сву тронцу тиря-нилъ Царевнѣ кодъ Ђдрене уморію 1410 године. Овай србскій образацъ *Dante-ове Franceske di Rimini* вероятно е првый и правый оригиналь, кон су гуслари доцнїе преневали само за другогъ юнака — а можда каквогъ сущтегъ потомка Комненовогъ² — за Милоша Обрен-беговића, у крвавой жендѣи Црноєвића Максима.

Но ко е отацъ? кон ли очинскій родъ и племе србскога *Paola*? По жалости, овде илзирица издає се, да іой памтенѣ већъ фали. Она противоречно дає у истомъ певаню два различна презимена своме „соколу“: —

„А voljega nebieše junaka

„Od sokola Јенјица Комнена,³

¹ Песме знаду добро као и летописци, да приликомъ крунисаня кнеза Лазара на царство 1376., тогда и Вѣкъ Бранковицъ поставленъ бысть деспотомъ. — У єдномъ іошъ иалѣда неизданомъ Родословію сербскихъ царей, кое е г. Витковицъ пинципиръ садъ скоро донео изъ Будима одъ своє куће.

² Као што ће у § III. быти разяснѣно, Краина између Адриатика, Бояне и Скѣдарскогъ езера, была е занета, по Дюканжу (*Familiae Byzantinae et Dalmaticae*, 211), войводство неки *Анђеловића Комненовића*, око половине XV стол. а ту е по нашей песни, и у исто доба, воєвода Милошъ Обренбеговицъ.

³ Ова форма *Єньицъ* или е штампарска погрешка, или преписывача или какавъ провинциализамъ самога гуслара.

„Vuk Despota mladjana netjaka!“ —

„Govori joj Komnen Sinjeviću!“ —

Но оба ова презимена очевидно су узаймљива, прво одъ новогъ и гуслару познатіегъ „*Комнена Инѣића*“, а друго одъ нѣговогъ пуца, „*Гаврана Синѣвића*.“ Тако изъ комненовкѣй неможемо ништа знати о очинскомъ пореклу старога Комнена. докле годъ недођемо на летописе и споменике.

Другій Комнень. премда нама ближій и памѣнь сигурно јошъ одъ стараца прошлогъ столетія, не маѣ є такође остао проблематичањъ. Никаквы Плутарха онъ досадъ ніе имао, осимъ овде назначены комненовкѣй и овогъ краткогъ спомена — опеть само по њима — у Даницѣ г. Вуковой (за год. 1827, стр. 91):

„Такови су ускоци пайвыше постали (*одъ првы племѣна*), како су Турци са свимъ обладали Србіомъ и Босномъ и Ерцеговиномъ, а особито у XVI и XVII вієку. пакъ су чували Млетачко приморѣ одъ Турака. и. п. *Яковићъ Стоянъ, Сениничъ Нво, Слиљанићъ Илија, Нво Голотрбъ, Комнень Барактаръ*, и други многи, конма се имена славе у народнымъ пѣсмама нашимъ.“

На овај само прологъ г. Вуковъ за животописъ и родословіє новогъ Комнена остає јошъ све да се изнађе и настави. Међу тимъ не може га велеленіє, и са трзавимъ трагичнымъ удесима, пайпре на средѣ извести. него цела ова комненовка србуля, коя пайправіє, чини се, одъ своіо други противословећи се, казує нѣгово порекло или баремъ пайближій родъ. Узимамо јој истый насловъ нашегъ Омѣра Милутиновића:

Попъ, пашинъ Зетъ.

Подиже се Соколовићъ паша,
 Подиже се у ловъ у планину
 Са пѣгово тридестъ тевабѣяхъ;
 Ловъ ловіо за нећелю данахъ,
 Неулови срне ни кошуте,
 Ни лѣлна, рога повитога;
 Ловъ ловіо ништа недобіо.
 Докле силу паша додіяло,
 Пакъ се одтле врну низъ планину.
 Намѣра га нанісла была
 На дворове Яня капетана,
 И Янѣо га виђе капетане,
 Па га сврну на біелу кулу.
 Са пѣгово тридестъ тевабѣяхъ.
 По кули му чудна грађевина,
 По кули му сребрни столови,
 По кули су писани прозори.
 И свакаква чуда невиђена,
 Па донесе вина и ракіе,
 Стаще служитъ два Янѣића млада,
 Служе вино два млада Янѣића,
 Ђдно *Комненъ*, а друго *Андріа*.
 Јоште Янѣо силацъ капетане
 Самъ доноси злаћену трпезу,
 На трпези сваку ђакопию,
 Докъ се паша напоіо вина
 Су пѣгово тридестъ тевабѣе;
 Кадъ му вище улѣзе у лице,
 А ракіа стаде бесѣдити,
 Таде вели паша Соколовићъ:
 „О, Бога ти, Янѣо капетане!
 Ђс' ли ђегођъ вѣріо ђевојку
 За Комнену или за Андріу?“
 Таде рече Янѣо капетане:

„А, Бога ми, пашо Соколовићъ!
 За Андрию есамъ испросіо,
 А Комнень є кнѣгу научіо,
 Однста га ни жевити нећу.“
 Нѣму рече Соколовићъ паша:
 А, Бога ми, Янѣо капетане!
 За Андрию кадъ си испросіо,
 Садъ запои діете Комнена,
 А у мене і Хайкуна љевојка,
 Своє добро фалитъ є срамота,
 Али што ћу, већъ ми ніє друга;
 Има пуно петнаестъ година,
 Одкако ми у кавезу расте,
 А невиди суица ни мѣсеца,
 Ни бієла дана, ни юнака.
 Ты запои діете Комнена,
 Па Хайкуна некъ є попадія.“
 Ал' му рече Янѣо капетане:
 „Баншъ аверимъ! Пашо Соколовићъ!“
 То колѣк' є паша омѣљло,
 Самъ є паша свадбу одгодіо:
 „Я отидохъ ка Новину граду.
 А ты, Янѣо! покупѣи сватове.“
 Паша скочи одъ земљъ на поге,
 На јошъ рече Јашо пріятелю:
 „Чуєшъ ли ме, Янѣо пріятелъ!
 Ђуни свата' колѣко ти драго,
 Неостави двоє љеце лудо,
 Пакъ Андрија некъ є љевербаша,
 А Комнече некъ є љевергѣя,
 Да га виде свастѣ и пушце.
 И Новинска остала госнода,
 Кома даше Хайкуну љевојку.“
 Паша оде ка Новину граду.
 Оста Янѣо кунѣни сватове:
 Покупіо стотину сватова',

И поведе двоє ђеце лудо,
Доведе ихъ у Новійна града.
Бадъ ихъ виђе паша одъ Новійна,
Онда срета Яня и сватове,
А остала Новинска господа
Разведоше свате на копаке,
По двоци и по четверицу,
Текъ да имъ є лѣпше на конаку;
Паша води Яня пріятеля,
И пѣгово двоє ђеце лудо;
Тако тавну ноћцу боравише,
Докъ у ютру данакъ освануо,
Повикаше сватовски чауши:
„Хазуръ, свати! хазуръ є ђевојка!
Хазуръ да сте свати и ђевојка!“
Скупише се кићени сватови,
А самъ паша изведе ђевојку,
И даде ю Яњићу Андрић,
Па донесе дара господскога,
Све сватове редомъ даривао:
даде Яню одъ злата ябуку,
А Комнену, младу ђубегачи,
Нѣму даде коня даровника,
И юнѣ двіє пушке леденике.
Па отоле свате испратиле;
А кадъ быше полѣмъ зеленіємъ,
По два и два изъ грла пѣваю,
По четири пушке изметаю,
До пехоче Яњићу Комнене:
Ни пѣваше ни пушке меташе,
До онъ иде сѣтно невесело.
А пита га Яњићу Андрић:
„О, Бога ти, Яњићу Комнене!
Што ты идешъ сѣтно невесело?
Што неиграшъ коня даровника?
Што л' немећешъ до два леденійка?“

Али си се юнакъ посилю,
 Те што си се данасъ оженю
 А Туркињомъ, лѣномъ ђевойкомъ?“
 Нѣму рече Янѣићу Комнене:
 „А, нелудуй, Янѣићу Андрија!
 Чему самъ се данасъ посилю?
 Него самъ се ово уска'рю,
 Е се есамъ юнакъ оженю
 А Туркињомъ едномъ наметницомъ,
 Наметница на грло тавница,
 А кою су наше миловале
 По кахвама и по хамамима —.“
 Онъ то мияше нико нечуяше,
 А то зачу Туркиња ђевойка,
 Пакъ ю есу сузе пропануле,
 Врану кою гриве поквасиле,
 А пита ю Янѣићу Андрија:
 О, Бога ти, моя мила снашо!
 Што се еси данасъ уска'рила?
 Што ли сузе валяшъ низъ образе?
 Али су ти свати не у волю?
 Али ђеверъ Янѣићу Андрија?
 Али Комненъ младый ђувеглія?
 Али свекаръ Янѣо капетане?“ —
 А она му таде бесѣдила:
 „Мой ђевере, Янѣићу Андрија!
 Ніесу ми свати не у волю,
 Нити ђеверъ Янѣићу Андрија,
 А ни Комненъ младый ђувеглія,
 А ни свекаръ Янѣо капетане:
 До се есамъ млада раска'рила,
 Имала самъ зефиръ прстенъ златанъ,
 Рапила га на десници руци,
 Ради среће и парока свога,
 Пакъ есамъ га данасъ изгубила,
 И за њимъ се тако уска'рила.“ —

Ал' іой собори Янѣићу Андрія:
 Ахъ, нелудуй, моя мила снашо!
 Како Яшо сяшениъ у дворове,
 Доста свашта има се у Яня,
 Доста блага, близу куюиця,
 Ковать ће ти зефир-прстень златный.“ —
 А она му опетъ бесѣдила:
 „О, Бога ти, ђевере Андрія!
 Отвори ми сахтіян-сепета.
 Другій ми се прстень намѣрю,
 Да га туримъ на десницу руку.“ —
 Ал' нетражи зефиръ прстень другій,
 Но извади дивить и хартію.
 Ситну кнѣигу на колѣну пише
 Оправи є паша бабу своме:
 „У з'о часъ ме поклоио, бабо!
 Поклоио силу каурину,
 Юшъ данасъ ме свати прекорише,
 Прекорише данасъ юшъ у путу,
 Што л' ће бити, кадъ имъ у домъ дођемъ?
 Но чу ли ме, пашо одъ Новиня!
 Избави ме изъ Яшова двора;
 Ако ли ме нећешъ избавити,
 Како Яшо дођемъ у дворове,
 Хоћу му се у дворъ обѣсити.“ —
 Оправи є по пратиоцима,
 А кадъ паша така кнѣига дође,
 Те видіо што му кнѣига пише,
 Ону гледа а три ситне пише:
 Єдну шилъ на Боспу поноспу,
 А на име са Босне везира,
 Да му дође триста пашайлія;
 Другу шалъ на краиу Мую,
 Да му дође триста краинника;
 Трећу пише Скадру на Бояну,
 Да му дође тристотни' Скадрана'.

Тако было много петрајало,
 Докъ му дође триста панайліе,
 И дође му триста краишника',
 И дође му три стотни' Скадрана';
 Покуни ихъ на біелу кулу,
 А кадъ свану и огрея сунце,
 Онда' наша окренуо войску;
 Ко виђаше, свако се чуђаше,
 А у томе ріечъ говораше:
 „Фала Богу, чуда великога!
 Што є пани Яньо омилио,
 Те му неда у дворъ свадбовати,
 Брже Хайки у походе пође?“ —
 Одатле су окренули Турци,
 Докъ дођоше двору Яньовоме,
 Све поспало ка'но и заклапо:
 Но ульзе триста краишника',
 Ульгло' є на біелу кулу,
 Те заклало стотину сватова',
 Па ухвате Яня пріятеља,
 И объ му очи извадише,
 А объ му ноге саломнише,
 Па гусли му на крило турнише,
 И овако Турци бесѣдише:
 „Пѣвай, Яньо, пѣвай канетане!
 Зашто л' небы, на весело твое?“ —
 Јошть Яньову Јну ухватише,
 Объ очи шойзи извадише,
 И объ іой дойке прорезаше,
 А прозь дойке протурнише руке,
 Пакъ овако Турци бесѣдише:
 „Играј, Яно, остарѣла бако!
 А зашт' небы, на весело твое?“ —
 Но јошъ двоє ђеце ухватише,
 Обоци савезаше руке,
 Та ихъ отле живе поведоше

А Янбово покупише благо,
 Поведоше конѣ са чаира',
 На Янбове дворе запалише.
 Тадъ одтоле Турци окренуше.
 Отидоше у Новина града;
 А кадъ наша дође у Новина,
 Два Янбића тура у тавницу.
 Тавноваше три неђелѣ дана;
 Но варошка долази ђевойка,
 Све долази тавници на прозорѣ,
 Докъ досади Янбићу Комнену.
 Какъ јој Янбићъ Комненъ говораше:
 „Богъ т' убио, барошка ђевойко!
 Што долазишъ јутромъ и вечеромъ?
 Нит' шта носишъ, нит' шта проговарашъ?“ —
 Ал' варошка говори ђевойка:
 „Ахъ како ћу, Янбићу Комнене!?
 Ниеси ли, Комненъ, запазио.
 Када си ме младу испросио,
 За Андрију млађегъ брата твога,
 И похарчи двацаесъ дуката',
 Зећир-прстенъ одъ деветъ дуката?“ —
 Ньойзи таде Комненъ бесеђаше:
 „О, Бога ти, снахо несуђена!
 Ђе' ли скоро на чарнију была,
 Ђе' ли чула што говоре Турци?“ —
 А она е њму бесеђила:
 „Ој, Бога ми, Янбићу Комнене!
 Ђе самъ јуче на чарнију была,
 И све чула што говоре Турци:
 Данасъ нетакъ, а сутра субота.
 Преко сутра царица неђели,
 Хоће доћи тридесетъ пашайлія.
 Повесте васъ оба на вѣшала;
 Но чу ли ме, Янбићу Комнене!

Провесте ве крозь турску ордію.
 А провести прозь варошъ ришѣанску;
 На кадъ будешъ у варошъ ришѣанску,
 Ты зашъвай гроомъ біеліемъ:
 „Ай, ніє ли брата ришѣанина!
 Ял' каквога добра пріятеля,
 Ял' Турчина за Бога душевна?
 Да донесе у кондіеръ вина,
 Да причести два Янѣиѣа млада!?“
 То имъ рече, па отиде одтле;
 Петакъ дође и субота прође,
 Па имъ дође царица неђея.
 Ето дође тридестъ нашайлія,
 И тавницю отворише клету,
 Изведоше два Янѣиѣа млада,
 Поведоше крозь турску ордію,
 А кадъ быше крозь варошъ ришѣанску,
 Запѣвао Янѣиѣу Комшене:
 „Ай, ніє ли брата ришѣанина!?
 Я ли каква давна пріятеля,
 Ал' Турчина за Бога душевна?
 Да донесе у кондіеръ вина.
 И причести два Янѣиѣа млада,
 Коє'но ће данасъ обѣсити.“
 Докъ варошка допаде ѣевойка,
 Донесе имъ у кондіеръ вина,
 Подъ назухо біеле кошулѣ,
 У кошулѣ замотане маче,
 Накъ є Турке Богомъ братимла:
 „Богомъ браћо, тридестъ нашайлія!
 Янѣиѣима попуштите руке.
 Да причестимъ два Янѣиѣа млада“.
 Нешѣеше іой за братску пріймити,
 Но конѣ су на ню пагопили;
 Кадъ се виђе на яду варошка.
 Она просу изъ цепова благо.

А Турци су на благо поклапни,
Сташе купитъ по сокаку благо,
А ђевойка маче разавила,
Янъићима одиуштила руке,
Па у руке додаде имъ маче ...
Ма да видишъ чуда и парока!
Кадъ се ђеца мача дохватише,
Погубише тридестъ пашайлія,
Пакъ се отле патрагъ поврнуше,
Налѣгоше прозъ ордію турску,
А све губе Турке око себе,
Добаръ есу сокакъ начинѣли,
Докъ су прошли прозъ турску ордію;
Па кадъ прошли прозъ ордію турску,
Одиста се ђеца замыслила,
Кудъ ће ђеца отле окренути,
Пакъ имъ нешто дошло до памети,
Те се ђеца патрагъ повратила,
На пашкпе дворе ударила,
А кадъ были на кулу високу,
Сѣди силанъ паша одъ Новиня,
Када виђе двоє ђеце лудо,
У рукама съ пламениемъ мачѣма,
Одиста се есте зачудію,
Зачудію, па и поплашіо ...
Шћаше њима нешто бесѣдити,
Но Янъићи соборитъ му недаше ...
Посѣкоше све около паше,
Силна пашу жива ухватише,
Свезаше му наопако руке;
Пакъ се мало туда обазреше,
Два пашина сина угледаше,
Обоици главе окидоше,
Пакъ пашину буду находише,
Обѣ њойзи очи извадише,
А обѣ іой дойке прорезаше,

И прозь дойке промолише руке,
 Пакъ овако дѣца бесѣдише:
 „Ха! садъ двори честита кадуно!
 Ха! што а' не бы господара свога?“
 Ал' погледа Яшьићу Комнене,
 Докъ угледа свою заручницу;
 Пакъ іой быо еззыкъ извадіо,
 И біеле саломіо руке.
 Пакъ іой таде женикъ бесѣдіо:
 „Двори! двори! моя заручнице!
 Што ли не бы а женика свога?“
 Іошъ пашино благо покупише,
 И съ чардака поведоше ате,
 Све колике дворе поробише,
 Пакъ найпотлѣ огнѣмъ сагорѣше.
 Поведоше нашу пріятеля,
 А кадъ шъ нѣме были у планину,
 Обѣ и иѣм' очи извадили,
 А пребише и ноге и руке,
 И пушку му на крило турише.
 Дугу пушку и демиски-ћорду.
 Овако му дѣца говорише:
 „Ловакъ лови, пашо, по планини!
 Рашта а' не бы, кадъ си научіо?“ ...
 Ђеца нашу тува оставише,
 Некъ набрая што є учнио,
 Но іошъ су се ђеца обазрела.
 Ал' за шьма пристала варошка;
 Узеше є по біеле руке.
 Одведоше свомъ господску двору;
 Како дође Яшьићу Комнене,
 Привѣича є за себе истога.
 А доста су блага доіели,
 Доіели своє и пашинско.
 Дворе своє болѣ оградил.
 И оба се брата оженила,

Оженила, породъ оставила,

Ха! да имъ га Богъ наспори драгій! —

Ако и у единомъ епоскомъ роману, овде се свакояко може чинити чудновато, да единомъ веле-
можномъ пани турскомъ на умъ долази, да да
свою единицу кберъ у ђаурску кућу, и за едно
ђаурче, кое јошъ ошъ самъ за *попа* наменое.
Ипакъ таква се женидба, съ *вольнимъ опрјатељ-*
нѣмъ, јошъ еданпутъ повтораву у Комненовомъ
епосу; а као *отлице* и *одводи*, ништа нѣ чешиѣ,
по песлама, у животу ускочки сердара изъ XVI и
XVII столетія. Да ли є ово една чиста фантазма
гуслара, да своимъ юнацима даду сјиніе озраке и
велелепніе личности? или су прјатељске женидбе
крстоносны витезова са *лепотамъ подъ ишмакомъ*
кадгодъ занста бивали стварни догађан?

Колико є годъ у сили стварій, да се мора
прво потврдити, толико нефали известны основа,
да се и друго са свимъ неодрече. Пре свега *Ал-*
бионскій Песникъ право є певао, да —

„She dream'd what Paradise might be:

„Where woman's parted soul shall go

„Her Prophet had disdain'd to show“¹ —

„Она сниваше, шта бы рай быть мог'о;

„Ђрѣ кудъ ѣе душа жене разстављѣна

„Поѣи, ѣѣнъ пророкъ презре то казати.“ —

Међу мусуланскимъ докторима јошъ є зан-
ста нерешено питањѣ: да ли и жена има *у вери*
естество човека? и да ли она съ ѣѣме заедно
може бити причестна блаженства у царству небе-
сномъ? Преѣе чини се да претеже догма, која одъ
жена прави неко особито царство створеня *до-*
людско. Дакле, у начелу, оне су све единаче за
единогъ *правоверца*; и кадъ ошъ несмотря за грехъ

¹ Lord Byron, у *Невести Абидоской*.

счетавати се са вѣрима своју иновера уобште (изузимајући само *незнабожциѣ*): зашто бы сматрао за грехъ, да удае и своје вѣри у оне родове, изъ коихъ се онъ самъ може женити? Не дакле боязакъ да неизгуби душу съ веромъ, него еданъ сасвимъ политичанъ духъ пронаганде, толико силовитъ у корану, колико е благъ у евангелию, одриче мусулманску невесту христјаницу. Цела е стваръ у томе: да се *неверный* родъ умали а *верный* умножи; а то узимаѣмъ одъ христјана' безъ враће — у женама, као што е начело мусулманско спрема њихъ уобште.

Но овај истый духъ пронаганде, као што е чисто на политики основањ, могао е одъ исламски' конклавіа' у Стамболу, за известне околности изјатно, и еданъ противоположеный правацъ добивати. Ако е доказано заиста, да сви готово незнабожки ѣзыци средовеке Европе дугую своје прве луче христјанства више прелестномъ апостолству крунисаны лепота', него ли најбогодуховниѣмъ проповедништву — често вещица мученика' крунисаны — еванђелиста': зашто бы чудовишно было предпостављати, да е и исламъ, по кадкадъ, ова тако силна средства пронаганде умео употребљивати? Пустити мусулманку у родъ ђаурѣна, бывао е не само мамацъ њѣга саблазнити, и оборити изъ крепости у еданъ полуодпадный *индиферентизамъ у религији*, навикавајући га гледати, безъ грозе и гаушаня, иноверцу и иноверногъ порекла челядь заедно са едиоверномъ помещану, и јонитъ најпрвенѣмъ узима средства подъ еднимъ истимъ ларскимъ кровомъ састављѣну: него и какавъ претекетъ јоните, такову челядь после, ако се сама небы явљала, по потреби и силомъ за исламъ потраживати као некимъ *jure postliminii*?

И у ствари, ніє ли ово было, у самој Црної Горн, истоветно стаиѣ, коє є Цетиньска *Вартоломейска ноћ* онако ужасно прекратила, а „*Горскій Вієнацъ*“ онако силно-духовито опевао? — Пренесемо ли се јошѣ осимѣ тога у она прва времена ислама по нашимѣ земляма, кадѣ су Турко-Срби были јошѣ само силомѣ потурице; кадѣ є гласѣ крви у њима јоште повторавао ваѣлѣ присногѣ рода *на рѣкала Вавилонскилѣ* остављеногѣ; кадѣ су усредѣ логора' силны освајоући' войска' велики сераскери ислама често уклањали се на само са христјанскимѣ левитима, да се познаду и загрле као некадашњи присни другари-ђаци по манастирима: — оцда занста немора намѣ се учинити сасвимѣ безѣ исторіє романѣ, да су и еданѣ наша Соколовиѣ у Новишо* и некій ускочкій сердарѣ Янко на Бранин, обонца силно пожелели освешта-

* Великій везирѣ Мехмедѣ Соколовиѣ I. рођенѣ в, по Лукарію (An. di Rag. 247.), негде у Далматинскомѣ приморію одѣ оца христјанина, и крштено име было му є *Vaice* (*Ваица* или вальда *Райче?*); имао є за жену султанію Цансеверѣ (Душелобичу), кѣрѣ султана Селима II., подѣ војмѣ в, као и подѣ оцемѣ му, султаномѣ Сулейманомѣ великимѣ, и синомѣ, Муратомѣ III, было выше пута великій везирѣ, капетанѣ-паша, румелијскій беглербегѣ и т. д (до смрти 11. окт. 1579.). Њговѣ синовацѣ, Мустафа Соколовиѣ, было в такође великій везирѣ подѣ Селимомѣ II., а сынѣ Хасавѣ Соколовиѣ, двануѣ паша Будимекій између 1591. и 1595. — То бы было дакле и време у живыма овогѣ Јиѣ и Комнена, ако ихѣ песма сближава, и на историчкомѣ темелю, са овыма Соколовиѣма.

— У песмама (Вук. II. 677.) пева се еданѣ старин

ти каква подобна одношєна и тешнѣмъ узамъ сродства, особито ако су знали, да ће имъ дело и политика ислама ћутке крозь прсте прогледати.

Но младый юнакъ, кога се є стварь найпрече тицала, познао є оштро ябуку саблазни, и онъ є єдиный. одъ свою сватова' водію *сѣтно невесело* подъ кровъ очинскій мусуламску невесту. Зато се є и цело веселѣ морало у онаку криваву трагедию преобратити.

Да ли є онъ после занста постао попъ, на што га є нѣговъ злосућєный тастъ паща намењивао? или можда быо онъ истый одъ племена, кога є *inclita Signoria* републике св. Марка удостоила прійимити у свое недро съ титуломъ *conte*, као што наши савременици потврђую?

Незнамо засадъ ништа выше изъ *преданія*' и *епоса* ни о нѣму ни о првомъ Комнену. Но да ли су то сви извори нѣгове исторіе?

Яньо подъ именовъ „*Кузун-Яньо*“, као савременикъ Змай-Деспота Вука у Сремској Митровици:

„Пиши сыне, листь кнѣге бѣгле,

„Те є пошльи шеру Дмитровици

„*Старцу Яню одъ старине кнезу*“ —

„Другу Вуче кнѣгу написао,

„Те є посла шеру Дмитровици

„*На колѣно старцу Кузун-Яню*:

„Старче Яньо, одъ Срѣзма кнеже!

„Оправи ми сина Милована.“ —

И лѣтописць господь срѣскимъ овако є забележіо судбину єднога савременога и може быти истога Кузун Яня: лѣта ... (... 1477.) оудави царь кню и снюкс его оу цариградоу, дѣк. з. (Шафар. *Ramátky*, 18.)

III.

АУТЕНТИЧНИ ЛЕТОПИСИ И СПОМЕНИЦИ О СРБ-
СКИМЪ КОМНЕНИМА.

Некъ се читатели пенадаю, да ћемо имъ знати какве србске показати. Ни едногъ спомена нема у њима о Комненима (баремъ подъ овимъ именовъ), као годъ ни о последњимъ Неманићима Дечанскимъ, *Стефану* и *Иосифу* (*Ἰωάσαφ*), синовцима *Душановымъ* одъ брата *Синише*, и њеновой сестри *Анђелики*, кои су ипакъ битку Косовску на выше година преживили, и сестра баремъ даљгъ потомства оставила.

Узрокъ, зашто є и єдне и друге наша Клио прећутала, быо є по свой прилици истый, кои само єданъ летописацъ за ове последнѣ наводи безъ да ихъ именує, т. є. што сви они по нашимъ грѣскъ кромъ своего оцъства оцмьствовани быше;¹ што по *великхъ юште грѣсѣхъ*, њима матере одъ туђинскога рода дадоше очухе и тастове, кои имъ очи покопаше;² и што споменъ о њеновомъ пореклу *по крви*, као нижемъ и презрительномъ за Грцинѣ, са свимъ изглађаване, сакриваюћи ихъ подъ презимена само свои дедова: *Βασιλεὺς Στέφανος*, *Βασιλεὺς Ἰωάσαφ - Δούκας Παλαιολόγος*, *Ἀγγελικὴ Δούκαινα Παλαιολογίνα*.³

Но ћутанѣ наши летописа врло срећно надокнађава єдна грчко-євирска хроника, одкривена текъ у скорашня времена, и кою досадъ јошъ

¹ Шафарикъ, *Ramátky d. r. p. sem.* итд. о србскихъ господахъ, 55.

² Du Sangre, *Familiae Byzantinae et Dalmaticae*, 346.

³ *Ἱστορικόν Κομνήνου μοναχοῦ*, о коме ниже.

ни еданъ одъ наши домаћи историописаца, чини се, није знао нити могао употребити.⁴

Она гласи овако :

ПОВЕСТЬ

Комнена монаха и Прокла монаха о различитымъ деспотима Епира. и о тирану Томидеспоту и Комнену и Прелюбу.¹

I. „Кады се блаженогъ спомена царь Андроникъ Палеологъ на истину пресели, и царство грчко, као што напредъ казасмо, остави на свомъ недорасломъ сину са опорукомъ, да њиме управля већ напредъ именованый господарь Иоанъ Кан-

⁴ Мы смо за овај написъ већ были спремили еданъ изводъ изъ текста, кои е изданъ *Вопнае* 1849. у *Corpus scriptorum historiae byzantinae*, подъ насловомъ *Epirotica*, кады на особиту радость добиемо за употребљянь еданъ верниъ и много важниегъ садржая пренись, кои е г. С. Верковичъ узео съ едиогъ текста, хранећегъ се у манастиру св. Пантелсимона на острову Явинскомъ, и правителственой србској библиотекы послао. — Г. Ханъ, незнаюћи за овај прави текстъ, заглазио е у здраво погрешне гипотезе, употребляваюћи овај изворъ историчкій по горенаведеномъ изданю у иѣговымъ „*Albanesische Studien*.“

¹ *Ἱστορικὸν Κομνήνου μοναχοῦ καὶ Προχλοῦ μοναχοῦ περὶ διαφόρων Δεσπότων τῆς Ἠπείρου καὶ τοῦ τριάννου Θωμᾶ τοῦ Δεσπότου καὶ Κομνηνοῦ τοῦ Προελούμλου.* — Предпоследня речца тоῦ чини се да е погрешно пренисана или нађена на место *καὶ*; ерь иначе насловъ не бы одговарао историчкомъ смыслу повести. Мы смо дакле по овой поправки насловъ превели.

такузенъ, мужъ мударъ и у войнички дѣли веома искусанъ. а тако да кажемъ, благоухій цвѣтъ благородства (ради коихъ свойства царь Андроникъ и држао га є управо место брата, и нѣму заєдно са синомъ царство на смрти оставіо), — тада поглаварь Срба, улучивши згодну прилику, границе грчке прекорачи (онъ се є Стефанъ звао), усуди се *суверенство* (*κράτος*) себи присвяти и *царемъ* (*κράλης?*) Србіє називати, коя речъ варварска по елииски (*ἑξελληνισόμενον*) значи *Βασιλεὺς*. Год. 6858 (1350?) онъ се и крупомъ венча, и одъ свои сатрапа титуломъ цара буде поздравлѣнъ, на стане пустошити землю грчку, и области и градове нѣне ово оружѣмъ, ово ласкама и даровима подъ свою власть подчинявати. Тако упадне и у Елладску Влахию (*τὴν ἐν Ἑλλάδι Βλαχίαν* - Цинцарію), те и ову заєдно съ градомъ Яниномъ освои, и постави іой за управителя едногъ одъ свои сатрапа, по имену *Прелюба* (*Πρέλοῦμπος*), почествовавши га достоянствомъ кесара.

II. „Свога пакъ брата именовъ *Силеона*, кон є одъ сестричине цара Палеолога рођенъ, пачини деспотомъ и пошлѣ у Етолію за властителя и господара овой области, где кадъ се онъ намести, узме за жену Томаиду, кѣрь блаженпопочившегъ деспота (енирскогъ) Юана, оставшу после оца сиротну подъ единымъ закрилѣмъ свое матере и младолетногъ іой брата Никифора, кога царь Андроникъ быяше у Цариградъ одвео, и оженивши га съ кѣрию Капгузеновомъ, тамо задржавао.

„Мати пакъ ове деце, Томаиде сиречь и нѣногъ брата Никифора, Анна царица наша, преуда се за некогъ поглавара одъ бугарскогъ рода, званогъ деспота *Комнена*, брата бугарскогъ цара Александра, а шурака горереченогъ (цара) Стефана; и (съ пѣямъ) одвои се у область горню око

Капине и Белграда (арбанаскогъ), оставивши Симеона самогъ съ његовомъ супругомъ, царицомъ Тамандомъ, у целой деспотовини, или свой Етолии, као наследника њѣны предака и њѣногъ брата.¹

Ево намъ дакле већъ еданути у целой историчкой ясности, досада крозь толика преданія тамо амо светлуцающегъ, првогъ Комнена! Ипакъ, по овой хроники ясно е само, да е онъ рођеный братъ царице србске Глене, жене Душанове, и бугарскогъ цара Александра; али ко е њима свима трома отаць? нису са свимъ начисто казале друге исторіе.

Савременикъ Кантакузень, Халкокондилъ и други Византинци извештаваю едногласно, да е Александеръ быо *ἀδελφίδου* Михаилу, сину деспота Видинскогъ Страшмира, кога е краљ Милутинь победіо и патерао, да онъ узме за жену кћерь великогъ жупана србскогъ Драгоша, а синъ му (овай истый Михаилъ) њѣгову собствену кћерь Неду.² *Ἀδελφίδου* значи у Грка, тако исто пространо као и у западнимъ езицима *cousin*, - брата одъ стрица, одъ ујака, одъ тетке - очеве или мате-

¹ Ἡ δὲ μήτηρ τούτων τῶν παιδῶν, τῆς Θωμαΐδος, φημί, καὶ τοῦ ταύτης ἀδελφοῦ Νικηφόρου, ὑμῶν δὲ βασιλῆς Ἄννα, ἐπιγραμβροῦνται ἐναντὶ ἀρχοντῆτινα ἐκ τοῦ Βουλγάρων γένους, Δεσπότην Κομνηνὸν καλούμενον, ἀδελφὸν ὄντα τοῦ βασιλέως Βουλγάρων Ἀλεξάνδρου, γυναικάδολφόν δὲ τοῦ ἄνωθεν ἠρθέντος Στεφάνου, καὶ ἄνω ἐπὶ τὰ Κάνινα καὶ τὰ Βελλάγραδα χωρεῖ, τὸν Σιμεῶν μόνον μετὰ τῆς βασιλίσσης Θωμαΐδος, τῆς ἰδίας γαμετῆς καταλιποῦσα ἐν ὄλῳ τῷ Δεσποτιάτῳ, ἦτοι τῇ Αἰτωλίᾳ πάσῃ, ὡς κληρονόμον ἐκ προγόνων αὐτῆς, καὶ τοῦ ταύτης ἀνταδέλφου.

² Прессвештенный Данило, у Ранѣу, ч. II, 559.

рине сестре. Осимъ тога Кантакузенъ споминѣ (II, 461, 15), да су оба ова рођака (разумева се скупа са Комненомъ и царицомъ Ђленомъ) имали єдногъ общегъ *стрица* или *ујка* или *тетка* (єрѣ опетъ и *ἑῖος* све то єднако значи), по имену *Μπελαουῖρος* (*Bela-Uros* = *Белый Урошъ?*). — Кадаѣ дакле ови исти историци Александру даю узгредъ понегде презиме *Страшимировића* (*Ἀλέξανδρος ὁ Στρασιμιριήρου*), очевидно сами себи противослове; єрѣ ако є Александеръ быо само братучедъ Михаилу, а Страшимиръ известный отацъ овоме, — сигурно нїе могао быти обонци.

Отацъ Александра, Комнена и Ђлене морао є дакле быти непременно друга особа, и може се само пытати: да ли какавъ братъ Страшимировъ? или пређе пѣговъ кои сродникъ по женама — ујакъ или тетакъ Михаила Страшимировића, као, може быти, и Белый-Урошъ?

Башъ са овимъ пытанѣмъ починѣ у неку свету долазити древность Требиньскогъ преданїа о пореклу Комненовомъ.

Већ ово име *Белый - Урошъ* наговешћава єдногъ члана фамиліе одъ србскогъ порекла; а такавъ є быо известно тастъ Страшимировъ, великій жупанъ србскїй *Драгошъ*. Но доцнїе быле су такође известне две мелезке фамиліе славено-византїйске, коє су ово дупло порекло свое и одговараюћимъ презиванѣмъ ознаменявале. Ђдна є носила име *Драговића - Комнена* (*Δράγος - Κομνηνός*, *Drago-Comnenus*), и ставила се по *Du Cange-у* (*Hist. byzant.* стр. 199, где іой онъ пространство описує родословіє), после освоєня Цариграда, у Савою. Друга, тастбина Скендербега Кастріота и нашега деспота Стефана Бранковића слепога, презивала се є именима *Комнена-Араници-Големовића* (*Argianitae - Comneni - Golemi*); и властовада

е до пропасти Скендербеговине, као последна, управо у области негдашњег деспотства Комненовог, њему одъ Душана поделѣногъ.

Одудъ дакле и една и друга славенска половина у презвиштима обе фамилије?

Неправедни никакавъ особитый аргументъ одъ врло еднакогъ звука у *Драгошъ* и *Δράγος*, именима србскогъ жупана и Савойски Комненовића, извештавамо се сигурније изъ едногъ места у Акрополити, да е име или надиме „Голелогоа“ (*Γουλάμος*) првый носіо некій валада жупанъ србскій (по не подъ Милутиномъ, него подъ њговимъ оцемъ Урошемъ великимъ краљемъ). кои се е заста у еданъ ратъ епирски деспота умешанъ нашао (али не противу њи, него вероятно као войвода њновогъ саюзника нашегъ краља, кои е у оно време противъ истогъ непријателя — цара Јоана Дуке Ватація, око 1254, ратъ водио) и съ *Комненскомъ* фамиліомъ заста сродіо се по жени своіой, некаквој „сестричини одъ сестре одъ тетке царице Ирене“¹.

Са овимъ спореднимъ исправкама, ево дакле готово словогъ историчкогъ потврђена Требињскомъ преданию. Г. Ханъ, кои нити е за ово преданіе, нити за исправнию *Повесть Комнена монаха* штогодъ знао, и своя истраживанија са свимъ на независномъ путу чиніо, изразио е миѣніе, да нашъ Комненъ мора непременно бити родоначелникъ доцнија Арапицки Комненовића;² а почемъ су се они.

¹ Καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ Ἀλβάνου Γουλάμος ἐπεὶ πρὸς τὰ τῆς Καστορίας συνδιήγε μετὰ τοῦ ἐξ Ἀλβάνου στρατοῦ μέρη, σὺζυγον ἔχων τῆς βασιλίδος Ἐιρήνης αὐτανεψιὰν, προτεξαδέλφησ αὐτῆς θυγατέρα. — Georg. Acropolit cap. 49.

² *Abanesische Studien*, 336, 339, 346.

као јошъ старимъ презименомъ, звали Големовићи, то онда са свимъ бива веројатно: да є горњи *Големъ* Акрополитићъ био отацъ великогъ србскогъ жупана *Драгоша*; овај — отацъ *неименоване* кћери удате за Страшимира Видинскогъ, и њене браће: *Белогъ-Уроша* (*Μπελαοῦρος*) и *неименованогъ* оца бугарскогъ цара *Александра*, деспота Канинскогъ *Коллена* и царице србске *Влене*. Тако троє последњи и њиновъ отацъ са *Белимъ-Урошемъ* были бы пређе *quasi* него рођени *ἀδελφιδούς* и *θεῖοι* Михаилу Страшимировићу бугарскомъ; еръ су му были *братучеди* и *ујаци* само по *маћехи*. И ово *quasi*-сродство изясњава врло прилично познате раздоре у истой фамилији; еръ Драгошевићи, и синови и унуци, гонили су и истребљивали лозу Страшимировића до корена, а Немачићи у томе имъ врло радо на руку ишли, сигурно по рачунима политике, да ће пређе своє сузеренство надъ Бугарскомъ утврдити преко вазала одъ србскогъ порекла и троструко къ њима обвезаны, него ли остављајући на престолю бугарскомъ лозу, која є двануць покушавала Србји пожъ у срце забости.

И Лукари чини се, да здраво подкрепљава ово изясненъ, преповедајући овако майсторіє и Душанове и Александрове, да се овај последњи на престолю бугарскій поненъ.¹

„При свему томъ, вели Лукари (што є Бугарска одъ Србиє зависна постала): было изъ разлога; што є мыслио да ће тежко моћи држати едно тако велико и ратоборно царство; или *да не бы противъ себе раздражіо ненависть Угра и Влаха*; или што є овај узраст природно склонъ био актима добросердности и великодунія, — Душанъ поврати царство Шинмауу сину Михайловомъ, давши му

¹ *Annali di Ragusa*, 84—88.

за тугоре *нѣгову матеръ Теодору Палеологину* и (стрица или) *уака (zio) Александра*“ „Али вышперечена царица Теодора, немогући выше спосити бесноѣу Александра, реши се бежати изъ Бугарске са своимъ синомъ Шинцманомъ. Променивши име и одело, она умакне дакле до реке Марице и склони се најпре у Филипополю подъ горомъ Родонскомъ. После, нашавши спроводнике, крене се одатле преко Банѣ Биобуке (*Biobuka?*) на Скопљу; и дошавши овде, стане мислити, како ће се промаћи далѣ до Дубровника (по свой прилици, ерѣ се ниє ни у Скопљу у ипной сигурности налазила, и ерѣ јој Душанъ самъ, вероятно, да на руку згоду, да се и одавде измакне), те тако съ мало слугу дође у Овче-Пољ, у Хуму, и преко Оногошта спасе се у Дубровникъ, где є желала, и где буде примљена *sotto salvocondotto*, и снабдевена републикомъ свима потребностима кућевнымъ, по обичаю не само политичкомъ, него и као што є пристояло за єдну царицу. Кадъ о томе дође слухъ Александру, онъ се обрати Дубровчанима са захтеванѣмъ, да поврате цара и царицу натрагъ у Бугарску; а кадъ они то неучине, обрати се тада за посредство Душану. Душанъ одправи Дубровчанима єдногъ гласника (*araldo, che i Serviani domandano Teshie - теке, скоротеке, скоротече?*), и закаже имъ, да поврате дете и матеръ држави бугарской. Но Дубровчани, знаюћи да є Цару мало было стало за овомъ фамиліомъ, и да се є онъ нашао побућенъ трагъ јој терати (*тобожъ*) выше молбама и досадама Александровымъ, него ли изъ каквогъ другогъ узрока, а иначе вешти будући добро се увести у милость владалаца, обдаре богато гласника и опреме га натрагъ са своимъ посланицима, кои знадну придобити на свою страну најмоћниє великаше кодъ цара тако, да Душанъ

у јавности истина показиваше се повелителанъ, али исподъ руке угађаше стваръ као што самъ желеше, т. е. да његови приятели и рођаци Дубровчани остану неувређени у својој чести. Међу тимъ улре у Дубровнику младый Шишманъ збогъ промене климе, а Теодора његова мати, буде превезена на едномъ броду у Бриндизи, и оданде у Цариградъ къ своме брату Андронику. Александеръ чувши, како е Душанъ хладно заузимао се за његову стваръ, каштигуе свога посланика, и покае се што самъ не отишао до Двора (сузеренскогъ), мислећи да бы његово лично присуство тамо имало больй успехъ. Но то е обшта погрешка людй да мисле, да бы имъ ово или оно болъ по желји испало, да се е стваръ другчиє радила. Бугари, кои бяху навикнути окружавати своєга цара, лишени Шишмана, зловольно подношаху своє тадашиѣ стаѣ; еръ одкако бјаше погинуо Михаилъ, његовъ отацъ, кои е свакога одъ њѣи обогатио, чиняше имъ се да су осуђени само, да се покораваю са свимъ туђинскимъ србскимъ управительмила (per servir a stranissimi governatori serviani)“

Прозрачно наговешћаванъ, да е поглавито самъ Александеръ био еданъ такавъ србскй губернаторъ међу Бугарима. Но кадъ имъ е опъ, терајући до коначне цели заедно са Душаномъ угађане майсторіє, на последку могао казати: „почемъ се Шишманъ не може већъ выше васкрснути: бы ли они склони были занскати њѣга самогъ за свога господара одъ цара србскогъ?“ тада су већъ и на то волели приклонити се, него остати са свимъ проста србска губернија. А што се то не јошъ раніє и пречимъ путемъ учишило, између три нагађани Лукариєва сигурно су найвероятнија два прва, т. е. што е не само требало узимати у об-

зирь: да ли се едно тако велико и ратоборно царство задуго покорено може држати? него што е осимъ зазорногъ ока Угра и Влаха уедно валяло рачунъ држати и одъ пизме јошъ горчіе близи Цариградски ујака нејакогъ Шишмана.

Као да бы Требнињско преданіе савршено изванъ сумњъ было изведено, Комнени србски овогъ порекла нису са свимъ заборављали ни своје најстарије христјанско презиме — само на Аранђеловића, него *Анђеловића* по историји.

Пошто су некадашњи Душанове наместнике по најюжнијимъ земляма, на концу XIV столетія већ са свимъ одцепљене одъ тела и масе свога народа, яче поглавице одъ грчкогъ и арбанаскогъ порекла почели истискивати и замещивати — еданъ *Коллен-Анђеловићъ* вероятно, браніо е одъ ви јошъ куражно своју очевину. Комненъ монахъ именуе га у својој повести *Боговль* (*Βογώλης*) и крсти му народностъ овако: *Σερβαλβανιτοβουλγαρόβλαχος*, т. е. *Србарбанасобугароцинциаринъ*, а могао е јошъ уметути и пето: *Србарбанасобугарогркоцинциаринъ*; еръ сигурно већ е био постао ово свепетеро и сродствомъ и езикомъ.

Сынови овогъ Богоя могли су бити два брата са свимъ антипода по вери, но саєднѣла у едној тежњи — да учине јошъ као неку последню службу Србји, решавајући е пређе да пригне главу за време и подъ турско јго, него ли да однадне одъ вере праотаца и тражи суетногъ спасенія у католицизму, по идеи женске главе, последнѣ деспотице Ђене, коя е исту дѣйствително покушала и остварити, уступивши папи Пію II сузеренство надъ Србіомъ, кое е овај онетъ преко свогъ кардинала *S. Angeli* озбиљски приміо.¹

¹ Енгель, *Geschichte von Serwien*, 413—14.

Еданъ одъ два брата звао се, по Лукарію.¹ *Hali-passa Angelovich*, и бытъ ѣе, по нашемъ Троношскомъ летописцу,² истый првый у Смедереву паша, смѣже ние мли, ѿ ишихже неумѣющихъ изина тврскаго истреуенъ близегъ; а другій кодъ странаца' *Abogovich*, а кодъ наши' летописаца'³ Михаилъ аггеловикъ богоевикъ, бывши великимъ воевода деспотоу лазроу; кон пріемъ илустество србско тожде (лѣто 6967=1458.) феврал. мѣт. и царствова же съ госпождею деспотичомъ еленомъ и степаномъ братомъ лазревымъ до марта .лл. днь. и низложенъ бысть михаилъ. пріемъ илустество стефанъ братъ лазревъ, кон такође друго тожде лѣто (6967=1459) скрпноутъ бысть съ прѣстола ѿт своего храниенїа — и изгнанъ изъ отьустка априла .и.

Да ли е овай *Михаилъ Анђеловићъ* еданъ истый са *Михаиломъ Комнен-Анђеловићемъ*⁴ родоначелникомъ две лозе Дривостански племића' и воевода' у србской Зети, одъ конхъ е една задржавала ово последнѣ презиме, а друга прозвала се *Шпанукила* (*Spanus*)?

Ако е стварь можна (ерь по западнымъ аукторима обе су се фамиліе вышестручно налазиле срођене са Бранковићима, и по свой прилици быле пь'ови наместици у Зети; докле су е они іонть држали, одкуда може быти и порекло песама' о Долинскимъ Комненима): онда ови земни *Анђели* занста су еданъ чудноватый появъ на самртномъ часу старе србске независности. Осимъ

¹ Ann di Rag. 174

² Гласникъ, свезка V 110.

³ Шафар. *Ramatky*, лѣтописецъ господь србскихъ, 79.

⁴ Du Sainge, *Familiae byzantinae et Dalmaticae*, 196. 211. 351.

воевода', кои су изгубљѣну србску Зету после за рачунъ Млетачкогъ Лава противъ свою суседа' бранили (тако храбро, да е се нарочито за Скендербега говорило, како су се његове войске одсвуда победоносне враћале, само не одъ Дривоста испредъ воеводе *Андре Анђеловића*). — изъ куће Дривостански' Анђеловића' већъ и *полатинѣи* Србарбанасобугарогрцоцишцара', изишао е имено еданъ, најпре *arcibiskup* Драчкїй, а после кардиналъ и ревностный мисіонарь на многе стране пане Піа П., *Paulus Angelus*, кои много наличи да не быти истый горный *S. Angeli* (или макаръ његовъ именякъ и *братъ по Друсту*), преко или по наговору кога е деспотица Елена сузеренство надъ Србіомъ папи поклонила, и оиъ га прїймїо. Тако одъ три *Анђела* — близны рођака' по пореклу као што су были и небески, но по одпадништву, као и ови, еданъ одъ другога у нучинама противоборства раздвоены — еданъ е вукао душу самртника у *целелъ*, другїй у *purgatorіи*, а третїй дочепавао последня средства да е іоштъ одржи у телу и у надежди *православногъ рая*, правећи уговоре са *Анђеломъ* изъ *целела*.

Какви су были ови уговори?

Пре свега тицали се овы стварїи вечнога спасенїя, поради коихъ е іоштъ старый деспотъ Ђурађъ и съ Будимомъ и са Стамболомъ преговоре започиняо.

На нѣтанъ његово:

„Да ти да Богъ, Сибиньска войводо!

„Да добїенъ цара на Косову.

Каку б' нама вѣру оставїо?“

— одговарао е Хуняди, да бы Србїма оставїо лївпу Манарску вѣру: да граде мисе и да вѣрую Рим-папу. Тада е слао посланике Турекомѣ цару.

те и нѣга питао: какву бы имъ онъ вѣру оставіо, кадъ бы нѣга пређе него Мацаре среѣна послужила, да постане господаромъ Србіе? — а онъ одговоріо:

„Начинить ѣу цркву и цамію,

„Обадвіе едну поредъ друге:

„Ко ће кланять, некъ ид' у цамію,

„Ко се крстить, некъ иде у цркву.“*

И зато се є старій деспотъ узекъ држао на средн. у еднакой дальнини и одъ едного и одъ другога. докле є годъ онъ быо у животу. Да є нѣму суѣено было да дочека часъ, кадъ бы морао едного одъ ова два господара на своє место за Србію изабрати, ніє сумнѣ да небы нѣговъ изборъ пређе на последнѣга пао. Но нѣгови наследници одъ женски глава и ослеплѣны очію не само заклонили се безусловно подъ Мацаре, него іоштъ и себе и Србію самое *Рим-Папи* дадоше. Тада народъ, дугуюћи већъ толико проклетства нѣвовомъ племену, убоденъ у најболежалъивн свой живаць овимъ последнѣмъ и найвышимъ издайствомъ, отресе ихъ се и однадне листомъ одъ нѣихъ.

Летописаць Тропошкій чини се да намериѣна стваръ угодно између деспотице и православногъ Анђеловиѣна; но по свима другимъ исторіјама зна се, да є народъ управо противу нѣ и нѣши очію лишены девера нѣга изабрао за свогъ поглавара, и поверіо му аманеть да спасе, што се іоштъ снасти могло у Србін.

У данимъ околностима немогу се занета чинити осудне идее и кораци, коє є Михаилъ Боговиѣнъ потрефио да овај аманеть испуни.

Поричуѣи као изъ едного гла са свима гласовима Србіе врховно господарство Римскогъ пр-

* Вук. *Народне Пѣсне* II. 513.

восвештеника надъ нѣомъ, и развіяюћи у свомъ логору барякъ нѣне разсуднѣе верности старіємъ господству Султана, онъ настави одма Ђурђево преговоре са овима првимъ господарима, и првый плодъ нѣгове раднѣ вероятно быо є начелный ферманъ, изданъ султаномъ Махомедомъ II. тадашиѣмъ патріарху нашемъ Кирилу I., обезбеђуюћій Србима, по свима развалинама Душановогъ царства, поднупе верозаконске слободе и поднупа преимувства наше народне цркве и іерархіе у ономъ устројству, као што є одъ Душановы времена доонда была остала.

Што се є тицало *земаљски блага*, за коима су Срби на брегу тадашиѣ и душевне и политичке своє пропасти, чини се, много мањѣ марили, сведоче останци, коє є самъ Карађорђе затекао, да у Србији одъ овы *блага* нѣе банѣ све онако пропало, као у другимъ областима, коє су просто *сабљомъ* быле покорене.

„Како гођѣ што у свакој пачинѣ — описує г. Вукъ — у главной вароши има кадїа и муселимъ, тако и у свакој кнежини има *обор-кнезъ*, а у свакомъ селу по неколика *кмета* и *сеоскій кнезъ*. Обор-кнезови су остатци одъ стары србски *кнезова* (Knezen); но кадъ су Турци послѣ и сеоске старѣшине назвали кнезовима, онда они за разлику одъ овїе назову се *обор-кнезови*, одъ нѣмачкога *Обер-кнезъ*, а по турски *баш-кнезъ* (главный кнезъ). Обор-кнезови су были потврђивани царскимъ *бератима* одъ колѣна на колѣно съ правама бератійскимъ. Не само кадъ таковый обор-кнезъ умре своіомъ смрти, него и кадъ га Турци носієку (за каку кривцу или за бієду), нѣговъ сынъ или братъ (ако нема сына) постане на нѣгово мѣсто. Но и такови су кнезови у Србији, збогъ различни ратова и пребѣгаваня у Шѣмачку,

мало по мало права своя потугили. До нашега времена само су се одржали *Карапанџићи* у Крајини Неготинској, кои су *на годину по нешто плаћали цару, а у осталомъ они народомъ доста кнезовски владали.* — Тако су и *Рашковићи* владали у *Старомъ-Влау* до године 1690; — и, ако Срби, имали *јоштъ и спашукъ* до године 1805., *па га онда некаквомъ Турчину дали у залогу.* Може бити, да бы се онамо къ Ерцеговини *јоштъ* кои ће пашао, кои е коју кућу задржао одъ старине; али у *Біоградскомъ* пашалуку Србина спаше нема *ниједнога,* нити хришћанинъ *данасъ* у *Турској* може постати спаша. — Я садъ немогу управо казати, е ли кои обор-кнезь у пашалуку *Біоградскомъ* посліе мира *Аустрійскогъ* съ *Турцима* (1791.) быо правый *бератлія;* него су извршивали *бератлійске* службе. Такогогъ обор-кнеза (кои ніе *бератлія*) избира понайвише *кнежина,* а и *паша* може кога *окнежити.* Истина да се ни такови обор-кнезови неміеняю безъ узрока; али се може догодити, особито кадъ народъ *скочи на кога.*

„*Обор-кнезь е глава одъ народа изъ пѣгове кнежине. Штогођъ паша оће да иште одъ народа и народу да јви, или народъ што има одъ паше да иште, то све бива преко обор-кнезова.*“ *

Преданія, која е покойный г. *Исидоръ Стояповићъ* одъ наши стараца по *Србин* *покупіо,*** а и извори. кое *Раићъ* наводи,**^{***} знаду *јоштъ* и за неке *баш-кнезове* у старіемъ и вышемъ значеню. И ако дакле *данасъ* нема выше, баремъ у нашимъ рукама, *првобытны аман-паша, хати-шерифа* и *берата,* по самымъ овымъ „*остатцима*“ и *спомени-*

* Даница за год. 1827. стр. 96—99.

** *Гласникъ,* свез. II. 229.

*** *Истор. Срб. нар. књ. X. гл. VIII. § 10.*

ма може се доста сигурно погађати, како су се ствари тада између султана освојтеља Цариграда и Срба под њиховомъ Михаила Богоевића морале догодити.

Кадъ су ову часть свои стварій съ њима имали наредити, они су му преко свои посланика највероятнѣе ово поручивали или давали да разбере: „Истина є да сте, ты и твои предци, насъ выше пута на саблю добивали, али само за *Вазале* а никадъ за *раю сиротиноу*. Оправљени увекъ нашимъ природномъ намъ храброшћу, и помажући се западнимъ алянцијама, мы смо васъ, ево има већъ выше одъ 80 година, постоянно одъ наши граница сузбѣјали. Ђдва су протекле 4 године, како смо мы са овима нашимъ саюзницима не само тебе одъ Смедерева отерали, твога сераскера Фирусбега на Крушевцу поразили и њѣга жива ухватили, него јоштъ и половину твою освоєня у Бугарској прегазили, твоя гнѣзда тамо: Трново, Видишъ, Пиротъ и т. д. разорили и спалили. Кадъ си се преклапе опетъ вратио, да се осветишъ зато овој алянцији, са єдномъ войскомъ одъ 150.000 ратника, 300 тонова одъ грдни величина и огромномъ количномъ опрема и муниције, сећашъ се добро, како си страшно и пораженъ и самъ ранѣнъ, опетъ морао бегствомъ спасавати се, оставивши подъ Београдомъ и све твоє тонове, и муницију, и неброєне хиљаде убиєны.

„Што се є досадъ толико пута догађало, зашто неће моћи и у напредакъ? Наши саюзници нама ништу садъ наше душе и нашу веру у замену за њѣову алянцију; промисли дакле, одъ какве будућности могу бити ваша освоєня баремъ у Европи, ако є мы јоштъ и по ову цену купимо. У спомену наши народа јоштъ не могао умрети мачниъ путъ кржаве бое, кои су крстоносне вой-

не, проповедане изъ Рима. одъ найкрайниѣга запада наше части света па до у срце ваши првы калифата на бреговима Еѣратскимъ быле кадре начипити. Ко садъ сме быти пророкъ. да се овай путъ на вашу погибель опеть обновити неможе, ако се мы са свыма народима, коима є пастиръ нашъ првосвештеникъ, приволимо високовластнїемъ првосвештенику друге цркве, кои є већъ твою титулу надъ нама узео?

Ты единый можешъ насъ патерати, да у ову крайность скочимо, ако неумеднешъ быти и праведанъ и политичанъ сирама насъ у садашнїмъ одсудномъ часу. Мы ти нетражимо никаквы већи награда и повластица за верность. кою бы волели теби завештати. Напротивъ, мы смо склони юшитъ на єдну велику жертву после опы, кое су насъ наше независности лишиле: мы ти своевольно додаємо юшитъ *право гарнизона* и *воєногъ станишта* у нашей земли, али само за обвезателство и тврду веру одъ твоє стране и за све твоє преємнике, да ћешъ намъ оставити све остало. што смо до садъ имали. Оћемо да намъ оставишъ неприкосовену нашу веру, нашу цркву, наше *првосвештенике*, *наше границе* и *просторъ земль*. кои *садъ држило*, данакъ одсекомъ, независну и народну грађанску управу подъ начелствомъ наши врховны и наследны господара: единомъ речю све, што є право и савестно да се остави у кругъ подпуне унутраниѣ автономїе единомъ народу, кои се безъ саблѣ другомъ господару предає. и своевольно доводи га усвою землю и ключе му дає одъ свойї градова. Садъ ако ти нїє свеєдно, да у нама добїенъ противъ себе напске крстопосце или верне и мирне васале: бирай, реши се. и дай намъ твою речъ.“

Изъ мало речій, съ колико е Византинаць Халкокондилъ догађай забележио, ніе сумњати, да е султанъ Махомедъ II. јошъ готовио бую, са Србима у овомъ смислу разумети се. Кадъ су га они већъ у Смедерево увели, и поднели му ключе одъ овога града: βασιλεὺς μὲν δὴ τοὺς Τριβαλλοὺς ἔθεράπευσε, χάριαις δωρησάμενος καὶ χρίμασι τοὺς πολλοὺς — Царъ са Србима — вели Халкокондилъ¹ — благо поступи, и обдари многе које земляма, које богатствама у повицу; а, што е најважније было, сигурно и *ферманима* и *бератима*, које су *бератлијнски кнезови* доцније съ брда у висъ дызали *у процепу*, да ихъ покажу зумхарима, кои су права србска, њима обезбеђена, газити започинjali.²

На челу овы права безъ сумњ е стаяла и точка: да Срби могу имати одъ свогъ народа *башкнезове* или *врховне начелнике* своје домаће грађанске управе; еръ за таквога већъ напредъ првый бую е признатъ и потврђенъ самъ *Михаилъ Богоевъ Колмен Анђеловићъ*, кои е, по сведочанству споменика примећеногъ текъ овы дана у нашој земљи после равны 400. година, и³ *деспотску* ти-

¹ L. IX. 459—460.

² *Гласникъ*, свез. II. стр. 230.

³ „У Долњој Каменци има црква византијске грађевине, која е јошъ у добромъ станю. Преко снега тога, што су се нечовечни люди упњали, да сатру живописъ у овој цркви, опетъ се види да га е радила рука одъ вештине, каква се и садъ редко виђа. Записа каквогъ у цркви нигде нема, но како е у њој неписанъ ликъ *деспота Михаила* и овога сунруге, са овимъ надписомъ: *михалъ деспотъ .о. д.* елика може се рећи, да е црква ова за њихъ грађена, или да су е они градили. — Ово ће бити *деспотъ Мияило Абоговићъ* (sic), кога су Турци, кадъ су 1459 год. сасвимъ завла-

тулу себи узимао. Но Султанъ кадъ є примао Смедерево, већъ га не затекао у Србији; њѣга є деспотица, као свогъ сунарника, пре овогъ догађаја на византійскій начинъ къ себи была домаћна, и окована послала у Будимске тамнице изъ свогъ тврдогъ града, где су є обсађену јоштъ само маџарски гарнизони бранили. Ако є судити по описивању г. Вука изгледало би се сасвимъ природно, зашто ни єданъ одъ њѣговъ преемника у Србији до нашега века не добио каква спомена у историји. Они су сви морали бити такви *primi inter pares*, да су се, као и ови *pares* (обор-кнезови) „по одіелу и по домаћемъ животу слабо разликовали и одъ другога богатогъ селяка,“ а камо ли могли сјати као *полу-суверени* и учинити дела достойна да ихъ забележи историја; осимъ ако се међу њима неизузму *Петаръ Бакићъ* (око 1522) по Раићу, и *Јованъ Бакићъ*, *Петаръ (Станиша) Млатишула* и *Пали-Ђакъ*, по причању Гає Паптелића или Водевичаревића покойномъ Исидору Стојановићу.

Исторички не дакле исправно, ако мы права, која данасъ уживамо, за неке нове стечевине сматрамо. Она су врло стара, а опетъ никадъ не застарела. Оскудевала имъ є само єдна снажна десница, да ихъ брани одъ непрекидногъ повређивања и штрбљива за више одъ триста година. Лишавала су се — што у новимъ вековима особито чини поглавиту животну стихію малы и слабы атома политички — лишавала су се покрови-

дали Србиомъ, поставили были за деспота србскогъ, *еръ за другоогъ каквогъ деспота Милила историја наша незна.* — Известіє физикуса окр. Княжевачкогъ, г. др. Кико, Попечительству упу-трашнихъ послова; у бр. 62. *Србскихъ новина* одъ 28. Маја тек. 1859 год.

тедногъ прила природни аляція него што су быле оне, коима су се наши стари деспоти искључително морали у недра бацати. Фаліо имъ е нај-после необоримый пѣтигъ *завднички међународни емства* — обе ствари бесцене стечевине и безсмертне заслуге за Србию само наши новы господара, ако имъ благодарни бысмо и есмо.

Каква е была после судбина Михаила Богоєвића, пошто е у Будимске тамнице допао, ніе извѣстно. Ако е оиъ истый быо отаць Дривостански Анђеловића или Шпанића: *Андріе, Алексія, Петра, Павла, Михаила, Јована, Драге, Мартина* и сестре имъ *Агніе*, то бы по изворима, коє е *Du Sange* следовао, последный споменъ о њему јоштъ быо тай, да е преминуо 1465. год.; а имао едну сестру *Брину*; жеио се двапутъ, и прва му жена *Агнія* была кћи господара одъ Полога, а сестра *Воиславе*, матере Скендербегове.

Одъ потомака његовы по *Алексію Шпани Ду Санге* прави едно родословіе одъ петъ колена, коє заключава, безъ икаквы исторички или хронологички назначеня, име опеть едногъ *Алексія Шпанића*. Давни потомци овы Шпанића сигурно мораю быти старешине племена *Клиента*, коє патриархъ *Арсеніе IV. Јовановићъ* у својой епистоли на цара Франца I. (онда јоштъ принца Лотрингскога) овако спомиње: „Сгда сѣе на Тешини при Нишѣ преславноє свѣщеннымъ Римскімъ имперіи конистко столмо, и вѣдши со мною нашего конистка плуцаници отъ племени Күүд, Класоскица, Кратоножица, Уинера и Шидискиа Клименти тамо прійдоша“ и т. д.* — Порекло нашегъ Вождя Караѳорђа нека преданія доводе такође изъ овогъ племена, съ коимъ њѣ-

* Ранкъ, *Ист. Ср. Нар.* квъ. XI. гл. XIV. §. 6.

гова фамилія єдногъ общегъ патрона, св. Кли-мента, слави.

Ово су парочито потврђивали неки мусулам-ски бегови и христјанске поглавице Србо-арбана-ски племена у Горњој Албани. уверавајући да они јоштъ памте старіє предке и знаду данашнѣ рођаке Карађорђеве тамо. Ако се ова преданія могу у какавъ обзиръ узимати, то бы Карађорђе быо потомакъ коєга одъ млађи сынова Михаила Комне-Анђеловића. т. е. *Петра, Павла, Михаила, Јована, Храме* или *Мартина*; еръ два старія, *Андрія* и *Алексіє*. изселили су се јоштъ у она времена у Италию са своима породицама. и тамо срађали са венеціанскимъ и други држава благородствомъ. слу-жећи Венеціјанима и папама. — Одъ *Мартина* ніє невозможно да се є изродило братство „*Мартини-ћа*“ у Брдима выше Спужа съ ове стране Зете, ку-да су се они. као и сироту пнихъ у собственој Цр-пой Гори населѣни *Комани*, вероятно повукли изъ равнице око *Доляна* (где є была стара „*Кула Комненова*“). пошто су Турци ову равницу и кулу освоили.

Осимъ Богоєва Анђеловића, око нани деспо-та Бранковића налазило се є његовы племеняка и съ презименомъ *Големовића*, и то су можда быле воєводе Ђаковичке. по преданію г. Тврдковића. Єдногъ *Ђурђа Големовића* нева напредъ назначе-на пета песма међу войводама деспота Ђурђа у лову и напастномъ састанку његовомъ са Хуняді-емъ и његовымъ Маџарима. пегде у Банату спра-ма Смедерева. Другогъ некогоъ *Големовића Оли-вера* скончаѣ овако занисує лктописецъ господь сръбскихъ: Въ лето 7390к. (6972=1463) дскеикрѣл .пї. оуирѣ оу ижекоу конь серсзл оликверь Големовиць (Ша-фар. *Ramatky*, 81.). Оиъ є вероятно, као рођакъ, быо пратилацъ до тамо и другъ у самовашо царице

Маре, кадъ е она одъ пакости брата Лазара последный путь Србию морала оставити.

Оскудну историю самога деспота Комнена и иѣговы наследника у кнезнии Капино-Авлонской и Арнаут-Београдской покушать ћемо да продужимо, кадъ буду издани у целымъ текстима сви споменици, кое памъ е г. Я. Шафарикъ изъ млетачки архива донео; ерѣ, као што показуе списавъ печатанъ у лапской свезки Гласника, тамо се найвыше може наћи о њима.

СРБСКИ ИСТОРИЈСКИ

СПОМЕНИЦИ

МЛЕТАЧКОГЪ АРХИВА.

ПРЕПИСАО

ДрЪ Янко Шафарикъ.

MONUMENTA HISTORICA SERBICA

ARCHIVI VENETI.

Скраћено	значи:
Ан.	= Anno.
Ch.	= Charta seu folio.
Comm.	= Commemorialia.
Ind.	= Indictio.
Lib.	= Liber.
Lib. litt. secr. Coll.	= Liber litterarum secretus Collegii.
Lib. Pleg.	= Liber Plegiorum seu Comunis.
Lib. Privil.	= Liber Privilegiorum.
Lib. Synd.	= Liber Syndicatus.
Mist d. Sen.	= Misti del Senato.
Orig.	= Originale.
Reg. Coll.	= Registrum Collegii.
Secr. cons. rog.	= Secreta consilii rogatorum.

Брой римскій свагда означава списку а брой арабскій листъ наведеногъ рукописа.

Где нема место кодъ датума, скоро свагда се разумеваетъ Венеція.

I. Anno 1225.

Влада млетачка наређуе колко ће плаћати годишнѣ
жителии Раба за острова Голи и Арта.

Ordinatum fuit per dominum ducem et eius consilium minus, tempore praeterito, concurrentibus annis domini MCCXXIII indictione XII. mense Augusti, quod Arbenses solvant scilicet pro quaestione Golli et Arte, pro illis duobus annis, qui elapsi erant ex tunc usque ad mensem Augustum venientem, libras CCC. et a mense suprafato primo Augusto usque annos VI. ipse insulae Golli et Arte, inter dominum comitem m. et Arbensem et Arbenses comunes remaneant secundum datum eis factum a domino duce et eius consilio. Statuerunt quidem tunc dominus dux et consilium eius, et districte eis per sacramentum preceperunt, ut illas libras trecentas ex tunc usque ad proximum festum Sancti Andree mitterent domino duci et eius consilio in Venetias. Nunc autem concurrentibus annis MCCXXV. indictione XIII. dominus dux et eius consilium p. fuerunt confessi, quod dicti Arbenses illas libras CCC. soluerant comuni Venetiarum eodem anno p. indictione XIII.

II. 1301 30 Junii.

Млетачка влада заповеда Јдранима да гоне гусаре
Омнишке.

Capta: quod mittatur precipiendo comiti et consiliariis Iadre, quod ipsi arment et persequantur lignum Almisii et alios cursarios Almisii, qui essent extra vel exirent (sicut tenentur per formam pactorum) et si non tenerentur, quod arment et persequantur eos, (et nos faciemus hic solvi) et quod si expediet dominus dux et consilarii possint expendi de havere comunis sicut fuerit oportunum.

Reg. Coll.

III. 1301. XV ind. 4 Septembris.

Млетачка влада наређуе да се пошаљу два посланика у Дубровникъ и краљевима србскимъ; и да галие млетачке иду у Дубровникъ да га чувају

Capta: quod destinentur duo ambaxatores Ragusium et de ragusio ad dominos reges Raxie cum illa comissione que videbitur.

Capta: quod dominus dux possit comittere nobili viro Rogerio Fuscarenno capitaneo galearum Culi, quod ipse capitaneus cum suis galeis, possit et debeat ire et stare Ragusii, sicut fuerit opportunum, pro defensione dicte terre.

Capta: quod mandetur nobilibus viris Marco Michaeli et Fiofio Maureceno capitaneis galearum nostrarum, quod in reditu suo ve-

niant Ragusium et ibi maneant et faciant quod sibi bonum videbitur, pro bono negotiorum de inde, non faciendo ibi propterea longam moram, sed galee frumenti terre illius penitus veniant absque mora Venetias et habeant et respectum quem poterunt ad mercatores.

Reg. Coll.

IV. 1301. 8 Augusti.

Одређуе се плата и издае се заповестъ посланицима кои ће ићи у Дубровникъ и краљевима србскимъ.

Capta: quod ambaxatores ituri Ragusium et ad reges Rassie debeant habere pro eorum salario libras III grossorum pro quolibet eorum; si stabunt ultra menses II habeant libras XL. in mense pro quolibet, et si unus eorum vel ambo irent ultra Ragusium per terram ad reges vel regem, provideatur ei vel eis de expensis convenientibus. Et non possint de Ragusio redire sine nostro mandato, salvo si negotium inter Raguseos et reges foret prius aptatum.

Reg. Coll. ch. 135:

V. 1301. 14 Septembris.

Повишуе се плата посланицима, кои ће ићи краљу србскомъ Урошу.

Capta: quod sicut ambaxatores ituri Ragusium ad regem ras. Urosium, habere debebant libras III. venetorum grossorum, ita habere debeant libras V. grossorum,

si consilium est contentum sit renovatum quantum in hoc.

Reg. Coll.

VI. 1301. 17 Octobris.

Посланици кои ће ићи у Дубровникъ и краљвима србскимъ имаю се споразумети са Дубровчанима.

Capta: quod ambaxatores ituri Ragusium, debeant de via ad reges vel regem Raxie convenire se et consulere simul cum comite et hominibus Ragusii, et facere id quod videbitur ei comiti et dictis ambaxatoribus vel maiori parti eorum. Et si accideret quod ambo vel unus eorum irent ad dictos reges vel regem, vadant sicut dictis comiti et eis ambaxatoribus videbitur, cum expensis convenientibus.

Reg. Coll.

VII. 1301. 20 Decembris.

Одобрава се, да се предузме неки посао бана Павла.

Videtur nobis quod attendatur ad istud negotium bani Pauli expositum per dominum Romeum Quirini.

Reg. Coll.

VIII. 1302. 2 Madii.

Заповеда се посланицима кои су ишли у Дубровникъ, да тамо остану до даљъ наредбе, ако су и добили заповестъ да се врате.

Capta: quod mandetur ambaxatoribus nostris qui iverunt Ragusium, quod non obstante mandato, pridie eis facto quod redire

deberent, stare ibi debeant, quousque aliud eis mandabimus; et si obviarentur in via Venecias veniendo, quod redire debeant Ragusium, et si consilium est contentum sit renovatum quantum in hoc.

Reg. Coll.

IX. 1302. 26 Julii.

Кнезу Ђорђу Омишкому дав се уверенъ, да може слободно доћи у Млетке.

Quod comes Georgius de Almisio possit cum personis et rebus suis et sue comitive, venire Venetias, stare et redire.

Capta: quod comiti Georgio possit dari fidancia per unum annum veniendi Venetias, standi et redeundi, pro se et sua comitiva; ita quod infra dictum tempus sit cum dicta sua comitiva securus in personis et rebus. —

Reg. Coll.

X. 1303. indict. I. 11 Maii.

Јованъ Суперанцио продае своју четвртину одъ галие Жунио Волкасу изъ Дубровника.

Millesimo CCC^o III° mensis Madii die undecimo, intrante indictione prima. Nobilis vir dominus Johannes Superantio, de contrata Sancti Angeli de Venetiis, pro se et omnibus illis quos tangit negotium, facit venditionem domino Zugno de Volchasso de Ragusio, de uno quarterio vel mi-

nus aliquantulum navis vocatae Sancta Maria, quam idem dominus Zugno habet in societate cum dicto nobili domino Johanne Superantio et aliis sociis suis; pro libris VI cent. et XII. ad grossos ad rationem quarterii. Et idem dominus Zugno obligavit se coram domino duce et consiliariis, quod non vendet dictum quarterium alicui foresterio, sub pena de L. pro centenarum de eo quod venditum est dictum quarterium. Et insuper pro praedictis observandis idem dominus Zugno designavit nomine pignoris domino duci quandam suam proprietatem, positam in contrada Sancti Mathei de Rialto, cuius confines isti sunt: ab uno latere firmat in domo domini Pauli Contarini Sancti Luchae, ab alio latere firmat in proprietate Marini de Volchasso, consanguinei sui; ab uno suo capite firmat in via comuni, discurente ante dictam domum, et ab alio etiam suo capite firmat in via comuni prope ecclesiam Sancti Mathei de Rialto. Et si dictus Zugno voluerit dare bonam plezariam ad benplacitum domini ducis pro observatione praedictorum, dicta domus non debet esse in aliquo obligata.

Comm. I. ch. 32.

XI. 1309. ind. XV. 7 Marcii, in Zrin.

Јованъ банъ целе Славоніе иште патрагъ своє новце налазеће се у Млетцима.

Exemplum litterae missae domino Io-

hanni Superantio inclyto Venetiarum duci, ex parte egregii et magnifici viri, domini **Johannis bani** totius **Sclavoniae**.

Magnifico viro et potenti domino **Johanni** inclyto duci Venetiarum, domino et amico suo reverendo, **Johannes banus** totius **Sclavoniae** salutem cum promptitudine reverendi. In litteris vestris nobis intimastis, ut quantum pecunia nostra recepta esset vobis fide nostra mediante scriberemus. Nos etiam vobis nunciamus, quod nos capitalem pecuniam nostram habuimus **LXXX** marchas et postmodum ille iudeus expendit quadraginta ad nostram rationem, sicut nobis dixit. Summa in toto nostrae pecuniae **CXX** marche, exceptis usuris; cum usuris autem ad nos et **LX** marchas computavit, sed de usuris, sicut vultis faciatis, nostram autem pecuniam sicut diximus, **C** et **XX** marchas nobis solvi faciatis et postmodum litteras securitatis vestris mercatoribus per districtus nostri domini et nostrorum amicorum dari faciemus, sicut etiam a nobis sumus cupientes et quidquid vestra magnitudo fecerit in praedictis, nobis in litteris velit intimare. **Datum** in **Zrin**, in festo martirum **Fabiani** et **Sebastiani** beatorum.

XII. 1309. indict. VII. 10 Maii.

Писмо србскомъ краљу Урошу, конмъ му млетачка
влада захваљује, што е наредіо да се врате некимъ
млетчињима добра нѣова, узета са разбивше се
нѣове лађе.

U r o s i o Serviae, Chelmae, Diocliae ac
Albaniae regi illustri.

Sicut nostrorum fidelium de ca Conta-
reno et ca Barbo relationem didicimus, prae-
ces nostras sibi nostris factas litteris exau-
diens, super restitutione bonorum recupera-
torum a naufragio galee praedictorum nostro-
rum fidelium, per proprios mandavit nuncios
episcopo Sancti Michaelis penes quem
fuerant, res et merces recuperatae de nau-
fragio memorato, quod fieret restitutio prae-
dictorum bonorum, nuncio nostrorum fidelium
praedictorum; quorum nunciorum tractatu et
maxime illustris domini filii vestri, dictus
nuncius dictorum nostrorum fidelium ad com-
positionem devenit cum praefato episcopo
pro soldis venetis grossorum III mille, dandis
per dictum episcopum dicto nuncio, pro totali
summa rerum recuperatarum ipsarum; de quo
Regiae Serenitati gratiarum referimus multi-
modas actiones. Verum tamen cum ut nobis
asseritur per dictos nostros Venetos, dictus
episcopus dicto nuncio assignari fecerit, pro
parte satisfactionis bestias tot, quae extimatae
fuerunt licet superflue, soldis grossorum: MCC.
de quorum animalium justa venditione non

fuerunt habiti, nisi yperpera de brescoa VII. cent. quae est multo minoris valoris, quam sunt veneti nostri grossi, de quo praefati nostri Veneti damnificantur non modicum; Maiestatem regiam rogamus attente, quatenus digne- tur taliter mandare et facere fieri, quod tota quantitas quae restat solvenda, Auliverio Cuppo nuncio nostrorum praedictorum fidelium, solvatur in venetis grossis, vel saltem in rebus per iustam extimationem valentibus tantam summam venotorum grossorum; ne praefati nostri fideles ex hiis iniustis causis cumulent damna damnis, et ut sicut hoc negotium per mandatum et operam regiam est ad finem compositionis perductum huiusmodi, sic per eandem executionem laudabilem sorciatur, ex quo Maiestati regiae obligemur. datae x madii VII indictione.

Similes illustri et magnifico domino nato serenissimi regis Vrosii, mutatis mutandis.

Datae X madii, VII indictione.

Litt. secr. Coll. Libr. IV. ch. 39.

XIII. 1309. indict. VII. 10 Maii.

Писмо старешиннама которскимъ, коиъ моли млетачка влада да буду у помоћи њенимъ людма, да добию своя добра узета са разбісве пьове лађе.

Consulibus C a t a r i.

Habuius nuper relationem nostrorum fidelium de ca Contareno et de ca Barbo quo-

rum fuit galea cum mercationibus, quae passa fuit naufragium super *Catarum*, quod dum *Auliverius Cuppo* nuncius dictorum nostrorum fidelium, ad compositionem devenisset cum *episcopo Sancti Michaelis* pro totali summa rerum recuperatarum ab eodem naufragio, pro soldis *III. mille* venetorum grossorum, idem episcopus pro parte satisfactionis ipsius, assignari sibi fecit bestialias extimatas licet superflua extimatione, soldos venetorum grossorum *MCC*, de quibus non potuerant habere nisi *yperperas VII cent.* in pecunia de *breschoa*, quae pecunia satis est minoris valoris quam sint *veneti grossi*; de quo nostri fideles praedicti dampnificati sunt non modicum. Quapropter vos instanter requirimus et rogamus, quatenus sicut alias in hoc facto vestram operam efficaciter exhibuistis, de quo vobis regraciamur, sic et modo velitis taliter interponere praeces vestras, quod *Auliverio Cuppo* praedicto, nuncio dictorum nostrorum fidelium, residuum dictae satisfactionis solvatur in *venetis grossis* vel saltem in rebus, iusta estimatione valentibus ipsam summam ad *venetos grossos*, ut dicti fideles nostri, qui dicto supervenienti casu plurimum sunt gravati, plus propterea non graventur, et nos licet iustum sit, habeamus acceptum et gratum. Datae ut supra.

XIV. (1311). 13. Junii. Scardonaë.

Исмо бана Павла коимъ препоручуе папи Клименту
Задране.

Exemplum litterae bani Pauli misse do-
mino Papae in favorem Jadrensiùm.

Sanctissimo in Christo patri et domino,
D o m i n o C l e m e n t i divina providentia
sacrosanctae Romanae ecclesiae summo ac
universali pontifici, domino suo plurimum re-
verendo; Paulus banus Croatorum et
d o m i n u s B o s n e pedum oscula beatorum
cum promptitudine sèrviendi. Quia non qui
inceperit, sed qui perseveraverit recipit braui-
um, ac illud principium est laudandum quod
fine clauditur meliori, idcirco in devotione
debita permanere, et cum prompta ac fideli
continuazione serviciis servicia accumulare,
vestraeque sanctitatis mandatis et praeceptis
non parcendo periculis et expensis, per omnia
cupiens obedire, considerans vestrae domina-
tionis contra Venetos sentenciam ac
eorum visa protèrvia et duriciam, ob honorem
et gloriam sanctae matris ecclesiae, in me-
dium Jadratinorum nostrorum devotorum
et fidelium, qui vestrae sanctitatis speciali
ducti fiducia, a Venetorum violento dominio
recedentes, ad libertatem debitam pervene-
runt, requisitus per eosdem, meum primoge-
nitum, banum Mladinum, banum Bo-

s n e n s e m, misi cum potentia, ad defendendum et manutenendum et protegendum praedictos Jadratinos, tamquam obedientiae filios et devotos, contra Venetos supradictos. Sane quia dicti Veneti continue tenent galeas armatas ante Jadrām, in insulis ipsorum devastando; nec habeamus ad praesens galeas ad obviandum eisdem hostiliter, sicut decet rebellibus ecclesiae, sanctitati vestrae placeat de benignitate consveta taliter super hoc providere, quod dicti Jadratini fideles vestri et devoti, non possint nec valeant per dictos Venetos vel per aliquos amicos et fautores eorum, prece et precio infectos, modo aliquo aggravari vel aliqualiter molestari, cum aliqui obliti suae salutis propriae et mandati vicarii Jehsu Christi, tam apud Ferariam ausu temerario se opposuerint, toto posse manifeste, quam hic opponere contra nos videantur; sed quod liberi et securi praefati Jadratini vestrae sanctitatis mediante consilio, auxilio, protectione speciali et favore, sicque protegantur, quod alii exinde speculum et exemplum habeant, similia sive efficaciora aliqua securius faciendi ac vestrae sanctitatis benplacitis et mandatis per omnia cum obedientia debita complacendi, et quod Veneti antedicti de sua protervia non possint amplius gloriari, sed eorum pena et correctio sit metus multorum, et deinceps non attentet aliquis, nec praesumat similia contra Romanum pontificem et

universalem dominum perpetorie domino concedente. Datae S c a r d o n a e die XIII Junii.

Comm. I. ch. 178.

XV. 1313. ind. XII. 20 Decembris.

Радосавъ Любавчиѣ изъ Скрадина постае съ братомъ
и потомцима млетачкѣи житель.

Nota quod M CCC XIII. indictione XII. die X Decembris consultum fuit per dominum ducem et omnes sex consiliarios et captum ad bussulos per eos S. dominos: Nicolaum Mauro, Gabrielem Venerio, Johannem de Molino, Marcum Maurocenum, Johannem Michaelem, et Johannem Valaresso, quod sapiens et providus vir Radislavus Lubavcii de Scardona et frater eius Georgius, sint decetero Veneti cum suis heredibus.

Comm. I. ch. 206.

XVI. 1314. ind. XII. 28 Marcii.

Младенъ хорватскѣи и босанскѣи банъ, постае млетачкѣи
грађанинъ.

Johannes Superantio et c. universis et singulis tam praesentibus quam futuris praesens privilegium inspecturis, salutem et sincere dilectionis affectum. Tanto consuevit benignis ducalis providentia personas egregias sibi devotas et fidas honoribus praeverire, ipsarumque fidem et devotionem dignis retributionibus compensare ac ipsas do-

talibus convallare favoribus, quanto ducatu nostro devotosque fide ac operibus se ostendunt. Attendentes igitur amoris multiplicis puritatem et plenitudinem dilectionis et fidei, quam magnificus et potens princeps Maladinus Chroatorum et Bossinae banus, dilectissimus amicus noster ad magnitudinis nostrae excellentiam habere promptis affectibus se ostendit, quamque predecessores eius gessisse plena devotione cognovimus, ipsum omnium consiliorum et ordinamentorum nostrorum solemnitate servata, cum suis heredibus et heredum perpetuo succedentibus, in nostros honorabiles cives et veros Venetos recipimus, et Venetos et cives fecimus et facimus, et pro honorabilibus et veris civibus et Venetis nostris, ubicunque et semper in Venetiis et alibi amodo et deinceps haberi, procurari cum effectu et plenitudine volumus et tractari; statuentes quod singulis libertatibus, securitatibus, privilegiis, immunitatibus, graciis et honoribus quibuscunque, quibus alii nobiles et veri cives Venetiarum gaudent, et quomodolibet perfrui dinoscuntur, praefatus banus eiusque heredes ac heredum successores in Venetiis et extra ubilibet eundo, stando et redeundo, perpetuo ac plenissime, sicut melius fieri potest, gaudeant et utantur.

Et cum praefatus banus cupiens effectum ipsius beneficii devote suscipere ac plene consequi et habere, ad magnificentiam nostram

nobilem virum Saracenum olim Elye de Sibinico, cum pleno et sufficienti mandato transmiserit, sicut de ipsius mandati sufficientia constat publico instrumento, scripto manu Michaelis olim Stoiani de Scardona, publici imperiali auctoritate notarii, et robarato sigillo ipsius bani pendenti; idem Saracenus in anima et fide dicti bani, virtute procuratorii ante dicti, nobis et successoribus nostris ducibus, tactis sacrosanctis scripturis, fidelitatis et obedientiae debitae et solitae servande perpetuo, ut fecerunt et faciunt ceteri perfecti Veneti et fideles nostri, corporale praestitit iuramentum.

In cuius rei certitudinem ac evidentiam pleniorum praesens privilegium fieri jussimus et bulla nostra communiri. — Datum MCCC. XIII. indictione XII. die XXVIII. Marcii.

Similis pro comite Georgio et fratre.

Similis pro comite Paulo.

Comm. I. ch. 206.

XVII. 1330. ind. XII. 1. Maii.

Урошь краљь сръбскій у писму дужду млетачкомъ Францешку Дандулу послатомъ, дав слободу млетачкимъ трговцима, да могу преко њгове землѣ њни трговине ради у Романию, али не у Бугарску.

Exemplum quarundam litterarum domini regis Raxiae, quod nostri possint per

suas terras habere transitum securum ad Salonichi, partes Romaniae et in Raxia.

Illustri et magnifico viro domino Francisco Dandulo dei gratia duci Venetiarum, proximo suo karissimo, Urosius eadem gratia Serviae rex, salutem et prosperis successibus in domino habundare. Affectus quem ad vestram proximitatem et commune Venetiarum gerimus, nos inducit, ut ad vestra beneplacita et comoda nostros intuitus dirigamus. Cum igitur alias vobis meminimus conscripsisse, si ad vestrum commodum deberet cedere, si ad partes Romaniae vellent mercatores vestri pergere vel alio, et placeret eis transitum facere per regnum seu partes nostras, quod libere transitus pateat eis ad libitum voluntatis. Quare iocirco vobis duximus intimandum, quod si praedictis mercatoribus vestris placuerit dictum facere transitum, ad partes praedictas, excepto ad partes Bulgariae, quod ipsis demus transitum liberalem et conductum securum, etiam si in nostro regno voluerint sua mercimonia exercere, quod libere exerceant; quos assecuramus super regia nostra fide, prout vobis haec et alia nobilis vir Jacobus Polani concivis vester, in ore cuius posuimus verba nostra, plenius vobis oraculo explicabit. Datum primo die mensis madii, XIII indictione.

XVIII. 1332. 27 F e b r u a r i i.

Налаже се посланику, да дозна одъ кнеза Младена шта иште одъ Млетака, да имъ уступи Скрадинъ.

Capta. Super facto autem S c a r d o n a e, de quo idem ambasator nobis per litteras suas scripsit, non videtur sapientibus quod occasione domini regis Ungariae, de cuius ad partes maritimas divulgatur adventu, sit ad praesens intromitendum factum ipsum, ne possit credi per aliquos, quod hoc fieret in sinistrum vel injuriam dicti regis; ne tamen videamur in totum a dicto facto discedere, scribatur, dicto ambaxatori, quod caute sentiat a c o m i t e M l a d i n o, vel ab aliis sicut sibi videbitur, de intentione dicti comitis M l a d i n i, et quid intenderet nos sibi facturos, ipso dante nobis locum predictum. Et quod idem se obtulit inimicari dicto B u d i s l a v o, si ipse ambasator nihil posset obtinere cum c o m i t e N e l i p t i o, sentiat ab eo quomodo sibi vellet inimicari et quid propterea vellet a nobis. Et in reditu suo veniat omnibus praedictis informatus ad plenum, ut possimus tunc cuncta ea providere et facere, sicut pro nostro honore fuerit opportunum.

Misti d Sen. XV. ch. 62.

XIX. 1332. 10 Junii.

Стефанъ краљ Србскій пише дужду млетачкомъ Фран-
цешку Дандулу, да ће наплатити одъ свогъ бунтовногъ
поданика Суме, штету коју е овај учинио

Николи Бривосу.

*Exemplum cuiusdam litterae missae domi-
no duci per regem Raxiae, super facto Sr.
Nic. Brivosso.*

*Stefanus dei gratia Serviae rex,
inelyto et magnifico viro domino Fran-
cisco Dandulo, eadem gratia duci Vene-
tiarum, proximo suo carissimo, salute et pros-
peris successibus in domino gloriari. Vestrae
amicitiae nuper recepimus quasdam litteras,
derobationem et molestiam vestro fideli Ni-
colao Brivosso in nostro factas regni
districtu, per quemdam nostrum vassalum
Sumam nomine. Quibus diligenter auditis,
vobis duximus respondendum, quod predic-
tus Demetrius nobis est effectus rebellis, ab-
sistentans se a nobis latitando hinc inde, prout
poteritis clarius informari. Sed quam cicius
in manus nostras inciderit, prout ipsius expos-
cunt Demitri pravitates, vel si ad nos labe
rebellionis deposita, devotos ad nos direxerit
intuitus, vestro fideli praedicto plenam
satisfactionem de pecunia, et rebus sibi abla-
tis fieri faciemus, et nichilominus modos et
remedia adhiberi mandabimus, maximum nos-
trum posse et scitu, quod ille nequitatis mi-
nister, manus nostrae maiestatis regiae non*

evadat, sed quod vester fidelis predictus possit suam rehabere pecuniam et res omnes. Novit etiam deus, quod ob affectum quem ad magnificentiam vestram gerimus, dampna vestrorum, ut vassalorum nostrorum fidelium reputamus. Datae die .X. mensis Iunii.

Comm III. ch. 99.

XX. 1333. 11- Jan u a r i i.

Налаже се управителъма Славоніа, да прогласе да ље онай добити иляду форанти, ко преда Будислава Угри-нића жива или мртва.

Capta: quod secundum consilium domini Nicolai Faletro, comitis J a d r a e, mandetur omnibus nostris rectoribus S c l a v o n i a e, quod in terris sui regiminis faciant proclamari, quod quicumque dederit in nostram forciam B u d i s l a v u m U g r i g n i c h, derobatorem et homicidam publicum et inimicum nostrum et nostri communis, vivum vel mortuum, vel ipsum occideret, habeat a nostro communi florenos mille.

Misti d. Senat. XV. ch 54.

XXI. 1334. 10 M a i i.

Заклучено да се строгостъ противъ Которана наређена недже, докъ се ненамире съ Николомъ Бривосомъ, оштећенимъ одъ Димитрія Суме, поданика краля Рашкогъ.

Capta: Si videtur nobis, quod damnum illatum nobili viro Nicolao Bruyosso, per

Dimitrium Sumam, subditum domini regis **Raxiae**, ut hic est lectum, ponatur cum aliis damnis nostrorum fidelium, qui habent facere cum **Catarinis**, quorum occasione facta est strictura contra illos de **Cataro**, et quod dicta strictura non elargetur, nisi dicti **Catarini** fuerint in concordia cum dicto **Nicolao** de damno suo praedicto.

Misti Sen. XVI. ch. 61.

XXII. 1334. 19 Maii.

Нова иште помоћ одъ Млетака, противъ Вице-приора **Вране**, госпође **Хелене** и **Григориа** сына бана **Павла**, кои су ю оплаћили.

Capta: Super autem facto **Viceprioris Auranae**, domine **Helenaе**, et **Gregorii filii bani Pauli**, qui propter derobationes comissas ipsis, sunt **Nonensium** debitores, super quibus nostrum implorant auxilium, quod scribatur ut videbitur convenire.

Misti d. Senat. XVI. ch. 64.

XXIII. 1336. 19 Madii.

Дозвољава се краљу **Рашкомъ**, да може извети изъ **Млетака** оружје.

Capta: Quod concedatur domino regi **Raxiae**, quod possit extrahere de **Venetiis**, et conduci facere ad partes **Raxiae**, arma valoris librar. **XXX** grossorum, sicut per nuncium suum amicabiliter nos rogavit.

Misti d. Senat. XVII. ch 59.

XXIV. 1336. 6 Decembris.

Дозволява се по зактеваню краля Рашкогъ, да могу
проћи крозь Млетачку областъ, войници
за нѣга наймѣни.

Capta: Quod ad petitionem domini regis Raxiae concedatur, quod usque ad usque III cent. pedites, quos intendit facere solditari extra Venetias, possint transire per nostrum districtum, ad suas partes, quos ut dicit vult pro securitate suae personae.

Misti del Senato. XVII. ch. 68.

XXV. (1340. indict. V.)

Предложена посланика краля Србскогъ, предата дужду Млетачкомъ

Haec est forma ambaxatae transmissae domino duci Venetiarum per serenissimum dominum regem Serviae.

Propter magnum affectum quem dominus rex Serviae gessit et gerit ad dominium et civitatem Venetiarum, semper affectavit uniri eisdem; sed quia hoc non potuit hucusque mancipare effectui comode, obstaculis interiectis, proposuit deinceps domino duci uniri et comunitati praefatae indissolubilibus amicitiae vinculis et civis ipsorum effici, more et consuetudine civitatis praedictae, si ipsorum adest beneplacitum in hac parte. Sane cum dictus dominus rex multos inimicos habeat, videlicet dominos in circuitu regni ipsius commorantes, quorum occupa-

vit civitates, castra, fortalicia et contractas, quia in statu pacifico secum vivere noluerant, si casu aliquo et infortunio superveniente oporteret ipsum habere confugium ad dominium et civitatem Venetiarum, quod secure ad eosdem incesum habeant et introitum et civitates ipsorum fidelium, cum suisque liberis et thesauro et domestica suppellectili universa, ibidem moram trahentes ad libitum, et cum expediens viderint, exitum obtineant liberalem.

Insuper quum domino regi fuerit intimatum, quod aliqui vestri vicini et fideles solent contra dominium et civitatem Venetiarum aliquandoque inobedientiae erigere cornua, si quo tempore volueritis contra tales nostro frui auxilio, promittimus vobis de gente nostra, quingentos armatos equites quando et quotiens-cunque expediens videritis, in vestrum subsidium destinare, etiam si ad partes opportunum fuerit *Lombardiae*, domini regis sumptibus et expensis; et etiam si cum vestro fuerit commodo, promittimus personaliter cum nostro exercitu in vestrum juvenem et auxilium interesse. Et si casu intercedente vestro indigeremus auxilio, si cum vestro beneplacito et bono commodo fieri poterit, liberali, quod ipsum a vobis amicabiliter postulemus, tamquam a nostris proximis et amicis.

Intelleximus etiam quod mercatoribus vestris transitus potest esse fructuosus et utilis per nostrum regnum, dirigendo gressus suos cum suis mercimoniis versus Constantinopolim et imperium Romaniae. Vnde cum intuiti vestro, mercatorum vestrorum commodum proprium reputemus, nobis placet, quod praedictus eis transitus per regnum nostrum pateat et per eundem reditus salutaris. Et si aliqua damna a nostris perceperint regnicolis mercatores praefati, ipsis de camera nostra integraliter satisfacere debeamus.

Ceterum ad hoc, ut omnia et singula praedicta robur et firmitatem obtineant, excellentiae vestrae placeat ad nos aliquem vestrum nobilem destinare, cui possimus loco vestri vocis oraculo spondere, sanctis iuramentis debitis deponentes, universa et singula in perpetuum servaturos domino duci et communitati Venetiarum praefatae.

Item cum infirmitate fuerimus valida occupati, ita quod medici totaliter de nostra convalescentia desperabant, votum vovimus, quod Ierosolimis ad honorem Salvatoris solempnem ecclesiam et monasterium construimus, si nos ab huiusmodi infirmitatis voragine liberaret; cuius gratia impetrata quod ore promisimus, intendimus exequi per effectum, per certos nostros nobiles, quos

illuc cum magna quantitate pecuniae intendimus transmandare. Vnde cum non confidamus dictos nostros nobiles et dictam pecuniam in manibus ponere aliorum, solummodo in vestris, proximitatem vestram, de qua plene confidimus et speramus, requirimus et rogamus, quatenus nobis concedatis duo corpora galearum, usque in *Cyprum*, in quibus dicti nobiles perficiant vota nostra, quas ad nostras expensas faciemus armari, ut expediens fuerit. Et quia de mense augusti vestri armatores sunt etiam ituri cum galeis, placeat vobis ad hoc, ut perficiant iter suum, quod vadant in consortium earundem, ipsasque velitis comendare capitaneo galearum ipsarum, ut dictas galeas usque usque in *Cyprum* aliquatenus non sequestret, sed de eis curam habeat specialem.

(Nota quod responsio facta per dominum ad dictam ambaxatam est in libro decimonono *Rogatorum*, carta. 17.)

Comm. III. ch. 178,

XXVI. 1340. 8 Junii.

Одговоръ влетачке владе на предложена посланика краля Србскогъ.

Capta: Examinata ambassada domini regis *Serviae* et contentis in ea, et habita collatione cum ambassatoribus dicti regis, consulerunt concorditer sapientes, quod ad ipsam respondeatur per modum subscriptum. Et

primo ad factum civilitatis nostrae, quam petit respondeatur, quod semper ad eum devotionem specialem habuimus, et propterea grato animo ipsum in civem nostrum recipimus, parati ut haec dispositio nostra inter ipsum et nos evidenter appareat et pleniter confirmetur.

Ad secundum quod petit, quod possit si casus eveniret necessarius sibi, tute ad civitatem Venetiarum et alias terras nostras venire, morari et de ipsis exitum liberum habere, cum suis liberis, thesauro et domestica suppelectili; respondeatur: quod dispositi semper in omni casu, in quantum honeste per nos et nostros fieri potest, sibi plenarie complacere, contentamur et volumus, quod ad civitatem Venetiarum et alias terras nostras venire, morari et stare possit, et de ipsis ad libitum sui exire, cum suis liberis, thesauro et domestica suppelectili, sicut petit, dummodo veniat, moretur et stet, cum illa decencia, quae necessaria fuerit pro securitate terrarum nostrarum.

Ad factum autem auxilii quod nobis promittit, et a nobis petit, respondeatur regraciando de oblatione sua, quod in eo semper gessimus confidentiam specialem, et propterea in omni casu nobis necessario, ad eius maiestatem haberemus confidentem recursum, et speramus quod eum inveniremus ad nostra

commoda semper promptum. Et sic potest facere et sperare de nobis, quia disponimur libere ad quecunque comoda et beneplacita sua.

Ad factum autem mercatorum nostrorum, quibus versus Constantinopolim eundo et redeundo, per regnum suum permittit liberum transitum et securum, respondeatur regraciando de oblacione et permissione praedicta, quod speramus, quod nostros mercatores et fideles in omni casu habeat specialius commendatos, et quod licet certi reddamur, quod ut haec intentio regia erga nostros servetur, efficaciter providebit, tamen maiestatem suam devote exoramus, quatenus nostro intuitu mandet et sic effectualiter faciat provideri, quod nostri mercatores cum suis rebus eundo et redeundo per regnum, tute, libere et favorabiliter tractentur, sicut de propinquitate sua confidimus et speramus.

Misti del Senato. XIX. ch. 17.

XXVII. 1340. ind. VIII. 12. Junii.

Вартоломей Градонико дуждъ млетачкѣи прима Стефана краља Србскогъ за млетачкогъ грађана.

Privilegium domini Stephani dei gratia regis Serviae.

Bartholomeus Gradonigo, dei gratia Venetiarum, Dalmatiae atque Croatiae dux, dominus quartae partis et dimidiae tocius imperii Ro-

maniae; universis et singulis praesens privilegium inspecturis salutem et sincere dilectionis affectum. Ducalis magnificentia tunc sublimioris honoris suscipit incrementum, cum cives acquirit, quos exaltat decus et sublimitas regiae maiestatis. Scimus namque quod serenissimi domini reges Serviae ad ducatum nostrum semper amorem intimum, grata exhibitione operum demonstrarunt, adeo quod propingvitas affinitas hinc inde antiquitus emanavit. Praecipue autem praesens serenissimus dominus Stephanus, dei gratia rex Serviae, propensius nostrum ducatum diligere et subiectos, ipsius ducatus honores, et subiectorum nostrorum commoda, gratio-
sius promovendo; propter quod suis et suorum ambaxatorum, pro ipso serenissimo domino rege petentium, praecibus annuentes, tamquam ad suae maiestatis honores devota mente dispositi, — ipsum dominum regem, cum suis filiis et haeredibus, in honorabiles cives nostros suscepimus atque suscipimus, et Venetos et cives nostros fecimus et facimus, et pro Venetis et civibus nostris, in Venetiis et ubique locorum, deinceps haberi et procurari cum effectu et plenitudine volumus et tractari; ipsos sincere dilectionis brachiis amplexantes, et firmiter statuentes, omnium consiliorum et ordinamentorum nostrorum necessaria solempnitate servata, quod eisdem omnibus libertatibus, beneficiis, honoribus et im-

munitatibus, quibus alii nobiles cives Venetiarum gaudent et perfrui dinoscuntur, praefatus dominus rex et sui filii et haeredes, in Venetiis et extra ubique plenissime gaudeant et utantur. In quorum fidem et evidentiam pleniorum, praesens privilegium fieri mandavimus bullaque nostra pendenti aurea communiri. Datum in nostro ducali palatio, anno dominicae incarnationis: millesimo, trecentesimo, quadragesimo; die duodecimo mensis Junii, octave indictionis.

Commemoriale III. ch. 179.

XXVIII. 1340. 17 Junii.

Дозвољава се кнезу Нелипићу, да може изнети изъ Млетака оружје.

Capta: quod concedatur comiti Netiptio, quod possit extrahere facere de Venetiis, et conducere ad partes Slavoniae, arma a militibus, ad valorem librarum viginti quinque grossorum.

Misti del Senato. XIX. ch. 21.

XXIX. (1341). 22 Madii.

Писмо Стефана краља Србскогъ Францешку Дандулу дужду млетачкомъ, да овај пошаљ своје люде, коима ће се вратити добра избављна са разбијене млетачке галаје.

Exemplum litterarum regis Serviae sive Raxiae.

Stephanus dei gratia Servyae, Diocliae, Dalmatiae, Albaniae, nec non

totius maritimae regionis rex; spectabili Francisco Dandolo, Venetiarum duci, dilecto nobis ut fratri, salutem quam sibi. Novitus gratuitas recepimus vestras litteras, quarum tenore plenius intellecto, vestram fraternitatem scire affectamus, nostri regalis nominis, ac in nostra propagine constitutum esse de accidentibus naufragiis in portibus nostrae regionis, quod singula ac universalia bona, seu mercimonia, dictarum naufragantium, ad nostram regalitatem debite succedant, quod versus vos et vestram ducalem comunitatem, minime curamus, cum de simili de vestra dignitate sine dubio postulamus. Verum ad nos transmittere curetis vobis fidedignos, quibus rationem debitam de perpetratis in naufragio nuper accesso, in nostra regione, ac bona ablata, sine dilatione restitui faciamus, prout de nostra regalitate ut credimus confidetur. Datum in regali nostra curia, XXII. mensis maii.

Commemoriale III. ch. 198.

XXX. 1342. 25 Maii.

Дозволява се владю Рашкомъ, да може извети изъ Млетака оружїѣ.

Capta: quod concedatur serenissimo domino regi Russiae, qui de hoc per suos ambaxatores nos instanter fecit rogari, quod possit extrahi facere de Venetiis et conduci ad partes regni sui, curacias et alia arma nec-

cessaria pro centum equitibus, et pancerias V. cent. cum suis furnicamentis, solvendo dacium consvetum, cum conditione, quod praedicta extraxisse teneatur per totum mensem Julium proxime secuturum, et extrahendo coracias de hinc, et alia arma possit vel de hinc extrahere, vel aliunde facere illa conduci Venecias, et hinc extrahere, cum dacio comunis consveto, possendo tamen usque ad X armaturas de dictis armis et hinc et de extra facere adduci et illa extrahere ut, est dictum de aliis.

Misti del Senato XX. ch. 56.

XXXI. 1343. 12 Maii.

Одговоръ млетачке владе на предложена посланика Цариградскогъ.

Habita collatione cum ambaxatore dominae imperatricis Constantinopolis et eius nati domini imperatoris, super ambaxiata per ipsum oretenus explicata dominio, in effectum duo capitula continente, auditis et intellectis omnibus, quae idem ambaxator referre voluit, superinde bona deliberatione praehabita, consulunt concorditer sapientes, quod respondeatur dicto ambassatori, et primo:

Capta: ad primum capitulum, per quod a nobis petit auxilium et succursum contra Turchos, quod sicut toti mundo extat notorium, elapsis temporibus et ad prae-

sens, semper vires nostras extendimus ad obviandum et resistendum improbis conatibus et incursionibus eorundem, tum zelo et reverentia fidei sanctae Christi, tum et pro tutela et securitate omnium christianorum degentium in partibus Romaniae, et navigantium quorumcumque, non sine gravibus impendiis nostri communis, et periculis personarum. Et utinam posse nostrum extitisset et esset sufficiens ad resistendum illis perfidis Agarenis. Credimus et ipsum scire, quomodo dominus noster Papa, novitus nostrum requisivit comune, quod cum per dominum regem Cypri, per magistrum hospitalis, et etiam dominum regem Robertum et multos alios barones Christicolas, foret oblatum in curia romana, de succursu et auxilio pro resistendo viriliter dictis Turchis, velemus et in dicto negotio contribuere sicut possibilitatis nostrae humeris conveniret, ad quae domino nostro Papa talem fecimus responsivam, quod eam comendabilem habuit plurimum et acceptam. Et sicut intelleximus ipse dominus Papa habet in hoc bonum propositum, et speramus quod in brevi hoc optimum opus desideratum finem suscipiet. Quibus omnibus consideratis, non videmus quod rationabiliter sibi praebere possimus aliam responsivam, et vere credimus quod de ipsa debeat sacrum imperium contentari.

Capta: ad secundum capitulum, per quod ipse ambaxator exponit, quod megadomesticus rebellis imperii se reduxit ad regem Raxiae, cum quo tractavit et tractat cotidie subversionem totius imperii; rogando nos quod velimus mittere ambaxatam dicto domino regi, ad precandum et inducendum eum, quod non praestet auxilium nec favorem dicto megadomestico, etc. habentes sapientes respectum, quod omnis novitas et sinistrum, quam et quod subiret ipsum imperium, toti comunitati nostrae redundaret in damnum, ut clare potest quilibet iudicare et extat cunctis notorium, consulunt sapientes, quod ad dictum dominum regem mittatur unus ambaxator, ad tractandum pacem et concordiam inter sacrum imperium et ipsum dominum regem, et ad inducendum ipsum ad hoc, cum illa ambaxata et pulcris verbis, quae domino, consiliariis, capitibus de XL et sapientibus, vel maiori parti dicti collegii competere videbuntur. Et capta parte praesenti, respondeatur dicto ambaxatori: quod ob magnae devotionis integritatem et sincerum amorem, quem semper nostra comunitas gessit et gerit erga sacrum imperium, et econtra propter immensam benevolentiam, quam et serenissimi domini imperatores Constantinopolis, ipsa domina imperatrix et nunc eius natus dominus imperator, habuit et habet ad nostrum commune, de quibuscunque sinistris gravaminibus et molestiis,

quas imperium patiatur, dolere compellimur, quo circa providimus unum ambaxatorem ad dominum regem Raxiae destinare, quem mittendus cum illa ambaxata et verbis, quae pro honore sacri imperii et nostro et absisione cuiuslibet novitatis videbimus convenire.

Capta: quod dictus ambaxator habeat de salario libras. CCC. in tribus mensibus, verum si staret ultra III menses, habeat libras L. in mense et in ratione mensis; et conducat III. famulos, unum cochum, unum expensatorem et unum notarium, possendo expendere in expensis oris s. II grossos in die. Nabula autem, agotiam et aliae expensae solite et soldus famulorum solvantur per comune, et sint famuli vestiti, et si starent ultra III menses habeant unum grossum in diem pro quolibet, de quanto plus steterint; et non possit quaelibat roba ascendere ultra sold. XII. grosorum.

Capta: quod iste ambaxator postquam creatus fuerit, respondeat infra tertiam diem et vadat ad bonplacitum dominationis.

XXXII. 1343. 19. Junii.

Закључено, да г. Маринъ Венераю, кои е ишао као посланикъ краљу Рашкомъ, па се збогъ неке незгоде вратио, иде кудъ е послатъ био.

Capta: cum propter casum sinistrum occursum ambaxatori eunti ad dom. regem Raxia e, ipse ambaxator Venetias rediverit, et iam divulgatum extiterit, tam in civitate nostra Venetiarum, quam alibi extra terram, quod ad dictum regem nostrum ambaxatorem in servicium imperii mittebamus, propter quod si solum propter ob casum predictum, cessaremus de mittendo ambaxatam nostram, esset minus honoris huius dominii, consulunt concorditer sapientes, quod Sr. Marinus Venerio, qui ibat pro ambaxatore ad dictas partes, redeat in bona fortuna et vadat ad faciendum ambaxatam suam, prout a principio sibi comissum fuerat.

Misti del Senato. XXI. ch. 41.

XXXIII. 1343. XII ind. 8 Iulii.

Закључено, по предложеноу посланика бана Босанскогъ закључити саюзъ съ баномъ, са краљемъ Рашкимъ и са властелима Славоніе; а ако краљ Рашкій небы хтео ступити у тај саюзъ, да се наложи градовима Славоніе, кои су подъ Млетцима, да закључе тайно опай саюзъ, неспоминући при томъ никако Млетке.

Capta: Visa et diligenter examinata ambaxata in scriptis data dominio per ambaxa-

torem domini bani Bossinae, et auditis super his aliis verbis per dictum ambaxatorem oretenus explicatis, videtur sapientibus, inspecta potentia domini bani, quod dicta unio faceret multum pro favore nostrarum civitatum de marina, ponendo in dicta unione regem Raxiae si esse voluerit, et alios barones Sclavoniae; et quando dictus rex non attenderet ad volendum esse in dicta unione, faciendo ipsam et specificando, quod dicta unio intelligatur ad defensionem solummodo Bossinae, et partium Sclavoniae, et ideo consulunt concorditer, quod concedatur illo cauto modo, quo melius fieri poterit, nostris civitatibus Sclavoniae, quod dictam unionem facere possint. Inducendo eas ad hoc pro bono et conservatione ipsarum cum illis pulchris verbis, quae dominio videbuntur, non faciendo in dicta unione aliquam mentionem de comuni Venetiarum, ita tamen, quod pro dicta unione nec caute, nec alio quocunque modo, comune Venetiarum non debeat supportare aliquas expensas de equitibus vel aliquibus aliis, sed fiat solummodo cum civitatibus per modum per quem alia unio dictarum civitatum fieri consuevit. Et isto medio anno, quando aliquid compleatur de dicta unione, persentiat de intentione domini regis Raxiae per illum modum, qui dominio videbitur. Et hoc notificetur comitibus et comunibus ter-

rarum ut dictum est cum illis verbis quae videbuntur dominio.

Ad factum vero armorum, quia aliter cum nostro honore denegari non posset, consulunt quod concedatur gratia dicto ambassatori, extrahendi de dictis armis in ea quantitate, quae dominio videbitur, solvendo dacium debitum nostro comuni.

Nota, quod die X Julii facta fuit cedula dicto ambaxatori de dictis armis, quae fuerunt coraciae centum, ballistae XXX, et casseti ducenti, furniti vicedunis; solvendo dacium debitum nostro comuni.

Misti del Senato. XXI. ch. 44.

XXXIV. 1313. 4 Septembris.

Закључено: одговорити посланику млетачкомъ кодъ краља Рашкогъ, да се врати; а уедно браво да се пошлѣ захваљно премо и да му се честита женидба његовогъ сина са сестромъ цара цариградскогъ.

Capta: quod respondeatur Sr. Marino Venerio, ambaxatori nostro ad dominum regem Raxiae, quod postquam principale negotium pro quo fuit missus est expeditum, Venetias revertatur. Et dicto domino regi scribantur litterae, regraciando sibi de liberali oblatione sua ad gratiam nostram, et congaudendo de nuptiis quas fecit domino filio suo cum sorore domini imperatoris Constantinopolis, cum illis pulcris verbis, quae videbuntur.

Misti del Senato XXI. ch. 62.

XXXV. 1345. ind. XIII. 13 Februarii.

Заклучено: послати два свештеника бану Босанскомъ, кои да настояваю склонити га на любовъ и пріятельство према Млетчињима.

Capta: quia multum conferre poterit negociis nostris facere banum Bosinae favorabilem nobis, vadit pars: quod mittantur ad eum pro parte nostra duo religiosi, qui videbuntur domino, consiliariis, capitibus et sapientibus, vel maiori parti eorum, et mittantur cum quo cauto modo fieri poterit, ad regrandum ei de sua bona voluntate, quam habuit et habet ad nostrum dominium. Et ad inducendum eum ad amicitiam et favorem nostrum et agendorum nostrorum, cum illis pulcris verbis et cum illa commissione circa praedicta et cum illa provisione, quae videbuntur praedicto collegio, vel maiori parti eorum.

Secreta Rogator. Lib. I.

XXXVI. 1345. indict. XIII 29 Augusti.

Заклучено, да се утврди саюзъ са кнезовима Павломъ одъ Островице и Младеномъ одъ Клиссе, да помажу Млетчињима противъ Задра.

Capta: Ad factum comitum Pauli de Ostrovica et Maladini de Clissa, de quo in dictis suis litteris nobis particulariter denotavit. Respondeatur, quod capitula per ipsos comites petita et capitula per provisores eis oblata examinavimus diligenter, et considerantes praedicta omnia capitula tam sua

quam nostra rationabilia et honesta fore, et posse cum honore nostro ad commodum maximum negotiorum nostrorum venire; volumus et sic eis mandamus, quod dicta capitula nostra et sua, quorum exemplum eis destinavimus, cum ipsis comitibus debeant confirmare cum illis maioribus cautelis, firmitatibus et honoribus quae poterunt. Intelligendo quod si per dictum comitem Maladinum aliquid tangeretur de petitione illorum de Spalato, dicant ei, quod prout alias sibi fecimus dici intendimus super ipso facto supersedere pro modo, et suo tempore et loco in ipso negotio terminabimus, quod erit honori nostro et conservatio virium utriusque partis, cum hiis et aliis verbis, quae convenire videbunt, dante tamen hoc spem comiti antedicto. Et si dicti comites Paulus et Maladinus nollent firmare praedicta, si non poneretur capitulum illud de blado quod scripsistis, nolumus quod propterea desistatis a tanto bono, sed penes alia praedicta capitula permittatis eis, quod in casu quo perderent sua blada sicut scripsistis, quod per nos subveniretur eis sicut videretur nobis de blado pro furnicione suorum castrorum, cum condicione, quod finita guerra in tempore competenti, teneantur nobis restituere omnia quae sibi concessimus vel valorem eorum. Procurando quod dicti comites se obligent habere Jadratinos et eorum bona pro suis inimicis, et eos viriliter offen-

dere et damnificare toto suo posse, et quoslibet alios adhaerentes eis, vel praestantes eis in aliquo auxilium vel favorem, et sic servare debeant in omnibus aliis inimicis nostris, quos eis manifestaremus per litteras vel nuncium.

Capta: Item scribatur dictis provisoribus nostris, quod si inter Gregorium comitem et Comites Maladinum et Paulum aliqua differentia foret, studeant suo posse illam revocare omnino, et si hoc facere non valerent, procurent quod quaelibet pars ad nos mittat super ipsa differentia, quia in ea curabimus terminare, quod respiciat bonum et augmentum utriusque partis.

Secret. Rogator. Libr. A. ch. 1.

XXXVII. 1345. ind. XIII. 29 Augusti.

Наредбе тичуће се рата противъ Задра.

Capta: Quod respondeatur Sr Marco Justiniano capitaneo nostro de terra ad litteras suas, quas nobis misit scriptas Nonae 22 mensis praesentis augusti. Et primo ad id quod scripsit, quod libenter equitasset ad damnum Jadratorum, si equi sui et aliorum applicassent Nonam; quod cum credamus quod dicti sui equi et omnes alii, qui recesserunt de Venetiis, amodo illuc applicuerunt, debeat continue principaliter equitare vel facere equitari, cum tota vel parte gentis suae, super territorio inimicorum, ut sibi melius videbitur,

comburendo, derobando, incidendo et quodlibet aliud damnum quod poterit, inferendo, secundum tenorem et formam suae commissio- nis, quia pro alio gentes nostrae equestres et pedestres et ipse ibi non sunt, quam pro damnificatione nostrorum hostium praedictorum etc.

Capta: Et quia dictus capitaneus scripsit, quod intendebat mittere pro aliquibus de Pago et Arbo pro vastando, quia teutonici ad talia non sunt apti, rescribatur ei quod sumus contenti, quod pro dictis hominibus de Pago, et etiam de aliis terris nostris Slavoniae, mittat in casibus necessariis sibi, nolumus tamen, quod de civibus Pagi, None seu alicuius alterius civitatum nostrarum Slavoniae, dare debeat comiti Gregorio nec alicui alii, nec eis mittere extra districtum et territorium Iadrae. Et hoc dicimus, quia comes Gregorius predictus nuper scripsit provisoribus nostris, quod sibi mittent de hominibus Pagi usque ad ducentos, quos non credimus quod velit pro aliqua bona causa; verum de stipendiariis nostris in sua libertate relinquimus, dandi quibus et sicut sibi videbitur, ut continetur in eius commissione.

Capta: Quod scribatur nostro capitaneo maris et nostris provisoribus, quod de hominibus civibus Pagi, vel aliarum terrarum

Sclavoniae, dare non debeant nec mittere comiti Gregorio nec alicui alii de Sclavonia, ullo modo vel ingenio.

Secr. Rogal. Lib. A. ch. i.

XXXVIII. 1345 29 Augusti.

Наређено, заключити уговоръ саюза са кнезомъ Григоріемъ противъ Задра, подъ условомъ да да добро емство.

Capta: Quod respondeatur nostris provisoribus, quomodo intelleximus verba, quae scripserunt in eis de mutabilitate comitis Gregorii, et de petitionibus quas facit in praeiudicium nostri honoris, tansando etiam bona Iadratinorum, quae verba dant nobis dubium in rebus, quas promitteret nobis, ne deficeret vel servaret promissa, quod posset preiudicare plurimum factis nostris. Et quia pridie scripsimus eis, quod firmarent unionem secum, habendo Castrum Novum et filios seu alios bonos obsides, et si non possent complere per modum praedictum, non dimitterent propterea quin complerent, cum dictis securitatibus vel cum parte eorum, trahendo ab eis cum quam maiori securitate possent, considerantes nunc, quod pro nobis faciat pro firmitate negotiorum nostrorum, si dicta unio deberet fieri, quod habeamus talem securitatem, quod possimus de ipso comite Gregorio esse securi, quod attenderet

quid nobis promitteret; ideo mandamus eis, quod sint provisi et attentī tales obsides et securitates firmas et ad plenum recipere et habere, procedente unione cum dicto comite Gregorio; quod simus et esse possimus bene securi de omni eo, quod promitteret dictus comes Gregorius nobis.

Capta: Ser Johannes Sanuto et Ser Peratius Gradonico, capita de XL, volunt dictam partem cum hac additione: intelligendo quod accipiant apud alias securitates a dicto comite Gregorio pro obsidibus filios suos vel adminus unum eorum.

Sec. Rog. Lib. I. A. ch. 1.

XXXIX. 1345. indict. XIII. 30 Augusti.

Услови подъ копча да се заклучи саюзъ са кнезовима Григориємъ и Будиславомъ.

Capta: Quod respondeatur provisoribus nostris, quod recepimus et intelleximus litteras suas, continentes tractatum habitum cum comite Gregorio pro se et fratre suo et quod erat contentus firmare unionem, contentando modo de habendo equites centum a nobis et pedites centum, et quod erat contentus ponere obsides in Arbo, de quibus omnibus sumus contenti; et quod debeant in nomine domini complere unionem cum illis melioramentis quae eis videbuntur, non dando

ei gentes nostras quas petit, quin posuerit primo et fuerint in Arbo filii sui, vel adminus unus eorum, quod debeant vel debeat stare in Arbo, quousque duraverit guerra Jadrae, pro firmitate promissorum. Et finita guerra Jadrae si voluerit remove filios vel filium suum de Arbo, teneatur deponere in Arbo vel Venetiis libras XX mille, pro observatione promissorum, obtinendo quod promittant et se obligent in pactis, habere Jadratinos et eorum bona pro suis inimicis et eis viriliter offendere et damnificare suo posse, et quoslibet alios adhaerentes eis vel praestantes eis in aliquo auxilium vel favorem: et sic servare debeant in omnibus aliis nostris inimicis, quos denotaremus sibi; et quia scripserunt quod comes Gregorius promittit etiam pro fratre suo comite Budisclavo et sua cognata, procurare et facere quod erunt in unione, scribatur nostris provisoribus, quod procurent, quod comes Budisclavus et alii qui nobis videbuntur, sint in ipsa unione et recipere ab eis illam securitatem, quae eis videbitur et habere poterunt, pro observatione promissorum.

Sec. Rog. Lib. I. A. ch. 2. 3.

XL. 1345. ind. XIV. 29 Septembris.

Наредбе тичуће се рата противъ Задра и Угарске.

Capta: quod comittatur capitaneis terrae et maris et etiam gubernatoribus, quod in-

tendant ad fortificationem civitatis Nonae sicut viderint egere, ut sibi aliquod periculum non possint inimicari per gentes aliquas Hungarorum, quae inferius declinent; et mandetur comiti et illis de Pago, quod ad requisitionem praedictorum vel alterius eorum, mittant de gente sua Nonam, in ea quantitate quam duxerint requirendam.

• Scribatur insuper omnibus civitatibus nostris, quod bonam et diligentem curam faciant adhiberi, ne damnum aliquod recipere possint in animalibus et bonis suis, denotando eis haec nova, quae habemus de adventu Hungarorum.

Et scribatur comiti Gregorio et Budislauo de Curiachis et comiti Marco de Barberia et comiti Petro de Licha, quod multum nos gravant damna eis illata per teuthonicos exercitus nostri et quod taliter operabimur et faciemus, quod gentes nostrae ab similibus penitus se abstinebunt.

Sec. Rog. Lib. I. A. ch. 10.

XLI. 1345. indict. XIII. 15 Octobris
in Serio.

Писмо Србскогъ краља Стефана дужду Млетачкомъ Андриј Дандулу, конмъ му обећава да ће потврдити обновљенъ уговоръ, постоећи између Котора и Млетача, и нуди му помоћ противъ Задра.

Stephanus dei gratia Serviae, Dio-

cliae, Chilminiae, Zentae, Albaniae et maritimae regionis rex, nec non Bulgariae imperii partis non modicae particeps, et fere totius imperii Romaniae dominus; magnifico et potenti viro, domino Andreae Dandolo, eadem gratia illustri duci Venetiarum et cet. affini carissimo, saluti et felicibus successibus mutuo congaudere. VI die mensis Octumbris, affinitatis vestrae magnificae litteras recepimus, continentes pacta et conventiones, quae olim per nostram regiam maiestatem et vestram, inter fideles vestros et Catarenos nostros, annorum X spatio roboratas et tantum plus, quantum extendi vellet de partium voluntate, qui terminus et spatium finire videntur, mensis Decembris intrantis X. die, proximo iam venturo. Ideo vestra affinitas, tamquam sapiens, provida et discreta, advertens ne aliquid discriminis possit in anteis evenire, a nobis postulat, quod intendimus super negotio antedicto, et intenta citius rescribendo, ad hoc ut valeatis fidelibus vestris providere de remedio opportuno, ad debita in Cataro extrahenda. Quare fraternae magnificentiae vestrae sic intimare volumus et curamus, si erit de vestro benplacito, adhuc pacta ista et conventiones firmentur, usque ad duos annos proxime iam venturos et tantum plus, quantum erit de Catarensium voluntate et vestra, et sic scribimus Catarenis antedictis, ut vestri

fideles valeant ibidem debita comodius extrahere et habere, et non solum illic, sed ubique locorum nostrae regiae maiestatis. Praeterea intelleximus quod civitas Jadrinae, ausu temerario rebellavit, de quo doluimus non modicum, mirantes de affinitate vestra, quare renuit nobis intimare praefata, eo quod zelimus et velimus honorem et augmentum vestrum tamquam nostrum, et merito, quia unus vestrum; et si expedit, quod mittamus partem nostri exercitus aut in copiam non renuatis, vestris litteris intimare, quum revera invenietis maiestatem nostram ad vestri benplacitum fortissime promptiorem. Datum in Sero, die XV. Octumbris, ind. XIV.

Comm. IV. ch. 101.

XLII. 1345. 15 Octobris.

Писмо Николе Буће кнеза коморе краља Србскогъ Стефана, дужду Млетачкомъ Андриѣ Дандулу, о уговору Млетака са Которомъ, и о помоћи противъ Задра.

Exemplum litterarum missarum domino duci per Nicolaum Buchie, comitem camerarium regium.

Magnifico et potenti viro domino Andrae Dandolo, dei gratia Venetiarum illustri duci, nec non Cruaciae, Dalmaciae ac quartae et dimidiae partis totius Romaniae domino, Nicolaus Buchie, comes camerarius regis, salutem et semper promptum animum serviendi. Receptis vestris litteris,

earundem intellecto tenore, ob amorem magnificentiae vestrae, sic instavi apud regiam maiestatem super facto pactorum et conventionum, inter vestros fideles et Catarenos, quemadmodum in litteris regiis pleniter continetur, quare non repeto. Ulterius super eminentiae vestrae facio fore notum, quod corda illustris domini mei regis non modicum sunt turbata, eo quod totis viribus vos et vestra diligendo, spernitis vestra commoda et incommoda, eidem vestris litteris intimare, pronus, promptus et efficax, scio vobis dicere, est se et sua opponere, pro vestro rei publicae comodo et honore. Et modo intellexit vestram altipotentiam castramentatam fuisse apud Jadrinam infidem, per alios per vos, et properavit V cent. armigeros et plures de suis castris et exercitu, meliores veraciter eligendo, theothonice iam armatos, usque ad guerrarum finitionem, suo stipendio, risicho et fortuna et de die in diem vestrarum prestolatur intimationem et seriem litterarum. Quare vobis inclite domine dux, si hoc est etc.

Comm. IV. ch. 101.

XLIII. 1345, 8 N o v e m b r i s.

Закључено послати посланике крало Угарскомъ, кои да му яве за побуу Задра и моле да Задранима неверуе и не дав помоћъ.

Cum credendum sit, quod mittere ambaxatam per aliquos religiosos domino regi

Hungariae et dominae reginae eius matri, non posset aliud quam prodesse factis nostris, dicendo suae maiestati verba reverentiae et honoris, Vadit pars: quod mittantur ad eos duo religiosi ad condolendum de morte domini regis Andreasii fratris sui, cum illis puleris verbis quae videbuntur. Et subsequenter exponant de rebellionem Iadratinorum, qui iam annis IIIcent. et ultra fuerunt nobis subiecti, sicut est notorium toti mundo, regendo eos in statu pacifico et quieto et cum omni benivolentia et augmento eorum, tamquam filios. Sed ipsi inpinguati et increasati erexerunt se in superbiam et temeritatem, comitendo rebellioem contra nostram comunitatem. Sed speramus in deo altissimo, quod superbiam eorum in confusionem deducet, sicut est iustum. Et ut ad obedientiam nostram et fidelitatem eos reducere valeamus, misimus nostrum exercitum terrae et maris contra eos. Verum cum ad suam regiam maiestatem et suorum predecessorum semper gessimus reverentiam maximam et honorem, et etiam gerere intendamus, miramur quod intelleximus, quod sua gens venit ad partes Slavoniae manu armata, pro dando favorem dictis Iadratinis rebellibus nostris. Et propterea rogamus eam serenitatem, quatenus ei placeat non speredere fallacibus et falsis verbis eorum, nec permitte-

re, quod gens regia in auxilium vel favorem dictorum inimicorum nostrorum vadat vel veniat; ut de sua maiestate confidimus et speramus, tenendo nos et comunitatem nostram, sicut vere potest, pro suis devotis et intimis amicis, sicut fuimus serenissimi domini patris sui et predecessorum suorum; cum his et aliis pulchris verbis quae videbuntur. Et informentur dicti duo religiosi oretenus, quod si dominus rex tangeret eis aliquid de terris Sclavoniae, respondeant, quod de hoc nihil fuit eis commissum, sed sunt certi quod dominus dux et comune Venetum, sunt sincere dispositi, in omni devotione, honore et amore domini regis, sicut fuerunt sum suis praedecessoribus. Et quidquid fecerint et habuerint, et persentire poterunt sollicite nobis scribant, expectando ibi nostram responsionem.

Secr. Reg. Lib. I. A. ch. 14.

XLIV. 1345. ind. XIII. 19 Novembris.

Наредбе тичуће се рата противъ Задра и војске Угарске.

Capta: Scribatur Ser Petro de Canali, capitaneo maris, quod cum habeamus, quod exercitus Hungarorum est ad Vranam, distantem a mari per 2. miliaria, ponat mentem, cum securitate tam n armatorum et gentis nostrae, de mittendo cum galeis, ad obstandum et custodiendum, quod victualia non por-

tetur nec vadat per mare ad exercitum Hungarorum.

20 N o v e m b r i s.

Intellectis litteris nuper receptis a nostris capitaneis et gubernatoribus exercitus terrae contra Jadram, de compositione facta cum Hungaris et de eorum recessu, cum magno nostro honore et avantagio agendorum nostrorum, consulunt sapientes, et cet — — —

Secr. rog. Lib. I. A. ch. 16.

XLV. 1345. ind. XIII. 20 Novembris.

Закључено одговорити краљу Рашкомъ, захваљујући му на помоћи нуђеној противъ Задра; одговорити Николу Буџи; далъ јавити краљу, да може изнети изъ Метака оружје; и да се пријма продужењ уговора са Которомъ опетъ на две године.

Capta: quod respondeatur domino regi Raxiae ad suas litteras, de honorabili et magnifica oblatione, quam nobis facit de gente sua mittenda ad nostrum servitium contra Jadram, regratiando suae maiestati cum illis pulcris verbis, quae videbuntur, tantum plene quantum poterit fieri pro honore suo et nostro, ostendendo quod in casu praedicto et aliis quibuslibet nostris honoribus recurreremus et intendimus recurrere quoties opus erit, ad suam maiestatem cum fiducia speciali, tamquam ad serenissimum et excellentem amicum et affinem nostrum

charissimum, et magis plenus tenor litterarum suarum auxit fiduciam nostram, et efficacius obligavit nos et comunitatem nostram ad suae maiestatis honores pariter et augmentum, et cum hiis et aliis verbis fiat responsio, ut videbitur convenire. Sed ad praesens habemus exercitum nostrum potentem in mari et terra, contra Jadrenses rebelles nostros, et speramus in domino, quod de sua perfidia et rebellione cito sentient penam debitam, et obtinebimus velociter intentionem nostram ad honorem dei, et sui et omnium amicorum.

Item: quod respondeatur sic ad litteras domini Nicolae de Buchia, regraciando cum pulcris verbis, quae videbuntur convenire.

Item: per alias litteras nostras respondeatur eidem domino regi, quod desiderantes semper complacere suae maiestati, de facto armorum contentorum in suis litteris, licentiam extrahendi de partibus nostris concessimus liberaliter, dispositi cum affectione intima et sincera in hiis et aliis omnibus, quae sunt sui beneplaciti et honoris.

Item: acceptetur prorogatio confirmationis pactorum, quae habemus de illis de Cataro, usque ad duos annos proximos et tantum plus, quantum fuerit de partium voluntate, sicut dominus rex, per dictas suas litteras nobis scribit.

Nota quod arma contenta in litteris dicti domini regis sunt haec: — primo trecentae curaciae — trecenti schencheli — trecenta colaria — trecente barbatae — et trecenti clipei, et facta fuit cedula officialibus tabulae, quod facerent bulletam Sr. Matheo de Grado de Ragusio pro dicto domino rege extrahendi dicta arma, solvendo datum consuetum.

Sec. Rog. Libro I. ch. 20.

XLVI. 1345. ind. XIII. 7 Januarii.

Закључено, одговорити управителѣма сувоzemне войске, да ништа непочиню противу тврдинѣ Квинске, као што предлаже кнезъ Младенъ, ерѣ е то противно уговору, закљученомъ са баномъ Босне и съ Угрима.

Capta: quod respondeatur capitaneo et gubernatoribus nostris terrae, ad litteras quas nobis miserunt cum litteris inclusis comitis Mladini, continentibus de quodam tractatu, quem dictus comes asserit habere prae manibus in facto Tinini, quod sicut sciunt in compositione facta per eos cum bano Bosne et Hungaris, promissum fuit pro parte nostra non invadere, tenere seu occupare, de iuribus, nobilibus, gentibus, terris aut possessionibus domini regis Hungariae et regni sui. Verum non videtur nobis honestum, nec facere pro factis nostris, intrmittere nos de dicto castro Tinini, quod per dicti regis gentem presentialiter custo-

ditur, et ideo mandamus eis, quod respondeant dicto comiti Mladino, recomendando eum de sua bona dispositione, quam habet in honoribus nostri comunis, sed presentialiter intendere non possunt ad dictum factum, et recedant a facto, cum hiis et aliis pulcris verbis, quae eis videbuntur convenire.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 22.

XLVII. 1345. ind. XIV. 19 Januarii.

Заклучено писати кнезовима и обштинама Дубровачкой, Трогирской, Сплѣтской, Шибеничкой и Багской, да пошлю трећу смену войске подъ Задарь.

Capta: quod scribatur nostris comitibus et comunitatibus Ragusii, Tragurii, Spaleti, Sibinici et Pagi, recomendando fidem et devotionem eorum de lignis et gentibus suis, quas tenuerunt hactenus ad nostrum honorem et servitium contra Jadrām. Et quod cum faciamus parari nostros tercios, pro mittendo eos in proximo ad nostrum exercitum, loco secundorum, qui nunc ibi sunt, faciant parari illi de Ragusio suos tercios, et aliae civitates et comunitates suas gentes, quos et quas mittere debeant ad dictum exercitum nostrum, loco suorum, qui presentialiter in exercitu nostro sunt. Et scribatur eis dies, quo nostri hinc recessuri sunt, ut sint informati de tem-

pore, quo suos debeant destinare, de quorum missione ad ipsum terminum ortentur et sollicitentur cum illis verbis, quae dominationi decencia videbuntur.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 25.

XLVIII. 1345. ind. XIV. 22 Fe-
bruarii.

Закључено, да се вестникъ, кои иде бану Босанскомъ, најпре састане и договори са Фратромъ Перегриномъ, па како овај рекне, да иде или да се врати у Млетке.

Capta: quod comittatur nuncio nostro, qui vadit ad dominum banum Bosnae, quod in quolibet loco, ubi reperiet fratrem Peregrinum, debeat ei exponere sicut continet sua commissio, et apperire ei causam, quare ipsum mittimus ad dominum bannum, et si dictus frater Peregrinus consulat ei, quod vadat ad dictum dominum bannum, ire debeat, et exponere dicto domino banno quae ei comisimus. Si autem dicto fratri Peregrino non videretur quod iret, tunc non vadat, sed Venetias revertatur.

Ser Andreas Michiel, comes Arbi vult: quod si dictus noster nuncius reperiet fratrem Peregrinum a Sibinico, Tragurio et Spaleto citra, non eundo propter Spaletum, et dictus Frater Peregrinus esset in actu veniendi Venetias et vellet redire ad banum, tunc noster nuncius ortetur et inducat eum

ad non redeundum, sed ad prosequendum Venetias iter suum. Si autem dictus frater Peregrinus omnino reddere ad bannum vellet, de hoc noster nuncius sit contentus, et de eundo vel non eundo ad bannum faciat secundum consilium dicti fratris Peregrini; verum si eum reperiet, ultra dicta loca, exponat ei sicut continet commissio sua.

Ser Benedictus de Molino vult: considerando quod dictus frater Peregrinus scribit, quod credit breviter venire ad ducale dominium et avantagium nobis sit, scire ante ea pro quibus venit, quia maiorem informationem habere poterimus in factis nostris vadat pars: quod inducietur de mittendo dictum nuncium, usque ad octo dies proximos; et tunc erimus hic et fiet sicut videbitur.

Capta de non, quum est, quod stemus firmi, et quod nuncius vadat cum commissione jam sibi facta.

Secr. Rogat. Lib. I. A. ch. 32.

XLIX. 1345. 22 Februarii.

Заклучено писати управителѣма, да печивне штете кнезу Будиславу и Григорій Крбавскомъ, и осталимъ кнезовима Славоніе; него да ихъ гледаю придобити на страну Млетачку; далѣ да се посланица краля Србскогъ испита и савету предложи.

Capta: quod scribatur capitaneo et gubernatoribus nostris, quod se abstineant et gentem nostram faciant similiter abstineri a

damnificatione locorum comitum Budi-
 sclavi et Gregorii, comitum Cor-
 baviae, aliorumque comitum Sla-
 voniae, nisi viderent quod faverent inimi-
 cis, vel procurarent contra nostrum honorem,
 et quia credimus, quod esset bonum et face-
 ret pro nobis, si dicti comites possent uniri
 nobiscum, et ad intentionem nostram conformari,
 et ipsi scripserint nobis, quod dictus
 comes Gregorius ad hoc videbatur in-
 tendere; volumus ut dare debeant eidem co-
 miti Gregorio omnem bonam spem et inten-
 tionem quam possunt, cum illis pulcris verbis
 et modis, qui sibi videbuntur pro honore
 nostro, trahentes ab eo, quantum plus pote-
 runt, de intentione sua, et significantes nobis
 quidquid fecerint et habuerint in praedictis,
 intelligendo, quod parlamenta quae propterea
 fierent cum dictis comitibus, fiant extra ba-
 stias nostras, sicut alias extitit ordinatum.

Capta: quod sapientes Slavoniae
 examinent ambaxatam expositam nobis per
 ambaxatorem domini regis Serviae,
 super qua dent nobis suum consilium, cum
 qua erimus hic et fiet sicut videbitur, et qui-
 libet possit ponere partem.

Secr. Rog. Lib. I. seu A ch. 32.

L. 1346. 3 Marcii.

Одговори на предлаганя посланика краля Србскогъ.

Capta: examinata ambaxata domini regis

Serviae consulunt sapientes responderi ambaxatori suo:

Et primo ad primum capitulum, continens in effectu de coronatione sua in imperio Constantinopolitano, quam nobis ad gaudium significat, respondeatur, quod ob specialem devotionem, quam semper gessimus et gerimus ad suam majestatem, nos et nostra comunitas, de quibuscunque honoribus et gloria suae majestatis plurimum gaudemus, tamquam serenissimi et honorandi amici et affinis nostri, affectantes augmentum et conservationem status excellentiae suae, velut proprium, cum sciamus majestatem suam diligere econtra nostrum honorem et statum, et sicut cognovimus per effectum in magnifica oblatione per eum nobis facta non est diu, de gente sua ad nostrum servitium, contra Jadram. Et ideo regratiamur suae majestati, de eo quod nobis nota facit eius gaudia et honores, quae grata multipliciter sunt animis nostris, quia supplicamus altissimo, quod honores et excellentiam suam conservet et augeat maximum votum.

Ad factum vero unionis, quam inter ipsum et nos fieri petit, pro acquisitione imperii Constantinopolis. Respondeatur: quod animus noster semper unitus et conformis est, ad quaelibet suae majestatis beneplacita et honores. Verum propter guer-

ram nostram, quam praesentialiter habemus contra J a d r a m, et propter multa agenda ad praesens incumbentia nostro dominio, et etiam consideratione treuguarum existentium inter imperium Romaniae et nos, firmatarum cum juramento, quas non esset fas violare, absque derogatione honoris et fidei nostrae apud deum et mundum, ad factum dictae unionis intendere non possemus; recedendo a facto cum hiis et aliis pulcris verbis quae videbuntur.

Ad id quod petitur, quod ambaxator regis praedicti possit intrare civitatem J a d r a e, pro tentando bonum concordiae inter nos et J a d r a t i n o s; respondeatur, quod regratiamur multum de huiusmodi suo bono proposito, cognoscentes illud procedere ex omni bona causa et affectione, quam gerit ad nostrum dominium. Verum tamen considerantes quod dominus Delphynus Viennensis, accedens pridie ad sanctum servicium contra T u r c h o s z e l o etiam virtutis motus, misit nobis insciis nuncios suos in J a d r a m, movendo J a d r a t i n i s nostris rebellibus verba reconciliationis. Qui J a d r a t i n i in sua malignitate et nequitia perseverantes, responderunt se ad hoc intendere non valere, absque expresso mandato domini regis Hungariae. Et licet haec verba portata fuerint praeter scientiam nostram, suspicati fuerunt illa procedere ad nostram instantiam tet inductum. Non habemus, quod hoc esse

honor suae majestati, nec nobis, quia nunc amplius ymaginarentur quod a nobis procederet, quod plurimum inconueniens esset, cum ipsorum intersit, nostram qui antiquitus fuimus et esse intendimus eorum domini, misericordiam implorare. Quare majestas sua in hac parte nos habere potest merito excusatos. Faciendo responsiones praedictas cum hiis et aliis pulcris verbis, quae videbuntur.

Sec. Rog. Lib. A. ch. 33.

LI. 1346. in d. XIV. 18 Aprilis.

Одговоръ Млетачке владе посланику бана Босанскогъ, кон оће да посредствуе у завади Млетака съ краљемъ Угарскимъ, збогъ обсаде Задра.

Capta: quod pro laudabili et bono portamento, quod labuit frater Peregrinus in nostris seruitiis, fiant ei dona quomodo videbitur dominio, usque ad summam ducatorum centum. Et quia ipse volebat remanere hic ad capitulum, procuretur per dominium, quod ipse revertatur cum ambaxatoribus banni, quia poterit esse multum utile factis nostris.

Capta: quod respondeatur ambaxatoribus domini bani Bossinae, cum illis pulcris verbis, quae videbuntur dominio, regnando ei de hiis, quae fecit in honorem et comodum huius domini, et de notificatione amicabili nobis facta, eius quod sentiebat de

intentione regis Hungariae, et subsequenter de consilio nobis dato per eum, de mittendo ambaxatam ad dictum regem, secundum expositionem dictorum suorum ambaxatorum; pro quibus omnibus plene cognovimus, magnum et sincerum amorem, quem ad nos gerit et pro eo reputamus nos ad cunctos eius honores et beneplacita strictius obligatos; et firmiter credimus, quod consilium suum ex pura mente et intima caritate procedit erga nos, tamquam fratres et amicos cordiales ipsius; sed sicut scire potuit, dominus dux Austriae per suam ambaxatam requiri nos fecit, quod cum sensisset regem Hungariae gravatum esse contra nos, libenter inter nos et ipsum, viam reconciliationis inveniret, et quod placeret nobis mittere nostros ambaxatores ad eum; propter quod licet nesciremus ullam rationabilem causam turbationis regis praedicti contra nos, cui et progenitoribus suis ex parte nostra semper gessimus reverentiam et amorem ut notum est, tamen misimus nostros ambaxatores ad dictum ducem, volentes, quantum ex parte nostra erat, esse in omni pace et amore cum dicto rege, sicut amicus facit cum amico; sed videtur quod ipse rex per suos ambaxatores missos ad dictum ducem, petat ante omnia removeri exercitum nostrum ab obsidione Jadræ, quod non esset rationabile, nec est de intentione nostra, cum ci-

vitas Jadra fuerit nostra et per nos possessa jam trecentis annis et ultra, sine contradictione cujuscunque, et exercitum quem habemus, habemus supra territorio nostro, nec iniuriam alicui faciamus, si quod nostrum est et fuit per longitudinem tanti temporis aquirere procuramus. Et propterea si intentio regis est firmata super hoc, non videretur nobis, quod mittere ambassatam nostram illuc posset aliquid relevare, sed si ipse dominus banus sentiret, quod intentio regis removendo se ab isto quod petit, foret ad aliquid, quod possit inducere amorem et benivolentiam inter dictum regem et nos, disponemus quum de consilio bani esset, mittere ad dictum regem nostros ambaxatores; et ideo eum rogamus instanter, quatenus cum in ipso magnam spem et fiduciam velut in fratre et amico carissimo habemus, velit nobis significare suam intentionem et consilium super hoc; et nos et nostra negotia, que sua propria reputare potest, habere in casu quolibet favorabiliter comendata.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 38.

LIII. 1346. 9 Maii.

Одговоръ посланику княза Григорія, на условіе саюза, коє овай предлага Млетцима.

Capta: respondeatur ad capitula ambassatae comitis Gregorii in hunc modum:

Et primo ad primum capitulum de III. cent. equitibus et CC. peditibus et cet. Respondeatur: quod sinus contenti dare ei CC. equites et C. pedites, secundum quod alias requisivit et contentus fuit; cum quibus debeat facere et procurare honorem nostrum et suum, cum conditione, quod possimus de ipsis gentibus et parte ipsarum ordinare et disporre et precipere, sicut quando et ubi nobis videbitur pro bono unionis.

Ad secundum capitulum, per quod petit provisionem et cet. Respondeatur: quod si eveniret, quod comes Gregorius amitteret suum, taliter quod non haberet unde vivere, dominatio nostra providebit, ut sibi conveniens apparebit. Et si ullo tempore contracta perderetur, et postmodum recuperaretur per nos, erimus sibi fauorabiles et gratiosi. ut ipse et sui recuperare valeant, quod est suum.

Ad tertium capitulum, si castra per desertationem contractae, vel defectu victualium aut hominum teneri non possent et cet. Respondeatur: quod cum dictus casus occurreret, providebimus nostro posse, quod victualia habeant pro pecunia et omnem favorem et consilium libentissime impendemus, ut ipsa castra conservari possint.

Ad quartum, si inimici obsiderent castra sua et cet. Respondeatur: quod in hoc pro-

videbitur per nos, sicut pro honore et bono nostro et suo erit conveniens.

Ad quintum, si dominatio acquireret contractam Chroacie, de possendo habere suum et c. Respondeatur: quod si hoc eveniret dominatio nostra providebit de tractando et habendo ipsum recomendatum benigne in suis juribus, sicut semper facere consuevit servientibus ei.

Ad sextum, per quod petit observari sibi privilegia sua et cet. Respondeatur: quod semper inveniet nos dispositos ad omnia, quae honeste et decenter fieri poterunt, ad conservationem jurium suorum.

Ad septimum, si civitas Jadrae habebitur per nos et c. Respondeatur, quod totum quod invenietur esse suum dabitur ei, et tractabitur per nos in jure et justitia, prout quilibet civis noster.

Ad octavum, de villis derobatis et cet. Respondeatur: quod per nos superinde providebitur sicut conveniet.

Ad nonum, de ducatis. V mille deponendis apud alios X mille et cet. Respondeatur, quod sumus contenti, quod ipsos deponat apud alios sicut petit.

Et pro praedictis volumus et petimus:

Primo, quod comes Gregorius habeat pro inimicis omnes inimicos comunis Venetiarum, et pro amicis omnes amicos; inteli-

gendo amicos et inimicos illos, qui declarabuntur per litteras vel nuncios domini ducis Venetiarum.

Item: quod teneatur totis viribus et posse dampnificare Jadratinos in havere et personis, et quoslibet eis adhaerentes vel praestantes eis auxilium vel favorem.

Item: si necessaria essent aliqua sua castra comuni Venetiarum, quod dictum comune Venetiarum in ipsis castris possit ponere equites et pedites ad suum beneplacitum; remanente nihilominus dominio et jurisdictione ipsorum castrorum dicto comiti.

Et pro observatione omnium promissorum, acceptetur obligatio X mille ducatorum, qui sunt hic, quam offert facere eius ambaxator, mittendo adhuc alios V mille ducatos huc sicut dicit. Et cum dicat quod intendit mittere Venetias vel Arbum uxorem cum bonis suis, et propterea petat per nos sibi concedi unam galeam, pro levandis hiis; respondeatur, quod de hoc sibi complacemus et mittemus galeam, ut possit mittere uxorem et bona sua Arbum seu Venetias sicut petit.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch 41.

LIII. 1346, 7 Maii.

Настављениja управитељима земаља Славоније тичука се
обсаде Задра.

Capta: cum sit utilissimum providere de
securitate et confortatione terrarum nos-

trarum Sclavoniae, vadit pars: quod in bona gratia expediantur provisos et electi et mittantur ita quod recedant ad longius die lunae vel martis proximo, cum alio usserio quod est hic. Et comittatur eis quod vadant ad exercitum, et viva voce hortentur, sollicitent et inducant capitaneos nostros ad expeditionem belli quanto citius esse potest, cecundum intentionem nostram, non recedendo de inde, donec bellum fuerit expeditum, set operando et procurando in ipsa expugnatione bonum et honorem nostrum, quantum poterunt. Et deinde vadant cum galea sibi deputanda, visitando terras nostras et faciendo ambaxatam comitatibus ipsarum, cum illis verbis quae videbuntur utilia, inducendo eos ad fidelitatem nostram, et conferrant etiam cum comite Maladino et comite Paulo, seu cum nuntiis eorum, promittendo eis nostrum auxilium, et favorem in casu quo esset necesse, et inducendo et confortando eos et alios ad nostrum honorem, cum illis verbis quae sibi videbuntur utilia pro factis nostris.

Secr. Rog. Lib. I ch. 41.

LIV. 1346, 14 Maii.

Заклучено захваљуити кнезу Младену, што е дошао у Млетачку войску, а управителѣма Славоніе наложити, да предупредѣ, да кнезъ Павле не преда тврдињу

Островицу краљу Угарскомъ.

Item scribantur litterae comiti Maladino, regratiando ei de suo bono portamen-

to in omnibus factis et de adventu suo ad nostrum exercitum et honorem, dicendo de confidentia speciali, quam habemus de ipso in honores nostros et quod nunquam credidimus de ipso aliquid, quod nobis dictum esset in minus honoris nostri, quia scimus firmiter, quod honorem nostrum semper possetenus procuravit.

De facto tractatus quem videtur habere comes Paulus de dando castrum suum Ostrovice regi Ungariae, juxta tenorem litterarum comitis Sibenici; scribatur nostris provisoribus quod inquirant de hoc, et provideant et turbent, ne dictus tractatus procedat, loquendo cum comitibus Paulo et Maladino et aliis, et ut eis videbitur; et superinde scribatur etiam capitaneo et gubernatori ut videbitur.

Et quia videtur quod comes Doymus sit tractator huius facti, mittatur ad eum unus de notariis curie, agravando factum sicut videbitur convenire.

Secr. Rogat. Lib. I ch. 42.

LV. 1346. 22 Junii.

Кнезови Павле и Младенъ, и овога браћа, пријмаю се у миръ, кои уговараю Млетци са Угарскимъ краљемъ.

Capta: cum capitulum positum in contractu misso collegio, faciens mentionem de Comitibus Maladino et Paulo, sit multum largum, et bonum sit quod factum

nostrum non impediatur occasione eorum, dummodo eis servemus quod debemus; vadit pars, quod scribatur collegio, quod si non possent obtinere in totum, secundum quod continetur in capitulo praedicto, finaliter sint contenti ponere capitulum praedictum in hac forma, scilicet hoc acto specialiter inter eos, quod nobiles viri domini Paulus et Maladinus comites, et Deodatus et Paulus fratres dicti comitis Maladini, includantur in pace et concordia et transactione praesenti, cum omnibus terris, locis et bonis suis et districtibus eorundem, ita quod molestiam non recipiant per dictum dominum regem vel ejus subditos et sequaces.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 46.

LVI. 1346. ind. XIV. 4 Julii.

Услови подъ конма има се уговорити миръ съ кра-
лъмъ Угарскимъ.

MCCCXLVI, indictione XIV^a. die quarto Iulii, quo die venerunt nova felicia de magnifica et gloriosa victoria, obtenta per gentes nostras contra dominum regem Ungariae, in die Sabati primo mensis eiusdem, quo celebratum fuit festum beati Marcialis apostoli.

Capta: Quod rescribatur collegio, quomodo recepimus per nobilem virum Nicolaum Cornario supracomitum, litteras suas nunciantes nobis celebrem et optatam victoriam per nostras gentes obtentam, contra ini-

nicos, pro qua gratias quas possimus referimus domino Deo nostro, qui super nos tantam gratiam et misericordiam clementer fuit dignatus ostendere; recomendantes magnam probitatem et valorem suum et gentium nostrarum, quam in hiis et aliis nostris honoribus et servitiis habuerunt. Et nolentes esse ingrati de tanto beneficio et dono, sed potius volentes mentes nostras conformare ad bonum concordii et pacis, intellectis litteris suis ad plenum continentibus de tractatibus habitis cum domino bano Bossinae, sic respondemus eis, quod opinio trium magis solida, et plus secundum terminationes nostras nobis visa est, et libenter vellemus, quum foret possibile et sic instetur per eos toto posse, ad componendum factum Jadrae cum aliis terris insimul; possendo expendere pro hoc C mille florenos et XX mille pro baronibus, secundum formam determinationum factarum per nos. Set quando hoc non posset fieri, quia altera pars vellet tantum componere de facto Jadrae, sumus contenti, quod habentibus nobis statum et ante omnia civitatem Jadrae, libere cum omnibus fortificiis, insulis, districtibus et cet. et renunciante rege, pro se heredibus et successoribus suis, omnibus juribus, quae quomodo docunque diceret vel posset habere in eis, ac remittentibus nobis iniurias praeteritas Jadratinis, possint expendere ducatos LX mille,

sicut obtulerunt, et X mille pro baronibus, cum conditione, quod rex cum toto suo exercitu, debeat recedere de contracta sine dampnificando aliquas nostras terras, fideles, subditos vel amicos. Intelligendo ut alias eis scripsimus, quod in omni casu concordio includere debeant comites Maladinum et Paulum, secundum formam alias eis missam.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 47.

LVII. 1346. 29 Julii.

Одговоръ посланику краля Србскогъ; моле истогъ краля и цара да, се заузима за ньюове посланике и ньюове послове, ако се састане съ краљмъ Угарскимъ.

Capta: Quod respondeatur ambassatoribus domini regis Raxiae, regratiando ei de bona voluntate et magna affectione, quam ostendit ad nostrum honorem cum illis pulcris verbis que videbuntur, dicendo quod credimus super factis pendentibus inter dominum regem Ungariae et nos, mittere ambaxatam ad dictum dominum regem Hungariae, quam ambaxatam et facta nostra, in casu quo ipse dominus rex se reperiat cum rege Ungariae, intime et cum magna fiducia comendamus, cum intentio nostra sit, si ipsam ambaxatam mittemus, comittere ambaxatoribus nostris, quod si se reperiant cum ipso domino Imperatore, recurrant ad eum pro auxilio, consilio et favore, tamquam

ad amicum nostrum honorabilem et praecipuum, in quo plenam spem et fidem gerimus, quod facta nostra propria reputet, sicut etiam reputaremus omnem eius exaltationem pariter et honorem.

Capta: quod pro honore nostro provideatur istis ambaxatoribus domini regis *Raxiae*, in rebus quae videbuntur, usque ad summam ducatorum centum, pro expensis quas fecerunt pro nostro servicio.

Capta: quod nostris fidelibus de *Ragusio*, pro eorum bona dispositione, quam ostenderunt continue ad nostros honores, dentur de arsenato nostro, absque aliquo precio remi *LXXX*. longitudinis in grione pedum *V* et in palla pedum *XV*. pro quodam ligno *XX* banchorum, quod fieri fecerunt ad omnem nostrum honorem.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 49.

LVIII. 1346. 9 Augusti.

Закључено дати Фратру Катерину поклонъ, што в
ишао по Млетачкомъ послу къ бану Босанскомъ.

Capta: Quod fratri *Caterino* provinciali, qui fuit missus ad banum *Bossinae*, et fideliter et laudabiliter se gessit, provideatur de denariis nostri comunis, de ducatis *L*. ut habeat bonam causam in nostris serviciis, et sic est consultum per dominos consiliarios et capita.

LIX. 1346. 10 Augusti.

Одговоръ на разна предлаганя кнезова Славоніа, Будислава, Павла и Младена.

Capta: quod respondeatur nostro collegio super punctis contentis in eorum litteris, et primo ad verba facta per comitem Budislavum Vrognich de fortilitia Tenini, volumus, quod ipsi comiti respondeatur cum verbis decentibus, quod considerantes, quod fuimus et speramus debere esse super tractatu concordii cum domino rege Ungariae, non intromitemus nos per nos vel gentes nostras de faciendo ad praesens contra eum aliquam novitatem; et propterea ipse a se potest facere sicut placet, quia quantum pro nobis, nolumus in dicto facto nos aliqualiter impedire.

Capta: ad factum filii Comitum Pauli, scribatur collegio, quod habentes curam ad omnem conservationem et bonum comitum Pauli et Maladini, in continenti determinavimus mittere ad comitem Doyum nostrum nuncium specialem super hoc, et quod de hoc informet dictos comitem Paulum et Maladinum. Et mittatur pro parte nostra, unus nuncius ad comitem Doyum, qui etiam aggravet comitibus Veglae factum receptationis, quam publice faciunt de nostris rebellibus Jadratinis in suis partibus et locis, contra debitum fidelitatis, cum

illis verbis, quae pro bono negotiorum comitenda dominio videbuntur.

Capta: praeterea ad ea quae dixit comes Maladinus de castro Tenini et Churiacis et cet. Volumus quod respondeatur, quod cum fuerimus et speramus debere esse super tractatu pacis cum domino rege, in qua pace, ut novit ipse comes, eum conamur includere, non videretur nobis, quod ad praesens habeat movere aliquam novitatem. Et similiter putamus esse bonum et facere pro statu suo, quod supersedeat pro modo de non faciendo novitatem aliquam Churiacis et illis de La Vrana, donec aliud aparebit.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 49.

LX. 1346. 21 Augusti.

Закључено кнезу Григорију брату кнеза Павла Островичкогъ, послати едногъ бележника, да му изјави, како в Млетчињима жао было чути за смртъ кнеза Павла.

Capta: quod mittatur unus notarius curiae ad comitem Gregorium, fratrem condam comitis Pauli Ostrovicae, quo salutato pro parte nostra exponat, quod provento noviter ad nostram notitiam de obitu fratris sui comitis Pauli, vehementissime doluimus, tamquam de amico et devoto nostro carissimo et. c.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 51.

LXI. 1346. 26 Augusti

Заклучено явити бану Босанскомъ да шилю посланике краљу Угарскомъ, и препоручити му Млетачке послове.

Capta: quia d o m i n u s b a n u s B o s s i n a e perfectam dilectionem et amorem ostendit ad nostrum dominium, Vadit pars, quod pro honore suo et nostro scribatur ei et notificetur ei, quomodo sicut novit ambaxatores domini regis Hungariae fuerunt ad nos, cum quibus non valentes esse concordēs, tandem ad instantiam et svasionem ipsorum ambaxatorum, nostram ambaxatam domino regi Hungariae mittere decrevimus, quod ei notum esse volumus, tamquam honorabili et praecipuo amico nostro, rogantes ut facta nostra recomendata habeat; et si cerneret videret, quod per nos fieri posset vel deberet aliquid, illud omni tempore libenti animo faciemus. Et circa ista verba scribatur etiam fratri P e r e g r i n o.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 52.

LXII. 1346. in d. XV. 3 Septembris.

Заклучено протестирати противъ обновленя неке тврдинѣ, кою князь Константинъ зида противно уговору.

Capta: quod scribatur Stephano notario nostro, istud quod habemus de novitate quam facit comes Constantinus, in rehedificando illud castrum contra formam pactorum, quae habemus cum ipso comite Neliptio patruo suo. Et quod procuret tam apud comitem Johannem filium con-

dam comitis Nelipcii, et ipsum comitem Constantinum et comitem Maladinum, quam alias ubi et sicut expedit, quod cesset et absteineat a praedictis, et quod pacta serventur, protestando in hoc per illum modum, qui ei utilior videbitur. Et scribatur etiam collegio, quod circa effectum intentionis nostrae in facto praemisso, procurent et faciant id boni quod poterunt.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 53.

LXIII. 1346. 4 Septembris.

Одговоръ владе Млетачке на предложена посланика
бава Босанскога.

Capta: Examinatis capitulis ambaxatae nobis expositae per dompnum Helyam pro parte domini bani Bossinae, consulunt sapientes et primo, ad primum capitulum, continens de unione et liga facienda cum eo et cet. Respondeatur cum illis verbis quae dominio videbuntur, quod tanta est fidei et dilectionis sinceritas, quam in ipso bano cognovimus ad nostros honores, quod fidissime sibi audemus pandere in totum conditionem agendorum nostrorum, quae potest propria reputare, ut ipsorum habita plena notitia, possit circa ea considerare, quae veniunt rationabiliter attendenda. Equidem verum est, sicut per nostras speciales litteras sibi scripsimus ante adventum dicti dompni

Helyae, quod rex Hungariae, pro ut notum est ipsi bano, misit suos ambaxatores Venetias pro tractatu concordii. Qui inter alia volebant nobis dare libere civitatem Jadræ, prout petebatur per nos, set volebant quod aliae terrae nostrae Slavoniae, remanerent regi, quod, si de relaxando ei aliquam dictarum terrarum, protinus erat et est contra intentionem nostram. Verum ex parte nostra volebamus, secundum tractatum per dictum dominum banum habitum in exercitu, dare usque ad quantitatem pecuniae promissam per eum, ut daret nobis Jadræ libere, ut est dictum; nolentes ad aliud condescendere. Et sic finaliter non valentes esse concordēs cum eis, maxime quia dicebant non habere mandatum ad plenum. ad requisitionem et instantiam ipsorum ambaxatorum, promisimus mittere nostram ambaxatam ad ipsum regem; quam, nolentes pro honore nostro deficere in promissis, iam paravimus et in brevi missuri sumus, non ad alium finem, nec cum alia intentione, nisi ad videndum, si id quod per suos fieri non potuit defectu mandati, videlicet de dando nobis Jadræ pro illa quantitate pecuniae, fieri vellet per dominum regem, ne ostendatur pro parte nostra recusari concordium, et quod velimus nos retrahere ab iis quae iam promisimus alias. Et licet mens nostra foret contenta omni tempore, esse in unitate et

confederatione cum ipso domino bano, pro fortificatione et conservatione utriusque partis, tamen certi reddimur, quod sapientia ipsius est tanta, quod aperte videre et cognoscere potest, quod firmatio et publicatio ipsius ligae, quantum ad praesens fieri non posset absque infamia et detractioe honoris nostri, quia ex una parte mittere ambaxatam regi pro concordia, pro ut publica fama sonat, et ex alia parte firmare et publicare unionem contra eum, in se contradiceret, et honori nostro in toto orbe non mediocriter repugnaret. Et quia illud, quod praesentialiter fieri non potest per nos, absque nostro onere et infamia rationibus supradictis, verosimiliter forsam fieri poterit in processu temporis, cum reservatione honoris nostri, quem scimus ipsum dominum banum diligere; si praesentialiter deliberate non respondemus ad factum unionis praedictae, potest eius providentia nos habere rationabiliter excusatos, cum propositi nostri sit, pendentibus sic negotiis isto medio tempore, licet expressam unionem non habemus cum ipso, ipsum et eius auxilium in casu quolibet, velut amicum praecipuum requirere confidenter; et sic versa vice de nobis facere posset, quia suum intime diligimus honorem et statum. Quae omnia ex grandi cordis affectione ipsi domino bano nota esse volumus, sperantes quod penes eum ha-

bebuntur, sicut eorum conditio et natura exigit et requirit.

Ad secundum capitulum per quod recomendat nobis comitem Gregorium et cet. Respondeatur quod satis credimus esse notam domino banno, gravem offensam nobis factam per ipsum comitem, quia existens noster civis, contra debitum et juramentum fidelitatis, temerarie praesumpsit, et armata manu venire et hostiliter contra nos, propter quod si contra eum gravati et turbati sumus, non est mirandum; set nihilominus attendentes instantes praeces ipsius domini banni, pro quo omnia nobis decenter possibilis faceremus, ipsum comitem Gregorium, si viderimus quod recognoscat fallum suum, et quod intentio et opera sua sint ad bonum et honorem nostrum, recomdatum habebimus intuitu ipsius domini banni, apud nostram gratiam et amorem.

Ad tertium capitulum de injuriis et damnis sibi illatis per comitem Maladinum et cet. Respondeatur quod novit deus injurias ipsius non minus graves habemus, quam si nobis vel nostris gentibus facte forent, et pervento de ipsis ad nostram notitiam, antea pluries scripseramus et nunc de novo misimus unum nostrum notarium et nuntium specialem pro reformatione praedictorum, et speramus quod fiet taliter, quod

ipse dominus bannus poterit rationabiliter contentari. Et nihilominus adhuc omnibus modis et viis intendimus efficaciter procurare, quod ipse comes Maladinus, a qualibet novitate se abstineat contra ipsum bannum vel gentes suas, et sumus certi quod sic fiet. Quem comitem Maladinum, cum sit intimus et fidelis nostri domini, ipsi domino bano, amicabilem comendamus, rogantes ut a perturbatione status eius placeat abstinere nostris praecibus et amore.

Ad quartum capitulum, per quod nobis recomendat comitem Johannem condam comitis Nelipcii et comitem Budisclavum Urognich et cet. Respondeatur quod si cognoverimus, quod dispositio eorum tendat ad bonum et honorem nostrum, ipsos intuitu ipsius domini banni, habebimus apud nostram gratiam recommissos.

Ad quintum capitulum, per quod petit mitti ad regem Serviae in eius favorem; respondeatur quod optantes omne bonum et statum ipsius domini banni, libenter ei complacemus super hoc; et mittatur ad regem Raxiae per illam pulcram viam, quae videbitur dominio, ad rogandum eum super hoc, cum illis verbis, quae utilia videbuntur.

Ad sextum capitulum, de requisitione ei facta per Jadrenses, per quod petit

si nobis placet, ut se interponat de concordia inter partes et cet. Respondeatur quod in omnibus factis nostris, sic plene confideremus in eo, sicut in nobis, et quod scit, quae fuit intentio nostra, videlicet recipiendi Jadratinos ad gratiam nostram, dantibus eis nobis, liberum dominium civitatis Jadræ, salvis personis et habere. Et novitus videntes eorum duritiam, fecimus fieri unam cridam, quod si infra octo dies vellent dare nobis civitatem libere, ut est dictum, reciperemus eos ad gratiam salvis personis et habere; alioquin elapso termino nullam remissionem vel gratiam invenirent a nobis, set de eorum personis et bonis fieret secundum culpas eorum.

Ad ultimum capitulum, de facto Tenini, cum ipsum capitulum ab unione dependeat, non expedit praesentialiter respondere.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 53.

LXIV. 1346. 4 Septembris.

Заклучено одговорити кнезу Григоріи Куріяки, молећемъ за милость, да ће га примити на милость ако виде да се покајао, највише бану Босанскомъ за любавъ.

Capta: Cum comes Gregorius Churiachi, per suum ambaxatorem nobis fecerit supplicari, ut eum ad gratiam nostram recipere dignaremus, vadit pars: quod respondeatur ei, quod satis est mundo notoria gra-

vis offensa nobis facta per ipsum comitem, quod existens civis noster, contra debitum fidelitatis et juramentum suum, temerarie praesumpsit venire et hostiliter contra nos, ex quo si gravitatem et turbationem contra ipsum concepimus, non est mirabile apud quemquam. Set attendentes quod quaerit veniam de commissis, et quod ducale dominium nunquam est solitum quaerentibus misericordiam denegare, si viderimus, quod ipse comes recognoscat fallum suum, et quod sua dispositio et opera tendant ad honorem nostrum sicut promittit, ipsum intuitu maxime domini bani Bosinae, qui de hoc nos instanter rogavit, apud nostram gratiam recipiemus et habebimus comendatum.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 53.

LXV. 1346. ind. XV. 22 Septembris.

Закључено посредовати између бана Босанскогъ и веза Младена, и разорити тврдињу коју гради Константинъ.

Capta: quoniam, sicut per litteras capitanei nostri maris pridie habuimus, banus Bossinae videtur exercitum congregare ad damnum comitis Maladini, et quaelibet discordia et novitas inter ipsos debeat gravare nostrum dominium, tum propter suum amorem, quem gerimus ad ipsorum utrumque, tum etiam quia esset praecjudiciale multimode factis nostris; vadit pars, quod mittatur ali-

qua discreta persona, qualis placebit dominio, consiliariis, capitibus et sapientibus vel majori parti, ad procurandum quietem et concordium inter praedictos dominum banum et comitem Maladinum, cum illis verbis, quae videbuntur dominio comittenda, et rescribat quidquid invenerit et facere poterit, et nostrum expectet mandatum.

Et comittatur etiam dicto nostro nuncio, quod si banus ei tangeret aliquid, tam super factis spectantibus ambaxatae, quam pridie ad nos misit, quam super aliquibus aliis factis, quae nobis possent spectare, audiat et trahat provide ab ipso totum quod poterit, et senciat de intentione sua, et rescribat et expectet nostrum mandatum.

Praeterea comittatur dicto nostro nuncio, quod procuret per omnem modum, quod fortificia quam hedificari facit Constantinus ruinetur, faciendo et procurando cum illis de Sibenico et cum comite Maladino, quod mittant de suis gentibus ad faciendum eam ruinari, quum aliter obtineri non posset quod ruinaetur. Et scribatur capitaneo nostro terrae, quod praedictis de Sibenico et comiti Maladino, subveniat de gentibus nostris, pro facienda ruinatione praedicta, in ea quantitate, quam viderit expedire.

LXVI. 1346. 26 Septembris.

Закључено нескати одъ бана Босанскогъ помоћъ , ако
бы банъ Славоніе помагао Задранима.

Capta: cum in responsione facta dum Heliae, ambaxatori domini bani Bossinae, inter alia caveatur, quod nostri firmi propositi est, pendentibus sic factis nostris, isto medio tempore, licet expressam unionem non habeamus cum ipso domino banno, ipsum et eius auxilium in casu quolibet, velut amicū praecipuum, requirere confidenter; et versa vice de nobis facere posset et cet. Consulunt sapientes, quod comittatur Ser. Nicolino, accessuro ad banum praefatum, quod dum erit in partibus illis, si de firmo senciet, quod banus Slavoniae, vel alii descendere velint ad damnum nostrae bastiae, vel ad succurendam de victualibus inimicos nostros Jadrenses, prout sonant nova habita, quod tunc requirat auxilium et favorem ipsius bani Bossinae, ad resistendum dicto bano Slavoniae, et aliis descendentibus occaxionibus antedictis, promittendo ei auxilium nostrum in casibus ei necessariis, secundum formam antedictae responsionis, factae dicto dum Heliae.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 55.

LXVII. 1346. i n d. XV. 11 O c t o b r i s.

Заклучено лвити бану Босанскомъ, да су позвати на-
трагъ посланици кои су имали нѣи краљу Угарскомъ;
а съ баномъ обновити преговоре о саюзу.

Capta: cum dominus rex Hungariae nobis per suas litteras significavit, quod non expedit nostram ambaxatam ire ad praesentiam suam, non removendo exercitum nostrum ab obsidione Jadrae; et modo incumbat nobis factis nostris cautelam habere et invenire, quod omni tempore fortes existamus contra quoscunque, et habeamus intentum nostrum in facto Jadrae, quod cum dei auxilio est sperandum, vadit pars: quod ambaxata nostra in totum et per totum revocetur, nec vadat, sed provideatur factis nostris ut videbitur melius.

Et notificetur Nicolino notario nostro misso ad dominum banum Bossinae, quod nostram ambaxatam revocavimus pro meliori nostrorum agendorum, nec volumus quod ullo modo vadat. Et quod hoc dicat et sentire faciat domino bano, et si idem dominus banus tangeret ei verba, quae nobis alias tangere fecit de facto ligae, quod trahat et sentiat ab ipso quidquid poterit, et totum quod senserit et habuerit scribat nobis, et nostrum pretoletur mandatum.

Ser Marcus Lauredano vult tantum plus: quod si eveniret quod dictus dominus ba-

n u s non tangeret aliqua verba ligae Nic o l i n o, quod Nicolinus caute et provide, per modum qui sibi habilior apparebit, tangerat verba ligae dicto domino bano, secundum formam capitulorum, quae alias ipse banus per suum ambaxatorem nobis tangere fecit, et trahat ab ipso totum quod poterit, et quidquid habuerit et extraserit a dicto bano, nobis sollicite scribat et nostrum expectet mandatum.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 57.

LXVIII. 1346. 7 N o v e m b r i s.

Закључено наложити бележнику Николину, да гледа дознати одговоръ бана Босанскогъ на предложениѣ саюза са Млетцима.

Capta: cum per nostras litteras pridie scriptum foret Nic o l l i n o notario, quod caute et provide, et per illum modum, qui sibi habilior apparebit, tangeret verba ligae domino bano Bossinae et cet. Et ab ipso Nicolino nullam receperimus responsionem; et pro factis nostris faciat scire de intentione ipsius bani superinde. Vadit pars: quod scribatur dicto Nicolino, quomodo recepimus suas litteras continentes, quod dictus banus valde conquerebatur de J a d r a t i n i s, qui eum in curia regis Hungariae diffamaverant et non cessabant diffamare, de quo valde condolemus et displicentiam maximam recepimus in animis nostris, cognoscentes

quod contra deum et omnem veritatem diffamatum est. Et quia faciendo ligam et unionem cum ipso domino bano, crederemus fore valde utile pro partibus et bonum, committimus eidem Nicolino, quod ad dictum dominum banum mittere debeat dum Elliam, comittendo sibi praedicta verba, qui ea ipsi bano exponat, et procuret habere suam responsionem, quam dicto Nicolino apportet, qui omnia ordinate nobis rescribat et nostrum praestoletur mandatum. Et scribatur dicto dono Ellie pro parte huius dominationis, quod sibi placeat ad dictum dominum banum ire, expositurus quae sibi dictus noster notarius comittet. Verum si dictus Nicollinus requisivisset dictum dominum banum de dicta unionem, juxta formam dictarum litterarum, quas superinde misimus, tunc dictus Nicollinus non mittat dictum Elliam ad dominum banum cum verbis praedictis. Et insuper si dictus Nicollinus jam motus esset pro redeundo ad dictum dominum banum, occasione dictae unionis, tunc comes Spallati litteras domini Elliae non mittat, set retineat.

Et fiat littera credentiae dicto domino bano, pro domino Ellia.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 62.

LXIX. 1346. 7 N o v e m b r i s.

Закључено, јавити кнезу Младену да засађь недолази у Млетке, а преко бележника Николлина молити га, да се помири са баномъ Босаиескимъ.

Capta: quod scribatur capitaneis nostris terrae et maris, quod responsionem per ipsos factam nuncio comitis Mladini placet nobis, et ideo debeant ei iterum respondere, quod non intendimus, quod recedat deinde pro veniendo Venetias occasione praesentium novorum; cum habeamus praesentiam suam, pro uno alio exercitu nostro ibi, quum de ipso gerimus fiduciam pleniorum.

Capta: Examinatis litteris Nicolini notarii curiae dominio missis, super facto concordii, facti inter comitem Mladinum ex parte una et dominum banum Bossinae et illos duos Sclavos ex altera; et intellectis verbis, quae moventur per comitem Mladinum praedictum, quae sunt turbatio dicti concordii, contra id quod promisit facere expresse, et possent inducere majorem dissensionem, quam primo erat; consulunt sapientes, quod scribatur dicto comiti Mladino, quomodo per litteras dicti Nicollini intelleximus concordium tractatum inter ipsum et dominum banum Bossinae, quod nobis valde placet. Sed quia intelleximus quod ipse non contentatur de instrumento dicti ba-

ni, sigillato suo sigillo, et propterea non velit facere fieri suum instrumentum dandum eidem domino bano, nec relaxaverit carcera-
tos, qui sunt Schar donae, ut promisit, rogamus ipsum instanter, quatenus sibi placeat adimplere id quod tractatum est. Cum faciat pro ipso et conservatione sua ac pro bono statu Slavoniae, habere pacem et bonum amorem cum domino bano Bossinae et aliis Slavias, ex quibus nobis plurimum complacebitis intendentes omnino, quod concordium inceptum compleatur per ipsum, et nos pro parte nostra, postquam ambabus partibus placuit, acceptamus et contenti sumus omnes differentias et quaestiones partium terminare. Super quibus Nicolino notario nostro plenius comisimus referendum, cui placeat fidem credulam adhibere et effectualiter adimplere.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 62.

LXX. 1346. indict. XV. 10 Novembris.

Млетачка влади тужи бану Босанскомъ кнезове Куріяка и Будислава Угришића.

Capta: quod scribatur domino bano Bossinae cum illis pulcris verbis quae videbuntur, inter alia sibi denotando: quod per ipsius ambaxatorem domnum Elliam nos rogari fecit, quod Curiahum et comitem Budislavum Ugrignich et eorum bona nobis placeret habere comendata; et nos ob

amorem suae excellentiae eos hucusque recomendatos habueramus et habere intendebamus, dummodo facerent, quod deberent. Set nuper intelleximus relatione veridica, quod dicti Curiach et Budislavus Ugrignich adhucant et cumulant victualiam toti eorum posse, pro ponendo eam in J adra, simul cum illa banum Slavoniae, quae quidem non sunt causa, quod debeamus ipsos habere comendatos set contrarium. Et ideo rogemus ipsius magnitudinem, quatenus sibi placeat mandare et ordinare per illam viam quae sibi videbitur, praefatis Curiacho et Budislauo Ugrignich, quod a talibus adhucationibus victualium debeant se in totum abstinere, et ut bene comodata facere scient, negotium caute perturbare debeant, nam nolentibus ipsis se abstinere ab inceptis per eos, oportebit nos contra ipsos operari, sicut pro honore et bono agendorum nostrorum videbimus fore oportum.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 60.

LXXI. 1346. 21. N o v e m b r i s.

Закључено: јавити бану Босанскомъ шта е израдио за
нѣга посланикъ млетачкѣи кодъ краља Рашкогъ.

Capta: quod scribatur Nicolino notario nostro, quod faciat notum per deputatum nostrum Helyam, domino bano Bossinae, qualiter nuncius noster, missus ad re-

gem Raxiae, rediit referrens. quod invento dicto rege pluribus diebus infra terram In partibus Romaniae, super ambaxata sibi exposita pro parte nostra responsum habuit, quod dominus Rex ob amorem nostrum, contentus est vivere in pace et amicitia cum dicto bano, verum conquaeritur, quod dictus banus occupatam sibi tenuit et tenet quandam terram sibi de jure spectantem. Et quod pro bono gentis et pacis vellet, quod ipsi domino bano, placeret sibi eam restituere velut rem suam. Et si de hoc faceret dubium, contentatur ipse rex, quod de juribus partium super facto dictae terrae, per aliquos cognoscatur, dantibus partibus sufficientes et ydoneas plezarias de observando, sicut per ipsos fuerit terminatum. Et si forte dictus banus nolet quod ad praesens cognosceretur hoc, contentatur ipse rex, quod treugue inter ipsos regem et banum fiant ad certum tempus biennii vel trienii ut videbitur, et quod ambae partes praestent sufficientes cautellas et plezarias, de non dampnificando se alterutrum intra dictum tempus, et de observando et non rumpendo treugas ullo modo. Et propterae haec sibi amicabiliter nota facimus, ut sciat quid habeat facere in praemissis.

LXXII. 1346. XV ind. 11 Ianuarii.

Закључено: пријмити понуду бана Босанскогъ, да посредствуе за миръ кодъ краља Угарскогъ.

Capta: quod scribatur dompno Heliae, quod recepimus litteras suas, continentis responsum domini bani ad facta pro quibus iverat, et eam plene intelleximus. Ad quas respondemus: quod respectando perfectum amorem et sincerum propositum, quod dominus banus verbo et opere ostendit ad nos, firmiter credimus et tenemus indubie, quod nostrum honorem et statum in casu quolibet diligit, quem vere potest proprium reputare, et habemus quod sapientissime et ex bono zelo et fide dicat, et putamus esse melius quod facta unionis et lige pro praesenti tempore remaneant in pendentem et secreta. Et ad factum quod tangit, quod si nobis placeret, interponeret se libenter pro reconciliatione inter regem Hungariae et nos, confidentes de ipso plus quam aliquo principe vel domino mundi, nobis placet et sumus multum contenti. quod possit per illum modum, qui ei melior videbitur, se intromittere de pacificatione inter ipsum regem et nos, § et quod persentiat de voluntate et intentione sua et nobis quam cicius potest notum faciat, ut scire valeamus, quid pro honore et bono nostro superinde facere habeamus, recomendando eidem honorem et

facta nostra in quolibet casu, velut speciali et intimo amico, quem eum reputamus, et intendimus semper reputare. Et scribatur d o m p n o H e l y a e, quod placeat se iterum fatigare ad d o m i n u m b a n u m et facere ei istam nostram responsionem, et quod nobis faciat notum continue totum, quod ab eo habuerit superinde vel alia sine dilatione. Et scribantur haec Nicolino et quod procuret cum d o m p n o H e l i a, quod vadat et faciat ut est dictum, et facto hoc Venetias revertatur.

Alii volunt quod rescribatur d o m p n o H e l y a e et c. ut supra usque §, et postmodum dicatur: Et ut id melius fieri possit, nolentes quod pro parte nostra deficiat, quin pacificatio et amor sit inter d o m i n u m r e g e m et nos, determinavimus ad ipsum regem mittere nostros solempnes ambaxatores ut possimus reconciliari cum eo, et quod ipsos ambaxatores et facta et honorem nostrum placeat, ut de eo firmiter speramus, habere favorabiliter comendata; et cet.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 68.

LXXIII. 1347. 14 F e b r u a r i i.

Наредбе како да се чува заробљениъ князь Дуймо.

Capta: quia c o m e s D u j n i, quem secundum nostrum mandatum huc misit noster capitaneus pasynatici, conservetur in Sancto

Georgio, stando reclusus in una camera, et sex ex custodibus dominorum de nocte et capitum sexteriorum, ad mudam, stare continue debeant in camera, in qua dictus comes stabit, et barca dominorum de nocte, stet continue de nocte et de die circum moy, custodiendo sicut erit expediens. Et haec comitatur dominis de nocte et capitibus sexteriorum, quod faciendo ad mudam ad imple-re debeant predicta, ita quod bene custodiatur.

Misti d. Senat. Lib. XXIV ch. 63.

LXXIV. 1347. 18 Februarii.

Закључено да кнезъ Григоріе Гонславниъ, войвода бана Босне, може изнети оружія изъ Млетака.

Capta: quod quidam comes Gregorius Goyislavich. voyvoda domini bani Bosnae, de quo nobis scribit comes noster Tragurii, possit extrahere tot arma de Venetiis, quae valeant ducatos Centum, solvendo datium nostri comunis,

Misti d. Senato Lib. XXIII ch. 63.

LXXV. 1347. indict XV. 2 Aprilis.

Закључено; препоручити Папи римскомъ, Илию каноника трогирскогъ; и молбе бана Босанскогъ, и фра-тра Перегрина.

Capta: cum multum comune nostrum sit obligatum pro operibus fidelibus et laudabilibus, domini Helyae, canonico Tra-

guriensi, in procurando honorem et promotionem ipsius; Vadit pars, quod scribantur litterae credulitatis domino Papae et domino de Tutela, de credulitate pro Amadeo, notario nostro qui est in curia pro nostro comuni, quod si sentiret, quod episcopus esset depositus vel defunctus, quod procuret cum honore nostro, tam apud dominum Papam, quam apud dominum de Tutella et alios sicut ei utilius videbitur, pro dicto domino Helya, ut praeficiatur in episcopum Tragurii, dicendo de bonitate et bona vita dicti domini Helyae, et quod dicta occasione, pro eius promotione recipiet incrementum. Sed nihil dicat Amadeus de praedictis pro episcopatu, non in casu qui accideret quod deberet fieri episcopus, pro aliqua de dictis causis; et si ad praesens non deberet fieri episcopus, sed deberet fieri conservator et administrator dicti episcopatus, loco illius de Spaleto, qui decessit nuper in Slavonia, quod dictus Amadeus tractet et procuret cum nostro honore, quod dicto domino Helyae committatur dicta administratio dicti episcopatus, loco illius qui decessit.

Item quod amore bani recomendantur Amadeo petitiones bani Bossinae et fratris Peregrini, quum pertinent ad bonum fidei et quod loquatur cum procuratoribus dicti

bani, qui sunt in curia, de dictis petitionibus, et procuret pro obtentu earum, tam apud dominum Papam, quam apud dominum de Tutella id boni, quod poterit cum honore nostro.

Secr. Rogat. Lib. I. A. ch. 73.

LXXVI. 1347. 3 Aprilis.

Моље бана Босне, послате Папи римскомъ, тичуће се римокатоличке цркве.

Exemplum supplicationum porigendarum domino Pape, nomine domini bani Bosnae, missarum Amadeo notario in romana curia.

Significat sanctitati vestrae humilis et devotus filius vester, Stephanus banus Bosnensis, quod religiosus vir, frater Peregrinus de Saxonia, generalis ministri ordinis minorum in Bosna vicarius, devote fideliter et instanter in Bosna pro fide catholica et animarum salute laborans, paucos habet cooperatores, secundum exigentiam operis et multitudinem animarum, propter quod negotium fidei non modicum retardatur. Quare cum absque sanctitatis vestrae gratia non possit haberi modus, per quem dictus vicarius habere valeat cooperatores in fidei doctrina peritos et linguae Slavicae non ignaros, vel saltem ad addiscendum aptos, supplicat idem banus, quod in obsequium ejusdem fidei or-

thodoxae et salutem animarum, quae nunc sunt et futurae sunt in terris suis, praefato vicario et qui pro tempore in officio erit, vocandi auctoritate apostolica fratres sui et aliorum approbatorum ordinum, et occupandi eos in obsequio memorato, et in quibuslibet ad hoc accomodis operibus pietatis, concedere dignetur facultatem. Et quod superiores seu praelati locorum ordinum praefatorum, huius modi fratres recusationis vel infirmitatis causa, de licentia ejusdem vicarii, ad loca de quibus eos vocari contingerit redeuntes, caritative recipiant atque tractent et illos collocent in ipsis, quotiens pro causa hujusmodi per dictum vicarium fuerint requisiti, non obstantibus quibusvis privilegiis seu indulgentiis praefatis ordinibus vel personis eorum, seu officiis sub quacunque forma verborum concessis.

Item quod in singulis conventibus magnis provinciarum vicinarum praedictorum ordinum, singulos neophitos in hujusmodi conventibus in latina grammatica et in doctrina sanctae Romanae ecclesiae, certo tempore instruendos, quando fuerit necesse, idem vicarius valeat auctoritate apostolica collocare.

Item quod dictus vicarius praedicta auctoritate, vocare et recipere ac tenere valeat sacerdotes et clericos seculares, quos dicto fidei negotio et animarum saluti judicaverit

opportunos, qui cum gentibus, non obstante quod sint excommunicatione ligatae, comunicare valeant, sicut fratres quibus hoc in partibus infidelium per privilegia sedis apostolicae dicitur esse concessum, possintque constitutis ibidem ministrare etiam sacra; et ab hiis generibus peccatorum absolvere permittententes se, quibus eisdem fratribus in partibus infidelium a sede praefata absolvendi licentia est concessa, vel prout eis idem vicarius, juxta eorum idoneitatem et casuum occurrentium necessitudinem, apostolica auctoritate duxerit committendum, et quod iidem sacerdotes et clerici eandem de benignitate sedis apostolicae habeant indulgentiam, quae per sedem praefatam eisdem fratribus in partibus infidelium dicitur esse concessa, et quod haec omnia possint et habeant sacerdotes et clerici memorati, quamdiu in ipsa vicaria Bosnensi, de licentia et voluntate vicarii praefati morantur.

Item quod gratias privilegia et indulgentias, quae religiosis inter tartaros et infideles alios, vel scismaticos, pro ampliatione fidei catholicae laborantibus, conceduntur, etiam istis religiosis, qui pro eadem causa in pari periculo, non cum minoribus angustiis in Bosna laborant, dignetur misericorditer impertiri.

Item supplicat idem banus, quod dicto

Bosnensi vicario, recipiendi loca pro dicta vicaria in villis castris et civitatibus provinciarum Ungariae et Slavoniae, in quibus nec ejusdem ordinis nec aliorum approbetorum ordinum fratres habent loca, concedere dignetur facultatem.

Item supplicat dictae vestrae sanctitati idem banus, quatenus in persona dilecti capellani et nuncii sui Georgii, hominis dei de Berito, alias dicti de Cipro, specialem gratiam facientes eidem Georgio, utpote bene meritae et literatae personae, de uno vel duobus beneficiis simplicibus ecclesiasticis sine cura vacantibus, ad praesens vel proxime utatur in civitate vel dyocesi Spalatensi, usque ad valorem annuorum LX. florenorum auri, spectantibus ad collationem archiepiscopi Spalatensis, de speciali gratia dignetur providere, cum inhibitione decreto et clausula anteferri. Non obstante quod idem Georgius Canonicatum et praebendam in ecclesia Spalatensi et quandam ecclesiam sancti Nicolai de portu Spaletensi, quorum fructus annui duodecim florenos non attingunt, et in Collosenensi ecclesia insulae Rodi, canonicatum, de quo nil percipit, noscitur obtinere; secus ut dicta beneficia quae obtinet, una cum obtinendis per huius vestram gratiam licite retinere valeat, dignetur de uberiori gratia, misericorditer dispensare, et cum ce-

teris non obstantibus et clausulis opportunis et exequutoribus.

Et quod transeat sine alia lectione.

Comm. IV. ch. 112.

LXXVII. 1347. ind. XV. 13. Maii.

Закључено дозвољити краљу Рашкомъ и цару, да може дати извети изъ Млетака оружја.

Capta: quod complaceatur domino regi Raxiae et imperatori, qui noviter per suas litteras instantissime nos rogavit, quod cum pro exercitu suo et gentibus suis, indigeat certa quantitate armorum, quod infra-scripta arma possit extrahi facere de Venetiis, solvendo nihilominus datiam debitam et consuetam nostri comunis.

Primo: paria trecenta armorum scumta et de pluri. —

Item: barbudos quingentos. —

Item: schincherias quingentas. —

Item: colaria quingenta. —

Item: cirotechas trecentas.

Die XV Maji missa officio.

Misti d. Sen. Lib. XXIV. ch. 12.

LXXVIII. 1347. 14 Julii:

Закључено да се настојва око помирења кнезова Младена Кавшикогъ, и Григорја Курјакн.

Capta: auditis et intellectis ad plenum litteris comitis nostri Jadrae, per quas signifi-

cat nobis, comitem Maladinum (Clissiae) Jadram venisse, et certam ambaxatam sibi fecisse pro parte comitis Gregorii et sua, ostendendo in verbis suis, quod comes Gregorius Curiaci cum Hungaris de Tinino, faciunt coadunationem gentium pro damnificando terras eorum et cet. Videtur sapientibus, quod cum dictus comes Gregorius cum suis ex parte una, et comites Maladinus et Gregorius cum suis ex altera, sint potentiores homines Slavoniae, utilissimum esset pro bono et statu pacifico terrarum nostrarum et aliarum partium Slavoniae, quod inter eos esset concordia, taliter quod viverent in quiete, cessante inter eos qualibet novitate. Et propterea consulunt concorditer sapientes praedicti, quod scribatur comiti et consiliariis Jadrae, quod intellectis litteris dicti comitis respondeamus eis, quod de discordia et dissidio vigentibus inter comites praedictos, displicet nobis multum, et libenter vellemus pro bono statu terrarum nostrarum, quod nulla novitas caderet intes eos; et ideo mandamus eis, quod studeant et procurent per illum convenientem et destrum modum et viam, qui eorum providentiae videbuntur, quod ambae partes, scilicet comes Gregorius Curiaci et comes Maladinus, veniant Jadram vel prope Jadram ubi videbitur, et ibi conferentes cum eis cum illis

pulcris verbis, quae pro honore nostro e, pacificatione animorum utriusque partis viderint expedire, dent operam toto posset quod inter eos pax vel treugua firmetur, operando ipsum comitem et consiliarios totum illud bonum quod sciverint et potuerint, pro inducendo ipsos ad pacem vel treugam, ut superius est expositum.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 81.

LXXIX. 1347. 30 Augusti.

Закључено дати помоћъ кнезу Младену, противъ Угарске войске, али не противъ бана Босне.

Capta: quod scribatur nostris comitibus Jadrae, Sibenici, Tragurii et Spalati, qualiter nuper requisiti sumus per ambaxatam comitis Maladini, et comittendo eis, quod dent ipso comiti Maladino auxilium suarum gentium contra Ungaros et alios, volentes damnificare ipsum sive subditos nostros Dalmatiae. quod auxilium ei dare non praesumunt, nisi procedet de nostri voluntate et consensu ut dicta ambaxata continet seriose; et quod optantes bonum et securitatem nostrarum terrarum et bonorum nostrorum fidelium parcium praedictarum, et confidentes in sua discretionem, relinquimus in libertate eorum, in praedictis tenendi illum modum et facere sicut eis videbitur, pro securitate et consevatione terrarum nostrarum

et bonorum nostrorum fidelium praedictorum,
habendo semper pro amicis nostris domi-
num banum Bosinae et gentes suas.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 85.

LXXX. 1347. 20 Decembris.

Заклучено послати у Далмацію посланика, да извиди
тужбе тамошњи градова и кнеза Младена, противъ
непріятельски нападая войске Угарске и њѣни привр-
женика, и наредити противъ тога сходне мере.

Capta: cum habeatur ex relatione amba-
xatorum civitatum nostrarum Sibenici,
Tragurii et Spalati ac comitis Ma-
ladini, quod ab Ungaris Ostrovicae,
Tinini et aliorum castrorum, subditorum
domino regi Ungariae, eorum bona et
territoria spolientur et derobentur, propter
quod requisiverant et requirant provideri per
nostrum dominium, super modum pro con-
servatione et securitate eorum et terrarum
et locorum suorum, nam aliter propter dic-
tas derobationes, ut clare dicunt, sic perma-
nere non possent; et pro statu nostro in
partibus Sclavoniae haberi provisio
requiratur, ut subditi et fideles nostri terra-
rum nostrarum praedictarum et comes Ma-
ladinus in fidelitate et devotione nostra
constantes existant, et propter accessum re-
gis Ungariae ad partes Apulee, in processu
temporis melius poterit provideri, juxta con-
ditiones et nova ipsius regis, quae habebuntur,

consulunt sapientes, quod eligatur in isto consilio Rogatorum unus ambaxator et provisor per 4 manus, qui vadat ad dictas terras nostras Sibenici, Tragurii et Spalati, et ad comitem Maladinum, exponendo eis pro parte nostra, qualiter per expositionem ambaxatorum suorum habuimus, quod Ungari et alii Sclavi eis Ungaris adhaerentes, aliqua sua territoria derobarunt et derobare intendunt, quod multum grave et displicibile nobis fuit, optantes eorum bonum et conservationem, tamquam de nostris fidelibus carissimis, quos semper in omni tempore reputavimus et reputamus; propterea quod intendentes ad tranquillum et statum pacificum ipsorum, et optantes informari de conditionibus ipsarum partium Sclavoniae et eorum intentionibus, ut super augmento et conservatione eorum valeamus melius provideri, providimus ad eos mittere dictum nostrum ambaxatorem et provisorem, pro habendo informationem conditionum dictarum partium, et de intentione eorum, quid super hoc et per quem modum, per nos super securitate et bono eorum ac terrarum et locorum suorum, possit salubriter provideri, hortando eos fideles nostros in fidelitate et devotione nostri domini, cum illis pulcris et hortatoriis verbis, quae ei convenientia videbuntur, et accipiendo omnem informationem quam poterit trahi, de conditionibus ipsarum

parcium, quam de intentione dictorum nostrorum fidelium et comitis Maladini, quid providendum esset per nos pro conservatione et securitate terrarum et locorum nostrorum fidelium praedictorum, et totum quidquid habuerit et fecerit, nobis debeat suis litteris denotare, non recedendo inde, sine nostro speciali mandato.

Et debeat dictus ambaxator et provisor ire Jadram et Nonam, ortando fideles nostros Nonae in fidelitate nostra, et accipiendo ibi informationem a nostris comitibus, de hiis quae ei viderentur, pro securitate et conservatione nostrarum partium Sclavoniae.

Capta: et cum sit comendabile scire pertransire cum inimicis suis, cum quam minori sinistro et damno fieri potest, et maxime in hoc tempore, quo bene et salubriter provideri non potest, tum propter conditionem temporis yemalis, tum quia propter progressum agendorum regis Ungariae, melius videbimus providere, comittatur dicto ambaxatori, quod in casu quo videtur fieri posse treugua inter Ungaros et terras nostras praedictas et comitem Maladinum, debeat cum nostris comitibus terrarum praedictarum nostrarum et comite Maladino cum plurimo honore nostro et bono nostrorum fidelium nostrarum parcium praedictarum quo fieri poterit, procurare quod tractetur treugua inter ipsas terras nostras

et comitem Maladinum et Ungaros, ut dicti fideles nostri cum ipsis Ungaris usque ad tempus debitum provisionis, secure valeant vivere et manere.

Verum si treugua fieri non posset, et dicti fideles nostri peterent auxilium gentis nostrae, debeat dictus ambassator et provisor noster persentire et se informare a nostris comitibus civitatum ac comite Maladino, quae quantitas gentium esset per nos mittenda ad dictas partes, tam equitum quam peditum, et ubi apcius stare possent dictae gentes, pro securitate et succursu dictarum nostrarum civitatum et earum districtuum et castrorum et locorum comitis Maladini, et quod succursum suarum gentium in hoc, dictae civitates nostrae et comes Maladinus exhibere possent, et de omnibus aliis se informet circa praedicta, quae ei videbuntur, et quidquid fecerit et habuerit super inde, nobis debeat suis litteris reserare, ortando ut dictum est, dictos fideles nostros in fidelitate nostri domini, et dicendo, qualiter nostrae intentionis est penitus providere ad conservationem et statum pacificum eorundem.

Capta: ceterum cum dictus ambaxator erit cum comite Maladino, et quando ei videbitur, dicat ei, qualiter incessanter de eo habemus quaerelam, et de suis subditis, quod continue derobant nostros fideles et subditos Sibenici, ac etiam mercatores

et conductores rerum et victualium Sibenicum, quod infert dictis nostris fidelibus magnum damnum, de quo si ita est, plurimum compellimur admirari, considerantes et attendentes ad magnam fidelitatem et devotionem, quam erga nostrum dominium se habere ostendit, per quam est nobis extraneum et incredibile, quod tales derobationes ab eo procedant, cum firmiter teneamus, eum constanter optare bonum et honorem nostrum et nostrorum fidelium, quem nostrum in omnibus reputamus, requirendo et rogando eum pro parte nostra, quod suos subditos a talibus derobationibus faciat abstinere, et restituere per eos ablata dictis nostris fidelibus Sibenici, dicendo et aggravando factum, sicut pro honore nostro et bono facti viderit convenire.

Capta: et comitatur dicto ambaxatori quod exponere debeat comiti et iudicibus Spalati, qualiter habuimus per litteras comitis Maladini, quod cum ipse comes Maladinus, conduci faceret per mare de Scardona Clissam modia quinque salis, ipsi barcliam et salem abstulerunt, non permittentes ipsum salem nec aliqua alia victualia portare per mare Clissam, et quod hoc nobis molestum fuit et incredibile, habito respectu, quod deberent quiete vivere et permanere cum dicto comite Maladino, pro statu et conservatione eorum, et procuret quod

dictus sal restituatur dicto comiti Maladino, si ita erit ut habemus per dictas litteras comitis Maladini, et quidquid in hoc habuerit et fecerit, nobis debeat suis litteris denotare.

Secr. Rogat. Lib. I. A. ch. 94.

LXXXI. 1347. 10 Januarii.

Закључено на молбу бана Босне, допустити Марину Павлу прогнатома изъ Задра, да се може вратити кући, ако није што кривъ.

Capta: cum tempore guerrae, quae erat inter nostrum dominium et Jadratinos quidam Marinus Paulus de Jadra bannitus fuis-
set de Jadra, per illos qui tunc ipsam civitatem regebant, et ut nobis scribit noster comes Tragurii, qui hoc scivit a pluribus, dictus Marinus bannitus fuerit solummodo, quia voluit dare operam, ut aliqui Tragurini, qui tunc erant in carceribus Jadrae, de dictis carceribus evaderent, et per ejus operam aliqui evaserunt, et dominus banus Bos-sinae, cujus ut scribit, dictus Marinus fuit et est specialis servitor, dominio nostro petat de gratia, ut dictam condemnationem contra ipsum Marinum factam, cancellari mandemus, vadit pars, quod intuitu dicti domini bani, considerata etiam causa dictae condemnationis, mandetur comiti et consiliariis Jadrae, quod inquirent, si dictus Marinus fuit condemnatus occasione praedicta, et si invenerint

ipsum fuisse condemnatum dicta occasione, ipsam condemnationem faciant penitus cancellari, ita quod ea non obstante, dictus Marinus possit ad propria remeare. Sed si aliter vel alia causa dictus Marinus foret condemnatus, rescribant nobis quidquid invenerint.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 95.

LXXXII. 1348. ind. I. 3 Januarii.

Заклучено честитати краљу Рашкомъ на срећнимъ успесима, и препоручити му тврдињу Фетелею (у Морен) и тамошнѣ люде Млетачке.

Capta: quod scribatur domino regi Raxiae congaudendo de prosperitatibus suis, et recomendando ei locum et fideles nostros castri Phetelei, et alia loca nostra et fideles, cum verbis quae convenientia videbuntur.

Misti d. Senato. Lib. XXIV. ch. 110.

LXXXIII. 1348. 26 Januarii.

Заклучено писати бану Босне и кнезу Јовану Нелипићу, да не даду својимъ людемъ нападати на Млетачке градове у Далмацију, и оне плячкати.

Capta: quia providendum est et pro honore nostro, ad evitacionem derobationum, quas comes noster Tragurii scribit fore factas et continue fieri, fidelibus nostris Tragurii, a gente domini bani Bossinae et comitis Juanni condam comitis Neliptii;

vadit pars: quod scribatur praefato domino bano super hoc, cum illis convenientibus verbis, quae videbuntur pro bono facti. Scribendo et eidem comiti Juanno, agravando nos de hujusmodi excessibus et dicendo, quod nisi debita satisfactio fieret et hujusmodi derobationes non cessarent, providebimus indemnitati nostrorum fidelium in bonis suis, quae in hoc casu, sicut scitur, sunt specialiter obligata.

Et insuper scribatur comitibus Spalefi, Sibenici et Tragurii de his derobationibus, quae quotidie comittuntur, et quod intelleximus, quod derobatores se quandoque reducunt cum rebis derobatis, et utuntur de una civitate ad aliam, quod inhonestum reputamus et grave. Cum omnes nostrae civitates et subditi intelligi debeant unum corpus, et maxime ut pacifice vivant et derobationes cessent. Et ideo cum alias facta fuerit quaedam unio inter dictas civitates, pro conservatione earum, ortamus eos et sibi mandamus, quod dictam unionem debeant observare taliter, quod hujusmodi derobationes cessent. Et si forte in totum observari non possent, aut non sufficerent, specialiter pro evitatione praedictorum, debeant omnes tres comites simul convenire et examinare modum, qui eis videretur utilis, pro cessatione et remotione derobationum et statu tranquillo nostrorum fidelium; et nobis rescribant, ut per nos fieri

possit et ordinari id, quod conveniens et utile fuerit, pro honore nostro et bono eorum.

Misti d Sen. Lib. XXIV. ch. 114.

LXXXIV. 1348. Indict. I. 1 Aprilis.

Стефанъ царь Гръкій (и Србскій) пише дужду Андриѣ Дандулу, да ње потврдити уговоръ постоећи између Мстава и Котора.

Stephanus Dei gratia Grecorum Imperator. Amico nostro praedilecto, domino Andreae Dandulo eadem gratia dignissimo Duci Venetiarum, Dalmatiae atque Croatiae, nec non domino quartae partis et dimidia totius Imperii Romaniae, salutem prosperam et felicem, tamquam fratri praeamantissimo. Litteras vestras nobis missas gratuanter recepimus, pro confirmatione concordie et pactu, ut prius fuit inter comune vestrum et comune nostrum et hominum fidelium nostrae magestatis civitatis Catarensis, pro pactis ut prius confirmata fuerunt ad biennium; quae iam in proximo finem habent. Modo iam fraternitas vestra apud majestatem nostram petivit et requisivit, quod nostro mandato pactum et concordiam, ut nobis patet, inter comune vestrum et comune nostrum Catari, deberemus prolongare ad octo annos; quod amore vestri et intuitu amicitiae animo volenti facere volumus, quod in posterum semper dignitas vestra cognoscat nos esse vobis amicum specialem; unum transmittatis

virum idoneum vestri comunis cum litteris vestris ad fideles nostros Catari, qui cum ipsis Catarensibus confirmet pacta et concordia ut ante fuerunt; quia nos fidelibus nostris Catarensibus dictis, seriose et districte mandamus et praecipimus, quod factam pacta et concordia, usque ad octo annos proxime venturos confirmet, ut prius fuit inter comune vestrum et comune nostrum, ipsorum Catarensium, quia semper volumus et intendimus adimplere voluntatem vestram, quantum magis possumus. Rogamus etiam ut dignemini precipere vestratibus, ne nostri Catarenses ab eis sine jure aliquod gravamen non habeant.

Comm. IV. ch. 119.

LXXXV. 1348. indict. I. 10 Aprilis.

Закључено: на молбу цара Србскогъ и Грчкогъ дозволити, да може добити изъ Млетака три галије, опремаѣне и наоружане; уедно примити понуду нѣгову о посредованю између Млетака и краља Угарскогъ, и молити га да се својски заузме за њиову стварь.

Capta: Cum nobis debitum sit complacere domino Imperatori Raxiae et Graecorum, qui in omnibus gratis semper se ostendit favorabilem et promptum, consulunt quod super primo capitulo requisitionis seu ambaxatae suae, volumus oretenus explicare, per quod petit tres galeas omnibus armis necessariis munitas, pro aliquibus sibi incumbentibus, possit hinc extrahi facere. Respondeatur, considerata dilectione hinc inde

ingente, quae semper gratis et mutuis sevitiis propagata existit et propagabitur deo dante, sumus contenti complacere majestati suae Imperiali, secundum requisicionem suam, quamvis similem gratiam aliquibus de mundo nunquam consuevimus facere, sed potuis contra dicere.

Capta: ad unum capitulum continens, quod si placeret nobis, libenter interponeret partes suas ad tractandum, quod inter dominum regem Hungariae et nostrum ducale dominium reformetur pax et concordia, cum honore nostro, respondeatur, (quod toti mundo) et suae majestati potest esse notoria magna reverentia et amor, quem nostrum dominium gessit erga praedecessores domini regis Hungariae, quos in multis casibus honoravimus et amicabiliter servivimus . . . et est nostri propositi servare et facere cum domino rege praesenti; nec perpendere possimus, quod per nos sit . . . encia . . . vel causa justa turbationis contra nos. Verum de tam benigna et magnifica oblatione . . . sua, per dictum ambaxatorem et etiam per suas litteras nobis missas, ardentis, pro concordio inter nos et dictum dominum . . . regem Hungariae amicabiliter interponere partes suas, Imperiali Excellentiae, merito refferimus gratiarum actiones. Quam oblationem gratissime, ut pro honore suo expedit acceptantes, sumus (contenti

quod) . . . se interponat; et si posset procurare et facere, quod dominus rex praedictus disponat animum suum ad unionem et (ad vivendum) nobiscum in pace et amore, sicut sumus dispositi erga eum, hoc nobis gratum esset multipliciter subiungendo quod per ambaxatores nostros. destinatos ad dominum regem Hungariae, sensimus, quod ambaxatores suae Majestatis (apud dictum) . . . regem, tetigerunt ei pulcra et gratiosa verba in favorem nostrum, de quo sibi regratiamur immense, credentes (eum continuo) . . . reperire dispositum ad conservationem nostram pariter atque statum.

Secr. Rogat. Lib. II. B. ch. 4.

LXXXVI. 1348. 16 Maii.

Налаже се кнезу Трогврскомъ, да дозна одъ кнеза Павла, брата кнеза Младена, шта иште одъ Млетака ако имъ уступи свог тврдињу.

Capta: cum comes Paulus notum fecerit dominationi, quod eius castra et loca* dare nobis intendit, juxta preceptum fratris

* То естъ: Scardonam et Clissam, ерѣ Островицу су већъ онда имали Мађари, кое се види изъ писма: 1347 indict. I. 20 Novembris, где се каже:

Quod scribatur comiti Maladino, qualiter recepimus litteras suas mentionem agentes de traditione castri Ostrovicae in manibus et forcio Ungarorum, quod nobis multum grave et molestum fuit etc.

Види: Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 92.

sui comitis Maladini, et propterea pridie scriptum fuerit comiti Tragurii, quod cum comite Paulo loqui deberet, dicens sibi nostram bonam intentionem, quam habere intendimus erga ipsum; et utile sit habere suam intentionem; vadit pars, quod scribatur comiti Tragurii, quod si traxerit ab eo comite Paulo intentionem suam, videlicet quod vellet de provisione annuatim in vita sua, nobis debeat suis litteris denotare. Alioquin si non fecisset, debeat nunc cum eo existere et trahere ab eo omne quod potest, super factò provisionis praedictae, et suam finalem intentionem super praedictis, quam cito nobis debeat denotare.

Secr. Reg. Lib. II. B. ch. 7.

LXXXVII. 1348. 22 Maii.

Налаже се вневовима Трогира и Сплѣта, да обећаю кнезу Павлу, брату кнеза Младена, две илјаде либара гроша годишиѣгъ дохода, за градове Скрадниѣ и Клицу, кое банъ Славоніе иште одъ иѣга силомъ за краля Угарскогъ.

Capta: cum habeamus per litteras nostrorum comitum Jadrae et Tragurii, quod banus Slavoniae et alii Ungari, faciunt posse suum omnibus modis quibus possunt, habendi castra, quae fuerunt condam comitis Maladini, promittendo comiti Paulo, fratri comitis Maladini praedicti, multa et magna, ac contra minando ei de veniendo

cum magno exercitu ad offensionem et damnum dictorum castrorum, si ipsa castra non dabit regi Ungariae, et pro statu nostro in partibus Sclavoniae penitus requiratur habere ipsa castra in nostro dominio et potestate, quae vere dici possunt claves terrarum nostrarum Sclavoniae, cum omni sollicitudine qua fieri potest, cum omnis dilatio in hoc facto sit penitus resecanda, habito respectu ad magnam securitatem et commodum, quam tam statui nostro in dictis partibus Sclavoniae, quam terris nostris praestant, et ad magnum incomodum, si quod absit, ipsa castra devenirent ad manus Ungarorum, in quod dictae terrae nostrae incurrerent, cum in dicto casu in totum essent desolate et destructae. Vadit pars: quod pro velociore expeditione negotii supradicti, scribatur comitibus nostris Tragurii et Spalati, quod optantes pro securitate nostra et bono terrarum nostrarum, habere in nostra potestate et dominio castra quae fuerunt comitis Maladini, mandamus eis, quatenus omni mora postposita, esse et conferre debeant cum comite Paulo, fratre condam comitis Maladini, et procurare, ut dictus comes Paulus nobis dicere fecit per suum ambaxatorem, et ut etiam comes Maladinus frater eius sibi injunsit, habendi in nostro dominio dicta castra possendi promittere annuatim pro nostro communi, dicto comiti Paulo, tempore vitae suae,

ad librarum duo millia parvorum Veneto-
rum etc.

Secr. Rogat. Lib. II. ch. 8.

LXXXVIII. 1348. 18 Octobris.

Заклучено, на молбу бана Босне препоручити фратра
Перегрина за бискупа Босанскогъ.

Capta: Cum dominus banus Bossinae
rogaverit nos per litteras suas instanter,
quod recomedemus pro episcopatu Bos-
nae fratrem Peregrinum, ordinis mi-
noris vicarii generalis ministri in Bossina,
domino Papae et nostris nunciis in curia Ro-
mana, et nos simus multum obligati dicto
domino bano et etiam fratri Peregrino. Va-
dit pars: quod in favorem dicti fratris Pere-
grini, pro ipso episcopatu possint scribi et
mitti litterae, domino Papae et nostris nun-
ciis et aliis, sicut et in illa forma, quae vide-
bitur dominio, cum quibus litteris nostris mit-
tantur etiam suae.

Misti d. Sen. Lib. XXIV. ch. 100.

LXXXIX. 1348. 15 Novembris.

Заклучено, на молбу краля Рашкогъ, дозволити ис-
томъ, да може юшъ и четврту галию узети у Млетци-
на, као што му е пре за три дато дозволенъ.

Capta: Quod complaceatur domino re-
gi Raxiae de una quarta galea sei ligno
furnito, sicut concessum fuit ei de aliis tri-

bus galeis, et cum illis conditionibus omnibus. Ad factum non possendi ipsas galeas hic armare, et ad id quod petit, quemdam Raguseum effici nostrum civem, Respondeatur ambassatori suo, cum pulcris verbis excusando nos ab his duobus capitulis, sicut melius dominio apparebit.

Misti. d. Sen. Lib. XXIV. ch. 103.

XC. 1349. 30 Martii.

Закључено послати сљивног посланика цару Србскомъ, да овога моли за Дубровчане, да имъ накнади штете, које су имъ почивѣне у његовој држави, и да имъ новрати пређашњѣ слободе, које су уживали одъ стари времена у Србској држави.

Capta: Quum in nomine dei pro satisfactione et emenda damnorum, quae nostri fideles et subditi de Ragusio receperunt et indesinenter recipiunt in regno Raxiae, de quibus coram nostro dominio graviter conquaeruntur, supplicantes ut pro eorum restitutione, et reformatione novitatum et molestiarum, quae eis cotidie irrogantur, dignaremur nostros solempnes ambaxatores ad dominum imperatorem Raxiae destinare; mittatur unus ambassator solempnis ad eundem dominum imperatorem, cui comitatur, quod post salutationem decentem ei ex parte nostra propoxitam, exponat et dicat, quod nos qui dudum inspeximus sincerae dilectionis integritatem, opera clarae fidei et

magnae quoque devotionis et benevolentiae firmamentum, quibus praedecessores ejus inclityi reges Raxiae, et praedecessores nostri duces illustres et comunitas, intervenientibus laudabilibus hinc magneanimitatis operibus viguerunt. Quae quidem mentibus nostris insita, nos nostraque tota comunitas conservare proposuimus cum sua excellentissima majestate, et servare quantum in nobis in futurum proponimus. Audivimus dudum et incessanter audimus graves quaerelas et lacrimabiles nostrorum subditorum de Raguixio et fidelium dilectorum, dicentium, in imperio suo, per officium suae sanctae coronae, non una sed diversis gravitatibus et molestiis inotari. Et propterea se ad dampna gravia et jacturas intolerabiles esse prolapsos, dampnaque dampnis, novitates novitatibus et gravitates gravitatibus continuate et indesinenter augeri. Quae quidem novitates, gravitates et dampna eis insupportabilia, ipsos astringunt de regno recedere et in ipso moresolito non merchari. Pro tanto gravi, nos qui animo semper habemus sinceritatem et fidem, bonamque pacem et concordiam cum sua sacra majestate, nostrae mentis affectibus conservare, providimus eundem ambaxatorem nostrum ad suam serenitatem clarissimam destinare, quam volumus ex parte nostra instanter orare, ut pro honore suae serenissimae majestatis atque justitiae et nostrae consideratio-

nis intuitu, qui semper et omni tempore redimur ad eius beneplacita et grata dispositi leta mente, dignetur et velit ordinare efficaciter et cum effectu mandare, quod ipsis nostris fidelibus de Ragusio; quorum commoda et augmentum tamquam bonum proprium reputamus, et continue procurandum de hiis quae ab eis indebite sunt ablata, ac de dampnis singulis, gravitatibus et molestiis eis per officia regis irrogatis, fiat satisfactio debita et condigna, taliter quod habeant merito contentari et eis causa quaerelae amplius non supersit. Mandet quoque et sua clara serenitas et ordinet cum effectu, quod ipsi Raguxii privilegiis et provisionibus gaudeant ac immunitatibus et beneficiis in regno suo, quibus a longis retro temporibus sunt gavisii, ita ut restitutis et satisfactis dampnis quibuslibet, et amotis gravitatibus et molestiis insolitis quibuscunque, ipsi Ragusini in regno suo conversari possint et mercari sicut consueverant ante has novitates et dampna, hoc enim suae majestatis honorem et decus respiciet, et fructus et utilitas magna parabitur toti regno, nos quoque licet promptos dudum in singulis ejus beneplacitis reperire potuerit, inveniet ad eadem singulis temporibus prompeiores. Et cum hiis et aliis verbis quae videbuntur domino consiliariis et capitibus, procuret penes ipsum dominum Impera-

to rem hanc nostram intentionem et voluntatem habere et obtinere.

Capta: Verum cum comes et commune Ragusii, intendant mittere suos ambassatores simul cum nostro et munera ipsi Imperatori, sicut eorum ambaxatores affirmant, dictus ambassator noster eundo prius vadat Ragusium, ubi postquam eis dederit notitiam materiae suae, audiat quaerelas eorum et dampna, quae passi sunt in imperio praedicto, in quibus ipsi petunt satisfactionem. informando se de hiis quae necessaria pro ejus ambaxata fuerint, ut sciat quid habeat facere quodque petat, et postea prosequatur celeriter iter suum. Et si dominus Imperator praedictus satisfecerit Raguseis aut concordia intervenerit, de qua Ragusei contententur, Venetias revertatur, si autem intentionem nostram et ipsorum Ragusinorum, quas supradiximus, ab eodem domino rege habere non poterit vel complere, et essent aliquae differentiae inter ipsum dominum Imperatorem et illos de Raguxio, scribat ipsas nobis et quidquid fecerit et habuerit, et super ipsis suum consilium et expectet nostrum mandatum.

Capta: Praeterea audiat ambaxator praedictus quaerelas nostrorum omnium dampnificatorum, de quibus petat satisfactionem et emendam ab eodem domino Imperatore, in

ea forma sicut et quomodo videbitur domino, consiliariis et capitibus.

Capta: Habere debet dictus ambaxator libras trecentas pro tribus mensibus, et si ultra duos menses steterit, habeat libras quinquaginta in mensem, et habeat IIII famulos, de quibus unus sit expensator, et unum notarium et unum coquum, et possit expendere s. duos grossorum in die, in expensas oris sui et famulitii, nabulam non habeat a comuni.

Capta: Et pro hiis cum necessarium sit, quod dictus ambaxator celeriter vadat, et expediat materiam suam. recedat ambaxator praedictus ad beneplacitum dominationis.

Capta: Et super istis negotiis possint scribi Nicola de Buchia cum ea forma, quae videbitur domino consiliariis et capitibus. Cum habeamus per relationem ambaxatoris de Ragusio, qui sunt hic, quod ipse Nicola de Buchia est auctor et causa horum dampnorum et novitatum. Insuper cum dicant ambaxatores praedicti, quod Marco de Gozzi de Ragusio, qui est gener ejusdem Nicole de Buchia, et Nicola de Lucari, de Ragusio, habent societatem cum eodem Nicola de Buchia. Qui etiam sunt ut dicunt, causa istorum dampnorum et novitatum, scribatur comiti Raguxii. quod veniente ambaxatore nostro Ragusium, convenient insimul, et vocatis ad se prae

dictis duobus civibus Raguseis. redarguant eos cum illis verbis et ea forma, quam bona negotii eorum noverint expedire.

Misti d. Senat. Lib. XXV. ch. 7.

XCІ. 1349. 6 Aprilis.

Налаже се капетану галлія Кулфа, да превезе у Трогиръ госпою Катарину Дандуло, супругу княза Павла, брата Младена Островичкогъ

Capta: Quod ad instantes petitiones comitis Pauli, fratris quondam comitis Mladeni, mandetur capitaneo nostro Culfi, quod nobilem dominam Catarinam Dandulo condam Sr. Iohanis, uxorem dicti comitis Pauli, quae ire debet cum galea Romaniae usquae Iadram, si dictus capitaneus Culfi repererit se citra Tragurium, levare debeat dictam dominam, super una ex galeis nostris, et ipsam cum familia et ejus arnesis levibus, conduci facere Tragurium, non sinistrando tamen negotia nec armatam nostram.

Misti d. Sen Lib. XXV. ch. 10.

XCII. 1349 6. Aprilis

Закључено: наложити посланику код нде краљу Србскогъ, да покуша посредствовати за миръ између краља Србскогъ и цара Цариградскогъ; а исто тако и између краља Србскогъ и бана Босне.

Capta: Quod pro dei reverentia et honore nostro, ac pro omni bona causa, comittatur am-

baxatori ituro ad dominum regem Serviae, quod facto primo et principaliter eidem regi negotio Raguseorum et nostrorum Venetorum, pro quibus specialiter destinatur, debeat cum verbis condecensibus movere verba eidem regi Serviae, de tractando concordio inter ipsum et dominum Imperatorem Constantinopolis. Et si ipse rex videbitur attendere ad ipsum concordium, et dicto ambaxatori videbitur, notificet hoc ambaxatori nostro Constantinopolitano, scribendo ei, quod persentiat voluntatem ipsius domini imperatoris Constantinopolis in facto dicti concordii, trahendo ab ipso imperatore quidquid in hoc poterit, et velociter rescribendo dicto ambaxatori, misso ad regem Serviae. Et si ipso ambaxatori nostro misso in Serviam, secundum ea, quae habebit tam a rege Serviae, quam ab ambaxatore Constantinopolitano, videbitur de eundo usque Constantinopolim ad dominos imperatores pro ipsa causa concordii, vadat in bona gratia. Et in hoc faciat quidquid boni poterit. Et ad cautelam dentur sibi hinc litterae credulitatis, pro faciendo ambaxiatam ipsis dominis imperatoribus. Praeterea comittatur eidem ambaxatori, quod non impediendo propterea praedicta duo negotia, videlicet Raguseorum et Venetorum nostrorum et imperatorum Constantinopolis, sed ipsa primo et principaliter procurando, si sibi videbitur, posse tentare concordiam inter

dominum regem Serviae et dominum banum Bossinae, debeat dare omnem operam quam poterit, pro bono ipsi concordii, sicut et quando sibi videbitur, possendo ire ad ipsum dominum banum et sibi ambaxiatam pro parte nostra facere, occasione praedicta. Non impediendo prima duo negotia, ut est dictum. Et dentur et pro isto respectu sibi litterae credulitatis ad praedictum dominum banum.

Capta: Et quia labor addatur praefato ambassatori et conveniens sit, ut et praemium augeatur, vadit pars: quod si dictus ambassator non ibit in Constantinopolim, habeat libras CCC. in tres menses et m. in antea libras L. in mensem, sicut pridie captum fuit. Si vero ibit in Constantinopolim, habere debeat libras. V cent. in III menses et m. in antea libras L. in mense.

Mixti d. Sen. Lib XXV. ch. 10.

XCIII. 1349. Indict II. 20 Junii.

Заклучено одговорити посланицима краля Рашкогъ, да ѿ ѿ не могу чекати за новце, коє ѿмаю давати за галіє, еръ ѿ требаю; а за оружіє, дозволява се да могу изнети изъ Мстака

Capta: Quod respondeatur ambassatoribus domini regis Rasciae, quod corpora galearum alias oblatarum ei, cum furnimentis, sumus contenti eidem facere amicabi-

liter exhiberi, pro speciali amore, quem ad suam majestatem gerimus, sed de facto termini solutionis earum, quem petit, offerens dare pignora, propter conditionem nostri communis id facere non possemus, cum pecunia ipsarum galearum omnino nobis necessaria sit. Nam complacentibus nobis ei de hujusmodi galeis, oportet quod de aliis construi faciamus, cum hiis et aliis verbis excusando nos ab hac requisitione, et similiter excusando nos a petitione horum, quos petunt pro dictis galeis, quos sibi concedere non possumus, propter evidentem necessitatem nostram. De armis vero quae petunt posse extrahere, complaceatur eis solvendo dacium.

Arma sunt ista: Et quidem clipei more Sclavorum, III cent. Et loricae C. Et paria manicharum de malia, C.

Misti d. Sen. Lib. XXV. ch. 27.

XCIV. 1349. ind. II. 16. Julii.

Одговоръ посланику бана Босне, тичући се размирице са царемъ Србскимъ.

Responsio ad ambassatam, expositam per ambassatorem domini bani Bosinae ducali dominio, pro parte ipsius domini bani.

Capta: Intellecta ambassata nuper ducali dominationi exposita per comitem de Minoy pro parte domini bani Bosinae, quae in tribus capitulis comprehendi potest. Et iam

in primo continetur requisitio quam facit, comendans quod dominacioni placeat interponere se, ad tractandum et procurandum, quod amor, benevolentia et concordia vigeat inter dominum imperatorem et regem Serviae et ipsum dominum banum. In secundo exponitur, quod si de beneplacito dominationis procederet, vellet construi facere quaendam locum sive fortalitium, in qua-dam contra, quae vocatur Cheml ad mari-nam, et quod si pro hedificatione aut constructione dicti laborerii sive fortilitii, aliqua molestia vel inquietatio sibi fieret a parte maritima, tum quod dominationi placeat suum sibi adhibere auxilium et favorem, cum a parte terrae satis reddeat se securum. Et in tertio continetur conclusio ambassatae prae-dictae, per quam offert se et loca sua hono-ribus et beneplacitis domini quibuscunque et cet. Et ipsa diligenter examinata consulunt sapientes, quod respondeatur ad ipsam in hac forma, et primo: ad id quod prius exponitur, videlicet quod dominatio se interponat ad tractandum et procurandum, ut amor, beni-volentia et concordia vigeat inter dominum regem et imperatorem praedictum et ipsum dominum banum etc. Quod semper dispositi fuimus et sumus ad omnia respicientia suum commodum, utile et honorem. Et ut nostram bonam dispositionem comprehendere valeat per effectum, noscat sua magnificentia, quod

expresse commissimus ambaxatori nostro, quem pridie misimus ad dominum regem et imperatorem praedictum, quod omnino daret operam cum effectu, ad procurandum et tractandum, quod amor, benivolentia et concordia confirmentur inter suam majestatem et ipsum dominum banum, et sic procurabimus modis omnibus, nostro posse, tempore sequuturo. Ad secundum vero in quo exponitur, de laborerio construendo et de requisitione auxilii et favoris sibi exhibendi, in casu et cetero habito respectu, quod praecisse non potest dici, quod desistat a constructione praedicti laborerii, cum locus in quo dicit velle construere sit suus, et per consequens ad adhibendum consensum praecisse, quod fiat, posset in damnum reverti, periculum et iacturam pro statu et conservatione terrarum et locorum nostrorum Slavoniae. Et pro nobis faciat in hoc sub silencio praeterire. Respondeatur, quod pro eo, quod dominus rex et imperator praefatus forte vellet diceret, quod locus, in quo ipse dominus banus vult quod praedictum laborerium construatur, sit suus et sui juris, et hoc posset impedire effectum tractatus concordiae et amoris, quem firmari desiderat et tractari cum domino imperatore praefato; videtur nobis fore melius et magis congruum pro honore ejus et commodo, quod super hoc supersedeatur, nec pro modo fiat novitas aliqua superinde. Et

quod in omnibus possibilibus nobis, nos reddimus favorabiles et paratos ad cuncta, quae ad suum spectare possint bonum, comodum et honorem. Cujus responsio capituli, habito sapientibus colloquio cum ambaxatore praedicti domini bani, videtur ipsi ambassatori esse honesta, rationabilis atque decens. Ad tertium vero quod est conclusio praedictae ambassadae suae, per quam offert se et loca sua cunctis honoribus et beneplacitis domini, respondeatur cum pulcris verbis, videlicet: quod sic de ipsius magnificentia indubie fidem gessimus et gerimus specialem, et ob hoc praedictae suae magnificentiae ad gratiarum asurgimus actiones, et merito tenemus ejusdem beneplacitis complacere, et cum hiis et aliis verbis, quae circa hoc convenientia videbuntur.

Misti d. Sen. Lib. XXV. ch. 37.

XCIV. 1349. 14 Septembris.

Одговоръ посланику Млетачкомъ кодъ краля Рашкогъ Николи Ђорђићу, да се врати у Млетке, кадъ добје за штете Дубровчана и Млетчића задовољивајућу накнаду.

Capta: Quod rescribatur Sr. Nicolao Georgio ambassatori ad dominum regem Rascae, quod recepimus litteras suas, quas plene intelleximus, et ad eas suam providentiam comendantes rescribimus, quod comissio sua satis continet ad plenum intencionem nostram, quae est, quod si obtinuerit a do-

mino rege tale quid super facto Ragusii, quod ipsi Ragusei haberent contentari, et similiter super facto Venetorum nostrorum, quod Venetias revertatur. Sin autem rescribat. Itaque non expedit ei dare arbitrium quod petit, cum in discretione sua remaneat videre, si de eo, quod obtineri poterit ab ipso rege, Ragusei et Veneti habebunt, consideratis omnibus, contentari vel non; et nihilominus nos scribimus; et sic scribatur comiti et iudicibus Ragusii, quod si forte hoc non fecissent, provideant de dando tam largum mandatum et arbitrium suis ambaxatoribus, tam in compositione damnorum, quae petuntur, quam in faciendo justas et rationabiles requisitiones, quod pro parte eorum non remaneat, quin facta recipiant bonum finem, cum in damnis datis nos et omnes gentes mundi, transeant largo modo, contentantes de omni parte satisfactionis, potissime cum talibus principibus et baronibus, ut est rex Rasciae. Et propterea mandetur dicto ambaxatori, quod sollicite procuret expedire sibi comissa, secundum intentionem nostram, ut ipsis expeditis Venetias celeriter valeat remeare.

Misti d. Senat. Lib. XXV ch. 53.

XCVI. 1350. ind. III. 13. Aprilis

Зактеваня цара Србскогъ, коя е његовъ посланикъ
Мивило Буџа, предложю Млетачкой владн.

Infrascripta est ambaxiata ducali dominio

exposita, per nobilem virum dominum Michaellem de Buchia, ambaxatorem serenissimi domini imperatoris Raxiae et Romaniae, dispoti Lartae et Blachiae comiti etc.

1. Imprimis salutatione praemissa, quod placeat, quando esse possit, domino duci velle personaliter interesse ad colloquium cum ipso domino imperatore, in partibus Ragusii et a Ragusio citra in nerrent, pro aliquibus magnis et arduis pertractandis.

2. Item petit dominus imperator, quod placeat ducali dominationi ipsum dominum imperatorem et eius filium, serenissimum dominum regem Vros, et dominam imperatricem, cum eorum haeredibus, facere et creare cives Venetos, acsi forent oriundi de civitate Veneciarum.

3. Item quod praefati habeantur et sint liberi, securi et franchi in civitate Veneciarum, et quod non possint peti aut dari ipsi, vel aliquis ipsorum, alicui personae de mundo, vel computari aut tradi pro civitate, castro seu castris seu locis, auro vel thesauris, de mundo alicui personae, et quod possit emere possessiones in civitate Veneciarum et alibi, caxalia et villas, in locis et terris comunis Veneti, et ea revendere ad suum benplacitum quandocunque, ut faciunt oriundi Veneti.

4. Item si contingeret, quod ipse dominus imperator vel eius filius dominus rex, aut domina imperatrix, venirent habitatum Venetias, quod tunc placeat ducali dominationi, eis vel alicui eorum, in signum amoris et honorificentiae, facere et dare aliquam provisionem seu regaliam, sicut pro honore imperialis culminis et celsitudinis ducalis videbitur convenire.

5. Item si casu contingeret, quod ducali dominio foret opus, in partibus Sclavoniae, vel in illis partibus, pro exercitu faciendo habere gentes, dominus imperator vult et offert se daturum de sua gente, equites et pedites, ad requisitionem ducalis dominationis, et eas mittere usque quomodo possunt secure attingere, et per mare dare similiter gentes, dante sibi ducali dominatione ad praedicta navigia opportuna, et pro eundo et redeundo; et e converso, si domino imperatori foret opus pro exercitu, vel guerra, quam faceret in suis partibus, quod ducalis dominatio sibi teneatur dare gentes et navigia per mare.

6. Item cum dominus imperator per gratiam dei, acquisiverit et subjugaverit decem partes Romaniae imperii Constantinopolitani, praeter civitatem Constantinopolis, quam expugnare et subjugare nequit; quod placeat ducali dominationi prae-

bere sibi auxilium per mare, gentis et galearum. Et si tantum continget faciente domino, quod dicta civitas subjugetur, vult et contentatur dominus imperator, quod totus Despotus sit libere comunis Venetiarum, et si noluerit Despotum, tunc dominus imperator cum auxilio ducalis dominationis per mare, offert se facere guerram civitati Perae, et si contingerit quod subjugetur, quod dicta civitas sit libere comunis Venetiarum. Et praedicta dicit dominus imperator, causa extrahendi de manibus illius delegalis Cantacussino, qui injuste et indebite captivatum detinet filium imperatoris.

7. Item vult et petit dominus imperator, quod si ipse, vel dominus rex ejus filius, aut domina imperatrix, vel alius pro eis, aut aliquis de suis fidelibus, emerent aut venderent seu facerent mercationes in civitate Venetiarum, vel extra in terris et locis comunis Venetiarum, quod omnes sint liberi, franchi et exempti ab omni dacio et angaria comunis Venetiarum, et locorum ubi praedicta facerent; et e converso vult dominus imperator, quod omnes cives et fideles ducalis dominationis, sint liberi, franchi, immunes et exempti, ab omni dacio et angaria, in omnibus terris et locis subiectis domino imperatori.

8. Item si contingeret, quod aliquis dominus vel princeps moveret guerram vel ve-

niret super dominum imperatorem, vel dominum regem ejus filium, aut super terras eorum, quod ducalis dominatio non debeat dare illis talibus auxilium vel favorem, et sic e converso, quod dominus imperator non debeat dare auxilium vel favorem alicui personae de mundo, qui vel quae veniret super aliquam terram vel locum communis Venetiarum.

9. Item ducalis dominatio per suas litteras et nuncios, rogavit dominum imperatorem, quod placeret sibi ejus amore habere amicum dominum banum Boxinae, et quod ipsum recomdatum haberet; et propterea ipse dominus imperator, ob amorem ducalis dominationis, ipsum banum habuit amabiliter et tractavit. Sed ipse banus male sibi respondit. Nam depraedatus fuit de suis gentibus, et acquisivit de suis terris et locis, et continue depredatur. Et ipse dominus imperator ob amorem ducalis dominationis, erga ipsum nunquam voluit facere novitatem, nec se movere. Et ideo praedicta facit explicari ducali dominationi, ut haec sciat et cognoscat, quia donec de voluntate et intentione ducalis dominationis nesciverit, non intendit se movere. Et si de voluntate ducalis dominationis non processit, et se non impediverit, intendit de dicto bano se protinus vindicare; et ideo quod placeat ducali dominationi per suas litteras scribere vel mittere domino ba-

no, quod faciat restitui damna et accepta dimittat, aliter se non poterit substinere.

10. Item ducalis dominatio misit hoc anno suum solempnem ambaxatorem, dominum **Marchionem Bondenicæ**, et inter cetera requisivit, de certo damno, ilato in quadam navi viro Veneto, in partibus **Avalonæ**, per cognatum domini imperatoris. Et dominus imperator misit praedicto suo cognato et gravavit se de facto. Qui dixit, quod accepta non fuerant Veneti, sed alterius personae. Et tunc dominus imperator aliud non dixit; sed tandem ipse cognatus domini imperatoris, dixit et obtulit mittere Venetias ad ducalem dominationem. Et si reperiretur Venetum esse damnificatum, faceret omnia integraliter emendari. Ipse vero cognatus domini imperatoris non misit, de quo dominus imperator molestum habet; sed propter amorem dominae imperatricis aliud dicere non potest. Verum dicit dominus imperator, quod supra dictum est, quod accepta non fuerant Veneti. Sed dicit dominus imperator, quod vos domine dux, si dixeritis quod accepta fuerint Veneti, tunc mittat vel vadat mercator, et dicat et exponat de damno, et accipiat id quod est, et de eo quod restabit, dominus imperator offert se facere quidquid poterit, quia non intendit cum ducali dominatione et hominibus Venetiarum, vivere in ira, tamquam fidelis civis Venetus, et tamquam

frater ducalis dominationis. Et dicit dominus imperator, quod tunc ambaxatori vestro obtulit, mittere per me Michaellem ambaxatorem, yperpera mille CXX. in racione yperperorum XVI pro libra,* qui sunt penes me ambaxatorem, sed tanto minus, quantum nunc minus valet argentum solito, de quibus denariis vestra ducalis dominatio disponat et ordinet, sicut placet.

Item exponit dictus dominus ambaxator, pro parte comunis et hominum de C a t a r o, fidelium dicti domini imperatoris, cum alias data fuerit pignora, contra dominum regem Rasciae et ejus subditos et fideles Sclavoniae, condam domino J a c o b o B o l a n i, de qua pignora magna quantitas pecuniae est soluta, et ignoretur de condicione dictae pignorae, quod placeat ducali dominationi ordinare, quod ratio dictae pignorae videatur, et sciatur, quid et quantum solutum est. Et si satisfactum est in totum, quod dicta pignora tollatur et annihilentur. Et si aliquid restaret ad solvendum, remaneat in arbitrio ducalis do-

* N o t a. Tunc erat libra 1 = 10 † aurcis hodiernis, item 1 libra = 16 yperperis, sed cursus erat varius, nunquam erat 1 libra = 20 yperp. Yperpera = 8 grossi, 8 grossi = $\frac{1}{2}$ ducato. 1 asper = 4 grossi. Grosso = $\frac{1}{12}$ del soldo grosso, 1 ducat. = 24 grosso.

Vide: Sanudo et Galliccioli: Delle Memorie Venete antique, 8 Tom. Venezia 1795.

minationis, de dicta pignora disponere et ordinare, sicut ei videbitur et placebit.

Comm. IV. ch. 172.

XCVII. 1350. 13 Aprilis.

Одговоръ на предложеня Мияйла Буѣ, посланика цара Србскогъ, чинѣна Млетачкой влади.

Respondeatur ambassatori domini imperatoris et regis Raxiae in forma inferius annotata:

Ad ambassatam sapienter expositam per virum nobilem dominum Michaellem de Buchia, ambaxatorem serenissimi domini imperatoris Graecorum et Rasciae, respondetur per inclytum dominum ducem Veneciarum et ejus consilium, prout inferius continetur:

Et primo ad capitulum primum, continens quod placeat domino duci, si esse potest, esse ad colloquium in Ragusio vel a Ragusio citra, cum ipso domino imperatore, respondetur: Quod in omnibus, quae honorem et beneplacitum dicti domini imperatoris respicerent, ipse dominus dux et comunitas Veneciarum, ob amorem sincerum, quem ad majestatem suam gerunt, libentissime redderent se conformes, sed sicut notorium est, non permittitur ipsi domino duci exire ducatum vel civitatem Veneciarum, pro aliqua causa quantumcunque sit ardua sive magna, nec

unquam pro aliquibus negotiis, etiam conditionis sublimis, quae comune Venetiarum habet et habuit a multis temporibus citra, cum domino Papa, imperatoribus, regibus et aliis mundi principibus pertractare, ipse dux, prohibentibus constitutionibus Venetiarum, potuit civitate exire, sed ea per interpositas personas tractari fecit et facit. Verum a petitione contenta in ipso consilio, potest habere regia serenitas ipsum dominum ducem ex praemissis satis rationabiliter excusatum.

Ad secundum capitulum, per quod petitur, quod dominus imperator, filius ejus Urosius et imperatrix, cum heredibus suis, recipiantur in Venetos, tamquam si essent nati in Venetiis et cet. respondeatur, quod ducale dominium, ut est dictum, prompte disponitur ad complacendum in quantum cum honore suo potest, regiae majestati. Et propterea id quod petitur, de recipiendo ipsum dominum imperatorem, filium et imperatricem et eorum heredes, in cives Venetiarum ac si oriundi forent, libentissime per ipsum dominium admittetur, cum consiliorum suorum ad haec necessariis solemnitatibus et assensu.

Ad tertium capitulum, per quod petitur, quod praedicti habeantur et sint liberi securi etc. respondetur, quod ducale dominium ipsos intendit tractare et tractari facere

omni tempore, sicut carissimos cives suos, et quod in civitate Venetiarum possint quocumque tempore, secure et libere venire, stare et recedere ad benplacitum suum, et in ea facere, sicut possunt quilibet honorabiles et carissimi cives, oriundi de terra Venetiarum.

Ad quartum capitulum, per quod petitur, quod fiat eis aliqua honorificentia, si venirent habitandum Venetias. Respondetur: quod intentio ducalis domini est, in omni casu et tempore ipsos honorabiliter et amicaliter pertractare. Et si quondam casus eveniret, quod Venetias veniant, quod absit non cum honore et comodo suo, ipsos libenti animo videbit et amicaliter recipiet, et personas eorum honorabit et honorari faciet, sicut pro honore suo viderit convenire.

Ad quintum capitulum, de subventionem hinc inde praestanda, respondetur: quod propter magnam affectionem, quam visus est et videtur ipse imperator habere ad honores ducalis domini, quandocumque sibi opus esset, ipsum dominum imperatorem ducale dominium requireret in opportunitatibus suis, et sic e converso, ipse dominus imperator ipsum posset requirere in gratis sibi, quia in quantum decenter posset, cum honore et statu suo, esset dispositum eidem amicaliter complacere.

Ad s e x t u m capitulum, per quod petitur auxilium galearum, pro subjugando imperium Romanum, respondetur, quod nos sumus in treugua cum imperatore Constantino-polis, per quam inter cetera, vinculo sacramenti sumus astricti, eidem et gentibus suis puram et veram pacem servare. Et hic e converso nobis astrictus est. Et propterea id facere non possemus, sine gravissima dei offensa, et violatione sacramenti nostri et derogatione honoris et fame nostre. Quare potest nos serenitas imperialis habere, a petitione praemissa, merito excusatos.

Ad septimum capitulum, per quod petitur, quod si dominus imperator vel filius aut imperatrix, seu alius pro eis, vel aliquis de fidelibus suis, facens mercationes in Venetiis et cet. quod eis libere facere valeat in Venetiis et aliis terris nostris et cet. respondetur: quod dictum dominum imperatorem et consortem ac filium suum, ut est dictum, ducale dominium semper intendit caritative et honorabiliter in suis terris tractare et tractari facere, et quod possint in ea facere et fieri facere, sicut quilibet honorabiles et carissimi cives, sui fideles etiam imperialis majestatis in omnibus suis comodis, tractare et tractari facere proponit in terris suis, favorabiliter et benigne, licet de libertatibus et franchisiis, quae petuntur pro eis, non possit effectualiter complaceri, cum nostrimet fide-

les et subditi, non sint ab oneribus hujusmodi absoluti Sed ob amorem imperialis culminis, pro ipsis fiet, sicut subditis et fidelibus cujuslibet principis et carissimi amici nostri, quem habemus et reputamus dominum imperatorem praemissum.

Ad octavum capitulum, per quod petitur, quod ducale dominium non faveat principi alicui vel dominio, volenti movere novitatem vel guerram ipsi domino imperatori, respondetur, quod de hoc non habeat majestas imperialis aliquatenus dubitare, imo teneat pro constanti, quod ducale dominium ad ipsum semper habere proposuit verum amorem et benevolentiam specialem.

Ad nonum capitulum, de bano Bossinae et cet. respondetur: quod cum ducalis dominatio specialem amorem habeat tam ad regiam majestatem, quam etiam ad dominum banum Bossinae, ideo optavit et optat, quod inter partes ipsas sit quies et concordia, et quod sopiatur omnis materia quaestionis, quae damnosa possit afferre discrimina subditis earundem; et propterea rogavit et rogat regiam majestatem, quod ex parte sua disponatur servare, quod dictum est; et quia dicitur de novitate facta per banum ipsum, contra subditos ipsius domini imperatoris, dicit ducale dominium, quod de hoc, si ita est dolet, et intendit efficaciter

scribere dicto bano superinde litteras speciales. Et sperat indubie, quod reformabit quaecunque indebite facta forent, et quod ipse etiam ex parte sua disponetur, cum ipso imperatore vivere amicabiliter et quiete.

Ad X capitulum, de damno illato Veneto nostro in partibus Avalone. Respondetur, quod ducalis dominatio regratiatur imperatorie majestati, de bona voluntate quam ostendit erga ambaxatorem suum, tam in satisfactione damnorum civium suorum, quam aliis per dictum ambaxatorem expositis, et specialiter de eo, quod nunc offert in satisfactione damni praedicti, si reperiat Veneto fuisse illatum. Et quia ipsa ducalis dominatio, diligenti inquisitione habita, reperit manifeste, quod bona, de quibus agitur mentio, fuerunt Veneti, ideo rogat et requirit instanter regiam majestatem, quatenus placeat sibi de satisfactione dicti damni, facere sicut sperat effectualiter provideri.

Ad XI capitulum, de pignora data contra homines Raxie, ad petitionem Sr. Jacobi Bolani. Respondetur, quod ducale dominium, cupiens subditos regios ne dum contra justitiam aggravare, sed potius eisdem assistere favoribus gratiosis, examinari mandabit negotium pignore supradictae. Et illud quod exactum est. Ei si invenietur, quod pignora sit soluta, superinde providebitur ita, quod subli-

mitas regia et sui fideles de Cataro et aliunde, poterunt et habebunt merito contentari.

Misti d. Sen. Lib. XXVI ch. 16.

XCVIII. 1350. 3 Maii.

Закључено: одговорити посланику краља Рашкогъ, кониште помоѣь, противъ царства Грчкогъ, као што в и пре одговорено было.

Capta: Quod ad ambasatam domini regis Rassiae, petentis auxilium nostrum contra Imperium Romaniae, respondeatur cum verbis, quibus pridie responsum fuit alteri ambassatori, et cum aliis, quae dominio videbuntur, excusando nos a dicta requisitione sua.

Misti d. Sen. Lib. XXVI.ch. 22.

XCIX. (1350) 11 Maii. Paduae.

Писмо кардинала Гвидона, легата Папиногъ, конише опоминиѣ краља Угарскогъ, дужда Млетачкогъ и великогъ мештра реда шпитальскогъ, да бране римокатоличке люде одъ цара Србскогъ Стефана.

Gvid o miseratione divina titulo sanctae Ceciliae presbyter Cardinalis, apostolicae sedis legatus, illustri principi domino regi Hungariae, et dilectis in Christo duci Veneciarum ac magistro hospitalis sancti Iohannis Ierosolimitani, salutem et sinceram in domino karitatem. Cum prout fidedignorum relatione percepimus, Stefanus qui

se cesarem seu regem Raxiae facit comuniter nominari, nonnullos christianos in ejus regno habitantes, per vim et violentiam ad ejus perfidiam et infidelitatem trahat, ipsos quando poterit, et contra formam ecclesiae, faciat batizari, in christianaе fidei non modicum detrimentum. Magnificentiam vestram requirimus, rogamus et hortamur in domino Yehsu Christo, quatenus eisdem christianis efficacis deffensionis praesidio assistentes, ipsos non permittatis ad hoc per regem praedictum trahi aliquo modo seu induci, quin imo regem ipsum, per vestras speciales litteras inducatis, et comminatorie si vobis necesse videbitur, requiratis, ut a praefato errore desistat, et praedicta seu similia ulterius facere non praesumat. Datae Paduae tercio ydus Maii, pontificatus domini Clementis Papae VI-ti, anno octavo.

Commemoriale IV. ch. 176.

C. 1350. indict. III. 25 Madii.

Андрія Дандуло, дуждъ Млетачкій, дав Стефану цару Србекомъ и Грчкомъ, његовой супруги царици Елени и сину Урошу, право грађанства Млетачкогъ.

Privilegium domini Stephani regis Raxiae, et uxoris ac haeredum suorum.

Andreas Dandolo et c. Universis et singulis praesens privilegium conspecturis, amicis dilectis, salutem et sincere dilectionis

affectum. Ducalis magnificentia tunc sublimioris honoris suscipit incrementum, cum cives aquirit, quos exaltat decus et sublimitas imperialis et regiae majestatis. Scimus namque, quod serenissimi domini reges Raxiae, ad ducatum nostrum semper amorem intimum, grata exhibitione operum, demonstraverunt, adeo quod propinguitatis affinitas hinc inde antiquitus emanavit. Praecipue autem praesens serenissimus dominus **S t e p h a n u s** **G r a e c o r u m** **I m p e r a t o r** semper augustus et **R a x i a e** **r e x** illustris, propensius nostrum ducatum diligere et subjectos, ipsius ducatus honores et subjectorum nostrorum commoda graciis suis promovendo. Propterea, quod suis et suorum solempnium ambaxadorum, pro ipso serenissimo domino Imperatore et rege petentium, praecibus annuentes, tamquam ad suae majestatis honores devota mente dispositi, ipsum serenissimum dominum Imperatorem et regem, cum serenissima domina **H e l e n a** Imperatrice et regina collateralis sua, et cum excellentissimo domino **U r o s i o** nato suo, et cum haeredibus et liberis suis, in honorabiles cives nostros suscepimus atque suscipimus, et Venetos et cives nostros fecimus et facimus, et pro Venetis et civibus nostris, quaemadmodum si in Venetiis nati forent, in Venetiis et ubique locorum deinceps haberi et procurari omni effectum et plenitudine volu-

mus et tractari, ipsos sinceris brachiis dilectionis et devotionis amplexantes, et firmiter statuentes, omnium consiliorum et ordinamentorum nostrorum necessaria solempnitate servata, quod eisdem omnibus libertatibus, beneficiis et honoribus ac immunitatibus, quibus alii honorabiles cives nati Venetiis gaudent et perfrui dignoscuntur, praefatus dominus imperator et rex, et domina imperatrix et regina, et natus suus praelibatus, et haeredes et liberi sui, in Venetiis et extra ubique plenissime gaudeant et utantur. In quorum fidem et evidentiam pleniorum praesens privilegium fieri mandavimus, bullaque nostra pendenti aurea munivimus. Datum in nostro ducali palatio. Anno dominicae incarnationis Mille CCC. quinquagesimo, die XXV. mensis Madii, III indictione.

Commemoriale IV ch. 157.

Да неби историјски споменици, које самъ ја по налогу Друштва Србске Словесности у Млетачкомъ архиву скупио и преписао, дуго у једномъ препису лежати и свету непознати остати морали, закључило је исто Друштво у својемъ засѣданју дана 13 Маја, тек. год. подъ бровњемъ 49, да се ови у његовомъ Гласнику напечатани издају; и тако овде саопштавамо љубитељима Србске историје праву стотину одъ онога што већъ имамо преписао, у хронологичкји редъ стављѣну, па ћемо ако Богъ да, у свакој идукој свезки Гласнива овако продужити, дотле докъ не изама све оно, што се већъ кодъ насъ налази у препису.

У Београду, на Петровъ данъ 1859. год.

Дръ Я. Шафарикъ.

РАСПРА ИЗМЕЂУ ПРЕЈАШЊЕ ВЛАДЕ И ДРУШТВА СРБСКЕ СЛОВЕСНОСТИ.

8 јунија 1858 прочитано бы у Друштву Србске Словесности ово писмо.

„ДРУШТВУ СРБСКЕ СЛОВЕСНОСТИ.

„Попечителство є примѣтило, да Друштво у званичномъ дѣловодству свомъ у названію њѣки идеја одъ њѣкогъ времена не служи се оныма рѣчма, коима су исте идее у Уставу и Устроєнію њѣговомъ назване, да њѣке речи другчіе изврѣе, него што су у истымъ Актама написане, и да се у њѣчемъ удаљава одъ правила правониса, која є оно само себи поради обдржана тако полезногъ єднообразія у писанію поставило и у Гласника њѣговогъ Свески 4. одъ год. 1852. печатало, као п. п. не ише: „засѣданіе“ него „сѣдница“, ипшше „Почестный Членъ“ него „Почастный Чланъ“ неупотребљава писме љ у коренима рѣчій. и овьма подобна, чимъ не само постоеће законе нарушава, но и забуну у понятіяма оно производи, и имаюћи бдити, да се оваке несходности не догађаю, препоручує му Попечителство, да се у напредакъ у званичномъ дѣловодству свомъ служи оныма и онакыма рѣчима, као што су оне у односителнымъ законима написане, и да се придржава реченогъ правониса свогъ, будући да свакій законъ има наблюдаванъ быти доцдѣ, докъ се другимъ незамѣни.

„И будући да сунтествују Србска Грамматика Г. Профессора Владимира Вунѣа и Рѣчника Исаиловића, одъ надлежны' властей одобрени и у явно и школско употребљивъ уведени: то ће Друштво к' унапређењу полезногъ еднообразія у писаню правила' исты' кнѣига' у дѣловодству свомъ придржавати се.

„П. № 949. 31. Маія 1858. год. у Београду.

„Попечитель Просвѣщенія и
Правосудія

„Д. ЦРНОБАРАЦ. с. р.“

„Началникъ Поп. Просвѣщенія

„М. СПАСИИЪ. с. р.“

На то 15 юнія на Видовъ данъ 1858 одговори Друштво овако:

„Наредбомъ своіомъ одъ 31. Мая 1858 год. П. № 949 препоручуе Високосл. Попечительство Друштву србске словесности, коимъ ће се речма оно у напредакъ служити у „названію нѣки идея“ и у „званичномъ дѣловодству свомъ“; опомниъ га, да се придржава правосиса печатаногъ у Гласнику IV-томъ и уобште да се „къ унапређењу полезногъ еднообразія у писаню“ придржава србске граматике професора г. Владимира Вунѣа и речника Исаиловића, као кнѣига „одъ надлежны' властей одобрены и у явно и школско употребљивъ уведены.“

„На гласъ ове важне наредбе, Друштво србске словесности стекло се у необычной множини, и прочитавши є у редовной седници своіой одъ 8. ов. м., было є дубоко ожалостѣно, видећи се у положешю, кое га доводи у противоборство са задаткомъ, кои му є положешъ уставомъ нѣговимъ, подъ 8. Мая 1847 год. одъ Совета и Кнѣза изданимъ.

„Ако високо сл. Понечителство благоволи узети у размотренѣ уставъ овај, оно ће се уверити, да е по њему главни задатакъ Друштва „*ображанѣ србскогъ езика*“. Уверивши се о томе, хвалѣно Понечителство сагласиће се, безъ сумњѣ, са Друштомъ у тој мисли, да бы постизанѣ овога задатка немогуће било, ако бы се Друштво у такве границе стеснило, кое бы му на тај начинъ сваку слободу у радњи његовој одузеле.

„Више пута покретана е мисао у средини Друштва, да се постави сталанъ правацъ у писаню не само за његово собствено управљањѣ, већъ и за друге, кои бы се на Друштво угледати хтели; но оно е при томе свагда долазило до уверења, да бы се овако прекомъ меромъ съ ѣдне стране принео самртни ударъ народноме књижевномъ езикау, а съ друге прекинувши свако даљѣ испитиванѣ и научну критику, Друштво бы показало, да е за свой позивъ недорасло.

„Довољно неразвѣенъ књижевни езику србскій потребуе јошѣ много обрађивања, да бы ушао у границе природно могуће еднообразности. Колико е пушко, да се онѣ испита са стране исторійскогъ развитка свогъ, толико не мањѣ мора се онѣ разграњавати према новимъ погледима и појатїяма, према новимъ потребама, кое се съ дана на данѣ како у животу тако и у наукама появљују.

„При оскуднимъ пакъ припремама, кое су до сада на овоме пољу књижевности наше учиниће, Друштво мисли, да нико ине позванъ положити *одсудна* правила; шта више, оно дражи, да е ово задатакъ, кои *одеданпутъ* не могу решити ни свештеничесте силе народа србскогъ у скупу. Ово не могу решити *одеданпутъ* ни колегіе, ни академіе, ни учене скупштинѣ; не, ово е задатакъ, кои се другимъ постепенимъ испитиванѣмъ до зрелости тако

доводи, да се самъ по себи решава. „Ѣзикъ е“, рекао є юнѣ Виландъ, „Ѣзикъ є чедо потребе и дружежности, Ѣгово є изображаванѣ и обогаћаванѣ дело времена, Ѣгово улепшаванѣ посао вкуса, а за Ѣгово највише усавршаванѣ мораю све музе заєдно помагати.“

„Много мањ у станю су власти решити оваква ѣтана. Друштво истина налази у исторіи среднѣга века свакояки примера, читаюћи, на прилику, како є овај или овај краљ наредбама званичнимъ ову или ону расиру књижевну прекинути хтео, по доцнїи обавешћени парантан одступили су одъ овы путова. Они су се уверили, да се ствари душевне не пресућую *одеданпутъ и силомъ власти*, него постепенимъ сазреванѣмъ и претежношћу научы разлога и убећеня. Ова увереня одобрила су сва доцнїя времена, пошто є и у ѣима та истина оживила, да се власти, коє се изъ два, три или макаръ и више лица састое, налазе у природной немогућности руководити свестъ ученога света. Исторія, истина, памти, да є было и таквы прилика, где су власти воевале противъ учены колегія, као што є н. пр. чиніо кардиналъ Ришелъ: по ту є оружѣ већъ променѣно было: власти су јошѣ онда воевале не зановеданѣмъ, по убећаванѣмъ.

„Одъ тога времена нема примера, да су гдє министарскимъ расписима регулирани књижевни правци народни, а ако її є гдє башѣ и могло быти, овакови появи бывали су као изливи, кои су се брзо у своє корито повраћали.

„При оваковой свести Друштво мисли, да има основа быти ожалонћено наредбомъ вис. Попечительства, којої оно инє ничимъ ни повода дати могло; єрѣ сравнивши своє поступањѣ са уставомъ своимъ, оно мисли, да се налази на путу поднуче законости. Оно т. є. суди да по своме уставу и

по природи задатка свога не може у смотрению писмевогъ рада свога ни одъ кога зависити у толико маѣ, што оно нити є какво надлежателство, нити спада у єрархію административну, већъ као морална личностъ само поднору ужива, кою му високо правителство єрбско има милость и редовно и вапредно указивати.

„Исто тако мисли Друштво, да ни у томе ние на путу незаконности, што се не служи „онима и онаквима рѣчима, као што су оне у односителнимъ законима нависане“, єръ закони ови немаю цель регулирати єзыкъ єрбскій, већъ свакій свою особену идеу изражава. А и правописъ прописаный у свесци IV-ой Гласника свогъ не може сматрати Друштво за законъ о правопису, єръ га є, жељени и само имати єднообразности у своємъ явномъ органу, поставило као образацъ само, одъ кога є изрекомъ члановима допустило и одступати.

„На последку, што се тиче ауктора, коє високоє. Попечительство Друштву за угледъ препоручує, оно жали искрено, што не може делити мицлѣнѣ хвалѣ огъ Попечительства, као да бы ове књиге съ тога за Друштво обєзателше было, што су „одъ надлежны власти одобрене“, єръ оне нису одъ власти могле быти одобрєне и за употреблѣнѣ Друштва и целога књижєвнога света, по само за употреблѣнѣ школско. А банѣ и да бы се слагало са задаткомъ Друштва по њима управљати се, опетъ оно мисли да ни то не бы было начинѣ могуашѣ, да се дође до жељне єднообразности. О овоме моћи не се високоє. Попечительство уверити на првѣмъ погледѣ у речникѣ Исановића, где н. н. die Auffklärung значи просвѣщеніє и просвета; membre и членъ и чланъ; patrie и отечество и отачбина; Heerzerhöhung поздвиженіє частногъ вѣста м. честногъ, (као што и народъ говори: часный вѣсть,

часна трпеза, часне посте запостисмо); *das Selbstbe* у званичномъ акту значи: завѣра, а у Исаиловића речнику: завѣтъ, завѣтина. Тако исто не бы Друштву было немогућно доказати несагласностъ обясняваня овы кнѣга и са говоромъ народнимъ. Довольно є овде напоменути речъ *Zeile*, коя у Исаиловића значи: строка, врста, а познато є, да нашъ народъ подъ речн *строка* разуме неку болестъ овчю!! —

„Но и независно одъ недостатка овы кнѣга, Друштво ипакъ не мисли, да бы се наредба хвалѣногъ Попечительства могла сагласити са закономъ, кои му поставля за задатакъ развіянѣ єзика србскогъ, т. е. задає му тражити савршенство єзика, а поменута наредба, пашавши савршенство у Вунѣвой граматичи и Исаиловићевимъ речницима, сматра задатакъ иѣговъ као свршенъ.

„При свой дакле готовости своіой, да се у одношеню своме къ Попечительству и осталимъ властима служи онымъ називима, коє оне као собствена имена носе, Друштво у редовной седници одъ 8. ов. мес. по свестраномъ размотреню наредбе хвалѣногъ попечительства заключило є са 24 гласа противу 1, не сматрати є као обезателку за себе, но радню свою продужити у духу кнѣжевне самосталности, кою му обезбеђую дотични закони и природа задатка иѣвогъ.

„Извештавајући у понизности о овоме заключено хвалѣно Попечительство, Друштво узима слободу и за у напредакъ препоручити се високой благонаклоности и патриотичной подпори иѣвогъ.“

25 септембра 1858 доби Друштво Србске Словесности онетъ овај одговоръ:

„ДРУЖТВУ СРБСКЕ СЛОВЕСНОСТИ.

„Дружтво ил' ніє с'ватило, ил' навалице ніє хтѣло да с'вати смысао предписанія Попечительства Просвѣщенія одъ 31. Маія т. г. II. № 949., кад' у возраженію свомъ на исто, датираномъ „на Видов-данъ 1858. № 85“ налази, да се оно реченимъ предписаніємъ Попечительства „доводи у противоборство са задаткомъ, кой му є положенъ Уставомъ иѣговымъ, подъ 8. Маія 1847. год. одъ Совѣта и Княза изданымъ“, и кад' позиваюћисе на главный уставный задатакъ свой „Ображаваѣтъ Србскога Ђзыка,“ мысли, „да бы му постизанъ овога задатка немогућно было, ако бы се оно у такве границе стѣснило, кое бы му на тай начинъ сваку слободу у радњи иѣговой одузеле.“

„Исто ставъ или расположенъ Дружтва появлюєсе у иѣговомъ краткомъ изводу предписанія Попечительства, по комъ є изводу Попечительство препоручило Дружтву, коимъ ће се рѣчма оно унапредакъ служити „у названію иѣки' идеа“, и у „званичномъ дѣловодству свомъ“, и ономенуло га, да се придржава правописа, печатаногъ у Гласнику IV., и уобште, да се „къ унапређењу полезногъ єднообразія у писаню“ придржава Србске Грамматике Г. Профессора Владимира Вуића и Рѣчника Исаиловића, као књига', „одъ надлежны' властей одобрены' и у явно и школеско употреблѣнѣ уведены'.“

„Ово се последнѣ само собомъ увиђа, како се речено предписаніє Попечительства прочита, єрь тамо се не може паћи, да є оддвоєно одъ „званичногъ дѣловодства Дружтва“ истоме препоручено, коимъ ће се рѣчма оно унапредакъ служити „у названію иѣки' идеа“, или, да є оддвоєно одъ „званичногъ дѣловодства иѣвогъ“ Дружтво ономенуто,

да се придржава свога собственнога правописа, или да се такође оддвоєно одъ „званичногъ дѣловодства нѣговогъ“, много маиъ „уобщте“ оно упућує, да се придржава Вунѣеве Грамматике и Рѣчника' Исаиловићевы': — напротивъ, тамо се најяснѣимъ изразомъ Друштву препоручує, да се „у званичномъ дѣловодству свомъ“ у названію тамо изложены' идеа' служи оныма и онакима рѣчма, као што су оне у односителныма законима — Уставу и Устроєнію Друштва — написане, и да се придржава реченогъ правописа свогъ, и наводисе тога подпуно основанъ узрокъ „Што свакиъ законъ има наблюдаванъ бити доидѣ, докъ се другимъ не замѣни“, напоследку пакъ совѣтуєсе Друштву, да се „у истомъ дѣловодству свомъ“ придржава речене Грамматике и Рѣчника, и наводесе тога такође подпуно основана побућенія „Къ унапређеию полезногъ єднообразія у писаню“, и „што су те књиге одъ надлежны' властей одобрене и у явно и школско употребљивѣ уведене.“

„Да є дакле Друштво узело, или хтѣло узети предписаніє Попечительства у ясномъ смыслу нѣговомъ, оно бы по самомъ тексту нѣговомъ разумѣло препоруку и совѣтованѣ Попечительства у кругу „званичногъ“, а не бы га пренело и на кругъ „књижевногъ“ дѣланя свогъ; нити бы о ономе, што му се одъ Попечительства само совѣтує, и што є потоме за нѣга само морално, и то на најпространиѣмъ темелю, обвезателно, игда заключенѣ учинити могло, да му се налаже као законно обвезателно.

„Како се пакъ ова, овако природна, изъ разговѣтногъ єзыка предписанія лако увидна разлика на среду изведе: онда исчезава и свака сѣнка стра'а у возраженію Друштва изьявљногъ, да се реченымъ предписаніємъ оно у такве границе

стѣшнюе, кое бы му сваку слободу у радњи нѣговой одузеле. Ерь докле се Дружество у званичной своіой радњи креће, коя є. као што є познато, незнатна и у нѣой се придржава предписаніемъ назначены' прописан'. дотле му остає неограничено пространно полѣ за радню нѣгову књижевну, у коіой су му толики и умни и вештественни способи на руци, да не само главный задатакъ свой „Ображаніе Србскога языка“ успѣшно рѣшити, но и на само законодавство у смотреню чистоте и савршенства языка морално полезно дѣйствовати, и тако промѣну гдѣкон' названія' у уставнымъ и иначе законнымъ, на нѣга односе́нимсе Актама израдити може.

„Тако ништа не може стаяти на путу ни Дружеству, ни поединимъ Членовима нѣговимъ кога му драго реда, умствовати о томе, да л' они, или скупштине ил' састанци нѣини не бы другим' коим' вѣрма свойственнимъ названіяма названи были имали, и овака умствованя свои посредствомъ печати ѣвности на угледъ предати; исто тако ништа Дружеству не може стаяти на путу, прописнымъ путемъ кодъ законодавне власти порадити, да се односителна названія у нѣговомъ Уставу измѣне: али докле законодавно изданный Уставъ нѣговъ постои, дотле нит' Дружество, нит' поедини Членови нѣгови безъ повреде истога Устава, и безъ произво́леня забуне у понятіяма, не могу давати себи и своимъ састанцима друга и другчія названія. него што имъ є дао законодаваць, кои ѣй є установіо. ерь иначе они бы се другчіе називали, него што ѣй є законодаваць по себи самомъ пристое́немъ праву назвао. и законодаваць не бы ѣй могао познати, да л' су то они исти, кое є онъ установіо. кое є онъ назвао, кое подъ своіомъ зашитомъ држи, и кое своима средствама издржава.

„По чему одъ Правительства независимо положенъ, какво Дружество стара се себи присвоити по-тврђаванъмъ, да оно нит' е какво надлежательство, нит' спада у Иерархию административну, већъ као морална личностъ само подпору Правительства ужива, при обстоятелству. што е оно одъ Правительства установљено и одъ њѣга явнымъ Актомъ проглашено, што ужива за обсталакъ свой веществену подпору Правительства, а јошт' већма при обстоятелству, што му е за Предсѣдателя уставно постављенъ Правительственный званичникъ, и то еданъ одъ високиъ Земальскиъ Сановника'. стоѣћи' у непосредственномъ одношеню къ Земальской Законодавной и найвышшой Законизвршителной власти. чимъ е подъ непосредственно руководство и контролу саме найвышше Земальске власти постављено, и што му е одъ законодавне власти подаренъ печатъ, и то са грбомъ земальскимъ, као спољашній њѣговъ званичный значай, появлюе се едне стране као проста мечта, съ друге пакъ као подъ одговорность спадающе усиљаванъ Дружества, поставитисе у држави изванъ домашая државе, и то на рачунъ исте државе; миѣниѣ пакъ њѣгово, да оно шѣ на путу незаконности у томе, што се не служи „оньма и онаквыма рѣчма као што су оне у относительныма законима написане“, ако су ово оне рѣчи, конма су лица, Дружество саставляюћа, и ѣшши саставцы, законодавномъ влашћу названи, и кое е рѣчи Попечительство у предписаню своемъ назначило, появлюе се као явна тежкия, законодавна названія самовольно обезуважавати, и право законодавномъ названія себи присвоивати, гдѣ кад' се у прирѣниѣ узме истогъ положенія наведено побуђешиѣ: „Ерѣ закона ови немаю цѣль регулирати языкъ Србскій, већъ свакій свою особешну идеу изража“, появлюе се у

Дружтву и тежня, самовластно законе земальске толковати, — право, единой законодавной власти принадлежеће.

„И ово є досадъ единый примѣръ у држави, на кой кадъ бы се друге кое земальске коллегіе угледале, за часть бы се толчко и таквы' названія' при выма изродило, да бы се понятія замѣшала, и небы было начина, размрсити ий.

„И при другимъ земальскимъ коллегіама, духовнымъ и мірскимъ, и нижимъ и вышнимъ, и самымъ найвышнимъ, прописно постое састанцы, у коима оне дѣла своя раде, и ови су састанцы законодавно названи „Засѣданія,“ као што су и лица, саставляюћа ий, законодавно названа „Членови.“ и они између овы', кои нису редовни или дѣйствителни, названи су „почестни.“ — тако су Членови разны Управительства', Членови разностепенны' судова, Првостепенны', Апеллаціонногъ и Касаціонногъ, Членови (и иѣки почестни) Консісторія', Членови Земальскогъ Совѣта, и т. д., и све ове Коллегіе држе своя „Засѣданія.“ и у овымъ Засѣданіама раде ови Членови на своимъ односитишымъ поляма безъ сваке и пайманѣ препреке одъ стране иѣовы' названія', шта вышше, разумнымъ и неуморнымъ обдѣлаванѣмъ односителны' свои' умны' поля' усавршаваю они и сзыккъ, служећи се у званичномъ дѣловодству свомъ онымъ названіама и уобште и у особенноти, коя су имъ законодавно прописана, дондѣ, докле не буде угодно власти законодавной, иста названія преиначити.

„Овако є, у колико є Попечительству познато, доскора поступало и Дружтво Србске Словесности; ит' су му речена названія сметала рѣшавано главногъ задатка иѣовогъ „Ображаваня Србскога сзыка“; и будући да є Попечительство

примѣтило, да оно одъ нѣкогъ времена у овомъ другчіе поступа: то є оно по своіой дужности старая. да се закони земальски не нарушаваю и не изврѣху, одпустило му речено предисаиѣ. желећи предохранити га одъ употреблѣня узурпаціе. кое и овимъ, и то озбыльно и настоятельно. и подъ избѣжавѣмъ одговорности. повторити му не пропунта.

„Као здраво у очи падаюћу неприлику, коя се самовольнымъ менянѣмъ уставны' названіа' производи, Попечительство за сходно налази. навести овдѣ поставлянѣ новы' Членова Дружтва, коима оно по Уставу има издавати Дипломе на ово достоинство. Покрай Дипломе нияло имъ се и Уставъ и Устроєніе Дружтва. Ніє ло то велика неприлика, недостойна єдне учене Коллегіе. да се Дипломомъ когодъ постави н. пр. за „Почастногъ Члана Дружтва“ и „изъ седнице,“ и да тако гласи и спроводно овога писмо, а да онъ по приключеномъ Уставу и Устроєнію само може бити поставлѣнъ за „Почестногъ Члена Дружтва“ и „изъ Засѣданія“? На іонт' ако є то лице какавъ ученъ странаць!

„Што се тиче правописа, Дружтво є о нѣму казало у заключеню свомъ. у IV. Свезки Гласника нѣговогъ печатаномъ, да є изъ тамо наведены. обширно и обстоятелно изложены' побуѣненія' „поставляю практична правописна правила. кои' ће се засад', као дружєвно и принѣмљеногъ правца, *у издаваню свои' кнѣига' и у писаню држати,*“ и осимъ тога жали се на свако *новаченѣ* у правопису, и желѣ, да се тимъ єданпутъ положи' конаць правописной распри.

„Заклученѣ є дакле Дружтва, да се *оно* има придржавати тога свога правописа, и то не само *у издаваню свои' кнѣига'* него и *у писаню.*

„И ово є занста далеко пространній, и управо цѣлу радню Дружтва обимаюћій темель, на комъ є оно заключило правописа свога држатисе, у кой кругъ раднѣ безъ свакогъ спора спада „Званично дѣловодство.“ о комъ є Попечительство препоручило Дружтву, да се у нѣму, као званичномъ послу, свога правописа придржава.

„Кад' Дружтво сравни ово заключенѣ свое съ предписаніемъ Попечительства и са своимъ, на Попечительство управљивимъ свр' тога возраженіемъ: „А и правописъ, прописанный у Свезци IV. Гласника свогъ не може сматрати Дружтво за законъ о правопису, еръ га є. желећи и само имати єднообразности у своме явномъ органу, поставило као образацъ само, одъ кога є изрекомъ Члановима допустило и одступати,“ не ће моћи не признати, да у возраженію противно нише своме заключенію.

„У прочемъ може єдно Дружтво быти безъ закона: но Попечительство не поия, да бы оно поставило законъ, коимъ бы се обвезало, неустановлявати нигда никаквогъ закона. — Много маиьма поия Попечительство, да бы єдно Дружтво, имаюће законъ, овай укинуло и рѣшило, никако другимъ незамѣнити га. — Наймаиѣ пакъ поия оно, да бы єдно Дружтво, имаюће законъ, кой є само себи прописало, и изрично обвезалосе придржавати га се, безъ да є и єдногъ корака учинило къ замѣниѣ или укинућу нѣговомъ, явно исповѣдило, као што овдѣ чини Дружтво Србске Словесности, да ніє обвезано, придржавати га се. Еръ о свакомъ, добро име посећемъ Дружтву морасе предпоставити, и да се стара потребне законе себи прописати, ако никаквы' нема, и другима замѣнити ій, ако ій има, а не допадаю му се, и посто-

ѣна', докле ѿ другима не замѣне, ил' барь докле ѿ не укину, придржаватисе.

„Непридржаванѣ никаквогъ правописа, осимъ што иде на нарушенѣ постоеѣнегъ, и то чисто *Дружтвенногъ Закона*, по самой природи ствари води къ безначалю у начину писаня, кое ни едно Попечительство, као надлежна власть за надзирање надъ чунанѣмъ закона', трпѣти немогуѣи повторително и горњимъ начиномъ и подъ горњимъ условіемъ упуѣуе Дружтво да се закона придржава, тимъ веѣма, што и самогъ Правительства законъ о правопису постои.

„О Вуиѣвой Грамматики и Исавловиѣвымъ Рѣчницима, као што є Попечительство и у горњимъ предписаню свомъ о ѣима само совѣтовало Дружтву, да ѿ се полезногъ ради єднообразія у писаню у званичномъ дѣловодству свомъ придржава, тако му и сад' совѣтує повторително.

„И ово совѣтуѣи разумѣ Попечительство да се Дружтво придржава у званичномъ дѣловодству свомъ оногъ єзыка и оногъ начина писаня, којима се служе земаљско законодавство и све извршителне власти земаљске, по комъ су правцу и речени Рѣчници и Грамматика написани.

„Ако ли Дружтво овакавѣ єзыкѣ совѣтованя болѣ разумѣ: онда нека се по овоме и управля, избѣгаваѣи навалѣчна новаченя и застраѣиваня у формама Грамматичкимъ и у избору рѣчѣй.

„Приликомъ нагѣ овомъ узгредно примѣчавасе Дружтву, да оно несравнѣно простраѣиїи смысао овомъ совѣтованю Попечительства придає, него што оно у себи садри, кад' заключава, да є Попечительство нашло савршенство у Вуиѣвой Грамматики и Исавловиѣвымъ Рѣчницима, будуѣи да ту о каквомъ савршенству при употребљю здравогъ разума нит' є было, нит' є мо-

гло бити рѣчи, но рѣчь є была о томе, да су те кнѣнге одъ надлежны' властей одобрене, и у явно и школско употреблѣнѣ уведене, и потоме да є полезно ради єднообразія у писаню совѣтно ныи' придржаватисе. — наравно, докъ се другима', больима, не замѣну. Извођенѣ дакле овогъ пре-пространногъ смѣсла єсть само єдно навично из-вртанѣ правога.

„Примѣри узети изъ Исаиловичевы' Рѣчника нимаю немогу послужити за доказателство основаности положеня' Дружтва, напротивъ служе они за доказателство основаности препоруке Попечительства. Ёрь што тамо die Aufklärung значи и *Просвѣщеніє* и *Просвѣта*, то се има разумѣти о два значеня Нѣмачке ове рѣчи, т. є. и о рађеню око' *Просвѣте*, и о самой *Просвѣти*. У овомъ є случаю *Просвѣщеніє* = *просвѣщеніє* = *просвѣщаваніє*, у другомъ пакъ, *Просвѣта*, као производъ *просвѣщаваня*. -- Тако є и са рѣчию *membre* коє є и *Членъ* и *Чланъ*, т. є. *Членъ* и *Чланъ* у правомъ. а *Членъ* у преносномъ смѣслу, као: *Членъ*. или *Чланъ* (удъ) и *Чланакъ* тѣла физичкогъ, *чланъ* винограда. и т. д. а *Членъ* и пр. каквогъ Дружтва, као што тамо, одкуд' се то цитира, нарочито и казано стои, да є *Sachlenz* у преносномъ смѣслу, и као што се то потврђує у части Нѣмачко-Србской, гдѣ се каже, да є *Mitglied* = *Членъ*, *сачленъ*, и да є *Ehrenmitglied* = почестный *Членъ*, као што исто тако гдѣ се о правомъ смѣслу говори, *чланъ* употреблює, као: *Gleicherweise* = по члановима, *чланъ* по чланъ и т. д. Тако є и *der Knödel* = *чланъ*, *чланакъ*. Тако се изванъ Исаиловичевы' Рѣчника' саставне части главице бѣлога лука зову *чешави* или *чешви*, коє ништа друго у главици бѣла лука не ће рећи, него оно, што є *членъ* или *чланъ* у другомъ комъ Физич-

комъ тѣлу, н. пр. у тѣлу животномъ, у винограду, и докле є у тѣлу животномъ *Членъ* или *Чланъ*, у виноградскомъ. *чланъ*. у главици бѣла лука *чень* (одтуд' оченъити) — дотле добро стои у преносномъ *Членъ*, као што занста тако се у народу и говори, и као што є добро тако и Исаиловићъ у Рѣчнику изложио, нит' є тимъ произвео забуну за оне, кои Рѣчникъ иѣговъ съ вниманіємъ хоће да читаю. — Тако є занста тамо *Kreuzerhöhung* = воздвиженіе частногъ Крста, али *die Ehre* є *честь*, и *Ehrenmitglied* є *Почестный Членъ*, као што су тамо и све рѣчи, коє су одъ *die Ehre* произведене, или съ њомъ састављене, све са *честь*, а не са *часть* написане, и као што є тако написано и у Рѣчнику Французско-Србскомъ у рѣчи *honneur*, и у свима, одъ ове произведенными. Нит' є сачинитель Рѣчника чинію, нит' Попечительство намѣрава чинити насиліе єзыку Србскоме. и захтѣвати, да се пише: честный Крсть, честна трапезу, честный постъ, честне вериге, кадъ се у народу говори о свему овоме подъ частный, н. п. крсть. трапеза, постъ, вериге; нит' є оно о томе игда каквы' примѣтбій чинило: ал' мысли, да тако исто, и у већемъ степену, предохранява Србскій єзыкъ одъ насилія, кад' советує, да се по Исаиловићу Дружтво придржава названія Нѣмачке рѣчи *die Ehre* и Французске *l'honneur*, *честь* почемъ се у народу то не каже *часть* него *честь*, и не каже се *почастный* н. пр. *Чланъ*, него *почестный*, н. пр. *Членъ* и т. д. — свр' чега є Попечительству съ толико већъ страна' дошло извѣстіе о великомъ негодовашо читаюће публике, што се *честь die Ehre* силомъ изврше у *часть der Theil*, и обратно *часть der Theil* у *честь die Ehre*, кад' є утврђено у народномъ говору, да є *честь die Ehre* а *часть der Theil*. — Што се тиче рѣчи: *zavbra das Gelübde*, Попечительство є у

едномъ своемъ Акту, не на Дружество управлѣнномъ, занста ту рѣчь тако протолковало; но тымъ ніе казало, да се даѣ *Geißbde*, не може превести *завѣтованѣ* и *завѣтъ*, и немавни повода о овымъ послѣднѣимъ двѣма рѣчма говорити. рекло є само о *завѣри*, кое рѣчи значенѣ имало є потребу истолковати. И истолковавши рѣчь *завѣра* као даѣ *Geißbde*, ніе се ни позвало на Исаиловића Рѣчникъ, но по своемъ собственномъ знаню тако ю є истолковало, и кад' бы имало овдѣ тай позивъ, могло бы навести друга два Рѣчника, у конма истина не налази се рѣчь *завѣра*, ал' се налази рѣчь *завѣритисе* = *gesoben*, кое є у Сунтествительномъ то исто, што *завѣра* даѣ *Geißbde*. И Дружество, кадъ є ову рѣчь за примѣръ узело, имало є доказати, да она ніе одъ Попечительства право протолкована, а не навести переводъ Исаиловићевъ рѣчи даѣ *Geißbde*, у комъ се переводу *завѣра* не налази, као што се рѣчь *завѣра* ни у самымъ Србскимъ Рѣчницима не налази, ни бы и Попечительство о нъой, као новоскованной рѣчи и говорило было, да ніе имало потребу, показати несходность употребляваня нѣигогъ умѣсто *сазаклетіа* и томъ приликомъ истолковати нѣиъ смисао, ни бы Исаиловићъ, да є писао Рѣчникъ Србскій, и да є хтѣо истолковати смисао рѣчи *завѣра*, као што ни бы съ основомъ ико другій могао дати іой другій смисао, негнито іой га є дало Попечительство. — Кад' є Исаиловићъ *die Zeile* превео *строка*, *врста*, онъ є додао и переводъ *редъ*, *редакъ*, и тимъ є казао, да *die Zeile* на четири пачина Србски се казати може, и нимало ніе погрѣшио што є те рѣчи и переводъ *строка* навео, еръ тако се та рѣчь зове Славенски, и налази се много людій међ' Србљима, кои су у школама учили *die Zeile* строка или линія, или редъ, или врста, ни ти є онъ тимъ какву штету или насиліе учинио

ѣзыку Србскоме, што є између остальх названїа те идеє навео и названїе *строка*, коє осимъ што є Славенско, и потOME не несрбско, занста є, као што є наеноменуто, и многима Србљима изъ мала школа познато. онако, као, што многи, особито старїи, и садъ говоре *запята*, а само повїн, *запета*, и као што листъ изъ когъ дѣца починю учили азбуку, сви зовеMO *Штица*, коє ништа друго нїе, него Славенско *дщица* = *дасчица*, т. е. *мала даска*, и то є тако изъ старьх времена' остало, као и *строка*. У прочемъ и вышше рѣчїи има у Србскомъ ѣзыку, коє као и *строка* два значеня имаю, као н. пр. *ракъ* (животно) и *ракъ* (болестъ) *живина* (летећа животно) и *живина* (болестъ), *чешаль* (за чешлянѣ косе) и *чешаль* (бѣлога лука) *лукъ* (бѣлый и црный) и *лукъ* (за избацїванѣ стрѣле) и овымъ подобна, и кадъ ѣзыку Србскомъ ово не смета, неће му моћи сметати ни што ће онъ рѣчю *строка* означавати и извѣстну овчїю болестъ и врсту *die Zeise*, нитъ є онай, коме се за *Zeise* не допада *строка* ограниченъ онымъ Рѣчникомъ, да не смѣ у мѣсто *строка* узети одма за нѣомъ слѣдуюћу рѣчь *врста*, *редъ*, а многїи. кои што изъ Рѣчника научити узжели, и благодариће му, што ће научити, да се *die Zeise*, па ако ће быти и Славенски, *строка* назива. И осимъ тога, ако є Дружтво налазило да му є овдѣ право мѣсто, и да є текъ садъ добило прилику, критизирати Рѣчникъ Исановїна, требало є да докаже, да *die Zeise* никако нїе *строка*: а ако свакии простъ Србљини не зна, да *строка* осимъ овчїе болести значи и врсту *die Zeise*, онда бы се морало врло много наводити рѣчїи, коє простъ Србљини не зна, шта значе, каквыи и само Дружтво дѣйствително употреблява, — но то све не води ни къ каквой цѣли, и Попечительство, што о овомъ овдѣ обширнїе говори, само

само жели доказати, да Друштво, наведши примѣре изъ Рѣчника Исидовићева, далеко већма доказуе основаностъ совѣта Попечительства, нежели свога возраженія.“

„Напослѣдку Попечительство има примѣтити, да оно онај обширній говоръ Друштва у иѣговомъ возраженію о наумљивомъ насилію иѣговомъ књижевномъ дѣлаю одъ стране Попечительства, као по предреченоме у предметъ непринадежећъ, неосновањъ и по томе излинанъ, за сувишно налази овдѣ у претресь узимати.

„П. № 1042. 26. Августа 1858 год. у Бѣограду

„Попечитель
„Просвѣщенія и Правосудія
„Д. ЦРНОБАРАЦ, с. р.“

„Секретаръ I. класе
„Попечительства Просвѣщенія
„Л. П. НЕНАДОВИЋЪ с. р.“

Кадъ се ово прочита у Друштву 25 септ. 1858, наређено бы — као што гласи протоколъ подъ бр. 97 — „да се ово „возраженіе“ заедно са наредбомъ Попечительства одъ 31. мая т. г. П. № 949. и одговоромъ Друштва одъ 15 юнія ов. год. у Гласникъ стави, а да Друштво остане при староме заключено свомъ одъ 15 юнія.“

ИЗВЕСТІЕ

О РАДЊИ И СТАЊО ДРУШТВА СРБСКЕ СЛОВЕ-
СНОСТИ ГОДИНЕ 1858 ЧИТАНО У ГЛАВНОЈ
СЕДНИЦИ 15 МАРТА 1859.

Найновимъ се Гласникомъ навршило десетъ
књига рада овога Друштва, не само врло слабо
подпомагаюга него јошъ свакојакимъ сметњама
уостављяногъ одъ напредка. У десетомъ су Глас-
нику изашли ови послови чланова овогъ Друштва:

С. I. Вельковића : О апсанама.

А. Вукомановића : Грађа за историју народа
и књижевности српске : повѣсь ѿтъ битїа и о цар-
сткихъ касехъ родокъ.

Ђ. Даничића : Прологъ на кожи.

Истога : Библиографїя године 1857.

Ј. Шафарика : Пописъ акта у Млетачкой ар-
хиви за србску историју.

Љднога кои се нїе радъ именовати : Погледъ
на историју србске цркве првогъ періода.

Настаяванїемъ члана К. Николаєвића добило
є Друштво преведенъ ферманъ съ коимъ є мртва
оца свога султана Мурата послао султанъ Бая-
зитъ брусанскомъ кадїа и Сулейманъ-бегу првомъ
већилару, и у коме се говори како є погинуо Му-
ратъ, — те є Друштво и нїга штампало у овомъ
Гласнику.

А одъ госпoде коя пишу чланови изашло є у
најновїемъ Гласнику :

С. Обрадовића : Описанїе оружїа ужичкогъ
сѣ картомъ.

Осимъ стварій, коє іошъ одъ преклане чекаю да се штампую, Друштво є прошло године добило и наредило да се штампая :

О рекама у Србїи чланакъ, кои є по белешкама покойнога І. Миленковића израдіо І. Гавриловићъ.

Три прилога Ђ. Даничића : 1) Хрисовуль краля србскога Стефана IV (Душана). 2) Шта є писао деспотъ Стефанъ (изъ два рукописа). 3) За историю србске цркве изъ рукописа XVII века.

Берать патријарху Арсенію Јовановићу изъ карловачке архиве.

Записъ о смрти патријарха цариградскогъ Каллиста.

Іошъ су Друштву дошли и садъ се прегледаю ови послови :

Никифора Дучића єромонаха у манастиру Дужима: Описъ манастира и цркава по Херцеговини.

С. Сретеновића : Риторика.

Ф. Мартића : турско-србскій речникъ.

І. Веселића : Краткій описъ електромагнетногъ телеграфа.

На позивъ свой одъ године 1855 добило є Друштво и чува до потребе :

Неколико редки речій одъ П. Грчића учителя врелачкогъ.

Прошле є године наставило Друштво врло важанъ посао за историю србску, помоћу владе србске пославши онегъ у Млетке Др. Я. Шафарика, кои у тамошней архиви преписа много акта кои се тичу старе исторіе србске. Да бы Друштво могло издати на светъ ова акта, молило є владу за помоћъ, али до садъ іошъ ние добило одговора.

Бадъ се тако према јдноме станю своемъ Друштво найвећма трудило да напредує и народу

буде одъ користи, у еданъ путъ одакле се надаше да ће га сунце огрејати, стаде га ледъ бити. Дође му одъ Попечительства Просвете, коє бы већъ по имену свомъ требало највећма да подупире, заклања и управо негує ово Друштво, — одъ Попечительства Просвете дође Друштву препорука да нише онако како му є писанъ уставъ пре 12 година. Томъ се препорукомъ укидаше Друштву задатакъ, а укиданѣмъ задатка укидаше се и само Друштво, еръ є Друштву по уставу нѣгову најглавнѣи задатакъ да дознає и обзнаює законе србскогъ єзика, а изъ оне препоруке излази да є тай посао свршенъ јошъ онда кадъ є Друштву заданъ да га ради. Видѣћи то и осимъ тога знајући да ни сама влада, којој є Попечительство Просвете део, нити нише нити може писати овако како су писане прве уредбе коима є постављена, и сврхъ тога јошъ имајући на уму да државној власти ниє посао ни поєдине учене люде а камо ли цела друштва учити како ће писати. Друштво є на поменуту препоруку одговорило Попечительству да є не може примити. А кадъ то Попечительству не бы доста, него препоруку попови отворивши полемику о чистоти єзика. Друштво имајући на уму да чистота єзика ниє стваръ око коє може бити распра између нѣга и Попечительства, а о ствари око коє є распра, т. є. има ли Попечительство власть слати Друштву онаке препоруке, — о тој ствари доволѣно казавши у првоме одговору свомъ, не пађе да бы вредно было одговорити што по другій путъ.

Ова є жалостна распра врло смела Друштво у раднѣи нѣговой. Еръ осимъ што се цело Друштво њомъ одврати одъ други послова за дуже времена, нѣ ради јошъ мора усредъ године дати оставку секретаръ, съ коимъ Друштво бѣише вр-

ло задовољно. Та распра бјаше главниѣ узрокъ те доциѣ даде оставку и подпреседатель. Тако послѣви Друштву стадоше и пореметише се, ерѣ я. коме є Друштво изводело поверити да за време радимъ секретарске послѣве, имаюћи други свои послѣва не могохъ него само найпрече одправляти.

Друштво є прошле године имало срећу ступити у свезу съ Обществомъ Исторіи и Древностей Россійскихъ у Москви; и тако садѣ Друштво стои у свези съ II академія и вѣдѣвнихъ друштва, а то су осимъ именованаго ова: краљѣвска пруска Академія у Берлину, краљѣвска баварска Академія у Минхену, царска Академія у Бечу, мацарска академія у Пешти, Императорское Географическое Общество у Петербургу, Друштво за исторію югославенску у Загребу, Матица Лужичкихъ Срба у Будишину, Матица србска у Пешти, царска Академія у Петербургу и Господарско Друштво у Загребу.

Друштво є дужно и ове године захвалити родолюбцима кои су му поклонили различне старине. Таки су поклони были:

Одѣ проте дозничкогъ г. Игњата Васића єванѣлиє и номоканонъ на хартин.

Одѣ г. Михаила Ђорѣвића учителя у Ягњидлу снимлѣнъ надписъ на гробу Високогъ Стефана.

Одѣ г. Радонце Жуєвића учителя на Убу стихирарѣ грчкій съ нотама.

Одѣ бившигъ княза србскогъ А. Караѿорѣвића рукописъ у коме су исторійске и географійске белешке изъ почетка овога века.

Одѣ г. Дим. Миладиновића изъ Прилипа преписанъ записъ на єдномъ кожномъ рукопису.

Одѣ грофа М. Пуцића преписана повеля польска одѣ године 1793; писмо владике црногор-

свога Петра II. одъ године 1849; писмо А. Мици-
евича одъ 1844; петъ писма I. Колара одъ 1842—49.

Одъ г. Ил. Пчелара изъ Крагуевца евангелие
на хартии бугарске реценсіе.

Одъ г. В. Якича преписана два писма Ка-
рађорђева войводи Карамарку Васићу одъ 1811—12.

Одъ владике ужичкогъ г. Јанића рукописъ у
комъ є између осталогa: словеса въ кратце избрания ѿ
кингъ константина философа костенъскаго, бывша оуунте-
ла сръбскаго въ дни благоухстваго Стефана деспота госпо-
дина сръблєнь, на хартии у 8. — Повѣсть ѿтъ битїа и ѿ
царствїихъ васєхъ родоку на хартии у 8. — Шесть царедба
ки. Милоша одъ 1818—25. — Двадцать писма ки.
Милоша кнезу Васи одъ 1819—31. — Диплома коіомъ
є године 1819 поставіо ки. Милошъ кнеза Васу за
оборкнеза поженке нахіе. — Писмо укомъ ки. Ми-
лошъ 1823 даде кнезу Васи на три године неке зе-
мальске приходе. — Шесть писма кнезу Васи
одъ различныхъ великаша турскихъ и сръбскихъ. —
Писмо Дервишъ-бега ки. Милошу. — Петъ тур-
скихъ писма.

Међу ове старине валя споменути и ове:

Одъ проте лозничкогъ г. Игњата Васића: Пен-
тикостаръ штампанъ у Мркшиной цркви 1566. —
Требникъ изъ сръбскихъ старихъ штампарија. — Ан-
тиминєъ кои є освєтіо митрополитъ босанскїй Ата-
насіе 1706.

И старихъ є поваца дошло Друштву на по-
клонъ одъ више родолюбаца и то одъ:

Н. Алексића ђакона и учителя у Шабцу: 1
сребр. римск.

І. Веселића: 1 сребр. и 1 бакр.

Г. Витковића: 19 бакр. римск.

Р. Жуєвића учителя на Убу: 1 сребр. грчк.

Н. Марковића ђумрукіе любовійскогъ: 1 среб-
брнь млет.

М. Марковића члана окр. суда подрин.: 2 бакр.

С. Невадовића, начелника среза врачарскогъ: 17 сребр. и 8 бакр.

Д. Ракића трговца у Алексинцу: 21 бакр. рим.

А. Ристића помоћника нач. окр. подринскогъ: 1 бакр. римск.

Теофила игумна каленићскогъ: 5 сребр.

Неименованогъ: 3 сребр. римск.

Овде ваља напоменути и ове дарове које є друштво добило прошле године, и то одъ:

І. Веселића: комадъ туча кои се нашао у Поречкой реци близу Милановца, и знаке пренисане съ едногъ камена у Кладову.

Одъ неименованогъ: комадъ окаменѣла дрвета.

И различнихъ књига, између коихъ су многе врло драгоцене, добило є Друштво на поклонъ, и то:

І. Одъ академія и књижевнихъ друштва, съ којима стои у свези:

Одъ краљевске баварске Академіе за науке: *Abhandlungen der philos. - hist. Cl. Bd. II, Abthl. 1, 2.* — К. Hofmann, *Über die Gründung der Wissenschaft altdieser Sprache und Literatur, München 1857.* — F. Löher, *Die deutsche Polititik König Heinrich I, München 1857.*

Одъ краљевске пруске Академіе за науке: *Monatsberichte der königl. Preuss. Akademie der Wissenschaften zu Berlin 1857 September — December; 1858 Januar — April.*

Одъ маџарске Академіе у Пешти: *Magyar akademiai értesitö 1857 № 10—10.* — *Magyar történelmi emlékek. Kiadja a magyar tudományos akademia történelmi bizottmánya. Elsö osztaly: okmánytáarak: első kötet. Második osztály: irók: első — harmadik kötet. Pesten 1857.* — *Georgii Bartal de Beleháza commentariorum ad historiam status jurisque publici Hungariae aevi medii libri*

XV. Posonii 1847. — Hunyadi Janos utolsó hadjárata Bolgar és szerbországban 1454-ben s Nandorfejevárról fölmentése a török táborításától 1456. előterjesztette Kiss Károly. Különnyomat a m. academiái Értesítőből. Pest 1857. — Magyar László délafrikai levelei és naplókivonatai. Kiadja Hunfalvy János. A magyar akademia költségein. Pest 1857. — Régiségtani közlemények. Érdy János, m. akad. r. tagtól. A magy. tud. akad. évkönyvei IX. köt. I. darabja. Budán 1858. — A hangrendszer kiszámításáról és zongorák hangolásáról mérséklet nélkül tiszta viszonyok szerint. Irta Györy Sándor. A magy. akad. évkönyvek IX. köt. III. darabja. Budán 1858. — Az altaji népek ősvallása tekintettel a magyar ősvallásra. Felolvasta a m. akademiában Csengery Antal. A magy. akad. évkönyvek IX. köt. IV. darabja. Budán 1857. — Érdy János, a Boszna és Szerb régi érmek. Pest. 1858.

Одъ царскаго Общества исторіи и древностей Россійскихъ при университетѣ Московскомъ: Записки и труды Общества исторіи и древностей Россійскихъ, часть II—VIII, 1824—37. — Русскій историческій Сборникъ издаваемый Обществомъ исторіи и древностей Россійскихъ, томъ 1—7, 1837—44. — Чтенія въ императорскомъ Обществѣ исторіи и древностей Россійскихъ 1846, 1847, 1848. — Временникъ императорскаго московскаго Общества исторіи и древностей Россійскихъ 1849—57. — Чтенія въ императорскогъ Обществѣ исторіи и древностей Россійскихъ 1858 I, II. — Предварительныя критическія изслѣдованія Густава Еверса для Россійской исторіи. Переводъ съ нѣмецкаго. Москва 1826. — Древности сѣвернаго берега Понта. Сочиненіе П. Кёшлена. Переводъ С. Каманева. Москва 1828. — Описаніе древнихъ медалей Ольвии или Ольвіополя, находящихся въ Одессѣ въ кабинетѣ Г. Бларемберга. Переводъ съ француз-

скаго. Москва 1828. — Корсунскія врата, находящіяся въ Новгородскомъ Софійскомъ Соборѣ. Описаны и объяснены Ѳ. Аделунгомъ. Съ лѣтенскаго перевелъ П. Артемовъ. Москва 1834. — Супрасльская рукопись, содержащая Новгородскую и Кіевскую сокращенныя лѣтописи. Москва 1836. — Псковская лѣтопись изданная М. Погодинымъ. Москва 1837. — Повѣствованіе о Россіи, томъ I. II. III. Москва 1838—43. — Книга посольская метрики великаго княжества Литовскаго. (Съ 1545 по 1572 годъ) издана кн. М. Оболенскимъ и И. Даниловичемъ. Москва 1843. — Книга посольская метрики великаго княжества Литовскаго. (Съ 1573 по 1580 годъ) издана М. Погодинымъ и Д. Дубенскимъ. Москва 1843. — Критическо-историческая повѣсть временныхъ лѣтъ Червоной или Галицкой Руси. Сочиненіе Д. Зубрицкаго. Переводъ съ польскаго О. Бодянскаго. Москва 1845. — Книга глаголемая большой чертежъ изданная Г. И. Снаескимъ. Москва 1846. — О Русскомъ войскѣ въ царствованіе Михаила Ѳеодоровича и послѣ его, до преобразованій, сдѣланныхъ Петромъ Великимъ. Историческое изслѣдованіе И. Бѣлаева. Москва 1846. — Исторія или повѣствованіе о Донскихъ Козакахъ, собранная и составленная чрезъ труды А. Ригельмана. Москва 1846. — Изслѣдованія, замѣчанія и лекціи М. Погодина о Русской исторіи, томъ I. II. III. Москва 1846. — Лѣтописное повѣствованіе о малой Россіи собрано и составлено чрезъ труды А. Ригельмана. Москва 1847. — Исторія Россійская собранная и описанная В. Н. Татищевымъ. Книга пятая. Москва 1848. — Библіотека императорскаго Общества исторіи и древностей Россійскихъ. Москва 1845.

Одъ Матице Луаячкихъ Срба у Будиниу: Са-
sopis towarstwa Маѣиу serbskeje 1856—57 IX. a X.

lětnika ze šiwek I. II. — Dr. Pfula Serbski Slovnik I.

Одъ бугарскога книжевногъ друштва у Цариграду: Български книжници 1—16.

Одъ Матице Србске у Пешти: Лѣтописъ 1857, II.

2. Одъ ауктора и переводника :

I. Бошковића: Л. Штура књига о народнимъ песмама и приповедкама славенскимъ. У Новомъ Саду 1857.

M. T. Јанковића: Stephan Duschak. Berlin 1857. — Србскій царъ Стѣпане. У Београду 1858.

X. Иречка: O soudeh žurních. V Praze 1857.

— Über Eigenthumsverletzungen und Rechtsfolgen nach dem altböhmischem Rechte. Wien 1855.

V. Јовановића: Узроци назадка и услови напредка польске привреде у Србији. У Београду 1858.

P. I. Лещанина: Институције Юстиниановогъ Римскогъ права. У Београду 1857.

M. Ј. Милићевића: Часови одмора. I. У Београду 1858.

C. H. Палаузова: Грамота патријарха Калмста. С-П-Бургъ 1858.

Ф. Посарта: Geographie und Statistik des Herzogthums Anhalt-Bernburg. Bernburg 1858.

M. Светића: Духъ народа Србскогъ. У Карловцима 1858.

И. Срезневскога: Новѣсть о Цареградѣ. С-П-Бургъ 1855. — Древнїе глаголическіе отрывки, найденные въ Прагѣ. С-П-Бургъ 1857. — Хоженіе за три моря Аѳанасія Никитина въ 1456—1472 гг. С-П-Бургъ 1857.

И. Н. Ткаца: Bericht der Handels- und Gewerbekammer für Kroatien. Agram 1858.

Ц. Фукарда: Notizia degli studii paleografici e storici. Venetia 1858.

3. Одъ друге господа:

Одъ графа Д. Николаевича Блудова: Памятники дипломатическихъ сношеній древней Россіи съ державами иностранними. С. Петербургъ. — Восшествіе на престолъ императора Николая I. составлено статсъ-секретаремъ барономъ Корфомъ. С-П-Бургъ 1857. — Сочиненія Жуковского. Изданіе пятое, томъ X—XIII. С-П-Бургъ 1857.

Одъ I. Веселина: M. T. Ciceronis de officiis libri III. Patavii 1772. — L. A. Senecae opera. Venetiis 1643. — Rukopis kralodvorsky, vydanie čtvrté V. Panku. V Praze 1843. — G. Molnar. Adserta e jure naturali, Pestini 1843. — Duhovníctvo rimokatolíckog vĕroizpovidanja na poklisara. U Zagrebu 1848. — Instruction sur definitiven Organisirung des Bücher-Revisionsgeschäfts. Wien 1851.

Одъ К. Зорнича: X. Жефаровича Стематографія.

Одъ В. Яшича еданъ листъ на коме су съ бакра штампани светци србскогъ народа 1741.

Одъ Ђ. Крунича: *Ακολουθια του άγιου ενδοξου βασιλεως και μεγαλομαρτυρος Ιωαννου του Βλαδιμηρου. Εν Βενετια 1858.*

Одъ X. Найдена: литогр. свв. Кирило и Методіе; — Јованъ Шинманъ царъ бугарскій.

Одъ М. Т. Раевского: Русская Бесѣда 1857. II, III, IV; 1858. I, II, III, IV. — Сельское благоустройство Москва 1858. I, II, III, IV. — Библиографія за годъ 1855. Москва 1856. — Древніе глаголическіе отрывки найденные въ Прагѣ. Чтеніе И. Срезневскаго. С-П-Бургъ 1857. — Записки одесскаго Общества исторіи и древностей, томъ IV, отд. I. Одессъ 1858.

Одъ Я Шафарика: Stěpan poslědnji kralj bosanski, drama od M. Bogovića. U Zagrebu 1857. — Poslanica sv. Petra biskupima Pijemonta-Taliје. U

Trstu 1850. — Varaždin, kratki nacrt s gledišta historičkog od I. Kukuljevića Sakcinskog. U Zagrebu 1857. — Prvostolna crkva zagrebačka opisana s gledišta povjestnice, umjetnosti i starinah, od I. Kukuljevića Sakcinskog. U Zagrebu 1856.

Одъ именованого: Kurzer Bericht von der Beschaffenheit der zerstreuten zahlreichen Illirischen Nation in k. k. Erblanden. Frankfurt u. Leipzig 1802. — Allgemeiner grosser Atlas, herausgeg. von T. A. Schräubl. Wien 1800.

Заступивъ секретарю

Иов. Никъ

ИЗВЕСТІЕ

О НОВЧАНОМЪ СТАНЮ ДРУШТВА СРБСКЕ СЛОВЕ- СНОСТИ ЗА ГОДИНУ 1858.

Гр. чар. пр.

Година 1858 затекла є у каси Друштва	
Србске Словесности готовине	3.260 —
У течению године примљено є одъ пра-	
вителства по буџету	12.480 —
Одъ књиџара Валожића и одъ други за	
продате књиге	972 —
Одъ размене новаца	62 —

Свега 16.774 —

У течению године издато є:

а) на награде снисатељима	1613 —
б) на плаћу секретара	2900 —
в) на плаћу послужитеља	1224 —
г) типографји за Гласникъ , за повезъ	
и друге потребе	1357 —
д) на квартиръ, огревъ и друге по-	
требе	3191 10
е) на набавку и преносъ књига	277 20

Свега 10.562. 30

Кадъ се ова сума одузме одъ суме
прихода онда излази да у каси Друштва
има сада готовине 6211 гроша 10 пара чар.

НЕКРОЛОГЪ.

Првый данъ ове године преста куцати едно племенито, верно. напредку рода посвећено срце. Тай данъ преставио се СЕРГИЈЕ КАЋАНСКІЙ, епископъ Карлштатскій, у 46. години свога христіански-скромногъ но дѣлательногъ живота.

Толика жалость, колика се у явнимъ листонима, са своју страна сръбства за преминувнимъ показала, довольно сведочи, колико є много овомъ пенадномъ, за цркву и народъ сръбскій у аустрійскомъ царству прераномъ смрћу изгубљѣно. Ова нескрена и общита народна туга уедно є и сведокъ, да є съ покойникомъ и една велика, можда за дуго ненакнадљива надежда сарањна.

Онъ се родио у Септомашу, доцнѣмъ Србобрану, 1. Фебруара 1813. године, и на крштењу названъ є быо *Симеонъ*. Родителѣи нѣгови Гаврило и Марія видеѣи у своме Свми колико добро владаѣ, толико и способность и волю къ науци, по свршетку основны школа у месту налазивши се, не пропусте дати му више изображенѣ, пославни га у Новыи-Садъ, Мохачъ, Теминваръ, и Бечкеметъ, гди є различне гимназіалне разреде свршио, а после у Пенту, гди є изучіо философійске науке и прву годину права, и у Пожупъ гди є довршио науке православне.

Нарочито у вишимъ школама быо є свагда у науци одъ првы међу своимъ саученицима, и како збогъ свое одличне даровитости, тако и збогъ свогъ примерногъ владаня, быо є врло уважаванъ и одъ другога и одъ наставника.

По свршетку права, колико побуђенъ примеромъ єднога свога искреногъ друга богословію свршивавшегъ, толико и веѣма, што є држао, да ће за себе, као Србина, само у чину монашкомъ, своје узвишеніемъ духу, своје родолюбивомъ срцу одговараюћій кругъ деланя моћи наћи, сврши у Карловцима и Богословію, и после полгодинињгъ искупленія у србској деспотовини. манастиру Крушедолу. 9. Априла 1839. године за монаха постриженъ буде. У истој години постао є на Ђурђеваданъ у саборној цркви Новосадској ѣакономъ, а на Божићъ у Карловачкој протоѣакономъ. На Митровъ-данъ 1842. године произведенъ є за архіѣакона у Врщцу, 1844. год. 19. Мая за пресвитера у Бечу. Постави наскоро и протосиѣломъ. 1845. године одређенъ є за администратора манастира Беочина, кою є дужность 18. Септембра исте године на себе и приміо. 1846. год. постао є и саседателъмъ сремске вармеѣ. 16. Септембра 1848. архимандритомъ Беочинскимъ, а 2. Јануара 1849 год. чланомъ Друштва Србске Словесности.

Юношъ докъ є ученикъ богословіє быо, у више прилика показао се његовъ даръ красноречивости, кои га є узъ друга њгова свойства препоручіо тадашнѣмъ митрополиту, покойномъ Стефану Станковићу. Съ годинама и овај се даръ његовъ све веѣма снажіо. Беседе при распушту ученика, говорене о Св. Шіи 1845. год. у саборној цркви Карловачкој, и друге єдне. исте године, о слави манастира Крушедола, нису се могли нахвалити слушаоци. Исто тако радо су были слушане њгове разумне и сладке речи у конгрегаціама вармеѣ сремске; а у слѣдъ њгове беседе на знаменитој скупщини карловачкој, 1 Мая 1848. обновљіо є достоинство србскога патријарха.

Збогъ свои отѣлы врана поставши любль-нимъ духовнимъ синомъ св. патріярха, инао е съ нѣмъ 1850. године у Бечъ на советъ архіерейскій, гди е опеть ѣгова одлична способность, као деловодителя тога совета. обите признанѣ чланова задобыла. У ово е време и понекій честитъ дошсь о народнимъ стварма за „Србске Новине“ написао. — И како су у то доба многи заслужни люди нашега народа у Аустрій, кое разнимъ степеномъ благородства, кое орденима были подарени, тако е и нашъ Каѣанскій овомъ приликомъ у награду за свое заслуге украшенъ быо златнимъ крестомъ заслуга съ круномъ.

Св. патріярхъ толикогодишнимъ искусствомъ већъ се давно уверіо быо о одличной способности Каѣанскогъ у одправляю црквено-народны послова по канцеларійской и нижней управной струци, кое е онъ као консисторіалный нотаръ, као дѣловодитель поменутогъ архіерейскогъ совета, као заступникъ патріяршко-народногъ секретара, и као настоятель монастыра Беочина, на найвеће ѣгово задовольство водіо. И зато сада намери дати му прилику показати се у мало независіемъ положая, у већемъ управномъ делани кругу. Онъ га постави 1852. године своимъ мандатаромъ у епархіи будимской, кою е дужность до поставленя новогъ епископа, више одъ године дана, нежалећи никаквогъ труда, искрено и мудро одправляо, пакъ и оно гледао у редъ довести, што су други, кои е то преча дужность была, заръ збогъ недоспеваня, пренебрегли были.

Наскоро по повратку у Беочинъ, пременитенъ буде (месеца Юнія 1853. год.) у Бездинъ, као наибольій монастырь; а одъ-прилике на две године затимъ отиде за администратора епархіе карлштатске.

Садъ се већъ свакій родолюбаць, кои є Кабанскогъ поле изближе познавао, изъ свега срца радовао, што є овимъ начиномъ пѣму отворенъ путь, да свою прозорљивость у народне потребе онога края, свою мудрость у подмириваню пѣовомъ, сою чисту, искрену и тврду волю за напредкомъ цркве и народа свога у самомъ делу показати може. И занста, за готово три годише пѣгове администраціє свакій є имао прилику уверити се, да му удацѣ у пѣга не само ние имало повода ослабити, него да се оно у ствари іоште већма утврдило. Ствараюћій духъ пѣговъ, кои се свуда показивао, гди се годъ онъ и за краће време као предстатель налазио, и овде є одма развіо свою благотворну делателность. Осимъ планова о бољмъ поделеню пѣрохія и приличніемъ снабдено свештенства, о ужитку пѣовы удовица и сирочадій, о подизаню и цели сходномъ уређењу народны школа, кои су као планови већъ сазрели были, особито є лено обновіо епископску резиденцію у Плашкомъ, и подигао уредну богословію у истомъ месту.

Међутимъ сви поменути планови, кои су по известію дописника X у 2. брою „Срб. Дневника“, и умирућемъ покойнику душу обузимали, на жалость епархіє карловачке, на жалость целогъ народа србскогъ у Аустрији остане неизврѣпени своимъ зачедіоцемъ, ма да є већъ и за епискона 7. Децембра 1858. годише посвећењъ, и скоро праву епископску управу свое духовне пастве примити готовъ быо. Предъ Божићъ по якой зими изъ Карловаца у Темнишваръ путуюћи назебе, добые запалецѣ, а брзо затимъ узетость беле цигерице, и тако своіомъ смрћу 1. Януара о. г. у 2 сата по подне родъ србскій упренасти. Изъ Темнишвара.

по жельи њговой, пренети су њгови смртни остатци у Бездинь, гди су у цркви сараѣни.—

Каѣанскій є быо висока, лена раста, подуги образа, угасито плавы очю, косе плаво-смеђе, високогъ чела, погледа милокрвногъ съ племениномъ озбиљношћу смешаногъ. Премда иначе приличногъ здравля, быо є тавије бое лица, коя га є узъ њгово добро срце, узъ њгову, чину му сходну побожностъ, и по спољашнѣмъ изгледу као неку светиню представляла.

Поредъ све у њговомъ характеру претежне озбиљности, у кругу пріятели врло є пріятанъ другъ быо. Њгова пріяТЕЛЬСКА писма, старомъ едноме другу писана, у кои' многима огледа се и свойствена му поетичностъ њговогогъ духа, дичу самомъ чистомъ искреношћу, добродушношћу, верношћу. — О њгову на врлой честитости основану сталностъ, тако рећи, и неотично свагда се морала сломити бодря неизбежны чиновны отношения, коя є непосредно или посредно на њга понекадъ была управљна. У њгову правичностъ, у њгово човеколюбје свакій се могао тврдо поуздати, јоште докъ є и на подчшишнѣмъ месту быо. Свакомъ є радо помагао, а и знао є начинъ.

У своме личноу животу сасвимъ є скроманъ, умеренъ быо. Колико є, поредъ свега тога, што є свагда по некогъ питомца у винимъ школама издржавао, ипакъ съ мањимъ задовољанъ быо, нехотећи се за веће отимати, показує та околностъ, што га є, по известномъ знано писца овы редака, покойный патриаршкій секретаръ Вуковић управо политично принудио, авити се за премештай у Бездинь.

Збогъ свое вртноће и доброте управо є обште уважаванъ и любљенъ быо. тако да бы тежко было наћи ко му є и стало саревновао, а ка-

мо ли непріятель быо. То е причинило, да е свакій о напредку рода мислелій, на нѣга као на цѣку угледу архіерейске врлине очи своѣ управіо быо; то е было узрокъ. што е самъ св. патріярхъ у своѣмъ писму 2. Януара 1848. године изъ Пожуна писаномъ, покойнику рекао, да на нѣговъ животъ више држи, него што онъ то мисли. — — — да држи, да е онъ кадаръ увидити сва досадащія злоупотреблѣня, да волю и мужество има ратовати противу нѣн, не бы ли се еданцугъ црква Божія одъ нѣн очистила. И заиста, ово е увереніе свѣтога старине деліо свакій, кои е покойника познавао, и већъ му е у духу достойно место намешивао.

Но божіи су путови неиспытани. Све ове лене и, по свима знацима, врло основане надежде у самомъ цвѣту угинуше, а аустрійскомъ србству оставише єдину христіянску утеху, да у свомъ уцвѣлѣномъ срцу чуваюћи незаборавный споменъ покойника, моли божій благій промисао, да му опетъ скоро подобногъ Сергіи Каханскомъ архипастира подигне, кои ће съ премицувшимъ изчезлу надежду наново оживити, а къ томе іоште срећанъ быти, и у делу е испунити.

К. Б.

БИБЛЮГРАФІЯ.

І. СРБСКЕ КЊИГЕ ГОДИНЕ 1858.

(Ако коя одъ овихъ књига ще овде записана, секретарство ќе Друштва Србске Словесности бити веома захвално свакоме ко му за ню яви.)

АТАНАЦКОВИЊЪ Н. Књиге Товита, Іудите, Естире, Јова. Преведене Платономъ Атанацковићемъ епископомъ Бачкимъ. У Новом-Саду књигопечатња Дра Дан. Медаковића 1858. 8. VIII, 170 с. и 1 л.

БОРОВЕЧКИ Я. Е. Propovied o presv. oltarskom otajstvu, koju je na 14. Veljače 1858. u župnoj crkvi sv. Marka u Zagrebu, kada je bio prvi dan godišnjega klečanja pred presv. oltarskim otajstvom, govorio Janko Ev. Borovečki, svećenik zagrebačke nadbiskupije i nadstojnik naukah u c. kr. plem. konviktu. U Zagrebu, tiskom Dra L. Gaja 1858. 8. 15.

ВАЛЯВЕЦЪ М. К. Narodne pripoviedke skupio u i oko Varaždina Mat. Kračm. Valjavec. U Varaždinu 1858 štampaо J. pl. Platzner. 8. л. 2. с. 315.

Bibl. Centralorg. 1858, 3752.

ВИДАКОВИЊЪ М. Любомиръ у Ђисіуму, романтическа, но притомъ и морална повѣстъ, сачињена Милованомъ Видаковичѣмъ, Дѣтвоспитателѣмъ. Друго издање. Издао Георгіе Станчъ, издуж. Словослагателъ Правит. Тіпографіе II. часть. III. часть. У Бѣограду

у правителственной Типографіи 1858. 8. 216; 232; съ 1 приликомъ на камену писаномъ; на камену е писанъ у обе кнѣиге листь на комъ имъ е име.

ВУКОМАНОВИЊЪ А. Грађа за историю народа и књижевности српске. I. Повѣсть оъ вѣтѣ и о царьствѣхъ вѣсехъ родовъ. Изъ Гласника IX. чести. У Београду у Књигопечатни Кнеж. српскогъ 1858. 8. 69.

ВУКОТИНОВИЊЪ Л. Pametarka. Gospodarom u Hrvatskoj i Slavonii od Ljudevita Farkaš-Vukotiniča tiskom narodne tiskarne dra L. Gaja 1858. 16. VII. 120 с., 1 л.

(ГЕНОВЕВА.) G e n o v e v a. Preliera pripoviest iz starine za sve dobre ljude, osobito za matere i djecu. od Krištofa Šmida. (Drugo popravljeno izdanje.) (Sa slikom.) U Zagrebu, 1858. Brzotiskom Dragutina Albrechta. 16. VII, 131.

Друго име:

Spisi za mladež od Krištofa Šmida. Svezak I. Iz njemačkoga prevadja i izdaje Sbor duhovne mladeži žagrabacke.

ГЛАСНИКЪ Друштва Србске Словесности. Свезка X. Съ литогр. картомъ окружя ужичкогъ. У Београду у типографіи княжества србскогъ 1858. 8. л. 2. с. 388.

ДАНИЧИЊЪ Ђ. Србска синтакса. Написао ђ. Даничићъ. Део првѣй. У Београду у државной штампарији 1858. 8. XII. 643.

ДЕВИДЕ І. Ф. Tabelarni pregled dosadanjih vrédnotah sravnanih sa novom austrijskom, talirnom i južnoněmačkom vrédnotom, za porabu austrijskih dèržavljanah, a napose za poslovatelje svake vèrsti. Sastavljeno i izdano Josip Ferdinand Devidé, učitelju tèrgovačkih znanostih na sbornotèrgovačkoj učioni u Zagrebu.

Verlag und Eigenthum von Leop. Hartmáň's
Buchhandlung in Agram. 16. 43 с., 1 л.

(ДѢТЕ.) Pobožno děte ili molitve i duhovne pĕsme
za kĕršćansku ŝkolnu mladeŝ. Poleg odredje-
nja Njih Preizviŝenosti Gospodina Gospodina
Juraja Haulik od Varallye, kardinal-nadbiskupa
zagrebačkoga . . . van dane. U Zagrebu troŝ-
kom F. Źurana 1858. 16. 221.

ЂОРЂЕВИЋЪ И. Робови или Заробљени Талиани
у Алгиру. Позоришна игра у четири дѣй-
ства одъ Инократа Ђорђевића, ученика IV.
разреда гимназије Београдске. У Земуну. Пе-
чатано књигопечатњомъ I. К. Сопрона. 1858.
12. 83.

ЖИВАНОВИЋЪ И. Аламоштадъ или робъ на мор-
скоме броду. Одъ Хайрѣха Чокѣ'а. На срб-
скій ѣзыкъ превео Тома Живановићъ княже-
ско-србскій управитель пошта. У Новоме-
Саду. Књигопечатня Дра Дан. Медаковића
1858. 8. 121.

ЗУБАНЪ Г. Бој на Граову о Спасову дру. 1858.
годше снѣвао Глиша Зубанъ. У Земуну пе-
чатњомъ I. К. Сопрона 1858. 8. 1 л. 14 с.

(ИЗВѢЩЕ) Godiŝnje izvĕstje cetvĕrto javne niŝe
realne i glavne uĉione dĕĉakah u Varaŝdinu
koncem ŝkolske godine 1858. Warasdin 1858.
bei J. Platzer. 4. 41.

Bibl. Centralorg. 1858, 3651.

ИЛИЋЪ I. Несме Јована Илића. Друга свеска.
У Новомъ Саду у печатњи Дра Дан. Меда-
ковића 1858. 8. 99 с., 1 л.

ИСТОРИЈА Србскога народа написао А. Майковъ.
(Изъ његове књиге: „Исторія Србскога язы-
ка въ связи съ исторією народа“. Москва
1857.) Прилогъ Србски Новина за 1858 годи-

ну. У Београду у државной штампариі 1858. 8. 517 с., 1 л. съ автогр. 1 картомъ и 4 листа са сликама.

Ту в иза саме исторіе: I. Устанакъ сръбскій (народне песме); II. Летописъ херцеговачкій Прокопія Чокорла; III. Смрть Смаил-аге Ченгяћа, песма Ивана Мажуравића.

(ИСУСЪ.) I s u s prijatelj malenih ili pustite k meni malene. Molitvena knjizica s pjesmami za djecu od O. E. Jais-a. Prevede i izdade ju sbor duhovne mladeži zagrebačke. Treće izpravljeno i pomnožano izdanje. U Zagrebu tiskom dra L. Gaja 1858. 16. 187. съ 1 автограф. икономъ.

ЮВАНОВИЊЪ В. Узроди назадка и услови напредка польске привреде у Србиі. Одъ В. Јовановића. Београдъ при књигопечатњи кнѣзства сръбскогъ 1858. 8. 32.

Прештампано изъ „Сръбскихъ Новина.“

ЮВАНОВИЊЪ Г. Јована Арапа Толдиа. Спевана скаска у XII. песама. Съ маџарскогъ превео Јов. Јовановићъ. У Новомъ Саду у печатњи д-ра Дил. Медаковића. 16. 153 с., 1 л.

ЈОСИМОВИЊЪ Е. Начела выше математике у три части. Израдіо понайпрече за потребу артилерійске школе к. с. Емилијанъ Јосимовићъ, при истой школи выше математике, механике и выше геодезіе професоръ, школске комісіе и дружства сръбске словесности редовный чланъ. У Београду. У књигопечатњи кнѣзства Сръбскогъ. 1858. 8. 8 л. 253 с.

Ово є првый део.

КАЛЕНДАРИ. Войвођанинъ. Сръбско-народный календаръ за годину 1858 одъ М. Д. Рашића. (Украшень са 20* дрвореза.) VI-та година. У Бечу писемны' Ерменског' Манастира. 8. 106.

* Не 20 него 6.

- Годишњак. Велики Србски календар за просту годину 1858. Година IX. У Новомъ Саду. Издає књигопечатња дра Дап. Медаковића. 4. 56, съ 2 лика на дрвету у тексту.
- Даница календаръ за 1858 годину са юначкимъ и забавнимъ песмама. Издао Георгиѣ Стаићъ. У Београду. Продає књижара Велимира Валожнића. 8. 40.
- Zagrebački Šoštari. kalendar za prostu godinu po Isusovom narodjenju 1858. U Zagrebu, troškom F. Zupana. 16. 24 л.
- Зимзелешъ. Србско-народный календаръ за годину 1858. VI. Година. Уредіо и издао Александеръ Андрићъ. У Бечу. Књигопечатњомъ А. Андрића. 8. 8, л. 91, с. съ 1 ликомъ на челіку.
- Зорица или календаръ за годину 1858. Издао Бремја Караџићъ. V. година. У Београду. Правителственомъ Књигопечатњомъ. 8. 20.
- Календаръ са шематизмомъ княжества Србіє за 1858 годину. У Београду У Књигопечатњи Княжества Србскогъ. 8. 64.
- Katolički koledar za prostu godinu 1858. Od Vilhelma Švelca, svetjenika nadbiskupije zagrebačke. Tečaj IV. U Zagrebu, bërzotiskom dra. L. Gaja. 8. 86, с. 2. л.
- Katolički pučki koledar za prostu godinu 1858. Sastavio Ivan Mihaljević svetjenik biskupije Djakovačke. Sa slikami. Pèrvi godišnji tečaj. U Pešti tiskom Alojsije Bučanskoga. 8. 48.
- Лала. Малуи календаръ за просту годину 1858. У Земуну печатано књигопечатњомъ I. К. Сопрона. 16. 80.
- Ласта. Малуи календаръ за просту годину

1858. IX година. Издае Печатни Медаковића у Новомъ Саду. 16. 65.
- Narodna knjiga koledar za godinu 1858. Uredio Ivan Filipović. U Osieku tiskom i troškom Drag. Lehmana i ort 8. 10 л., 201 с.
- Народный календаръ за просту годину 1858. са многимъ ликовима. У Земуну печатано књигопечатномъ I К. Сопрона. 8. 100.
- Србско народный Велико-Бечкеречкій календаръ за просту годину 1858. Уредіо I. Поповићъ діакошъ. I-ва година. У Великомъ-Бечкереку печатао и издао Ф. II. Платиць. 8. 64.
- Тамнишварскій календаръ за просту годину 1858. V. година. Брзотискомъ M. Хазаі и сына Вилхелма у Тамнишвару. 8. XXXVI. 59.
- Hervatski kalendar za prostu godinu 1858. Ureditelj: Dr. Antun Starčević. Izdatelj: Karlo Albrecht. Теџај I У Загребу, Берзотискомъ K. Albrechta. 4. 48.

КАНАВЕЛИЊЪ И. Sveti Ivan biskup trogirski i kralj Koloman, pjesan Ivana Kanavelića, vlastelina hvarskoga sad parvi put izdana od preuzvišenoga, presvietloga i prečastnoga gospodina Josipa Jurja Strossmayera . . . sjedinjenich biskupijah bosansko-djakovačke i sriemski biskupa, biskupiah biogradake i smederevačke . . . apostolskoga upravitelja . . . U Osieku, štampa Drag. Lehmana i drug. 1858. 8. XII. 616.

(КНИГА.) Kita cvietja spletena iz pjesamah domaćieh pjesnikah. U Zagrebu u tiskarnici dra L. Gaja 1858. 16. 5, 115 с., 1 л.

КУКУЛЪВИЊЪ И. С. Slovník umjetnikah jugoslavenskih od Ivana Kukuljevića Sakcinskoga. U Zagrebu tiskom narodne tiskarne Dra L. Gaja

1858. 8. 4 л., 112 с., са литогр. сликама Ф. Бенковића и Д. Аврамовића.

Ово е прниј свезакъ. И другиј е изашао године 1858, али у Београдъ јошъ нне дошао.

КУКУЛѢВИЊЪ И. С. Pjesnici hrvatski XVI. vieka. Od Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, Razdjel prvi. U Zagrebu 1858. Tiskom nar. tiskarne dra L. Gaја. 8. VIII, 103.

Изъ „Невена“ на по се штампано.

КУКУЛѢВИЊЪ И. С. Putovanje po Bosni od Ivana Kukuljevića Sakcinskoga. U Zagrebu. Tiskom narodne tiskarnice dra L. Gaја 1858. 16. 119. Изъ „Narodnih Novina“ 1858 прештампано съ додатцима и поправцима.

ЛѢТОПИСЪ. србски. за годину 1858. Свеска прва, друга. Година XXXII. књига 97. 98. Издае Матица Србска. Уређуе Јованъ Ђорђевићъ. У Будиму словима ц. и кр. свеучилишта Пентанскогъ 1858, 1859. 8. 2 л., 235 с.; 2 л., 206 с.

Ту е у књизи I: (1—23) Предговоръ уредниковъ. (—39) Прегледъ свој ераршески столица (катедра) у светой православној источној цркви. (—49) Беседа на св. Саву 1858. Вукићевића. (—92) О слову х. (—108) Песме. (—152) Ђурађъ Бранковићъ, истор. романъ одъ Я. Игњатовића (продужеиъ) (—160) Преводъ Илиаде. (—172) Народне приповедке. (—182) Прегледъ наречия славенския њинове најглавније разлике. (—200) Матица Србска: Основат елно писмо и тестаментъ Саве Текелие. (—211) Наредба србскога попечительства просвете одъ 31. Мај 1858бр 948. (—223) Нове књиге. (—225) Некрологија. (—235) Смешце.

У књизи II: (1—72) Ђурђа Сремца књига о пропасти краљства маџарскогъ. (—80) Позная словопјеса, одъ А. Драгосављевића. (—84) Сватанъ словопјесе оскудце, одъ А. Драгосављевића. (—89) Пјеме. (—109) Србске пословце. (—123) Преводъ Илиаде. Одъ Л. Костића. (—133) Пјетомци Саве Текелие. (—139) Јованъ Баро. (—201) Дѣланъ Матце Србске године 1858. (—204) Некрологија. (—206) Смѣшце.

МВКЛОШИЊЪ Ф. Monumenta serbica spectantia historiam Serbiae Bosnae Ragusii edidit Fr. Mi-

klosich. Viennae apud Guilelmum Braumüller 1858. 8. 1 л., XII, 580 с.

МИЛИЊЕВИЊЪ М. Ђ. Часови одмора. I. II. Издає Милањ Ђ. Милићевићъ. експедиторъ у кнеж. канцеларіи. Редовный чланъ Друштва Србске Словесности. У Београду у книгопечатњи кнежевине Србіє 1858. 8. 2 л., 87 с.; 94 с.

ПЕНАДОВИЊЪ Л. П. Прилози за Србску историю. Издає Любомиръ П. Пенадовићъ. I. Свеска. У Земуну. Печатня I. К. Сопрона 1858. 8. 57.

НИКОЛИЊЪ П. Практическое наставленіе за душепопечитель при болной-и смертной постельи свои парохіана, по Кёлеру. и дру Бранду. Пакломъ Николичъ. протопресвитеромъ Карловачкимъ саставлено. У Новомъ Саду троникомъ Игњата Фукса. книжара. 8. 1 л., 135 с.

ПОВИНЕ. Glasnik Dalmatinski. Два пута на неделю по 1 таб. фол. Уредникъ П. А. Казали у Задру.

— Gospodarski list. Ђдањъ путъ на неделю по 1/2 таб. у 4. Издає Хрватско-славонско господарско друштво. Уређує Богославъ Шулекъ у Загребу.

— Zagrebački katolički list. Ђдањъ путъ на неделю по 1 таб. у 4. Уредникъ П. Хорватъ у Загребу.

— Званичне повине княжества Србіє. Ђдањъ путъ на неделю по 1/2 таб. у 4. у Београду.

— Narodne Novine, carsko-kr. sluzbene. Свакии данъ по 1/2 табака фол. Уредникъ Д. Деметаръ у Загребу. Издає Л. Гай.

— Neven zabavan, poučan i znanstven list. Ђдањъ путъ на неделю по 1 таб. у 8. Уредници др. Г. Врашчанъи Добриновићъ и Винко Пацель. Издає народна читаоница на Риєци.

- Подунавка. Еданъ путь на неделю по 1 таб. у 4. Издае И. К. Сопронъ у Земуну. Месеца новембра забранѣна.
- Родолубаць, листъ за разпространяванъ полезны знаанъ. Издае и уређуе Ђ. Малетићъ и В. Вуйићъ. Едавпуть на неделю по 1 таб. у 4. У Београду. Излазио одъ 1 мая до 5 новембра.
- Световидъ. Два пута на неделю по 1 таб. фол. Уреднякъ А. Андрићъ у Бечу.
- Седмица. Листъ за науку и забаву. Еданъ путь на неделю по 1 таб. у 4. Додатакъ Србскомъ Дневнику. Забранѣна месеца новембра.
- Србске Новине. Три пута на неделю по 1 таб. фол. Издае и уређуе Милошъ Поповићъ у Београду.
- Србски Дневник. Два пута на неделю по 1 таб. фол. Уређуе Ђорђе Поповићъ, издае Дан. Медаковићъ у Новомъ Саду. Одъ 11 септембра до 11 дек. забранѣнъ.
- Школски листъ. Еданъ путь на неделю по 1 таб. у 8. Уређуе Ђ. Райковићъ, издае Дан. Медаковићъ у Новомъ Саду. Почео излазити 16 октября.

НОВИЊЪ I. Милошева или устанакъ Милоша Обреновића на Сулейман-пашу Скопљака у год. 1815. или ослобођењъ Србие по четири сто- и двадесетъ шесто годишњою патнью и сужањству. изъ Српства Јоксима Новића Оточанина. У Новомъ Саду трошкомъ Гвнѣта Фукса 1858. 8. 2 л., 76 с.

НОВИЦИ стари и нови са нуждимъ разлагањемъ и таблицомъ сравњиваня одъ 1 кр. до 1,000,000 форинти. У Новоме Саду. Изъ книгопечатнѣ дра Дан. Медаковића 1858 16. 21 с., 1 л.

ОСМОГЛАСНИКЪ Содержащій въ себѣ рѣзана пѣнія и пѣсни церковныя въ дни недѣльныя и прѣздничныя цѣлаго года, и нынѣ разлїчныя пѣсни дѣховныя за меншѣ бность, Богослѣвскїа наѣки священнослѣдствїа, и за всѣхъ православныхъ Хрїстїанъ ѱзы святыхъ церковныхъ книгъ собранныя. Въ Новомъ Садѣ, въ печати др. Данїїла Медаковища 1858. 8. 160.

ПАРЧИЊЪ Д. А. Riečnik ilirsko-talianski polag najnovijih izvorah sastavio ga O. Dragutin A. Parčić Tretjeg Reda Sv. Franje. U Zadru Petar Abelić Knjigar-Izdavatelj 1858. 16. XIV, 847.

ПЕТРАНОВИЊЪ Б. Исторїа княжевиности поглавитихъ на свѣту народа одъ найстарїихъ времена до садашнѣга вѣка. Написао дръ Божидаръ Петрановињъ. Часть I. У Новомъ Саду печатня дра Дан. Медаковища 1858. 8. VI, 340 с., 1 л.

ПЕТРАНОВИЊЪ Г. Побожна размишляня при слушаню св. литурגיע, съ толкованїемъ свакога иѣшого чина, обреда и возглашенїа и съ додаткомъ прописаны молитава при св. причащенїю. Извадио изъ книжкице издае подъ истымъ насловомъ у Москви, и изъ други црквены книнга Герасимъ Петрановињъ рождественскога м. Драговища архимандритъ. 16. 121. Штампано с по другїй путь у Нов. Саду 1858 у Д. Медаков.

ПООТЕНЪ К. Razmišljanja razlika po sv. Alfonsu od Ligouri, primešena u slovinski prosti jezik za probuditi duh bogoljubnosti u dušami svoje biskupije od prisvietl i pripošt. g. Karla Poote-na, arkibiskupa barskoga u Arbanii i pervostolnika serbskoga kraljestva. U Rimu 1858. 12. 93.

Zagr. kat. list 1858. 6p. 40.

ПОПОВИЊЪ С. Црногорске гусле или народне песме. приче. подскочице и напїялице. Издае

Стефанъ Поповићъ. У Београду. У Книгопечатњи Княжества Србскогъ. 1588. 8. 131.

ПОУЧЕНІЕ, архіерейско, поворукоположеномъ свештенику. Преведено съ Рускогъ. У Београду у правителственой Типографіи 1858. 8. 24.

ПРЕГЛЕДЪ цѣлога счетоводнога состоянія княжевнога содружества Матице Србске съ концемъ годниа 1857. У Будиму, писмелы Цес. Крал. Свеучилишта Пештанскогъ. 1858. 8. 24.

ПРОГРАММЪ, петый, велике гимназіе Карловачке за школску годину 1857. Уређуе и издае гимназіе управительство. У Карловцы. Србско-народна Печатня митрополитско-гимназіална 1858. 8. 60, съ 1 табл.

ПРОГРАММЪ, шестый, велике гимназіе Карловачке за школску годину 1858. Уређуе и издае гимназіе управительство. У Карловцы. Митрополитско-гимназіална Типографіа. 1858. 8. 48.

ПУЦИЊЪ М. Споменци Србски од 1395 до 1423. то ест писма писана од републике Дубровачке Краљевима, Деспотима, Войводама и Кнезовима Србскимъ, Босанскимъ, и Приморскимъ. Преписао е Дубровачке архиве кнез Медо Пуцић властелин Дубровачки... Са снимком, уводом и примѣтбама. У Београду. Книгопечатня княжества Србскогъ. 1858. 8. 1 л., XXXVII с., 1 л., 178, XXXI с.

ПЪСНИ о Сосани. свет. Томи и св. мученицы Варвари. Троишномъ Х. Алексе Ог. Поповића. У Земуцу. Печатњомъ І. К. Сопрона 1858. 16. 23.

РАЙКОВИЊЪ Ђ. Ђдъ и медъ. Шалливо-поучни чланци, написао ѿ за Србску младежь и ѿ не пріятель Ђорђе Райковићъ. У Новомъ Саду у печатњи Д-ра Д. Медаковића 1858. 8. XIV, 138.

- РАЧУНИЦА**, трговачка. За свакога човѣка нуждна. У Новомъ Саду. Печатня дра Дан. Медаковића 1858. 8. 1 л., 105 с.
- РИСТИЊЪ М. Х.** Система целокупне философіе. Књига I. Енциклопедія и методологія философіе. Књига II. Основна философія. Списао Михайль Христофоръ Ристињъ, Профессоръ Исторіе и философічне Прошедепτικе на Гимназији Сремско-Карловачкой. У Карловци. Митрополитско-гимназіална Типографія 1858. 8. 80; 44.
- САБОЛОВИЊЪ А.** Prava kèrštjanka u bogoljubnosti sa svetom cèrkvom, ili svèta vrèmena i blagdani godišnji. Molitvena knjiga za duhovnu zabavu spola ženskoga. Polag raznih spisateljah sastavio Antun Sabolović, biskupie bosanske, ili djakovačke misnik i levanske varoši župnik. Izdao drugi put Franjo Župan u Zagrebu 1858. 16. 319 съ єдномъ икономъ.
- СБОРНИКЪ** закона' и уредба' и уредбены' указа': изданы' у княжеству Србїи. (Одъ почетка до конца 1858 годиче.) XI. У Бѣограду. У правителственой књигопечатни 1858. 4. VII, 195.
- СВЕТИЊЪ М.** Духъ народа Србскогъ. Одъ Іована Хаѣића, у княжеству названого Милоша Светића. У Карловци. Митрополитско-гимназіална Типографія. 1858. 8. XI, 119.
- СВЕТИЊЪ М.** Дѣла Іована Хаѣића, у княжеству названого Милоша Светића, књига II. преводи сѣвни. У Карловци'. У Митрополитско-гимназіалной Типографїи 1858. 8. XII, 319 с., 1 л.
- СУБОТИЊЪ В.** Славонѣвъ врлой браћи Заєдаду и Стршу одъ Васілія Суботића. У Новомъ Саду брзотискомъ I. Каулице 1858. 8. 15.

- СУБОТИЊЪ I.** Дѣла Јована Субботића. Књига I. нѣсне лрске. У Карловци. У митрополитско-гимназијалној Типографији. 1858. 16. X. 400.
- У СПОМЕНЪ** Ђисавете Спасићъ рођене Арсенијевићъ, преминувшне 30 Децембра 1857. године. У Београду књигопечатња књажества Србскогъ 1858. 8. I л., 13 с.
- ФРАЙДЕНРАЙХЪ I.** Srna kraljica. Izvorna čarobna gluma s pjevanjem u dva razdjela i jednom predigrom, pod naslovom: Prokletstvo na Medvedgradu. S upotrebljenjem historičkoga gradiva u jednom činu od Josipa Freudenreicha, člana narod. kazalištnoga društva. Muzika od Franje Pokornoga. Svojim troškom na sviet izdao K. Stojsić. U Zagrebu. Brzotiskom Dragutina Albrechta 1858. 8. 3 л., 133 с.
- ШАФАРИКЪ Я.** Пописъ акта принадлежећи къ историји Срба и осталихъ югославена, наодећи се у цес. кр. Млетачкомъ генералномъ архиву, кои є сачишио у лето 1857. год. Дръ Янко Шафарикъ ред. чланъ и о. г. подпредседатељ Друштва Срб. Словесности, професоръ Историје при Књаж. Срб. Лицею. (Изъ „Гласника“ X. Друштва Срб. Слов.) У Београду У типографији Књажества Србскогъ. 1858. 8. IV. 152.
- ШОЛА I. A.** Теоретично и практично наставлење у чертаню, за праватно поучење и за настављање у јавнимъ заведењима. Изворно сочиће одъ Јована А. Шоле, учителя чертана и литографа изъ Златнога Прага. У Београду Правителствена Књигопечатња Књажества Србскогъ 1858. 4. 2 л., 58 с. съ 24 литог. таб.
- ШНОРЪ Ю. M.** Edipos. Tragedia u pet čina Jura Matie Špor-a. Na Rieci. Slovutis i izdavanje Erkola Rezze 1858. 16. 89.

ШТОЛЪ И. и ТОРБАРЪ I. Crkvene pjesme za školsku mladež i za puk izdane po Ivanu Stohl-u i Josipu Torbar-u. Svezak I. U Zagrebu. Vlastitost i troškom knjigarnice Lavosl. Hartmán-a. 8. 70 с., 1 л.

ШУЛЕКЪ Б. Němačko-hrvatski rěčnik od Bogoslava Šuleka. U Zagrebu troškom F. Župana 1858. 7. 8. Heft Naturglaube — sprechen.

ЯКШИЊЪ В. Предлогъ првозвано-андрейской народной скупштини у 1858 год. поднесенъ Владимпромъ Якшињемъ. државны наука професоромъ у княж. срб. лицеоу и многи учены друштва членомъ. У Београду при Книгопечатњи Княж. Србскогъ 1858. 8. 42.

ЯНКОВИЊЪ М. Т. Србскій царь Стѣпане или смръ Душанова. I. Одъ М. Т. Янковића професора народне економіе при Ки. Срб. Лицею. У Београду 1858. 16. 1 л., IV, 42 с.

ЮКИЊЪ И. Ф и МАРТИЊЪ Г. Narodne pjesme Bosanske i Hercegovacke skupio Ivan Franjo Jukić Banjolučanin i Ljubomir Hercegovac (Fr. Gr. Martić) izdao O. Filip Kunić Kuprješanin. Svezak pèrvi. Pjesme junačke. U Osieku tiskom с.к. povl. tiskarne Drag. Lehmanna i drugara 1858. 8. 621 с., 1 л.

ЮРКОВИЊЪ Я. Tri lipe ili grieh neokajan, neoprošten i prelja pripoviedke od Janka Jurkovića. U Osieku. Štampa Drag. Lehmanna i drugara 1858. 16. 96.

II. НОВЕ КНИГЕ НА ДРУГИМЪ ЄЗИЦИМА КОЄ СЕ ТИЧУ СРБА.

(Између овихъ књига овде су записане само оне коє су у Београдъ добављене.)

БЕСЪДА, Русская. 1858. III. IV. 1859. I.

Ту и између осталого у књизи III за годину 1858: Босниа. Гласникъ XI.

Путевыя замѣтки . О. Гильфердинга. — Семейная община по селамъ Сербскимъ (Чланакъ М. Ы. Милићевича о ядрузи, кои вѣзаша у Гласнику IX.)

У кнѣзѣ IV за годину 1858: Западныя Славяне, Отд. I Познань. Поляки и ихъ роль въ Славянскомъ вопросѣ. Возрожденіе Славянскихъ народностей въ Австріи. Отд. II. 1848 годъ в его послѣдствіи для Австрійскихъ Славянъ. Ихъ настоящее положеніе. — Георгій Черный. По разсказамъ очевидцевъ (писао покойный Н. И. Надеждинъ). — Боснія. Путевыя замѣтки А. Гильфердинга.

У кнѣзѣ I за годину 1859: Записка Сербскаго протоіерея Матвѣя Ненадовича (преведено изъ Шумадинке). — Отрывки изъ писемъ къ Министру Народнаго просвѣщенія о положеніи Славянъ въ Европѣ. М. П. Погодина. — Боснія. Путевыя замѣтки А. О. Гильфердинга. — Разсказъ очевидца о Скупштинѣ М. Милићевича.

GESETZBUCH Daniels I. Fürsten und Gebieters von Montenegro und der Berda Wien, 1859. Verlag von F. Manz. 8. 38.

ГОСУДАРСТВО, русское, въ половинѣ XVII вѣка. Рукопись время царя Алексѣя Михайловича. (Приложеніе къ I № Русской Бесѣды за 1859. год.) Москва. Въ типографіи А. Семена 1859. 8. XXVIII. 64.

Знатно за Србе по томе што в писао Србинъ.

DOZON, A. Poésies populaires serbes traduites sur les originaux avec une introduction et des notes par Auguste Dozon chancelier du consulat général de France a Belgrad. Paris E. Dentu 1859. 12. VI. 285.

MORDTMANN, A. D. Belagerung und Eroberung Constantinopels durch die Türken im Jahre 1453. Nach den Originalquellen bearbeitet von Dr. A. D. Mordtman. Stuttgart und Augsburg. J. G. Cotta'scher Verlag. 1858. 8. 2 л., 147 с. съ планомъ.

POZZA, N. A. Nicolai Aloysii comitis de Pozza patricii Raecysini carmina Venetiis excudebat Josephus Grimaldo 1858. 8. 70.

SULAIMAN des Gesetzgebers (Kanūn) Tagebuch auf seinem Feldzuge nach Wien im Jahre 93 $\frac{3}{4}$ d. H. = J. 1529 n. Chr. zum ersten Male im Türkischen Originaltexte herausgegeben, mit einer deutschen Übersetzung und mit Anmerkungen versehen von Dr. W. F. A. Behrnauer. Wien Verlag von K. Gerold's Sohn 1858. 8. 33 c., 14 л.

UTIEŠENOVIC, O. M. Die Hauscommunien der Südslaven. Eine Denkschrift zur Beleuchtung der volksthümlichen Acker- und Familienverfassung des serbischen und des kroatischen Volkes. Von Og. M. Utiešenović. Wien, 1859. F. Manz et C. 8. 2 л., 277 c.

VERANCSICS Antal, m. kir. helytartó. esztergomi érsek összes munkái. Közli Szalay László m. akad. r. t. Harmadik kötet. Első portai követtség 1553 — 1554. Pest, Egenberger F. 1858. 8. VIII c., 2 л., 463 c.

Друго име :

Monumenta Hungariae historica. Magyar történelmi emlékek. Kia dja a Magyar tudományos akademia történelmi bizottsága. Első osztály: Írók. Negyedik kötet.